S T E R I E   D I A M A N D I

EROII REVOLUȚIEI RUSE

LENIN
TROTSKI
STALIN

EDITURA „CUGETAREA"
P. C. GEORGESCU - DELAFRAS
BUCUREŞTI, IV. Str. Popa Nan, 21

DE ACELAŞI AUTOR:

Galeria Oamenilor Politiei, voi. I
(Edit. „Cugetarea")

Mătuşelor mele,
ELENA şi VUŞA GHICA,
cele două fiinţe care m'au iubit şi-au îngrijit de mine, închin cartea de faţă.

LENIN

y Era în perioada refugiului; vremuri de grea cumpănă pentru țară și pentru însăși existența neamului nostru.

Sub vraja idealului național, poporul român se asvârlise cu tot elanul în vâltoarea luptei, nesocotind obstacolele și primejdia. După beția primelor victorii, a urmat desamăgirea și amărăciunea cea mai cumplită.

înfrângerea catastrofală de pe front, retragerea efectuată în condițiunile cele mai tragice, cotropirea de către vrăjmași a două treimi din pământul țării, creaseră în rândurile armatei și ale populației o stare de spirit din cele mai surescitate.

Una din pricinile de seamă ale acestei situații disperate în care se găsea România, era atribuită, pe bună dreptate, Rusiei, aliata care nu-și ținuse angajamentele. Se vorbea pe față de trădarea rusească. Atitudinea trupelor de pe front ca și aceea din dosul frontului, unde rușii se comportau ca o armată de ocupație, contribuise să sporească nemulțumirea românilor împotriva aliatului neloaial.

Soldatul român, flămând, gol și rău înarmat, nu putea înțelege cum o oaste bine hrănită, frumos echipată și îndestul de înarmată, cu rezerve de oameni fără șir, se lasă bătută și nu înaintează?

Cu mijloacele de care dispune armata rusă, soldatul român se crede în stare să biruiască pe nemți.

Pentru foarte multe persoane nu exista decât o singură explicaţie: trădarea şi regimul. Deaceea, vestea revoluţiei din Februarie 1917, stârneşte la noi în ţară, bucurie şi entuziasm.

Cu moartea lui Rasputin, îndepărtarea vechilor demnitari, abdicarea ţarului şi instalarea noului regim, se credea că s'a pus capăt trădărilor, indolenţei» intrigei şi ticăloşiilor care rod eau Rusia.

Cu toţii aveau impresia că începe o nouă eră pentru Rusia.

In primul rând, se aştepta ca revoluţia să imprime războiului un ritm mai viu şi mai accelerat.

După exemplul revoluţiei franceze, se credea că trupele ruseşti, însufleţite de elanul revoluţionar, vor face minuni de vitejie, ducând războiul până la capăt.

La un moment dat, ofensiva lui Kornilof părea că vine să îndreptăţească aceste prevederi. Dar n'a fost decât o iluzie, după care a urmat cea mai amarnică desamăgire.

Românii au avut nenorocul să simtă cei dintâi efectele imediate ale defecţiunii. Din cauza acestei defecţiuni, armata noastră n'a putut să recolteze roadele strălucitei ofensive dela Mărăşti.

Fără prezenţa de spirit a generalului Cristescu şi eroismul ostaşului român, din pricina unităţilor ruseşti care părăseau frontul, era cât p'aci ca Mărăşeştii să fie mormântul armatelor noastre, iar Moldova cotropită de duşman. Cu atât mai mare era ciuda, cu cât armata română, după refacere, era pregătită şi dornică de luptă.

Ardea de nerăbdare să răzbune umilinţele îndurate, să desrobească căminul ocupat de vrăjmaşi. Defecţiunea rusă însă, îi retează avântul şi îi paralizează voinţa de acţiune.

Lumea dela noi nu putea să înţeleagă nimic din ceea ce se petrecea în Rusia. Nu putea să pri-

ceapă de pildă, cum poate să existe o grupare politică care să propovăduiască defetismul, aşa cum se auzea că fac bolşevicii.

Ideologia socialistă în numele căreia vorbeau bolşevicii, nu era de natură să îndreptăţească o astfel de atitudine.

Ea contrasta în chip izbitor cu atitudinea patriotică adoptată de partidele socialiste din occident.

In Belgia, Vandervelde, şeful socialiştilor, figura în guvernul uniunii naţionale şi devenise unul din cei mai de seamă animatori ai rezistenţei.

La fel se întâmplă în Franţa cu sectarul Guesde.

Socialistul Albert Thomas ia conducerea ministerului armamentului şi a muniţiunilor. Bissolatti participă în numele socialiştilor italieni în guvernul uniunii naţionale. Ideile socialiste nu-1 împiedică deloc pe Cezar Battisti să lupte în prime e rânduri. Socialiştii Vandervelde şiÂlbert Thomas vin ca soli ai Antantei să îmbărbăteze poporul român şi pe cel rus. Aceşti doi fruntaşi ai socialismului occidental, cutreieră Rusia şi România, îndemnând armata şi populaţia la luptă şi rezistenţă.

Şi chiar în Rusia, socialişti cu reputaţie mondială ca Plekhanov erau partizanii războiului până la capăt. Elementele de stânga erau încredinţate că biruinţa Puterilor Centrale ar însemna de fapt înfrângerea democraţiei.

De aceea, socoteau ca o datorie imperioasă, lupta cea mai îndârjită pentru doborîrea cezarismului german şi a pajurei habsburgice.

In asemenea condiţii, atitudinea bolşevicilor părea stranie.

In lipsă de alte explicaţii mai plauzibile, găsea din ce în ce mai multă crezare, versiunea potrivit căreia bolşevicii erau prezentaţi ca nişte agenţi în

f

solda nemţilor. Se afirma, fără posibilitate de tăgadă că Lenin dimpreună cu tovarăşii lui, au venit din Elveţia, din îndemnul şi sub ocrotirea Marelui Cartier german. Se vorbea în gura mare de trenul plumbuit cu care au traversat Germania, de fondurile enorme puse lor la dispoziţie. Intensa propagandă desfăşurată de bolşevici pe toate căile, necesitând sume importante de bani, era de natură să legitimeze orice fel de presupunere şi să confirme svonurile care circulă.

In ziarul „Patria", Grigore Alexinski şi Pankratoî aduc bolşevicilor învinuiri precise, publicând detalii de natură să spulbere orice îndoială.

Se dă chiar numărul conturilor curente deschise la băncile germane din Suedia şi Norvegia, pe numele lui Lenin, Zinoviev, Kamenev, Trotski, Sumenson, Koslovski, Kolontai, Sievers, Merkalin.

Era indicat viramentul cu numărul 2754.

La începutul lui August, parchetul deschide acţiune publică împotriva lui „Vladimir Ulianov (Lenin), OzveiGernşa Aronov, Afelbaum (Zinoviev), Alexandra Colontai, Meceslas Koslovski, Eugen Sumenson, Helfandt (Parvus), Iacob Turstenberg (Ganetski), ofiţerul de marină Ilyn (Raskolnikov, şi sublocotenenţii Semaşco, Sakahrov şi Roşal, învinuiţi pentru crima de înaltă trădare „în folosul unor ţări cu care Rusia se găseşte în momentul de faţă în stare de războiu".

Opinia publică freamătă de indignare împotriva bolşevicilor care se făcuseră vinovaţi de astfel de nelegiuiri. Regimente întregi care se pronunţaseră pentru Lenin declară că sunt gata să meargă împotriva „trădătorilor". Cartierul general al bolşevicilor e luat cu asalt, fără multă rezistenţă, iar soldaţii înşăşi aresteazâ pe câţiva dintre şefii mişcării.

Spre surprinderea generală însă, iată căîntr'o

bună zi, bolşevicii pun mâna pe putere, iar trădătorul Lenin devine preşedintele Republicii Sovietelor, titulatară cu totul necunoscută în istoria popoarelor.

Aproape nimeni nu-i dispus să ia în serios noua ocârmuire şi pe nouii stăpâni ai Rusiei. Chiar membrii guvernului se îndoiesc de viabilitatea regimului.

Părerea generală este că bolşevismul nu e decât un simplu episod în marea frescă a revoluţiei ruse, de care istoria nu va pomeni decât din spirit de curiozitate. Din zi în zi, se aşteaptă lichidarea ei; i se prevede un sfârşit lamentabil. Decretul de demobilizare, tratativele şi pacea ruşinoasă dela Brest-Litowsk, revoltă nu numai pe patrioţii ruşi, dar chiar şi pe o bună parte dintre bolşevici. Se produc demisii răsunătoare din guvern şi din comitetul central al partidului.

Lumea nedumerită, stă şi se întreabă: Cum se poate ca un şef de stat să accepte fără murmur, ciopârţirea patriei sale? Ce fel de doctrină politică şi socială este aceea care îngădue astfel de monstruozităţi morale?

De asemenea, lumea nu putea să înţeleagă cum se întâmplă că Trotski, cu toată originea lui judaică, e gata să apere cu ultima îndârjire onoarea şi hotarele Rusiei, în timp ce băştinaşul Lenin se îndărătniceşte să închine străinului steagul şi ţara sa?

Pentru cei mulţi, nu exista decât o singură explicaţie.

întâmplarea adusese în fruntea Rusiei, pe un agent al Puterilor Centrale.

Nu se poate, gândeau patrioţii ruşi, ca un popor de 160 milioane să tolereze multă vreme o asemenea ruşine şi sfidare.

Aşteptau din clipă în clipă, să se producă reacţiunea maselor.

Erau siguri că nu-i departe ziua, când gunoiul va fi măturat dela cârma Statului, iar Lenin va trebui să plătească cu capul îndrăzneala fără-delegilor sale.

Nu-1 cruțau pe Lenin, nici foştii lui tovarăşi de luptă. Astfel, Gorki, fost partizan şi prieten personal al lui Lenin, îi denumeşte pe bolşevici „fanatici, orbi, aventurieri fără conştiință", iar bolşevismul îl consideră ca o pacoste națională". El denunță deşertăciunea făgăduielilor lui Lenin, nebunia lui fără margini, anarhismul său â la Netchaev şi Bakunin, iar guvernul său ca o „autocrație de sălbateci". Un alt fost bolşevic şi colaborator al lui Gorki, anume Bazarov, spune despre Lenin că „este un maniac fără leac care scrie decrete în calitate de şef al guvernului rus, în loc să urmeze un tratament hidroterapic, sub supravegherea unui alienist experimentat".

Opinia lui Bazarov nu era o părere izolată, Foarte multă lume era de acord ca să considere pe Lenin ca maniac fără leac.

Numai în acest chip, publicul cult îşi explica încercarea lui Lenin de a înscăuna regimul socialist în țara cea mai înapoiată din Europa şl unde țărănimea formează majoritatea strivitoare a populației.

Şi cei mai zeloşi partizani ai revoluției socialiste, potrivit doctrinei marxiste, se aşteptau ca ea să izbucnească în țările înaintate, unde capitalismul a ajuns la apogeu, iar proletariatul formează masa cea mare a populației şi dispune de o puternică organizație, având desvoltată conştiința de clasă.

Noua ordine socială presupune cultură, civilizație, industrie desvoltată, capitalism ajuns la supra-saturație şi un proletariat conştient şi temeinic organizat. Socialismul apare astfel ca o

eflorescentă a democrației şi nicidecum ca punctul de plecare al evoluției istorice.

După exegeții materialismului istoric, Rusia, cu o țărănime compactă şi bigotă, cu aşezăminte feudale şi proletariat în formație, era țara cea mai improprie pentru instalarea unui regim socialist.

De aceea, toți oamenii chibzuiți şi doritori de progres, găseau de cuviință ca Rusia să înceapă cu revoluția burgheză, urmând să parcurgă cu timpul, toate celelalte faze ale evoluției.

Spre surprinderea generală însă, Lenin se încumetă, să nesocotească toate aceste adevăruri axiomatice. încearcă să construiască împotriva tutuior regulelor stabilite de arhitecții marxismului.

El face impresia nu a unui eretic, ci a unui lunatec.

De această părere sunt chiar colaboratorii şi prietenii intimi ai lui Lenin.

„Vrei să ştii ce este? — îi spune Krassin lui Solomon care venise de curând din străinătate. E socialismul aplicat fără regim de transiție şi dus până la ultimile limite ale absurdității. Sunt cu toții nişte nebuni, în frunte cu Lenin. II vei vedea; a devenit cu totul iresponsabil. Totul nu este decât un vast coşmar".

Acelaşi lucru îl spune lui Solomon şi comisarul Elisarof, cumnatul şi prietenul cel mai intim al lui Lenin.

„Dracul în persoană şi el ar fi desgustat, spune Elisarof. Sunt ministru al căilor de comunicații, sau, dacă vrei, comisar al căilor de comunicații. Dar dracul să ia tot guvernul nostru, acest coşmar al Revoluției Mondiale! Intr'adevăr, cu toții sunt buni de legat, în frunte cu Volodia (Lenin). E peste putință să poți discuta cu dânsul. Cu toată sinceritatea (dar aceasta rămâne

între noi, nu-i aşa ?) — îmi pare câte odată că nu-i normal. De altfel, toată lumea îşi dă seama că ne vom găsi în curând în fața falimentului total şi eu aştept catastrofa dela o zi la alta".

Chiar cei mai optimişti nu îndrăzneau să se gândească la izbânda proletariatului şi trăinicia regimului.

In decursul veacurilor, în diferite timpuri şi'n diferite țări, desmoşteniții soartei au avut prilejul să puie mâna pe putere; dar stăpânirea lor n'a durat decât o clipită. Aşa s'a întâmplat eu Spartakus şi Comuna din Paris, ca şi cu toate celelalte răscoale care s'au produs în Egipt, Grecia, Sicilia, Roma, Franța sau Germania.

Ele au rămas ca o amintire dureroasă menită să stânjenască orice avânt de eliberare, să paralizeze orice inițiativă de acțiune

Parcă era o sentință a destinului care osândea plebea la veşnică asuprire.

Era oare cu putință să abată cineva cursul istoriei şi să răstoarne orânduieli omeneşti, statornicite de milenii ?

O astfel de încercare nu se asemăna oare cu munca lui Sisiph ?

Un om care întreprinde o asemenea operă, era un aventurier care căuta prin acțiuni temerare să-şi satisfacă vanitatea şi setea de senzațional sau un maniac incorijibil ?

In cazul din urmă, Bazaroî avea dreptate. Locul lui Lenin nu era în fruntea unui stat, ci la un sanatoriu şi sub „supravegherea unui alienist experimentat".

In ciuda tuturor profețiilor însă, a primejdiilor şi a piedicilor de tot felul, Lenin se îndărătniceşte să guverneze.

Falimentul care se anunță cu surle şi tobe,

f^g aşteptându-se să se producă dela **o** zi la alta, **Hf** suferă amânări şi desminţiri.

•pr Ziarele şi posturile de radio care se grăbiseră fir să vestească ocuparea Petrogradului şi lichidarea fregimului, sunt nevoite să desmintâ ştirile tran-
• **Remise** cu atâta siguranță, câteva zile înainte.

«T- Contrar tuturor aşteptărilor, Lenin izbuteşte să flt***e** menţie la putere, biruind toate obstacolele | ***Sr-care*** i se pun în cale.

[Şf Sabotajul din partea aparatului administrativ, \ •;" opoziția din propriul său partid, contra-revoluția şi războiul civil, foametea şi blocada, coaliția întregii lumi capitaliste, nimic nu reuşeşte să-1 abată din drum, să-i clatine poziția cucerită.

Ca prin minune, scapă teafăr din toate aceste încurcături grele, iar regimul pe zi ce merge, se consolidează.

Obsedat de ideea lui fixă, nu se uită la sacriîiciile enorme pe care trebue să le facă populația şi nici la nenumăratele victime omeneşti ce le necesită experiența socială.

Neînduplecat. îşi urmăreşte ținta cu tenacitate şi perseverență ce nu cunosc zăgazuri.

Nepăsarea cu care priveşte sângele ce curge in valuri nesfârşite ca şi calmul cu care asistă la deslănțuirea celei mai grozave terori, au făcut **pe** unii să creadă că se găsesc în fața unui monstru.

A fost o vreme, când era denumit „bestia roşie".

Alții, mai binevoitori, au văzut într'însul un experimentator maniac care a transformat Rusia într'un vast laborator, înlocuind cobaii cu **milioa**nele de oameni.

Cu timpul, omul care la început nu inspira niciun fel de încredere, **a** devenit obiectul atenției generale.

Blestemat de unii, idolatrizat de alţii, Lenin s'a impus pe primul plan al scenei politice mondiale.

Apologeţi şi detractori se ocupă deopotrivă de viaţa şi opera lui.

Cu toate că pe tronul vastului imperiu, se perindaseră un şir de ţari cu idei înaintate şi bine intenţionaţi, totuşi Rusia rămăsese ţara cea mai înapoiată din Europa.

Petru cel Mare ca şi Ecaterina 11-a, cele mai impunătoare şi strălucite figuri din galeria ţarilor, au fost în acelaşi timp reprezentanţii cei mai de seamă ai spiritului european în Rusia.

In timpul congresului dela Viena, împăratul Alexandru I se manifestă ca cel mai liberal dintre toţi delegaţii. Din iniţiativa ţarului rus are loc prima conferinţă internaţională pentru aplanarea pe cale paşnică a conflictelor dintre state.

Ţarul Alexandru al II-lea, spirit luminat şi însufleţit de ideile liberale, e autorul desrobirii şerbilor.

Pentru modernizarea Rusiei, Petru cel Mare e novoit ca să recurgă la violenţă. Cu cnutul, el impune mojicilor să-şi radă barba, să se spele şi să-şi taie unghiile. Sub ameninţarea „că nu vor avea voie să se căsătorească înainte de a fi învăţat carte", marele împărat sileşte pe copii nobililor să se instruiască.

Dar Petru cel Mare, care silea pe supuşi să se europenizeze, a simţit în acelaşi timp nevoia să dea societăţii o bază solidă. Îşi dădea seama că fără acest lucru, vecinii l-ar fi nimicit.

Vastul imperiu rusesc conţinea toate fazele civilizaţiei. In pădurile de nord, trăieau oameni sălbateci care se hrăneau cu vânat şi peşte crud ; cei din stepe adorau pietrele, iar în oraş oamenii se foloseau de ultimele născociri ale tehnicei.

Ca un asemenea colos să nu se sfarme în bucăţi, era nevoie de o putere centralizatoare care să unească toate aceste diverse piese.

In vederea acestui scop, Petru cel Mare puse bazele absolutismului.

Cu dânsul începe dictatura monarhului. De aci înainte, timp de două veacuri, ţarul Rusiei va dispune de puteri discreţionare. După 200 de ani însă, puterea va trece din mâinile sdravăne ale lui Petru cel Mare, în acelea ale desfrânatului Rasputin. E primejdia care pândeşte regimurile lipsite de control.

In tot acest interval, ţarismul ca să-şi poată menţină supremaţia, e nevoit să se sprijine pe forţă şi să recurgă la teroare. Domnea aceeaşi mentalitate ca pe vremea lui Ivan cel Groaznic.

La întrebarea ambasadorului Olandei de ce suveranul unui puternic imperiu se poartă aşa de crud, Ioan cel Groaznic răcneşte la tâlmaciul său: „Spune acestui străin nătâng că el nu cunoaşte Rusia, pe câtă vreme eu o cunosc destul de bine; dacă n'aş spânzura pe supuşii mei,, atunci m'ar spânzura ei pe mine".

Potrivit acestui sistem, tribunalele condamnă iar călăii execută.

Citirea unei cărţi e interzisă; cel mai inofensiv gest devine delict, iar opiniile politice sunt socotite ca o crimă. închisorile din tot cuprinsul Rusiei ca şi satele din Siberia sunt pline de deţinuţi politici.

O statistică care a circulat în timpul congresului dela Stockholm, e de natură să oglindească într'o oarecare măsură starea de lucruri.

Ea arată cum „Congresul luat în totalitatea lui, în persoana celor 140 de membri, petrecuse o sută treizeci şi opt de ani şi trei luni şi jumătate

în închisoare. De asemenea, congresul petrecuse o sută patruzeci şi opt ani şi şase luni şi jumătate în exil. 18 din membrii congresului evadaseră o singură dată, iar 4 de două ori; 23 din membri văzuseră exilul o singură dată, 5 din ei de două ori, iar unul de trei ori.

De unde urmează că timpul petrecut de un social-democrat în închisoare şi exil echivalează cu aproape o treime din activitatea sa. Congresul din Stockholm petrecuse mai bine de 50.000 de zile şi nopți, în dosul obloanelor de fier". (Trotski.)

Dar teroarea naşte la rândul ei teroare.

In cursul veacului al XlX-lea, Rusia devine țara clasică a terorismului.

Erau omorîți nu numai marii-duci, miniştrii, guvernatorii, generalii şi înalții funcționari, ci şi simplii agenți de poliție, brigadierii sau bieții preoți de țară. Cade victimă bombelor, până şi țarul Alexandru al Il-lea, unul din cei mai buni suverani pe care i-a avut Rusia.

„Cartea durerii ruseşti", apărută în 14 volume cuprinde numele acestor nenumărate victime.

Pentru stârpirea terorismului şi menținerea ordinei, țarismul a înființat faimoasa Ockhrană.

Această teribilă instituție îşi avea oamenii ei pân'n cele mai înalte cercuri revoluționare. Chiar şi omul de încredere al lui Lenin, şeful fracțiunii bolşevice din Dumă, anume Malinovski, era în solda Ockhranei.

Era o vreme, când o jumătate din Rusia spiona pe cealaltă jumătate. Până şi membrii familiei se suspectau între dânşii. Nu erai sigur nici de cel mai bun prieten.

Ockhrană însă, oricât de bine ar fi fost organizată, nu putea să servească drept poligon de susținere al regimului.

Clasa celor 130.000 de nobili care foram su-

portul principal al țarismului, intrase în dizoluție. Din rândurile ei se recruta o bună parte din elementele revoluționare. Decemvriştii au fost cu toții vlăstare ale celei mai înalte aristocrații.

întreaga „inteligență" rusă era imbibată de revoluționare.

Burghezimea era şi ea ostilă țarismului. Masa cea mare a țărănimii n'avea niciun motiv să fie mulțumită. Asuprită şi abrutizată, ea era mai mult indiferentă. Vutca, mahorcă şi nenumăratele secte religioase, care mişunau în tot cuprinsul împărăției, erau refugiul unde-şi găsea alinare mojicul rus.

Stolypin a încercat să creeze o clasă țărănească înstărită care să fie pentru țarism, un punct de reazăm, dar a murit asasinat, fără să-şi vadă opera împlinită.

Un contrast cât se poate de izbitor era între aristocrațime şi masa poporului. Sus, belşug, cultură superioară şi rafinament; jos, cea mai neagră mizerie morală şi materială. Intre cele două clase, abisul.

Burghezimea care trebuia să formeze puntea de legătură, era plăpândă şi becisnică.

Colosul stătea pe picioare de lut. Totuşi, face impresia că nimic nu-l poate sdruncina.

Regimentele de cazaci, Ockhrană şi indolența populației par chezăşii îndestulătoare care să-i asigure trăinicia.

Cu prilejul războiului ruso-japonez însă, se arată toată şubrezenia colosului. El sguduie din țâțâni imperiul şi regimul. Țarismul e amenințat să se prăbuşească. II salvează dela naufragiu banii Franței, trupele de pe front şi concelarul Witte.

Dar revoluția dela 1905 a arătat că s'a produs o schimbare în structura socială a Rusiei. Un

nou factor îşi face apariţia în viaţa politică a marelui imperiu: muncitorimea.

Tânărul proletariat care se formase în Rusia, în ultimile decenii, constitue avangarda revoluţiei şi înţelege să moară eroic pe baricade. El deslănţue cea mai uriaşă grevă cunoscută până atunci şi înfruntă cu bărbăţie asaltul Cazacilor şi tunurile generalului Dubasov.

Conducătorii de asemenea sunt la înălţime; oameni vrednici şi pricepuţi.

Printre cei care ani de zile s'au consacrat pregătirii proletariatului şi au luat parte la mişcarea insurecţională, Lenin stă în frunte.

Dacă ţarismul a putut supravieţui războiului ruso-japonez, în schimb, n'a fost în stare să suporte războiul mondial.

Sforţările depuse ca să facă faţă unui asemenea războiu de proporţii necunoscute până atunci, l-au sleit cu desăvârşire.

S'a prăbuşit, fără să încerce nici cea mai slabă împotrivire.

La apelul disperat al ţarului, nu s'a găsit nici măcar un regiment care să salveze onoarea armatei şi a regimului.

Odată cu decretul de abdicare, ţarul e silit să noteze în jurnalul său intim: „Nu văd în jurul meu decât minciună, laşitate şi trădare".

Omul acesta de treabă nu face decât să culeagă roadele unui regim nefast.

Totul s'a petrecut pe negândite şi la repezeală.

Chiar în dimineaţa zilei când a izbucnit revoluţia, Kerenski declarase sentenţios că nici pomeneală nu poate fi pentru moment de o revoluţie.

Aristocraţimea liberală în frunte cu prinţul Lvov dimpreună cu burghezimea în frunte cu Rudzianko, Miliubovşi Gutchkov se aşteptau ca,

odată cu îndepărtarea ţarului, treburile statului să-şi urmeze cursul lor normal.

Ba ceva mai mult: scontau o renaştere naţională.

Şeful naţionaliştilor liberali spunea ambasadorului Franţei: „Răscoala va însemna o uriaşă desrobire, o trezire măreaţă a întregii energii naţionale. După câteva zile de turburări inevitabile, Rusia se va ridica la o grandoare nebănuită".

Dar dacă iniţiatorii pot să ştie cum începe o revoluţie, niciodată ei nu pot să ştie cum evoluiază şi sfârşeşte.

Odată deslănţuită, ea depăşeşte orice prevederi, urmându-şi cursul după capriciile şi dispoziţiile ei, nebănuite de cei care au ridicat stăvilarele. Evenimentele se precipită în chip vertiginos. Guvernul provizoriu, expresia coaliţiei formată din cădeţi, socialişti-revoluţionari şi menşevici, este incapabil să facă faţă situaţiei. Lipsit de experienţă şi sub presiunea evenimentelor, el lasă să-i scape cârma din mână. In asemenea condiţii, carul statului o ia rasna. Isteria verbală a becisnicului Kerenski sfarmă ultimele stăvilare şi desorganizează cu totul viaţa de stat.

încercarea generalului Kornilof de a restabili ordinea, dând greş, haosul sporeşte.

Odată cu prăbuşirea ţarismului şi neputinţa burgezimii de a întrona o nouă ordine, dispărând autoritatea şi orice fel de disciplină, poporul rus cade pradă celei mai grozave anarhii. Obişnuit să fie condus cu cnutul, el nu ştie ce să facă cu libertatea acordată. Se foloseşte de ea pentru propria lui nimicire. Odată zăgazurile rupte, el se lasă în voia instinctelor lui primitive. Trăieşte sub imperiul desmăţului.

La un moment dat, Rusia face impresia unei case de nebuni turbulenţi.

Cuprinşi de furie, dânşii sunt gata să se sfârşie între ei şi să dea foc clădirii.

Incendiul ameninţă să pustiească vastul şi falnicul imperiu, iar poporul rus să piară 'n flăcări ca şoarecii.

Oare se va găsi omul care să îndrăznească să le smulgă torţa din mână şi să le puie cămaşa de forţă?

Lenin îşi asumă această sarcină.

El încearcă să puie ordine în haosul rusesc şi să smulgă din ghiarele anarhiei, un popor de 160 de milioane de oameni.

Mai are pretenţia ca pe ruinele ţarismului să clădească o lume nouă, aşa cum au visat-o vizionarii.

Cine este acest om care îndrăzneşte să întreprindă o astfel de operă? E un aventurier sau un Iunatec?

Evenimentele se vor însărcina să dea răspunsul.

In liniştea unui orăşel de provincie, aşezat pe Volga, la o depărtare de 50 de kilometri, la sud de Kazan, îşi duce o existenţă tihnită şi îndestulată, familia directorului de şcoală primară I. N. Ulianov.

Ilia Nicolaevici Ulianov, fiul unor mici burghezi din Astrakan, el însuşi originar din Nijni-Novgorod, fusese trimis la Simbirsk, în calitate de inspector şcolar primar.

Inspectorul Ilia Nicolaievici Ulianov era o persoană cultivată, cu studii universitare făcute la Kazan. El era tipul funcţionarului liberal de pe acea vreme, descris de scriitorul satiric Chtedrin, omul care şovăia între o tartină de icre de somon şi regimul parlamentar. Ca toţi cei de o seamă

1 1 " cu dânsul, ofta şi el după o ordine nouă, în care W% **să** domnească mai multă dreptate şi omenie.

I|| Nemulţumit de prezent, se refugia în citirea ,|| cărţilor străine şi scrierile lui Visarion Grigorie-m viei Belinski.

•Jt. „Am oroare, scrie el, să mă acomodez cu «realitatea ordinară".

w- Soţia lui, Măria Alexandrovna, fiica unui doctor ***'mf* de** obârşie ovreiască, însurat cu o nemţoaică, ***jm.*** era <o femeie măruntă şi uscăţivă. Excelentă gos- *W* podină şi mamă grijulie, se vedea la dânsa v educaţia germană, temeinică şi puritană pe care *m o* primise în familie.

•Ş Niciun nor nu întunecă căsnicia acestor oa- | meni de treabă.

f Prin situaţia socială pe care o ocupa consilie- \ rul de stat Ilia Nicolaievici Ulianov, purtător al crucii Sfântul-Vladimir, el face parte din protipendada târgului. Ca atare, se bucură de toată stima şi consideraţia concetăţenilor săi. Casa lui ţ. **e** locul de întâlnire al intelectualilor din oraş.

Un an după instalarea lor la Simbirsk, un al - treilea copil vine să sporească familia lui Ilia Nicolaievici Ulianov; e băiatul cu numele de Vladimir, viitorul dictator al Rusiei.

Alte trei ploduri vor urma la rând. Cu toţii **'j.** sunt copii sănătoşi, cuminţi şi cu tragere de inimă la învăţătură. In special, doi dintre ei, Saşa (Alexandru) şi Volodia (Vladimir) se disting în chip deosebit. Amândoi sunt elevi eminenţi. Volodia e primul din clasă. Aproape la toate materiile, obţine media 5, nota cea mai mare; numai la logică are nota 4.

Vladimir Ulianov e un „elev foarte bine înzestat şi exact, munceşte cu sârguinţă şi succes şi are o conduită exemplară", scrie în certificatul lui din clasa a VUI-a. La fel de elogios e notat şi fratele său, Saşa.

Ilia Nicolaevici e un tată fericit. Copiii îi procură numai bucurie. Nu-i dau ocazia să le reproşeze nici cea mai mică abatere.

Nu se fac vinovaţi nici măcar de nevinovate sburdălnicii copilăreşti.

Pe de altă parte, obţinerea gradului de consilier de stat ca şi marele Cordon al Sf. Stanislas, îi completează mulţumirea. Cu timpul, situaţia îi îngăduie să se mute din modestul apartament pe care-1 ocupa cu chirie în uliţa Streletzkaia, în locuinţa lui proprie. îşi cumpărase în strada Moscova, o căsuţă frumoasă.

Intr'un cuvânt, avea toate motivele să fie satisfăcut.

In accepţiunea obişnuită a cuvântului, familia Ulianov era o familie ideală.

Intr'un asemenea mediu familiar prin excelenţă burghez, departe de sgomotul şi tentaţiile unui oraş mare, în liniştea unui târg cu viaţa patriarhală, creşte şi se desvoltă viitorul dictator al Rusiei.

Odraslă de oameni înstăriţi, el nu cunoaşte ce-i nevoia.

E din categoria celora care au parte de o copilărie fericită şi o educaţie aleasă. Deasupra lui, veghează ochiul unei mame vrednice şi iubitoare. Scutit de lipsuri şi de griji, el se consacră cu trup şi suflet studiului. El ca şi fratele său Saşa, nu cunosc alte plăceri decât acelea ale cărţii. Jocuri, petreceri sau legături de dragoste sunt străine de preocupările lor. Studiul e singura lor pasiune. Ca să se poată consacra pe de-a întregul studiului, Volodia renunţă bucuros la cele mai nevinovate plăceri.

„Când eram şcolar, mărturiseşte dânsul, îmi plăcea foarte mult, patinajul; aveam o adevărată patimă. Dar acest lucru mă obosea foarte mult, încât eram silit ca mai pe urmă să dorm. In interesul studiului care suferea, am fost nevoit să mă lipsesc de acest sport". De asemenea îi plăcea şahul şi era un bun jucător; dar,ca să nu-1 stingherească în lucrările lui, nu juca decât rar.

„îmi amintesc, scrie soră-sa, că în timpul cât am stat la ţară, în fiecare dimineaţă după ceaiu, Vladimir Ilici se încuia intr'un pavilion, cu cărţile şi caietele sale. El îşi petrecea acolo aproape ziua întreagă, studiind. Vladimir Ilici ştia nu numai cum trebue să fie citită o carte, dar ştia de asemenea s'o analizeze şi s'o rezume. Aveam obiceiul, pe vremea aceea, să mă duc în acel colţ de grădină să 'nvăţ împreună cu el limbile străine. Nu eram decât un copil, dar mă impresiona îndărătnicia şi punctualitatea cu care Vladimir ducea totdeauna până la capăt, lucrul început. Exemplul pe care-1 dădea avea o astfel de înrâurire, încât fără alt îndemn, mă simţeam gata să fac tot ce e omeneşte cu putinţă pentru a-1 mulţumi şi pentru a merita aprecierea lui. Rămânea zile întregi cu nasul înfundat în cărţi".

Gustul pentru preciziune şi detaliu îi îngăduie lui Vladimir Ilici Ulianov să termine liceul la vârsta de 17 ani, cu cele mai bune note, la toate materiile. Directorul şi tutorele său, — tatăl viitorului preşedinte Kerenski — certifică în scris că „e cât se poate de bine înzestrat, deosebit de sârguitor şi punctual".

Nimic în firea şi apucăturile lui Volodia care să trădeze pe viitorul revoluţionar.

Atât dânsul cât şi fratele său, Saşa, ocolesc cu grijă reuniunile colegilor de şcoală unde se discută politică şi se propovăduesc idei revoluţionare, îşi văd liniştiţi de carte. Volodia nu râvneşte coroana de martir, ci aceea de premiant.

Totul, origine, educaţie, conduită şi apucături,

îl indicau pentru o viaţă ordonată şi o strălucită carieră în erarhia socială.

Situaţia lui de elev eminent era o chezăşie pentru succesele sale viitoare.

Cine ştie, dacă Vladimir Ilici Ulianov n'ar îi devenit cu timpul, unul din stâlpii regimului?

O întâmplare însă vine să abată cursul vieţii sale.

E moartea prin spânzurătoare a fratelui său mai mare, Saşa.

Conducătorul complotului neizbutit pentru asasinarea tarului Alexandru al III-lea, ispăşea prin ştreang vina gândurilor sale îndrăzneţe.

Fiul mai mare al Consilierului de Stat Ulianov, .urmărise, prin fapta lui eroică, să reînvie vremurile de glorie ale terorismului şi să învioreze mişcarea revoluţionară care în ultimul timp lâncezea.

Pentru acest motiv, atentatul împotriva Suveranului, trebuia să aibă loc în ziua aniversării asasinării lui Alexandru al II-lea, în acelaşi loc şi'n aceeaşi vreme, în clipa când noul Ţar urma să'ngenunchieze pe ţarina stropită cu sângele părintelui său.

La rugăminţile şi intervenţiile mamei îndurerate pe lângă puternicii zilei ca să obţie dela înalta stăpânire îndurare pentru nenorocitul ei fiu, i se răspunde că împăratul în nesfârşita lui bunătate e gata să ierte pe marele vinovat, numai cu condiţia să tăgăduiască că va renunţa pe viitor la orice acţiune revoluţionară.

Saşa însă refuză să-şi renege ideile. A jucat, a pierdut, înţelege să sufere urmările.

Şi astfel, în zorii zilei de 8 Martie, 18>7, moare spânzurat, în floarea vârstei, tânărul Alexandru Ulianov.

După încetarea din viaţă a lui Ilia Nicolaevici care se întâmplase prin anul 1886, lăsând moştenire o pensie anuală de 1200 ruble şi

f~ € copii: Alexandru, Ana, *Vladimir,* Olga, Deme-f- trlus şi Măria, Saşa (Alexandru) era socotit ca-|, pul familiei.

I Mândru de feciorul ei, Măria Alexandrovna tprivea cu încredere viitorul odraslei. Realitatea Mnsă vine să-i spulbere iluziile şi să-i cer-Kjoească inima.

I ***Wt*** Generalul Şebekov care condusese instrucţia \, «complotului, in raportul amănunţit pe care-1 face fIE Suveranului, stăruie asupra însemnătăţii des-Jr coperirii sale şi găseşte cu cale să închee » referatul, făcând profeţii asupra viitorului.

) m După părerea sa, teroriştii ne mai având nici ***i*** X ***tel*** de organizaţii şi cum cei din urmă dintre % ei, hotărîţi să săvârşească o îără-de-lege au dat fi:pe de-a'ntregul greş cu încercarea lui Alexandru § Ulianov, socoate că foarte curând, Rusia va fi singura ţară din Europa în care socialismul nu va putea să prindă rădăcini şi că Revoluţia n'are f niciun sorţ de izbândă.

J- Timpul s'a însărcinat să dovedească falsitatea \ proorocirilor generalului Şebekov. Cu totul altele au fost urmările morţii lui Alexandru Ulianov. Cu dânsul se încheie epoca revoluţionarilor romantici ca să 'nceapă una nouă, aceea a revoluţionarilor de profesie.

Un alt membru al familiei Ulianov, Vladimir, va inaugura această eră şi va asigura izbânda - revoluţiei.

Sfârşitul tragic al lui Saşa va smulge pe fratele lui, Volodia, din pasivitate ca să-1 îmbrâncească în vâltoarea luptei revoluţionare.

Moartea lui Saşa maturizează pe Volodia politiceşte, dă o directivă gândurilor sale, contribue la stabilirea unei ţinte în viaţă.

In sufletul lui rece şi închis, se aprinde o ură de moarte împotriva regimului căreia trimis pe fratele său la spânzurătoare.

Are pentru Saşa, afecţiune şi stimă. Ii aprecia inteligenţa, sârguinţa, cultura, tenacitatea şi eroismul. Fratele mai mare a fost mentorul lui politic. Deşi narodnic, Saşa i-a pus în mână pe Karl Marx.

Cununa de martir îi sporeşte afecţiunea şi admiraţia.

Amintirea lui Saşa va fi pentru Volodia îndemn de luptă şi îndreptar în viaţă.

Drept omagiu pentru memoria fratelui dispărut şi ca o sacră moştenire, Volodia împrumută pseudonimul politic al lui Saşa.

De acum înainte, Vladimir Ilici Ulianov se va numi Lenin. Cu acest nume va deveni celebru şi va îi cunoscut în Istorie.

Imprumutându-i numele, Volodia n'a înţeles să împrumute şi mijloacele de luptă ale fratelui său.

Niciodată Lenin în viaţa lui n'a mânuit bombele şi revolverul pentru atentate individuale. Imediat după gestul lui Alexandru, dânsul spune surorii sale, Ana : „Nu, nu-i acesta drumul pe care trebue să apucăm; nu-i un drum bun".

Da! Saşa a avut sarcina să-i arată pe unde nu trebue să meargă. Meritul celălalt îi revine Iul Karl Marx. Autorul „Capitalului" îi călăuzeşte paşii pe calea cea bună. Şi'n această privinţă, Volodia e recunoscător lui Saşa. Din îndemnul fratelui său, s'a apucat să citească şi să aprofundeze „Capitalul".

Studiul acestei opere a fost pentru dânsul o revelaţie. „Capitalul" va deveni cartea lui de căpătâiu şi Evanghelia vieţii sale.

Karl Marx venea la vreme ca să 'nlocuiască. lipsa lui de credinţă.

Cu puţin timp înainte, smulsese dela gât cruciuliţa pe care-o purtau, în Rusia, toţi credincioşii ca să scuipe pe dânsa şi s'o izbească de pământ.

Iconoclastul deveni un fanatic adept al materialismului istoric.

In religie, nu vede expresia cea mai înaltă a năzuinţelor sufletului omenesc, ci un fel de opium care amorţeşte conştiinţa norodului ca astfel să înlesnească oprimarea lui de către clasa dominantă.

Dialectica marxistă îl împiedică să-şi dea seama că fără voie devine profetul unei noui religii şi slujitorul unui nou cult.

In acest chip ironic înţelege soarta să-şi răsbune împotriva acelora care îndrăznesc s'o 'nfrunte cu spiritul lor de frondă.

Intr'un orăşel de provincie cum era Simbirsk, gestul lui Alexandru atrage după sine discreditul familiei Ulianov. Mulţi dintre cunoscuţi găsiră cu cais să rupă legăturile de prietenie cu dânşii. Casa fostului consilier de stat e ocolită ca şi cum ar fi vorba de o locuinţă contaminată de o boală molipsitoare. Autorităţile sunt cât se poate de bănuitoare ; e o familie deochiată care nu poate să inspire decât neîncredere. In jurul acestei familii care altădată se bucura de stima şi consideraţia târgului, acum pluteşte o atmosferă înnăbuşitoare. Ea 'nveninează sufletul lui Volodia, într'o vreme, când el abia împlinise vârsta de 17 ani. Firea lui închisă şi tăcută se înăspreşte sub loviturile soartei. Şi cu atât mai mare îi este ciuda cu cât simte zădărnicia succeselor lui şcolare.

Deşi la terminarea liceului, obţine medalia de

aur, suprema distincţie care prin ea însăşi constituie recomandaţia cea mai bună pentru studiile superioare, totuşi, el vede barat drumul Universităţii.

E fratele lui Alexandru Ulianov.

Cu mare greutate şi datorită referinţelor excelente date de Kerenski (tatăl viitorului preşedinte al guvernului provizoriu pe care-l va răsturna Lenin în Octombrie 1917), directorul liceului din Simbirsk, care avea o slăbiciune deosebită pentru elevul său favorit, Vladimir Ulianov izbuti ca să se înscrie la Universitatea din Kazan. Mama lui era bucuroasă. După păţania fratelui său, se aşteaptă ca Volodia să-şi vadă liniştit de treabă. Cel puţin dânsul s'o scutească de neplăceri.

Ba ceva mai mult, ştiindu-l băiat tare vrednic, îi plăcea să puie îutr însul toată nădejdea familiei.

Dar n'apucase bine biata femeie să se liniştească o leacă, când soseşte vestea care-i turbură toate socotelile.

Din cauza participării la o manifestaţie studenţească, care luase un caracter politic, Volodia e îndepărtat din Universitate şi expulzat din oraş.

„De ce te răsvrăteşti tinere? îl întreabă intrigat inspectorul de poliţie, izbit de frăgezimea vrâstei şi de îndârjirea cu care studentul Vladimir Ulianov manifestează în fruntea convoiului. Nu vezi că te izbeşti cu capul de perete?"

Un perete! Se prea poate, dar un perete putred care se va prăbuşi la prima lovitură", răspunde cu promptitudine şi hotărîre tânărul Ulianov.

Agentul de poliţie se mulţumi să dea compătimitor din cap, în timp ce Vladimir Ulianov lua drumul exilului.

Exact după 30 de ani, se împlineşte prooroci-rea tânărului student.

La cea dintâi lovitură mai sdravănă, peretele putred se prăbuşeşte.

*

In liniştea dela ţară, unde e nevoit să-şi petreacă surghiunul, Lenin are răgazul şi tihna trebuitoare ca să se consacre studiului.

„Capitalul" lui Karl Marx îl pasionează. Citeşte şi aprofundează cartea cu tot avântul celor 19 ani. Desigur, vârsta nu-i îngădue încă să cunoască in chip temeinic şi 'n toate subtilităţile ei teoria filosofului german; totuşi, a prins destul de bine spiritul acestei formidabile concepţii. Tânărul cititor găsea în „Capitalul" expresia cea mai potrivită a gândurilor sale confuze care 'n ultimul timp îi hărţuiau sufletul şi mintea.

Vede tălmăcite în cifre, statistici, raţionamente subtile şi talmudice, prăbuşirea unei lumi şi a unei societăţi. Baza societăţii nu o alcătuia morala cu ideea de justiţie şi a Binelui Obştesc, ci Majestatea Sa Pântecele.

Câtă deosebire între acest sistem şi frazele sonore ale revoluţionarilor ruşi!

De acum înainte, nimic nu există pentru el care să nu se poată cântări, măsura, analiza. Mila, conştiinţa, mustrarea de cuget, simpatia şi toate celelalte de felul acesta, se vând la cântar, se pot analiza la lentila microscopului ?

Lenin nu vede în socialism, ca Durkheim, „un strigăt de durere şi câteodată de mânie", „o pasiune care se afirmă", ci un sistem ştiinţific.

Nici până la urmă, Lenin nu şi-a dat osteneala să înţeleagă că tocmai ceea ce neglijase în teorie, rolul pasiunii şi al factorului ideologic, a contribuit foarte mult la obţinerea victoriei.

îmbrăţişând marxismul, Lenin nu face decât să urmeze curentul timpului. In preajma anului 1880, narodnicii erau în declin In faţa lor se ridică influenţa lui Karl Marx. însuşi Alexandru, fratele lui, deşi narodnic, adversar prin urmare al marxismului, produs al „Occidentului Putred", îi recomandă lui Volodia citirea „Capitalului".

Sub impulsul lui Plekhanov, tineretxil intelectual începuse să se intereseze de doctrina marxistă. Pe de o parte, ea venea după falimentul populiştilor, iar pe de alta, răspundea nevoii organice după ceva nou, pe care o simte o generaţie tânără.

Cercul Fedoseev dela Kazan pe care-1 frecventează Lenin, e un cuib de revoluţionari marxişti.

Jaroslavski crede că din cauza acestui contact cu grupul Fedoseev, Lenin n'a rămas un intelectual pur. Ar fi vorba, prin urmare, de o abatere din mersul firesc al desvoltării sale.

E o părere cât se poate de greşită.

Prin întreaga lui structură sufletească, Lenin nu e un îndrăgostit al formelor gândirii pure care caută în jocul săltăreţ şi supreb al ideilor abstracte, satisfacţia trudei sale. Fire pragmatică, el preţueşte teoria in măsura în care îi serveşte ca instrument de acţiune. Are mentalitatea ţăranului, cu spiritul practic şi simţul realităţii.

Această caracteristică îl deosebeşte pe Lenin de cea mai mare parte dintre intelectualii şi revoluţionarii ruşi, lipsiţi de asemenea însuşiri.

Dar mai presus de toate, ceea ce a favorizat în deosebi răspândirea marxismului, au fost nouile condiţii de ordin economico-social.

Odată cu înfiriparea industriei în Rusia, ia naştere proletariatul.

Sub presiunea războaielor şi a cerinţei pieţelor străine, evoluţia economică prinde în vârtejul capitalismului modern, această ţară cu caracter agrar, modiîicându-i structura socială. Industria cea mare se substitue micii producţii ţărăneşti, iar uriaşa uzină concurează atelierul meseriaşului. Căile ferate dau un puternic avânt industriei metalurgice. In decurs de 10 ani, dela 1860-1870, exploatarea reţelii creşte dela 2000 la 10.000 km. şi de atunci sporeşte în mijlociu cu 1500 km. pe an. Progresul transportului stimulează întreaga producţie şi schimbul de mărfuri în acest imens imperiu.

La această transformare, ţărănimea participă cu mâna de lucru. In mai puţin de 40 ani, industria absoarbe mai mult de un milion jumătate de ţărani. Aceştia aduc cu sine în atelier, mentalitatea şi pornirile clasei lor. Nu trebue uitată vorba lui Leroy-Beaulieu, care spune că „poporul rus poartă într'însul revoluţia în stare latentă". Istoricul M. Pokrovski constată că, cu începere din secolul al XVI-lea, Rusia a fost, poate, ţara cea mai râsvrătită din Europa.

In timp ce celelalte ţări mari au avut fiecare câte o răscoală ţărănească, în Rusia au izbucnit patru revolte în decurs de două veacuri: aceea a „Vremii turbure", aceea a lui Bogdan Khmelnitski, a lui Stenka Razen şi a lui Pugacev. Cu toată străşnicia represiunii, totuşi răsvrătirile au continuat. Dela desfiinţarea iobăgiei (1861) până la revoluţia cea mare din 1905, au avut loc aproape 2000 de răscoale locale.

Acesta-1 trecutul pe care-1 moşteneşte proletariatul rus. El imprimă caracterul mişcării muncitoreşti din Rusia.

Resemnarea pasivă întretăiată de răsvrătiri violente, o neîncredere individuală şi o credulitate colectivă, simplitatea ideilor, misticismul sentimentelor şi fanatismul prejudecăţilor sunt moşteniri ale acestei clase puţin evoluate, care,

după Karl Marx, reprezintă barbaria civilizației.

*

Munca şi traiul comun în atelier, aglomerația pe care o favorizează uzina şi centrele industriale, ritmul trepidant al oraşelor mari, oferă condiţii prielnice pentru desmorţirea lucrătorului şi formarea unei conştiinţe colective de clasă şi propagarea ideilor revoluţionare.

Sub imperiul unor condiţii de viaţă mizerabilă, cu salarii derizorii şi 16 ore de lucru, împovărat de amenzi şi tot felul de nevoi, acest proletariat devine bătăios. Cu toată străşnicia stăpânirii care, prin legea făcută de Ţarul Nicolae pedepsea greva ca o crimă de drept comun, totuşi grevele se ţin lanţ, până culminează cu greva generală din 1905, care este cea mai uriaşă grevă cunoscută până atunci în lume.

In timp ce o grămadă de cărturari se prăpădesc prin acţiunea lor desordonată şi ineficace, proletariatul simte nevoia să se organizeze.

Numeroase cercuri muncitoreşti se înjghebează în tot cuprinsul ţării.

Mişcarea marxistă reprezentată prin Plekhanov, un spirit luminat şi distins, găseşte ecou în rândurile intelectualilor. In special, o parte din tineret se grăbeşte să îmbrăţişeze cu căldură noua doctrină. Până şi unii dintre narodnici, dezamăgiţi de experienţa făcută cu poporanismul, se convertesc la marxism.

Lenin este printre cei dintâi care-şi dă seama de transformările prin care trece Rusia. „Capitalul" lui Karl Marx i-a deschis ochii. Această prefacere economică a Rusiei devine pentru dânsul obiectul unor cercetări lungi şi minuţioase. După câţiva ani de muncă migăloasă dă la iveală studiul intitulat „Desvoltarea capitalismului în Rusia". Tratează tema, utilizând metoda marxistă şi bizuindu-se pe un imens material statistic. In opoziţie cu narodnicii, care tăgăduiau posibilitatea desvoltării capitalismului în Rusia, Lenin arată cu ciîre evoluţia economică prin care trece această ţară. Lenin are meritul că în preocupările lui, nu pierde nicio clipă din vedere ţărănimea. Chestia agrară formează una din preocupările lui de căpetenie, alăturea de aceea a desvoltării capitalismului în Rusia. Aproape în toate lucrările lui ştiinţifice, se ocupă deopotrivă de cele două probleme.

Cercetând rolul progresiv al capitalismului în agricultură, Lenin conchide: „Se poate spune că capitalismul socializează producţia agricolă".

Evenimentele din 1905 îi dovedesc cu prisosinţă că proletariatul singur este incapabil să răstoarne regimul.

Revoluţia nu va putea să izbândească decât atunci când feciorii de ţărani, în loc să tragă în mulţime, vor îndrepta arma împotriva asupritorului.

Fără alianţa cu cele 100.000.000 de ţărani, nici vorbă nu poate fi de triumful revoluţiei. Şeful bolşevicilor nu se dă în lături ca, pentru înfăptuirea acestei alianţe, să aducă marxismului ortodox modificările cerute de împrejurări.

„N'admitem niciun fel de silnicie faţă de ţăranul mijlociu. Chiar faţă de ţărănimea înstărită,, nu vom spune cu aceeaşi hotărîre ca pentru pătura burgheză: expropriere totală", declară Lenin în calitatea lui de Şef al guvernului şi 'n toiul revoluţiei comuniste.

E meritul lui e'a ştiut să potrivească marxismul după împrejurările şi nevoile ţării. N'a înţeles să fie prizonierul unor formule şi, de dragul lor, să sacrifice realitatea.

Are mereu în minte sfatul lui Faust care spune că „teoria este uscată, numai arborele vieţii este veşnic verde".

In acest simț al realității stă secretul biruinței lui Lenin.

*

Măria Alexandrovna nădăjduește să-şi vadă copilul căpătuit. Inima ei de mamă râvneşte pentru Volodia, mândria şi speranța familiei, un rost în viață şi nicidecum cununa de martir al revoluției. Ii ajunge experiența dureroasă cu Saşa. In grija ei părintească, îi plăcea să creadă că obținerea unei diplome prezintă o garanție pentru asigurarea unui viitor.

Mai mult de dragul mamei sale, se hotărăşte Lenin să-şi ia licența în drept şi să se înscrie intr'un barou. Nu simte însă nicio vocație pentru această carieră. Spre desnădejdea mamei sale, el se consacră cu trup şi suflet cauzei revoluționare. îşi urmează chemarea, fără şovăire, cu tot avântul tinereții şi luciditatea minții.

Dar câtă deosebire între dânsul şi tipul revoluționarului descris de Turghenief!

„Noi suntem marxişti, noi nu suntem poeți", îi explică Lenin lui Pierre Laîuc, care era oarecum nedumerit de cele văzute, în vizita pe care i-o face la Lausanne, în vara anului 1916.

Revoluționarului diletant care se ocupă cu revoluția din distracție şi'n orele libere, el îi opune revoluționarul de meserie. Acesta din urmă îşi face din revoluție scopul suprem al vieții sale. El nu trăieşte, el nu se mişcă decât în vederea acestui țel. Tot timpul se pregăteşte şi e într'o continuă aşteptare. Pândeşte prilejul să atace, foloseşte răgazul să se refacă, ocoleşte primejdia când nu poate s'o înfrunte, e gata oricând să se adapteze celei mai rele situații şi nu desnădăjdueşte niciodată.

Revoluționarul de profesie nu se încurcă în

drumul lui de niciun fel de scrupule. El merge nepăsător înainte, având în vedere numai ținta. Brațul lui nu tremură, când trebue să doboare adversarul. Revoluționarul profesionist nu cunoaşte slăbiciuni şi şovăiri.

Acela însă care nu întruneşte aceste însuşiri nu e un revoluționar autentic, ci un flecar.

Ori, cu flecarii nu se poate face nimic de seamă.

Şi el urmăreşte să doboare țarismul care are în spatele lui, nenumărate regimente de cazaci, tunuri, ockhrană, tribunale şi închisori.

Pentru aceasta găsea că e nevoie de o legiune de fier, formată din oameni hotărîți şi cât se poate de bine disciplinați.

Contrar concepției occidentale, potrivit căreia conducătorii nu sunt decât nişte exponenți, Lenin era partizanul conducerii autocrate.

Era de părere că armata revoluționară pentru a fi victorioasă împotriva țarismului, e nevoie să se conducă ca şi aparatul autocratic.

In dispreţul concepţiei democratice, susţine ideea elitei.

„Nicio clasă socială, scrie el, în cartea intitulată „Ce-i de făcut ?", în ziua de astăzi, nu se poate angaja într'o luptă dârză, dacă nu dispune de 10 şefi plini de talent — şi oamenii de talent nu vin cu sutele pe lume — încercați în vederea funcțiunii lor, pregătiți în decurs de zeci de ani şi orânduiți în chip erarhic".

Fără această erarhie nu poate să existe unitate de comandă, iar unde lipseşte unitatea de comandă o armată merge la voia întâmplării.

„Aflați, le răspunde el adversarilor, că-i mult mai greu să se strângă 10 oameni inteligenți decât 100 de nerozi. Voiu apăra acest principiu cu aceeaşi dârzenie cu care vă veti folosi voi să întărâtați masa împotriva atitudinii mele

anti-democratice. Prin oamenii inteligenţi, trebue înţeles lucrul pe care l-am repetat adeseori, din punct de vedere al organizării, numai revoluţionarii de meserie: puţin importă dacă au fost studenţi sau lucrători".

Lenin caută pe toate căile să formeze acest stat major care să domine şi să conducă mişcarea.

Iar în măsura în care participă la lupta revoluţionară şi cunoaşte oamenii, devine conştient de adevărata lui valoare şi de misiunea lui de conducător. In vederea rolului de comandat suprem, el se pregăteşte zi cu zi şi clipă cu clipă. Tot timpul decare dispune îl petrece pe la biblioteci şi la masa de lucru. Fie că se găseşte în casa părintească sau în pustiurile Siberiei, pe malurile Tamisei sau în creieri Alpilor, în Palatul Kremlinului sau în ascunzătoarea din Finlanda el studiază cu pasiune. Studiază chiar şi atunci când se găseşte în vârtejul luptei. Nu cunoaşte alte plăceri decât acelea ale studiului şi ale luptei. E omul muncii de benedictin. Dar toată această muncă n'are decât un singur scop: Victoria Proletariatului. Din înţelepciunea cărţilor, nu reţine decât ceea ce crede că interesează cauza revoluţionară. Pentru pregătirea lui de revoluţionar profesionist, citeşte cu plăcere până şi studiile de strategie militară. Lenin e străin de pasiunea omului de ştiinţă care cercetează de dragul cercetării; Lenin nu cercetează decât de dragul revoluţiei. Chiar şi scrierile lui ştiinţifice, nu numai cele de polemică, izvoresc din această preocupare şi nicidecum dintr'o curiozitate ştiinţifică obiectivă. Toate operele lui teoretice n'au alt rost decât acela de a furniza o temelie trainică cauzei revoluţionare, pe tărâmul intelectual, împotriva duşmanilor proletariatului şi de a contribui astfel la izbânda muncitorimii.

Pe bună dreptate, tovarăşul Trotski spune despre Lenin că el „era întotdeauna stăpânit, nu numai în domeniul politic, dar deopotrivă şi în lucrările sale teoretice, de o singură idee, mereu aceeaşi: scopul".

Fără exagerare, se poate spune că Lenin este unul din oamenii cei mai utilitarişti pe care-i cunoaşte istoria.

De aceea, nu-i nicio mirare că un astfel de om se impune de prima dată.

Abia era un flăcăiandru când, din cauza maturităţii, a prudenţei şi seriozităţii, colegii îl porecliseră „bătrânul".

Dela prima vedere, Lenin face o impresie deosebită asupra grupului Plekhanov.

„Socot, spune Alexiev, că pentru revoluţie, Lenin e mai însemnat decât Plekhanov".

Preferându-l înaintea lui Plekhanov, i se aduce lui Lenin cel mai mare omagiu. Martov, un spirit fin şi rivalul de mai târziu al lui Lenin, declară răspicat: „Numai din clipa când am făcut cunoştinţă cu Lenin, am răsuflat. Eram liniştiţi Cauza social-democraţiei ruse era în mâini bune. Ea-şi găsise adevăratul şef, demn de dânsa".

La rândul lui, Axelrod, un alt adversar de mai târziu al lui Lenin, spune: „Am simţit că mă găseam înaintea omului care va fi în fruntea revoluţiei ruse. Nu era numai un marxist erudit, dar ştia ceea ce vrea să facă şi cum trebue s'o facă. Avea într'însul ceva care amintea pământul rusesc. Dela citirea primei lucrări, am avut de îndată convingerea că era plămădit din aluatul din care se fac şefii".

însuşi maestrul Plekhanov recunoaşte că Lenin e „făcut din aceeaşi pastă din care se plămădesc Robespierrii".

Se vorbea de Lenin ca de steaua viitoare a social-democraţiei ruse.

In răstimpuri, s'a 'ntâmplat ca nori trecători să 'ntunece vremelnic strălucirea ei. S'a crezut atunci că a apus pentru totdeauna. Dar n'a fost la mijloc decât o eclipsă trecătoare.

Ea a rupt perdeaua de nori care-i aţinea calea, revărsând pe cerul Rusiei, o lumină orbitoare.

Unii au văzut într'însa o cometă incendiatoare, care pârjoleşte tot ceea ce atinge, iar alţii un luceafăr care călăuzeşte paşii norodului spre ţinuturi mesianice.

Şi multă vreme va dura controversa între tabere.

După obţinerea licenţei, Lenin se stabileşte ca avocat ia Petersburg. Dar aci, în loc să se ocupe serios de meserie, se consacră aproape exclusiv cauzei revoluţionare. Deşi tânăr, reuşeşte să-şi cucerească un loc de frunte în rândurile mişcării socialiste. După pilda lui Plekhanov, care înfiinţase gruparea „Eliberarea muncii", el întemeiază „Asociaţia pentru lupta de eliberare a clasei muncitoare".

Pentru promovarea ideilor sale, nu se dă în lături ca să intre în legături cu oamenii faţă de care n'avea niciun fel de consideraţie.

„Ce te poţi aştepta dela Struve?", îl întreabă cu indignare prietenul său Silvin.

„Ştiu bine că pe tine nu te interesează deloc, dar pe mine mă interesează foarte mult", îi răspunse Lenin, privindu-1 dispreţuitor şi ironic.

II interesau banii lui pentru nevoile propagandei.

Intelectual de rasă, Lenin nu-i omul care să se mulţumească numai cu activitatea practică, lăsând pe seama altora teoria şi doctrina. El

luptă cu aceeaşi vigoare şi pricepere şi pe câmpul de bătaie al scrisului. Pentru dărâmarea regimului, socoate condeiul ca o armă tot aşa de necesară ca dinamita şi artileria. Preţuindu-i însemnătatea, a căutat să se folosească cât mai des de dânsa.

Astfel, în decursul celor 35 ani de activitate politică, a scris nenumărate articole, studii politice şi lucrări de polemică. Lista operelor sale e un adevărat pomelnic. Scrierile lui vădesc o vastă şi temeinica cultură, o inteligenţă ascuţită şi un spirit realist, un marxist de frunte şi un bun strateg.

In 18$3, apare prima lui lucrare care se cunoaşte, 'intitulată „Noui curente economice, în viaţa ţărănească", iar la 1894, apare prima lui mare lucrare cu caracter polemic care poartă titlul: „Cine sunt prietenii poporului?" De acum înainte, cărţile se vor ţine lanţ.

Scrierea mai sus pomenită e îndreptată împotriva narodnicilor.

Narodnicii vedeau în introducerea capitalismului în Rusia, un fenomen de decadenţă, un regres. Ei socoteau instituţia myrului şi a breslelor ca o fază superioară capitalismului. Erau de părere că aceşti „stâlpi vechi ai vieţii economice populare", fac inutilă şi imposibilă desvoltarea capitalismului în Rusia, ducând direct la instalarea regimului socialist.

Bazat pe date statistice şi cu o logică strânsă, Lenin spulberă tezele poporaniştilor, susţinute cu talent de publicişti ca Mihailovski, Vorontsov şi Danielson. Cu ajutorul cifrelor, el dovedeşte că, departe de a însemna un regres, capitalismul reprezintă în viaţa, economică a Rusiei un mare pas înainte. Intre alte urmări, capitalismul are meritul că desfiinţează serbia şi sdruncină privilegiile marilor proprietari. Capitalismul,

după Lenin, îndeplineşte în Rusia un rol istoric. Realismul său robust nu-i îngădue, să se entuziasmeze după nişte aşezăminte învechite cum sunt myrul şi breslele.

De acum înainte, în lupta lor contra narodnicilor, toţi marxiştii ruşi se vor folosi de argumentele furnizate de Lenin.

E un nume care circulă în publicistică.

La 1895, pleacă în străinătate. Arde de dorul de a se întâlni cu Plekhanov, reprezentantul cel mai calificat al marxismului rus.

Exilatul dela Geneva, prin valoarea lui personală şi faima de care se bucură, e şeful necontestat al social-democraţiei din Rusia. In el, Lenin recunoaşte pe maestrul în faţa căruia se închină. Preţuieşte în dânsul ideile pe care le propovădueşte acest om şi pe omul care propovădueşte aceste idei.

La rândul său, Plekhanov, cu darul intuiţiei ghiceşte în tânărul care se prezintă, pe revoluţionarul de rasă. Atât maestrul cât şi cei din jurul lui — Axelrod, Martov, Vera Zazulici — preţuesc în Lenin, tocmai ceea ce le lipseşte lor: legătura cu glia strămoşească, deoarece, vorba lui Axelrod, „mirosea a pământ rusesc".

Deşi numără abia 25 de ani, totuşi, el impune respect şi inspiră cea mai mare încredere. Cu toţii au impresia că se găsesc în faţa conducătorului de mâine al social-democraţiei ruse.

Uns de forul dela Geneva, Lenin se grăbeşte să se întoarcă în patrie ca să ia frânele mişcării.

In popasul pe care-1 face la Paris, Lenin a găsit cu cale să facă cunoştinţă cu Lafargue, ginerele lui Karl Marx şi unul din fruntaşii socialişti. Povestindu-i cu câtă ardoare tineretul revoluţionar rus studiază pe Karl Marx, Lafargue, buimăcit, exclamă:

— Studiază pe Marx! dar îl înţeleg?

— Da.

— Ei! Nu înţeleg nimic. Nimeni aici nu-1 înţelege şi mişcarea noastră numără 20 de ani de existenţă.

Şi astăzi, o bună parte din marxiştii ortodocşi susţin că ruşii n'au înţeles pe Karl Marx sau îl înţeleg pe dos.

*

Nu mult după întoarcerea lui din străinătate, Lenin e nevoit să ia drumul Siberiei. E osândit să ispăşească cu trei ani de surghiun, vina care o are de a îi animatorul agitaţiilor printre lucrători.

Autorităţile nu se înşelaseră deloc. Intr'adevăr, Lenin era omul care alimenta mişcarea grevistă. Cu ocazia grevei din 1895, el desfăşură o intensă activitate; publică manifeste, organizează asistenţa lucrătorilor. Un an mai târziu, la izbucnirea unei alte greve, din nou Lenin se mişcă. Ştie să organizeze un corp de agenţi, care, sub diferite chipuri, întreţineau agitaţia.

Lenin avea 27 de ani, când e exilat în Siberia. Surghiunul în împărăţia omătului, în luptă cu pustiul, sălbătăcia şi asprimea climei, era de natură să inspire groază. Pentru oamenii slabi de îngeri, el însemna prăpădul. Cei cu sănătatea şubredă îşi găsesc mormântul în noianul de zăpadă. Mulţi din cei care scapă teferi cu viaţa, se aleg cu beteşuguri şi nervii sdruncinaţi. Alţii cad în patima alcoolului. Unii dintre ei, torturaţi de plictiseală şi desnădejde, îşi luau lumea în cap ca să-şi găsească sfârşitul prin munţii şi câmpiile Siberiei. Erau doborîţi chiar şi cei cu un fizic foarte robust. Rezistau numai acei care erau capabili de o disciplină suîletească.

Lenin, datorită acestei disciplini şi a constituţiei sale robuste, a înfruntat cu bine primejdiile exilului.

Siberia, pentru dânsul, departe de a fi un loc de pierzanie, a fost o adevărată cură morală şi intelectuală.

Surghiunul în această regiune blestemată, îl sileşte să-şi desăvârşească disciplina cu care se deprinsese încă din copilărie, sâ-1 oţelească în faţa nevoilor.

Singurătatea şl splendoarea peisajului favorizează meditaţia şi munca cea mai intensă. Scutit de grija existenţei, de hărţuelile poliţiei ca şi de exigenţele practice ale luptei revoluţionare, are tot răgazul trebuitor să se consacre studiului.

In linişte ce i-o oferă tundra siberiana, Lenin scrie „Sarcinile social-democraţiei ruse" şl cea mai de seamă operă economică a lui: „Desvoltarea Capitalismului în Rusia". Această lucrare are de scop să dea un răspuns satisfăcător unor întrebări care făceau obiectul central al discuţiilor aprinse ce aveau loc între narodnici şi marxişti. Narodnicii pretindeau că este imposibil în Rusia desvoltarea capitalismului, deoarece Rusia nu putea să-şi asigure o piaţă externă de desfacere, iar piaţa internă îşi pierdea din ce în ce puterea de cumpărare a maselor, ca un rezultat al acţiunii capitaliste. Marxiştii susţineau teza contrară, că nu-i nevoie de o piaţă externă, că-i deajuns piaţa internă, piaţă creată de desvoltarea însăşi a capitalismului şi care va continua să se adapteze odată cu creşterea capitalismului. Marxiştii demonstraseră în chip teoretic cum desvoltarea capitalului îşi creiase el însuşi piaţa de care avea nevoie. Rămăsese însă nedeslușit cum se formase această piaţă internă şi cum urma să se

desvolte. Prin lucrarea sa, Lenin caută să răspundă la această întrebare, luminând punctul obscur al problemei. In vederea acestui scop, autorul nu tratează chestia desvoltării capitalismului în Rusia, în tot complexul ei, ci o limitează în timp şi spaţiu. Nu se ocupă decât de latura economică, de piaţa internă, pe o anumită întindere şi cu începere dela desfiinţarea serbiei.

Cu ajutorul datelor statistice, Lenin arată rolul pe care 1-a îndeplinit capitalismul în evoluţia agriculturii.

Capitalismul a pus în valoare pământul şi produsele sale. El a dus aceste produse pe piaţă şi a sdruncinat privilegiile marilor latifundiari.

Capitalismul a provocat o transformare radicală a agriculturii ruseşti în sens progresist. El a stârnit în Rusia marea producţie agricolă, prin întrebuinţarea ultimelor mijloace tehnice şi prin plata cu salarii a manei de lucru.

In sfârşit, capitalismul a adus desfiinţarea prestaţiei şi a redat libertatea personală ţăranului.

„Se poate spune, încheie Lenin, că capitalismul socializează producţia agricolă".

După Lenin, marea industrie rusă este urmarea firească şi necesară a unei evoluţii care porneşte din stadiul inferior al simplei asociaţii şi trece prin manufactură. Această desvoltare paralelă a capitalismului în agricultură şi industrie, formarea unei clase de antreprenori agricoli şi industriali, pe de o parte, iar pe de alta, clasa muncitorilor agricoli şi de fabrici, creează, după Lenin, piaţa internă necesară capitalismului.

„Se poate reduce la două formule, spune Lenin, rolul istoric civilizator al capitalismului:

sporirea forţelor productive ale muncii sociale şi socializarea acestei munci".

Lenin nici nu are 30 de ani, când scrie această lucrare aşa de importantă.

Deşi departe de Rusia şi de vâltoarea luptei, găseşte totuşi mijloacele să păstreze legătura şi să fie în curent cu cele ce se petrec în patrie.

Astfel, află de congresul dela Minsk, primul congres social-democrat din Rusia, chemat să unifice toate organizaţiile răspândite în cuprinsul ţării, ca şi de acţiunea economiştilor. Aceştia, prin programul lor denumit „Credo", preconizau separarea complectă a activităţii economice a muncitorimei de cea politică. Sub influenţa Trad-Unionurilor din Anglia şi reformismul lui Bernstein, ei urmăreau să cantoneze mişcarea muncitorească, numai pe terenul economic, lăsând clasei stăpânitoare grija luptei pentru eliberarea politică. După dânşi, muncitorimea urma să se desintereseze de tot ceea ce nu privea direct duelul economic dintre muncă şi capital. Trebuia să se mulţumească cu o politică de revendicări pur profesionale. Era treaba studenţimii şi a burghezimii liberale să se ocupe cu reformele de ordin politic. Pentru moment, cel puţin, muncitorimea n'avea decât de pierdut de pe urma unei asemenea lupte. In fruntea grupului care a publicat faimosul „Credo" se aflau Struve şi E. Kuskova.

Lenin ia atitudine împotriva economiştilor. El socoate ca o greşeală capitală să se cantoneze lupta de clasă numai pe terenul strict economic. Considera lupta politică ca o necesitate vitală pentru emanciparea muncitorimii.

„Cu comitetele de grevă, cu diferitele cercuri şi societăţi de ajutorare, scrie el, niciodată muncitorimea nu va izbuti să ducă. la bun sfârşit

misiunea istorică care îi incumbă, adică liberarea întregului popor rus".

Lenin profită de reuniunea care are loc în satul Ermacovski din Siberia ca să expue celor 17 tovarăşi strânşi acolo, primejdia cea mare pe care o prezintă pentru social-democraţie, noua orientare pe care vor s'o dea economiştii, iscălind totdeodată un protest energic împotriva lui „Credo". Această „Rezoluţie a celor 17", a fost trimisă lui Plekhanov în Elveţia, tipărită şi larg răspândită în toată Rusia.

Cum vedem, Lenin continuă să urmărească dela distanţă fazele mişcării socialiste, intervenind cu energie, atunci când se simte nevoia.

In orele libere, face sport şi joacă şah.

In definitiv, viaţa în Siberia nu era chiar aşa de dură cum obişnueşte să şi-o închipue publicul cel mare. Deţinuţii politici se bucurau de fapt de multă libertate, de stima populaţiei băştinaşe şi de consideraţia autorităţilor. Poliţia nu exercita decât un control de formă; se mulţumea să constate numai prezenţa lor. In colo, deţinuţii aveau voie să-şi aranjeze viaţa după plac. Cu banii pe care-i oferea administraţia, îşi puteau încropi un traiu convenabil. Oamenii din partea locului se uitau cu respect la deţinuţii politici, socotindu-i nişte coconaşi care vin dela Petersburg.

Suşenskai, reşedinţa lui Lenin, era unul din târgurile mărişoare din Siberia.

Aci, se instalează dânsul cu soţia şi soacra sa, într'o căsuţă cu trei încăperi.

Printre prietenele surorii sale Olga, Vladimir Ulianov remarcase pe o tânără institutoare Nadia Constantinovna Krupskaia. Intre ei se naşte o sinceră prietenie. Dânsa îl priveşte ca o fiinţă superioară şi se îndrăgosteşte de acest tânăr mic de statură şi urît la înfăţişare care

vine în fiecare zi la ea, încărcat cu cărţi. Mama Nadiei, o bătrână măruntică şi cam răutăcioasă, dă din cap bolborosind că „n'are să sfârşească bine această afacere". Prietenia dintre cei doi tineri se încheie cu logodna lor. Căsătoria are loc în Siberia. Exilul e călătoria lor de nuntă. Siberia şi pribegia cimentează legătura dintre dânşi. Căsnicia lor e scutită de certuri şi neînţelegeri. Domneşte cea mai desăvârşită armonie E un cămin burghez ideal. Lenin găseşte în soţia lui, o femeie credincioasă, afectuoasă, înţelegătoare şi foarte devotată. îşi idolatrizează bărbatul şi este colaboratorul lui cel mai intim. Ii împărtăşeşte toate năzuinţele, toate bucuriile ca şi toate necazurile. La rândul său, Lenin e un soţ ideal.

Nici vorbă nu poate fi de o viaţă amoroasă a fostului dictator, cum se întâmplă de obiceiu cu atâţia oameni mari politici. De aci, nu urmează că Lenin a concentrat asupra Nadiei Krupskaia, tot focul pasiunii sale.

A fost dintre puţinii oameni mari care n'au avut pasiunea femeii.

El n'a cunoscut altă pasiune decât aceea a revoluţiei.

Ea îi absoarbe toate gândurile şi toată energia.

In anii adolescenţei, în vârsta aceea când se plămădeşte personalitatea, Volodia Ulianov a suferit influenţa fratelui său mai mare, Saşa. Acesta, prin însuşirile sale sufleteşti şi prestigiul vârstei, prin sârguinţa, seriozitatea şi firea lui idealistă, cucerise inima lui Volodia. Saşa e primul lui mentor politic. El îi desluşeşte în hăţişurile vieţii, calea revoluţiei, îi pune în mână „Capitalul" lui Karl Marx şi-i vorbeşte de Hegel. Aceşti doi gânditori vor deveni autorii lui favoriţi. In „Capitalul", recomandat cu limbă de moarte de fratele lui, va găsi dânsul soluţiile la toate problemele existenţei. înarmat cu metoda marxistă, va porni voiniceşte să-şi cucerească un loc în viaţă. Urmărind aceeaşi ţintă ca şi Saşa, crede totuşi nimerit să apuce pe altă cale. Nu-i deloc dispus să repete experienţa tragică a fratelui său. Cununa de martir n'are nicio vrajă pentru dânsul. Mai mult îl atrage cupola Kremlinului. Aceasta nu-1 împiedecă să aibă pentru Saşa o admiraţie neprecupeţită. Toată viaţa va păstra vie amintirea fratelui drag, mort prin spânzurătoare, pentru cauza norodului.

Cultul pe care-1 avea faţă de Saşa, îl face, chiar în toiul polemicilor celor mai aprige cu narodnicii, să fie respectuos cu eroii acestei mişcări. El revendică cu mândrie moştenirea glorioasă a tradiţiei revoluţionare. Aşa de mult îl preţueşte pe fratele său, că, deşi nu-i împărtăşea metodele lui de luptă şi era un adversar neîmpăcat al poporaniştilor, totuşi era încredinţat că „dacă Saşa a procedat aşa, e că dânsul n'a putut face altfel".

Rămâne un semn de întrebare asupra soartei relaţiilor dintre cei doi fraţi, dacă Saşa ar fi continuat să trăiască. Ar mai fi dăinuit armonia dintre dânşi sau poate din cauza temperamentelor deosebite, ar îi sfârşit printr'un conflict de idei ?

S'ar fi găsit în lupta politică de aceeaşi parte a baricadei sau, dimpotrivă, vântul soartei i-ar fi svârlit în tabere duşmane? In învălmăşagul încăierării, cei doi fraţi aveau să se cruţe sau ar îi îost nevoiţi să schimbe focuri de armă?

Iată întrebări care rămân fără răspuns. Moartea timpurie şi sfârşitul tragic al lui Saşa au

venit să pecetluiască pentru vecie legătura spirituală dintre cei doi fraţi merituoşi.

In anii tinereţii, Lenin face cunoştinţă la Petersburg cu un tânăr evreu vioiu, fin şi entuziast.

E Martov, pseudonimul lui Iuliu Ziderbaum. Acesta e tipul israelitului internaţional, fără legătură cu nicio naţiune, fără rădăcini cu nicio patrie. Născut la Constantinopol, îşi face studiile iiceale la Petersburg şi trăieşte cea mai mare parte din viaţa lui prin Elveţia, Franţa şi Anglia. Când se cunosc, Martov abia are 21 de ani şi e centrul unui cerc de tineri conspiratori. Intre Martov şi Lenin se leagă o strânsă prietenie. Ii unesc aceleaşi credinţe şi aceleaşi aspiraţii. Amândoi sunt marxişti convinşi. Cu Martov, Lenin plănueşte organizarea socialiştilor ruşi pe baze noi şi temeinice. împreună cu Martov, proectează la Pskow editarea unui organ de publicitate care să fie centrul de propagandă marxistă. *Iskra* este unul din roadele acestei colaborări. In redacţia ziarului care va face epocă în istoria socialismului rus, ei merg mână in mână. Fată de Plekhanov şi Axelrod, ei reprezintă la Iskra noua generaţie. Sunt consideraţi luceferii social-democraţiei ruse. Unul se distinge prin maturitatea gândirii şi simţul lui politic, celălalt prin fineţe şi strălucirea inteligenţei.

Firi diametral opuse, nu sunt făcuţi să se înţeleagă.

In timp ce Martov reprezintă spiritul european, Lenin îl întrupează pe cel autohton. Cel dintâiu urmăreşte transplantarea în Rusia a socialismului european, celălalt vrea un produs al solului rusesc.

Martov, influenţat de cele ce vede în occident, crede că rostul partidului socialist în Rusia e să grăbească revoluţia burgheză, urmând ca'n mod treptat şi pe cale paşnică să se înfăptuiască revoluţia socială, prin metoda reformelor. Lenin, cunoscător adânc al stărilor din Rusia, susţine că forţele care vor doborî ţarismul, nu sunt „nici marea burghezime, nici proprietarii, nici industriaşii, nici liberalii, ci muncitorimea şi ţăranii".

In timp ce Martov se delectează cu tot ce-i oferă străinătatea în materie de cultură, artă şi civilizaţie, Lenin nu reţine decât numai ceea ce are directă legătură cu preocupările lui revoluţionare. Din tot ceea ce-i oferă Parisul artistic, micul muzeu în care sunt păstrate relicvele Comunei, produce asupra lui Lenin cea mai puternică impresie.

Era natural ca între aceşti doi oameni să izbucnească conflictul. Congresul dela Londra din 1903, râvnit şi pregătit de dânşi, procură prilejul.

In dosul unor paragrafe de statute, se ciocnesc două temperamente şi două concepţii: Lenin şi Martov. Un dezacord, mărunt în aparenţă, desbină pe cei doi prieteni şi provoacă ruptura în partid.

Tovarăşii de ieri devin acum rivali; unul în fruntea fracţiunii bolşevice, celălalt în acea a menşevicilor. Pe zi ce trece, se adânceşte prăpastia între ei.

Martov, în calitatea sa de şef al menşevicilor, în cartea lui asupra Luptei împotriva stării de asediu din partidul social-democrat rus, îl atacă cu vehemenţă pe Lenin, învinuindu-l de birocratism, absolutism şi iacobinism. Şeful bolşevicilor replică cu promptitudine şi talent prin broşura „Un pas înaiute, doi înapoi", în care taxează de oportunism atitudinea adversarilor.

De aci înainte, cu mici întreruperi, duelul va

continua până la înfrângerea completă a lui Martov.

Luaţi de vârtejul luptei, cei doi adversari nu-şi vor da osteneală ca să-şi cruţe loviturile.

Le-a fost dat de soartă acestor doi prieteni din tinereţe, care au visat împreună revoluţia, să se războiască între dânşi, în numele el.

Când Lenin, doborît de boală, trăieşte la Gorki ultimile lui zile, numele lui Martov flutură pe buzele sale. Amintirea vechiului tovarăş de luptă, din vremea exilului, îi dă mereu târcoale în clipa agoniei.

O altă legătură care s'a destrămat cu timpul, lăsând un gol în sufletul lui Lenin, a fost aceea cu Plekhanov. In tinereţe, în măsura în care se adânceşte în studiul marxismului, se entuziasmează de figura lui Plekhanov. In exilatul dela Geneva, preţuieşte ideile pe care le reprezintă acest om şi pe omul care reprezintă aceste idei. Plekhanov este cel dintâiu care flutură steagul roşu pe străzile Petersburgului şi traduce Manifestul Comunist. Cu el se deschide era marxistă în Rusia.

E teoreticianul cel mai strălucit al socialismului rus şi conducătorul necontestat al mişcării. Lenin pleacă în străinătate cu gândul de a întâlni pe maestru, ca să-i exprime sentimentele sale de admiraţie neprecupeţită. E plin de respect şi n'are altă pretenţie decât să servească sub ordinele sale.

Din nenumăraţii tineri care-1 vizitează Ia Geneva, Plekhanov, cu simţul lui de observaţie şi darul intuiţiei, ghiceşte în Lenin pe conducătorul de rasă. Cunoscând pe Lenin, capătă convingerea că soarta social-democraţiei ruse intră pe mâini bune. Discipolul n'are altă dorinţă mai mare decât să fie aghiotantul maestrului.

Cu timpul şi împrejurările, însă, raporturile se schimbă. Deşi nutreşte aceeaşi stimă şi afecţiune pentru Plekhanov, Lenin pe zi ce trece devine mai exigent şi vrea să ia frânele comandei. La mustrările celorlalţi fruntaşi ai mişcării, Plekhanov, îngăduitor, se mulţumeşte să răspundă: „Din acest aluat se plămădesc Robespierrii". Lenin e încântat că în lupta lui cu Martov, Trotski şi ceilalţi menşevici, Plekhanov e alăturea de dânsul. Dar bucuria îi e de scurtă durată. Cu părere de rău sunt nevoiţi să se separe. Despărţirea e dramatică. Discipolul, eliberat de orice tutelă, îşi urmează cu îndrăzneală chemarea; maestrul n'are destulă tărie ca să-1 secondeze; se uită cu melancolie cum îşi ia sborul cel mai drag dintre copiii lui sufleteşti.

Uneori, nedumerit şi îngrijorat, se întreabă: oare nu se va alege cu aripile frânte? Alteori nutreşte nădejdea unei reîntoarceri la cuibul de unde a plecat.

Cu vremea însă, cu toate încercările făcute din ambele părţi şi spre regretul amândorora, această speranţă dispare. împrejurările, în loc să-i apropie, îi îndepărtează. Războiul mondial şi revoluţia îi găseşte pe poziţii deosebite. In timp ce Lenin regretă lipsa lui Plekhanov, acesta împărtăşeşte soarta precursorilor.

Omul care a fost iniţiatorul mişcării socialiste în Rusia, patronând-o cu prestigiul personalităţii sale, timp de decenii, se pomeneşte Ia apusul vieţii, uitat de toată lumea, pe când pe străzile Capitalei, unde el cel dintâiu a fluturat steagul roşu, se cântă internaţionala.

După 40 de ani de trudă şi exil, în Rusia revoluţionară n'are posibilitatea să-şi publice un rând, iar în jurul lui n'au rămas nici o sută de partizani sau trei prieteni.

De pe patul său de muribund, vede cum se

ridică în înaltul cerului, în toată strălucirea ei, steaua lui Lenin.

Ce s'o fi petrecând în sufletul său?! îl turbură furia invidiei, regretul că nu şi-a urmat discipolul sau are mulţumirea că nu s'a înşelat în aprecierile sale?

într'o dimineaţă ceţoasă, din toamna anului 1902, pe când Lenin se afla încă în pat, cineva bate la uşă. E tânărul Leiba Bronstein, zis Trotski, proaspăt evadat din Siberia. Venea la Londra, atras, nu atât de capitala marelui Imperiu Britanic, cât de faima personalităţii lui Lenin. Cărţile acestuia „Desvoltarea capitalismului în Rusia", „Ce-i de făcut ?" ca şi articolele din Iskra făcuseră asupra tânărului revoluţionar o impresie deosebită. Are intuiţia că la Iskra se pregăteşte viitorul revoluţiei.

De aceea, primul lui gând, de când se găsea încă în Siberia, a fost să sboare la Londra, locul unde se găsea maestrul şi apărea revista. Lenin e încântat de tânărul acesta, cu înfăţişarea impertinentă, ager la minte şi meşter la vorbă. Apreciindu-i calităţile, vrea să facă dintr'însul aghiotantul său principal.

Patru luni de zile, după venirea lui Trotski la Londra, Lenin scrie lui Plekhanov: „Invit pe toţi membrii redacţiei de a admite pe Pero — era pseudonimul literar al lui Trotski — cu drepturi egale cu ale celorlalţi membri. De luni de zile, Pero scrie în fiecare lună. El lucrează pentru Iskra cu toată râvna. El ţine conferinţe cu mult succes; fără doar şi poate este un om cu însuşiri deosebite, convins, energic şi care mereu e în progres".

Lenin caută să-l impuie la comitetul redacţiei, chiar împotriva voinţei lui Plekhanov care nu vedea cu ochi buni pe Trotski. Spera să facă dintr'însul omul său de încredere. Unii chiar încep să vadă în Trotski „Gârbaciul lui Lenin", dar foarte curând, Lenin e pus în situaţia să constate că s'a înşelat în aşteptările sale. In congresul dela Londra din anul 1903, când Lenin angajează cu Martov, marea bătălie care avea să ducă la scindarea partidului, spre marea lui surprindere, vede pe Trotski în lagărul vrăjmaş. Gelos de independenţa lui, discipolul îşi ia libertatea să fie împotriva maestrului. E prea mândru şi ambiţios ca să accepte să servească sub ordinele cuiva.

In atitudinea lui Lenin, Trotski nu-i dispus să vadă grija acestuia pentru omogenitatea şi disciplina partidului, ci întrezăreşte tendinţa de hegemonie a teoreticianului dela Iskra. Vârsta, firea lui independentă ca şi afecţiunea pe care o avea pentru Zazulici şi Axelrod a căror îndepărtare din redacţia Iskrei o ceruse Lenin, îl fac pe Trotski să ia poziţie împotriva protectorului său de până ieri.

Congresul dela Londra aduce după sine ruptura dintre Lenin şi Trotski. Acesta din urmă, deşi după scurt timp se desparte de menşevici, rămâne totuşi departe de Lenin. Stingher, tânjeşte prietenia pierdută. Amorul propriu ca şi neîncrederea în acţiunea lui Lenin, îl împidică pe Trotski să se apropie. Mai cu seamă, îi repugnă ideea subordonării. Şi astfel, raporturile dintre dânşi se 'nveninează din ce în ce mai mult. In focul luptei, uitând orice rezervă, schimbă între ei cuvinte grele.

„Lenin, spune Trotski, nu-i decât un exploatator profesionist a tot ceea ce este înapoiat în mişcarea muncitorească rusă". „Leniniştii, scrie dânsul, sunt o mână de cărturari care, sub conducerea unui om fără scrupule, ţin în mâinile

lor, prin mijloacele cele mai josnice, mişcarea proletariatului rus".

Într'o scrisoare adresată lui Tchkheidje, Trotski spune că „întregul edificiu al Leninismului se întemeiază pe minciună şi înşelăciune şi poartă în sine germenele otrăvit al propriei sale descompuneri".

Lenin, la rândul lui, e cât se poate de crud cu Trotski.

„Oamenii de speţa lui Trotski, spune el, cu frazele umflate asupra social-democraţiei ruse, sunt plaga vremii noastre". „Trotski plagiează astăzi ideologia unei fracţiuni, mâine a alteia, ca să declare că este deasupra tuturora". „Nu se poate discuta asupra fondului, fiindcă el n'are nicio concepţie". „El este un negustor de vorbe şi de fraze". „Trotski n'a avut niciodată o fizionomie politică; el aleargă dela liberali la marxişti, cu crâmpeie de fraze sonore, smulse din dreapta şi stânga". Iar în altă parte: „Tot ce străluceşte nu-i aur. Este multă spoială şi zăngănitură în frazele lui Trotski, dar nicidecum vreun conţinut".

Aceasta nu-l împiedecă pe Lenin să recunoască meritele lui Trotski. La 1905, pe când cineva din preajma lui, îşi exprima nedumerirea cu privire la ascensiunea lui Trotski, Lenin replică: „Şi de ce nu? Trotski a cucerit această situaţie printr'o muncă fără preget şi plină de strălucire".

Diferitele polemici, conflicte sau divergenţe pe care le-a avut cu Trotski, în decursul vremii, n'au fost de natură să-i întunece obiectivitatea. Dimpotrivă, ele au fost prilejuri ca să puie în evidenţă valoarea şi personalitatea lui Trotski.

De aceea, e foarte încântat, când, în 1917, tocmai în momentele cele mai hotărîtoare din viaţa lui, Trotski se găseşte alături de dânsul şi este

principalul lui aghiotant, aşa cum râvnise pe vremuri.

In haosul revoluţiei ruse, Trotski şi-a dat seama repede că Lenin e singurul om vrednic să stăvilească anarhia, să restabilească ordinea legală, să construiască edificiul social pe noi temelii.

Recunoscând în Lenin pe singurul şef capabil să învingă, se resemnează să i accepte întâietatea.

Lenin, deşi nu-i plac deloc retorismul şi romantismul lui Trotski, îi apreciază în schimb, în justa lor valoare, inteligenţa, cultura, iniţiativa şi energia de care ştie să se folosească cu prisosinţă pentru promovarea intereselor revoluţiei. Cu dânsul, împarte Lenin conducerea, răspunderile şi se solidarizează în permanenţă, în afară de cazurile de divergenţă declarată.

„Să mi se arate, spune el lui Gorki, un alt om care ar putea organiza într'un an o armată de aşa proporţii. O armată în faţa căreia experţii militari se închină".

Colaborarea între cei doi bărbaţi politici a făcut epocă în istoria poporului rus. Ei se datoreşte triumful şi consolidarea revoluţiei bolşevice.

Lenin a putut să aibe satisfacţia să vadă că numai dânsul a fost în stare să stăpânească acest armăsar nărăvaş.

Mândrul şi ambiţiosul Trotski, numai lui Lenin a înţeles să-i acorde privilegiul comandei.

La rândul său, Lenin vedea în Trotski persoana cea mai indicată să-i ia locul. Pironit de boală pe patul suferinţei, a ţinut ca prin testamentul politic să-şi desemneze succesorul.

„Trotski, spune el cu limbă de moarte, este omul cel mai de seamă din sânul comitetului central şi cu totul devotat revoluţiei".

Stalin însă are tăria să treacă peste testamentul şefului.

Pe când Lenin se căsnea în zadar, la Londra, nopţi întregi, ca să câştige de partea sa pe impetuosul Trotski, fără niciun fel de silinţă şi fără ştirea sa, recruta în Siberia un adept fanatic. Era georgianul Iosif Visarion Djuşajvilli, cunoscut şi sub numele de Koba. La început, Lenin nici nu şi-a dat destul de bine seamă de achiziţia făcută. Koba nu era omul care să atragă luarea aminte, prin sclipirea inteligenţei, cultura lui vastă sau darul scrisului. Lipsit de asemenea însuşiri, el trecea nebăgat în seamă printre fruntaşii revoluţionari. Numai cu timpul, Lenin a izbutit să-1 preţuiască la justa lui valoare. Apreciază la Stalin, pumnul, nu inteligenţa. Ii place desinteresarea lui bănească şi lipsa de scrupule în alegerea mijloacelor. îşi dă seama că Stalin e tipul revoluţionarului profesionist, omul devotat revoluţiei, membrul disciplinat al partidului şi supus şefului, fără slăbiciuni şi străin de orice urme de sentimentalism romantic, gata oricând să săvârşească fără murmur şi căinţă, orice faptă cerută de împrejurări şi cauza revoluţionară.

Nu se dă în lături să se folosească de cele mai condamnabile procedeie. Pradă şijefueştepe particulari şi instituţiile statului ca să poată procura fonduri partidului. Nu se uită că'n urma lui rămân victime omeneşti. Soldat disciplinat al partidului, execută ordinele cu promptitudine şl stricteţe. Nu-şi îngădue să discute ordinele, să contrazică şeful; întocmai aşa cum îi place lui Lenin.

Cu asemenea oameni, gândeşte dânsul, hotărîţi, tăcuţi, disciplinaţi, se va face revoluţia, nu cu flecari şi zurbagii.

Impresionat de voinţa dârză a lui Iosif

Djugajvilli, Lenin îi dă porecla de Stalin, care înseamnă „omul de oţel".

Stalin a dovedit prin întreaga lui activitate că-şi merită porecla dată de Lenin, intr'un moment de bună dispoziţie şi pentru măgulirea vanităţii aghiotantului său.

Pentru aceste însuşiri şi din cauza sărăciei cadrelor, Lenin găseşte cu cale să-i încredinţeze posturi de înaltă răspundere. Fără să fie desemnat de organizaţii, îl cooptează în comitetul central şi-1 impune în primele rânduri ale partidului. In lipsa lui din Rusia, Stalin prin încrederea acordată de Lenin, devine purtătorul de cuvânt al şefului.

Tot prin încrederea şi sprijinul lui Lenin, Stalin ocupă în Rusia Sovietică, demnităţi şi posturi de cea mai mare răspundere. Lipsit de ocrotirea şefului, Stalin era osândit să se mulţumească cu roluri modeste. Prin propriile forţe, era incapabil să-şi facă drum pe culmea erarhiilor sociale. Cu ajutorul lui Lenin însă, spre uimirea generală, a ajuns poate unde nici nu visa.

E unul din meritele lui Lenin că a ştiut în clipele hotărîtoare ale revoluţiei să se oprească asupra lui Stalin şi Dzerjinski, personalităţi puternice, bineînţeles în afară de Trotski şi S*erdlow.

Cât timp Lenin a fost în vigoare, Stalin s'a mulţumit să fie un aghiotant care nu iese din cuvântul şefului. Numai la stârşitul vieţii, când Lenin, doborît de paralizie, era ţintuit pe patul de moarte, Stalin şi-a îngăduit să nesocotească voinţa şefului.

Contrar politicei de toleranţă naţională preconizată de Lenin, Stalin sfărâmă cu pumnul lui de fier veleităţile de independenţă ale compatrioţilor săi georgieni.

Faţă de insubordonarea subalternului său,

Lenin se gândeşte serios la îndepărtarea lui Stalin dela conducerea partidului. Dar moartea nu i-a îngăduit să-şi aducă la îndeplinire planul. A avut însă grija ca, prin testamentul lui politic, să-şi exprime părerea lui defavorabilă asupra lui Stalin.

„Stalin, spune şeful în acest testament, e foarte brutal şi acest cusur care este greu de suportat între noi, comuniştii, devine de neîngăduit în funcția sa de secretar general. Iată pentru ce eu propun tovarăşilor să reflecteze la mijlocul de a înlătura pe Stalin dela acest post şi de a numi în acest post un om care, sub toate raporturile să se deosebească de camaradul Stalin printr'o vădită superioritate, cu alte cuvinte să fie mai răbdător, mai loaial, mai politicos, mai atent față cu tovarăşi, mai puțin capricios. Acest lucru ar putea să pară un fleac de nimic, dar socot că pentru a preîntâmpina sciziunea, şi, din punctul de vedere al celor ce am scris privitor la raporturile dintre Stalin şi Trotski, aceasta nu-i un fleac, doar în măsura în care un fleac poate să dobândească o însemnătate hotărîtoare".

De dragul lui Stalin însă, partidul şi-a îngăduit impietatea să nu respecte testamentul şefului. Năzdrăvanul georgian a continuat să guverneze împotriva voinței lui Lenin.

Ce-o fi simțit Lenin, în ultimele lui clipe, când asista neputincios la nesocotirea dispozițiilor sale, tocmai de către - omul pe care l ridicase la postul de comandă ?

Era un regret pentru girul pe care-l acordase în trecut lui Stalin, un sentiment de ciudă pentru situația în care se găsea, sau o legitimă îngrijorare pentru viitor?

De bună seamă că toate acestea la un loc.

Nu-i exclus ca, până la urmă, impresionat de dârzenia şi machiavelismul lui Stalin, să îi căpătat convingerea că soarta revoluției se găseşte în mâini bune.

Printre cei puțini pe care Lenin i-a onorat cu încrederea sa, a îost şi un oarecare Malinovski. Mic de statură, rotund şi veşnic bine dispus, acest polonez ager la minte şi plin de îndrăzneală, izbuteşte să cucerească simpatia lui Lenin. Ii plăcea în deosebi şefului, lipsa lui de scrupule şi viclenia țărănească. Trecutul lui tenebros cu numeroase condamnări, nu-i de natură să-i micşoreze stima în ochii lui Lenin; dimpotrivă, îi sporeşte vaza. In el, vede Lenin, omul demn de toată încrederea. Datorită acestei situații, agentul Ockhranei ajunge unul dintre fruntaşii partidului ; e şeful fracțiunii bolşevice din Duma ; ca atare, e purtătorul de cuvânt al lui Lenin, omul care deține toate secretele partidului.

In fața învinuirilor care se ridică din toate părțile împotriva lui Malinovski, Lenin înțelege să-l acopere cu prestigiul şi autoritatea persoanei sale.

El, omul suspiciunilor, îi acordă o încredere nelimitată.

Astfel, Malinovski îace parte din sîatul restrâns al celor cinci membri ai comitetului executiv care se întruneşte în Iulie 1913 în satul Porozino din Galiția şi mai pe urmă din delegația de trei compusă din Lenin, Zinoviev şi dânsul (Malinovski), învestită cu puteri depline.

Acest om care se bucura de stima şi încrederea lui Lenin, era în slujba Ockhranei. A îost pentru şeful bolşevicilor una din cele mai mari desiluzii din viața sa. Nu-şi putea ierta uşurința cu care fusese tras pe sfoară, tocmai el, omul puțin credul şi totdeauna prevăzător.

In schimb, a avut toată viața un tovarăş sincer, supus şi devotat în soția sa Krupskaia.

Aceasta l-a înţeles, l-a sprijinit, l-a secondat, şi-a însuşit toate idealurile bărbatului ei, i-a împărtăşit toate bucuriile şi amărăciunile. N'a înţeles să-i facă nicio şicană. S'a străduit să-i îndulcească traiul, să-i uşureze munca. N'a avut altă ambiţie în viaţă decât aceea de ai fi un preţios colaborator.

La rândul lui, Lenin, fără să sacrifice nimic din independenţa şi planurile sale, a fost un soţ model, în accepţiunea burgheză a cuvântului.

De asemenea, e plin de atenţie faţă de mama sa pe care o preţuieşte şi o venerează pentru calităţile şi vrednicia ei. De dragul ei, Volodia renunţă la fumat. Fără să jertfească nimic din independenţa şi convingerile sale, Lenin rămâne toată viaţa un fiu iubitor şi respectuos. De nenumărate ori, în timpul exilului, chiar atunci când se găsea în toiul luptelor politice, vine în Suedia să-şi vadă mama.

Omul acesta cu inima de piatră era capabi de afecţiune şi duioşie.

De altfel, în viaţa lui privată, în relaţiile lui cu rudele şi amicii, Lenin era cât se poate de curtenitor şi prietenos. Delicat şi plin de atenţie, îşi dădea toată osteneala să nu supere pe nimeni, ci să mulţumească pe toată lumea.

In intimitate, Lenin era de nerecunoscut.

Avea însă toată grija să nu confunde sferele de activitate.

Când era vorba de interesul obştesc şi cauza revoluţionară, faţa lucrurilor se schimba cu desăvârşire; Lenin era cu totul altfel. N'avea în vedere decât interesul cauzei. Dispărea orice considerent de ordin familiar, prietenesc sau umanitar. Sacrifica fără pic de şovăială sau remuşcare legături de rudenie şi prietenie, convingeri şi idei personale, amor propriu şi vieţi omeneşti. Era omul absorbit de o singură ţintă. Obsedat

de scopul pe care-1 urmărea, îşi încorda toată energia şi voinţa de care era capabil pentru atingerea lui. Nu era piedică sau primejdie care să-1 intimideze. Voinţa lui de fier sfărâmă tot ce-i sta în cale, N'are niciun scrupul în alegerea mijloacelor.

Exploatează slăbiciunile omeneşti, nu se dă în lături de tovărăşia oamenilor suspecţi şi dela cea mai deşănţată demagogie, patronează atacurile la drumul mare, îşi procură bani pe căi necinstite, dă sprijin vrăjmaşilor patriei sale, acceptă concursul nemţilor şi al Ockhranei, trimite la moarte sute de mii de oameni, e gata să dea foc ţării întregi.

E întruchiparea omului glorificat de Machiavel.

Borgia, modelul secretarului florentin, nu-i decât o caricatură faţă de el. Acesta din urmă n'are slăbiciuni omeneşti şi nu cunoaşte desfrâul. O singură pasiune care-1 mistuie: binele colectivităţii.

*

Potrivit obiceiului din Rusia pravoslavnică, Lenin a purtat în tot timpul copilăriei o cruciuliţă la gât. Odată însă cu adolescenţa, sub înrâurirea fratelui său Saşa, Volodia îşi pierde credinţa. La 16 ani, cu puţin înainte de a intra într'a opta, el căpătă convingerea că nu exită Dumnezeu. Proaspătul ateu socoate drept o ofensă să mai poarte la gât un obiect care ar însemna pentru dânsul ignoranţă şi superstiţie.

De aceea, se grăbeşte să smulgă crucea dela gât şi scuipând pe dânsa, o izbeşte de pământ.

Pierzând credinţa, nu înţelege să se complacă în echivocuri şi concesii. Se comportă aşa

după cum ie firea: fanatic, brutal, rebel şi plin de îndrăzneală.

Nimicirea credinţei n'atrage după sine, cum se întâmplă la alţii, sdruncinarea echilibrului sufletesc. Lenin nu cunoaşte tulburătorul chin al crizei religioase. Sufletul lui rămâne străin de preocupări metafizice. Nu l cutremură fiorul infinitului şi rămâne surd la chemarea plină de vrajă a absolutului.

Timpul şi vârsta n'aduc nicio schimbare în ideile şi credinţele lui Lenin. Toată viaţa va trata problema religioasă cu o simplitate care surprinde din partea unui om cult şi ager la minte.

In religie, Lenin nu vrea să vadă una din cele mai înalte valori spirituale, o nevoie organică a sufletului omenesc însetat de absolut, poligonul de susţinere al vieţii morale.

El trece cu uşurinţă uimitoare peste o serie întreagă de fapte şi considerente care vin să demonstreze că religia este indisolubil legată de structura sufletului omenesc. Precum ochiul are nevoie de lumină, plămânul de aer, tot aşa şi sufletul omenesc are nevoie de credinţă. Avânturile metafizice constitue blazonul speţei umane. De asemenea, viaţa morală nu înfloreşte decât acolo unde îşi are rădăcinile în credinţa religioasă. Fără această bază metafizică, nu se poate clădi nimic trainic pe lume.

Religia e balsamul care cicatrizează rănile şi alină suferinţa. Pentru cel slab, e tonicul care-l reconfortează. Luptătorul pentru dreptate găseşte în religie îndemn şi îmbărbătare ; cel prigonit, refugiul cel mai sigur, idealistului îi dă aripi să sboare în sferele cele mai înalte.

E un izvor nesecat de energie, speranţă, entuziasm şi optimism. Religia alungă desnădejdea şi urîtul, teama şi desgustul; ea pune frâu pornirilor rele şi constitue cel mai puternic imold pentru săvârşirea binelui.

Lenin însă, potrivit lui Karl Marx, nu vede în religie decât opiul care amorţeşte conştiinţa popoarelor. Ca să fie mai plastic pentru ţăranul rus el o compară cu vutca de cea mai proastă calitate, cu sivuca.

In acest caz, religia apare ca cel mai preţios aliat al clasei exploatatoare, fiindcă ea propovădueşte desmoşteniţilor soartei, nu numai răbdare şi smerenie, dar chiar şi dragoste pentru cei care-i oprimă; pentru toate cele îndurate, ea le oferă mângâierea în nădejdea vieţii viitoare. Din această pricină, religia nu poate servi ca un îndemn la baricadă. De aceea, Lenin împărtăşeşte părerea lui Karl Marx, socotind-o drept piatra de hotar a poziţiei marxiste faţă de problema religioasă.

„Orice idee religioasă, spune Lenin, este o infamie fără capăt". „Toate religiile şi toate bisericile, susţine dânsul, n'au servit decât să folosească pe ascuns exploatatorului şi să păgubească clasei muncitoare".

Lenin s'a îndărătnicit să privească problema religioasă numai prin prisma luptei de clasă. In acest caz, era firesc să aibă o optică deformată de prejudecăţile marxiste. N'a voit nici măcar să vadă deosebirea care există între religie şi biserică. El a confundat politica oportunistă a bisericii cu directivele generale şi adevărurile eterne ale religiei, şi în special ale creştinismului.

Instituţie pur lumească, biserica, în decursul veacurilor, ca să se poată impune şi menţine, a fost nevoită să cocheteze cu clasele dominante, abdicând de cele mai adesea ori dela adevărata ei misiune.

Religia, şi în special creştinismul, însă, a îmbrăţişat cu toată căldura cauza proletariatului.

Niciun alt om n'a combătut capitalismul cu mai multă îndârjire de cum a îăcut-o Isus Hristos.

„Nu vă adunaţi, glăsueşte Mântuitorul, comori pe pământ, unde molia şi rugina le strică şi unde hoţii le sapă şi le fură. Ci adunaţi-vă comori în cer, unde molia şi rugina nu le strică, unde hoţii nu le sapă şi nu le fură".

Tot Isus Hristos este acela care spune: „Mai lesne va trece odgonul prin urechile acului, decât să intre un bogat întru împărăţia cerurilor".

Aşa de pronunţat caracter anticapitalist are creştinismul, încât Kalfhoff susţine că această religie nu face decât să oglindească frământările şi năzuinţele proletariatului din Roma.

Gestul lucrătorilor din Amsterdam cari au găsit cu cale să atârne'n sala de şedinţe a sindicatelor, chipul lui Hrist între Karl Marx şi Lassalle, e pe deplin îndreptăţit. In mişcarea de, emancipare a proletariatului, Isus Hristos reprezintă un moment ideal. Desmoşteniţii soartei vor avea în persoana celuia care s'a răstignit pe cruce, un sprijin fără seamăn şi o călăuză de nepreţuit.

Victimă a prejudecăţilor marxiste, îl impresionează pe Lenin, în chip ciudat scena când împreună cu Trotski asista la Londra, la un meeting social-democrat ce se ţinea într'o biserică.

Rămâne înmărmurit de uimire, când aude cum, după discursuri în care se vorbea de revoluţia socială, asistenţa cântă: „Doamne Atotputernic, fă ca deacum înainte să nu mai fie nici regi, nici oameni bogaţi".

Cei doi revoluţionari ruşi nu vroiau să'nţeleagă ceea ce era simplu şi limpede ca lumina zilei, că nicăieri nu se putea vorbi de revoluţia socială, cu mai mult temei, decât într'o biserică.

In faţa crucifixului, simbol al eliberării omenirii, strădania mulţimii pentru o mai dreaptă orânduire obştească, găseşte ecoul dorit şi cuvenita binecuvântare.

O pleiadă de scriitori ruşi au sezisat această semnificaţie etico-socială a lui Isus Hristos.

Astfel poetul Alexandru Blok, în perioada romantică a revoluţiei, scrie celebrul poem „Cei doisprezece". In tablouri sguduitoare, autorul ne arată cum cei doisprezece soldaţi ai armatei roşii, hoţi şi călăi totdeodată, datorită patosului mesianic, se transformă în doisprezece apostoli, care luptă pentru o viaţă mai bună.

Andrei Biely în poemul „Hristos a înviat", susţine că suferinţele Rusiei de atunci (1918—1920) nu erau decât calvarul pe care a trebuit să-l străbată ca să-şi regăsească omenia şi că Mântuitorul, răstignit timp de 19 veacuri, nu va invia cu adevărat decât într'o ţară comunistă.

De asemenea Essenin, în poemul „Inonia", ne dă un tablou al împărăţiei lui Dumnezeu pe pământ, sub forma unei idile ţărăneşti şi socialiste.

îmbâcsit de cultura marxistă, Lenin a fost împiedicat să pătrundă profunzimea cugetării lui Goethe.

„Acela care posedă ştiinţa şi arta, spune marele poet şi gânditor german, posedă şi religia. Aceluia care nu posedă nici una nici alta, religia îi este de neapărată trebuinţă".

Numai din punct de vedere tactic, şeful bolşevicilor s'a ferit, înainte de războiu, să înscrie în programul partidului social-democrat rus lupta deschisă împotriva religiei. Tot din motive de oportunitate, în 1905, n'a procedat la excluderea sistematică din partid a muncitorilor şi ţăranilor credincioşi. Era convins că se va nărui credinţa lor, pe măsură ce vor îi cuprinşi de vârtejul

luptei de clasă. Era de părere că lupta de clasă va smulge rădăcinile sociale ale religiei.

Un proletariat lipsit de religie, era unul din ţelurile lui Lenin.

Soarta nu l-a învrednicit să-şi vadă dorinţa pe de-a'ntregul împlinită.

De bună seamă, însă, că, în faţa pustietăţii sufleteşti a maselor, ar fi simţit nevoia să-şi amintească de sfatul dat de genialul Goethe :

„Nenorocire ! Nenorocire ! Tu ai sfărâmat cerul cel măreţ, cu pumnul tău nimicitor. El se prăbuşeşte, el cade în bucăţi. Puternicule, Fiu al pământului, reclădeşte-o mai splendidă, această lume dumnezeiască; clădeşte-o în adâncul inimii tale !"

» *

O fotografie, a lui Volodia Ulianov, la vârsta de 3 ani, ni-l înfăţişează pe Lenin ca pe un copil bucălat şi plin de drăgălăşenie. Ochişorii Jui iscoditori exprimă vioiciune şi nevinovăţie. Un zâmbet angelic, îi luminează faţa. Pe fruntea lui lată, flutură graţios o buclă de păr încreţit. Nimic în înfăţişarea acestui copilaş care să vestească pe omul de mâine, voluntar, dominator şi neînduplecat.

Fotografia lui ca elev de liceu, ni-l prezintă pe Volodia cu totul schimbat. A dispărut zâmbetul de pe buze. In locul copilului bucălat, avem adolescentul cu faţa suptă, nările dilatate şi gura încleştată.

Nicio şuviţă de păr nu flutură pe fruntea lui îngândurată.

Privirea lui concentrată şi sfredelitoare oglindeşte un suflet închis şi frământat.

In fotografia lui din 1898, Lenin arată cu mult mai în vârstă decât este în realitate. Nimic care

să vestească într'însul pe tânărul de 28 de ani. Un început de chelie foarte serios ca şi mustăţile lăsate în jos îi dau aerul unui om în etate.

Cu ochii mici şi umerii obrajilor ieşiţi în afară, chipul lui aminteşte tipul tătarului. In întreaga lui înfăţişare, nicio trăsătură care să trezească vreun interes deosebit.

Impresia pe care o face e aceea a unui om comun.

Cu totul altfel se prezintă Lenin, în fotografia lui din 1917. Sub o frunte lată şi expresivă, prelungită de chelie, doi ochi sfredelitori scrutează cu lăcomie zarea. Mustăţile nu mai atârnă blegi, ca altă dată. Simţitor rotunjite, abia îi acoperă buza superioară.

Dar atât mustăţile cât şi barbişonul sunt prea puţin îngrijite.

Aceeaşi neglijenţă se observă la guler şi cravată.

Un tătar evoluat, ar înclina să spue unii. Tătarul acesta însă are o faţă pe care sunt întipărite hotărîrea şi energia.

lntr'altă fotografie, tot din 1917, Lenin ne apare radios. Clipeşte şiret din ochi şi întâmpină cu zâmbetul pe buze, garda dela Smolny care, îndeplinindu-şi datoria, îi controlează biletul de liberă trecere. E'n luna lui Octomvrie, dată istorică in viaţa poporului rus. Nota de voioşie o'ntâlnim şi'ntr'o fotografie din anul 1918, deşi faţa lui exprimă o vădită oboseală. Se resimt urmările încordării fără seamăn şi-a emoţiilor încercate. Se obsearvă însă strădania lui ca prin voie bună şi nepăsare să'ndulcească povara răspunderii şi asprimea muncii, să biruiască piedici şi primejdii.

O altă fotografie, tot din anul 1918, îl prezintă pe Lenin, la tribună. Preşedintele guvernului So-

bpsto Vor.e Ște mulțimii, sub cerul liber. Te iz-
vadă Dteamilat& Şi chelia care lasă să-i se
i acraDiul. Privirea e pătrunzătoare, iar fața
An V'inâ de expresivitate,
avânt 11 aprins momentul, cand Lenin, in-
snre < oratoric, se repede cu pieptul înainte,
letar Or> in tim P ce cu mâinile lui de pro-
simbnv° sil?riWna sdravăn de tribună. Gestul pare
care ' m ne inia ti§aza Pe Lenin ca pe un om
chiar t ge sa Pastreze contactul cu realitatea,
în .UDci Cand se pregăteşte să-şi ia sborul
Nn 1? ins°rite ale idealului,
i §tm ce 1-a făcut pe scriitorul Wells
E de met.3că Pe Lenin »Visatoruldin Kremlin",
de cnîUm osm gura ochire ca să-ți dai seama
ne u • ^n *nstantaneua reuşit să prindă
Lm De când acesta, în calitatea lui de
nalatim^1Jltru' Primea in biroul de lucru din
npOQt Kr<:mlinului, pe unul dintre vizitatori. In
nresiaP°r et' fostul dictator al Rusiei face im"
Priv.Un8' P.asari de Pradă care stă la pândă,
i ^ami iscoditoare caută să sfredelească
Nicî '°teriocutorului.
că e tPrUI ^and nu"i trecea scriitorului englez
mult pu1Hunui examen riguros. Cu atât mai
- -' nu "ănuia calificativul cu care Lenin a
gabii mmițrit să-1 gratifice, pe dânsul, scrii-
totUc»™.™mme mondial,
erăbis - CeiaPtura de mic burghez!"— se
Woiio6 ySa exclame Lenin, imediat după ce
pi® Părăsise palatul Kremlinului,
lui Trnt tc-riitorul englez a aflat din relatările
c'a fost exclamația lui Lenin, de bună seamă
Leni nevolt sa"^ recunoască greşala.
înfnntn^er'1deparrte de-a fi un visător. Era un
porului rusGUm rar se Pomenise în rândurile po-

Toate fotografiile luate din timpul când Lenin

exercită funcția de preşedinte al Republicii Sovietice, ne reprezintă pe dictator neschimbat în ce priveşte înfățişarea exterioară. Fie că se găseşte la tribună, sau în biroul lui de lucru, fie că prezidează o ședință solemnă a Internaționalei, aceeaşi îmbrăcăminte sărăcăcioasă ca pe vremea când era un biet pribeag.

In calitatea lui de cel mai înalt demnitar al Statului, nu se sfieşte să umble îmbrăcat în haine de rând, şi acelea boțite. Cum de asemenea, nu se sfieşte ca să păşească în vestitele săli ale Kremlinului, încălțat în bocanci cazoni. Simte chiar o plăcere s'audă cum răsună paşii de proletar, în acele încăperi, unde altădată nu călca decât aristocrațimea de pur sânge.

N'a'nțeles ca, odată cu situația, să-şi schimbe şi felul de viață.

Atingând culmile măririi, a izbutit să rămână acelaşi.

E semnul celor aleşi.

In majoritatea fotografiilor din epoca revoluției, vedem mereu alăturea de Leuin pe nedespărțita lui tovarăşe de viață, Nadejda Krupskaia; e umbra lui care-1 însoțeşte peste tot, în Siberia sau în exil, pe timp de furtună sau în zilele senine. In ultimele fotografii o vedem pe Krupskaia stând de veghe, la căpătâiul lui. Doborît de munca fără preget pe care a depus-o în anii din urmă, ca şi de boala a cărei natură a rămas încă necunoscută de marele public, Lenin îşi caută în linişte dela Gorki, vindecare sănătății sdruncinate. Obişnuit cu biruința, nădăjdueşte să învingă boala printr'un efort al voinței.

La un moment dat, are chiar iluzia însănătoşirii. O fotografie luată în timpul convalescenței, reprezintă pe Lenin cu fața obosită şi privirea pierdută; se văd urmele adânci ale boalei. Pironit pe patul suferinței, se îndărătniceşte

totuşi să urmărească cu privirea încă vioaie şirul gândurilor care-i frământă mintea.

In locul oamenilor maturi, se mulţumeşte cu tovărăşia copiilor din partea locului. In societatea lor, Lenin se simte bine dispus.

Tot aşa de mulţumiţi se simt şi copiii, în preajma dictatorului de care tremură întreaga Rusie.

Puţin timp înainte de a muri, deşi suferind, Lenin a ţinut cu tot dinadinsul să participe la serbarea pomului de Crăciun, organizat pentru copii de către nevastă-sa, Nadejda Krupskaia. A fost voios tot timpul. Aceste momente petrecute în tovărăşia copiilor, au fost ultimele clipe luminoase din sbuciumata lui viaţă.

Peste câteva zile, neobositul luptător şi îndrăsneţul om de stat îşi dădea obştescul sfârşit.

Pe chipul lui înţepenit de moarte, nu surprinzi o urmă de îndoială sau de remuşcare.

Spectrul morţii, cu nepătrunsul ei mister, n'a izbutit să cutremure pe acest om de granit. In pragul veşniciei, n'a stat să se întrebe dacă încercarea întreprinsă de dânsul merită atâta suferinţă şi atâtea jertfe omeneşti.

Şiroaiele de lacrimi şi valurile de sânge n'au turburat de loc conştiinţa acestui om. Murea cu cugetul împăcat că şi-a făcut datoria, el, care a socotit conştiinţa şi datoria ca simple prejudecăţi burgheze.

*

încă de pe timpul când se găsea în Siberia, se gândea serios la o organizare temeinică a forţelor social-democrat.

In acest scop, preconiza unificarea organizaţiilor risipite în tot cuprinsul imperiului şi care lucrau fiecare la întâmplare şi fără niciun fel de legătură, o conducere centrală, o desciplină de fier şi formarea unui stat major compus din

revoluţionari profesionişti. Pentru realizarea acestui plan, el găsea că-i de neapărată trebuinţă editarea unui zjar care să fie focar de doctrină şi centru de directivă. Ziarul însă nu putea să apară decât în străinătate, fiindcă în Rusia nu era cu putinţă o asemenea întreprindere, deoarece totul acolo, atârna de un fir de păr. Un agent de poliţie, un simplu sergent de stradă, era în stare să-ţi răstoarne toate socotelile. La fiecare pas, trebuia să înfrunţi cabinetul judecătorului de instrucţie şi închisoarea.

De aceea, imediat după întoarcerea lui din Siberia, imitând exemplul lui Plekhanov, se grăbeşte să se refugieze în străinătate.

Cu atât mai mult, cu cât, îndată după eliberarea lui din exil, a trebuit să plătească cu trei săptămâni de închisoare participarea lui la congresul marxist, care a avut loc la Pskow.

împreună cu Plekhanov, Axelrod, Martov şi Vera Zazulici, scoate în anul 1901, la Miinchen, revista Iskra (Scânteia). Revista poartă pe frontispiciu acest epigraf celebru: „Din scânteie va ţâşni flacăra". E răspunsul dat de decernvrişti lui Puşkin.

Atât titlul cât şi epigraful simbolic arată cu prisosinţă caracterul publicaţiei.

In articolul prim, publicat de Lenin în fruntea revistei, întitulat „Obiectivele noastre imediate", el combate părerea economiştilor care susţineau cantonarea mişcării muncitoreşti pe terenul pur economic, pledând pentru o legătură cât mai strânsă între socialism şi mişcarea muncitorească. După Lenin, „obiectivul imediat al partidului muncitoresc" nu poate fi. altul decât „răsturnarea autocraţiei şi cucerirea libertăţii politice".

Tot în acest articol prim, se cuprinde şi următorul pasaj care exprimă gândurile lui Lenin

asupra organizării partidului: „Niciodată clasele n'au ajuns la putere fără să aibă ca şefi politici, oameni vrednici de a organiza mişcarea şi de ao conduce".

Epoca dela „Iskra" e una din cele mai însemnate epoci din viaţa lui Lenin. La „Iskra", prin contactul pe care-l are cu străinătatea şi membrii redacţiei, cu toţi oamenii culţi şi spirite distinse, prin ciocnirile ce le are cu maestrul Plekhanov şi prietenul Martov, personalitatea lui se cizelează. Acum ajunge la maturitate şi se impune ca o îorţă politică de mâna întâia. Intimitatea cu oamenii capabili şi care se bucură de faimă, îi dau conştiinţa superiorităţii sale şi sentimentul încrederii în sine.

In acest răstimp, se eliberează de sub orice tutelă şi devine stăpânul destinelor sale.

Deşi n'are decât 30 de ani, totuşi el e sufletul revistei, într'o redacţie unde erau oameni ca Plekhanov, Martov şi Axelrod. Sub conducerea lui Lenin, „Iskra" face epocă în istoria socialismului rusesc. E cea mai însemnată şi răspândită revistă marxistă. E urmărită cu interes până şi'n cele mai depărtate cătune din Siberia. E meritul lui Lenin c'a ştiut să-i dea viaţă. Nu s'a mulţumit numai cu partea redacţională. S'a priceput să organizeze un adevărat serviciu de răspândire şi a căutat să păstreze un contact cât mai strâns cu Rusia. In acest scop, întreţinea o vastă corespondenţă cu partizanii din diferitele puncte ale ţării. Pierdea împreună cu soţia sa zile întregi cu descifrarea şi expedierea corespondenţei. Acest contact cât mai strâns cu patria îi dădea putinţa să aibă o viziune cât mai exactă asupra realităţilor din Rusia, lucru care lipsea celorlalţi emigraţi şi care constituia superioritatea lui Lenin faţă de dânşi.

Lenin împlinise 33 de ani, când are loc la

Londra, în Iunie, 1903, congresul partidului social-democrat rus, convocat special pentru unificarea tuturor forţelor socialiste.

El are însă un rezultat contrariu.

Cu ocazia acestui congres, se produce marea desbinare în sânul partidului social-democrat rus, cu urmări incalculabile pentru viitor.

Autorul schismei e Lenin, el care militase mai mult ca oricare altul în favoarea concentrării forţelor socialiste.

Divergenţa de opinii dintre dânsul şi Martov, divergenţă care va duce la ruptură, izbucneşte dela redactarea unui articol de statut. E vorba de condiţia pe care trebue s'o îndeplinească cineva spre a îi considerat membru al partidului. Martov socotea că-i deajuns „un concurs personal, regulat, sub direcţia uneia din organizaţiile partidului". Lenin pretinde „participarea personală la una din organizaţiile partidului".

In jurul acestei chestiuni se încing discuţii aprinse şi nesîârşite. Cea mai mare parte din asistenţă holbează ochii. Ea nu vede decât o neînsemnată deosebire îormală între cele două redactări.

Are impresia că se găseşte în faţa unei discuţii scolastice, o ceartă bizantină pe seama sensului cuvintelor, pornită din dorinţa de afişare a partenerilor.

Nu-şi dădea osteneala să vadă realitatea care se ascundea în dosul subtilităţilor verbale.

Martov dorea să înglobeze în cadrele partidului toate elementele simpatizante care, din diferite motive, nu puteau să participe activ la mişcarea revoluţionară, cum erau de pildă elevii, profesorii, funcţionarii şi o seamă de alte categorii.

Dimpotrivă, Lenin urmărea să dea partidului o organizare cât mai riguroasă, cu excluderea

î

tuturor elementelor dubioase sau şovăielnice. Pe dânsul nu-1 interesa atât numărul, cât calitatea membrilor şi desciplina de care erau însufleţiţi. „Noi, spusese el, alcătuim un mic grup care ne ţinem strânşi de mână şi păşim pe un drum foarte anevoios. înconjuraţi de nenumăraţi vrăjmaşi, aproape mereu trebue să mergem sub focul lor".

„Ne este foarte greu, aproape peste putinţă, strigă Lenin în toiul discuţiei, să deosebim pe flecari de oamenii vrednici. De bună seamă că nu este ţară pe lume in care răul acesta să fie aşa de înrădăcinat şi să fi adus atâta confuzie şi pagubă ca'n Rusia. Suferă de această boală nu numai intelectualii, dar chiar şi muncitorimea ; ori formula lui Martov caută să legalizeze această nenorocită stare de lucruri".

Urmărind îndreptarea răului, Lenin concepe partidul ca un corp care rezultă din totalul organizaţiilor recunoscute şi conduse autocratic de un comitet central, învestit cu puteri depline.

Fără o astfel de organizare, Lenin nu vede cu putinţă câştigarea bătăliei.

Deşi susţinut de Plekhanov, congresul respinge punctul de vedere al lui Lenin; e prea rigid ca să-1 admită. Pe de altă parte, pe mulţi îi înspăimântă tendinţele dictatoriale ale lui Lenin.

„Când la congres, scrie unul dintre participanţii de marcă, el explica chemarea comitetului central, tovarăşul Lenin arătă pumnul (nu-i vorba de imagine) ca simbol politic al comitetului central. Nu ne-amintim dacă această atitudine a fost înregistrată în procesul verbal. Ar fi cu adevărat o pagubă dacă s'a trecut cu vederea. Acest pumn încoronează foarte bine edificiul".

Celor care-i reproşau lui Lenin spiritul lui de iacobin, Plekhanov le răspundea profetic: „Dintr'un asemenea aluat se plămădesc Robespierrii".

Votul cu privire la comitelui redacţiei „Iskrei" aduce după sine ruptura.

Lenin voia cu tot dinadinsul să fie stăpânul ziarului. De aceea, el propune îndepărtarea lui Paul Axelrod şi Vera Zazulici, din comitetul redacţiei.

Propunerea întruneşte 25 de voturi pentru şi 23 contra.

Diferenţa de două voturi hotărăşte soarta partidului social-democrat rus. De acum înainte, partidul se va împărţi în două fracţiuni care se vor duşmăni de moarte: bolşevici (majoritari) şi menşevici (minoritari) după cuvintele: bolşe- — mai mult, menşe — mai puţin.

In fruntea bolşevicilor se găseşte Lenin, iar în aceea a menşevicilor, Martov.

Cei doi prieteni din tinereţe care la Petersburg şi Pskov făureau planuri comune, se află pe poziţii potrivnice.

La acest rezultet a ajuns congresul dela Londra care a durat o lună de zile.

Multă vreme i se va imputa lui Lenin crima desbinării forţelor socialiste. I se va reproşa sectarismul, tendinţele lui dictatoriale şi lipsa de scrupule. Prietenii din tinereţe şi tovarăşii de luptă îl vor ataca cu violenţă. In jurul lui nu rămâne decât un număr foarte restrâns de credincioşi. Aproape toate valorile partidului se găsesc in lagărul advers. Foarte curând după congres, îl părăseşte şi Plekhanov.

Din cauza neînţelegerii cu maestrul, e nevoit să plece dela „Iskra". In locul lui, reintră la redacţie Vera Zazulici, Martov şi Potresov. Astfel revista întemeiată de dânsul devine organ menşevist, combătându-1 cu furie.

La începutul anului 1904, Lenin se găseşte la marea ananghine, fără bani, fără ziar, fără tipografie, cu rândurile rărite.

Impresia generală e că Lenin a pierdut partida.

Se pare că menşevicii sunt stăpâni pe situaţie. Dar, vorba lui Charles Maurras: desnădejdea în politică înseamnă întotdeauna o mare prostie.

Lenin nu cunoaşte această meteahnă. Dacă, la un moment dat, mâhnit de cele întâmplate şi sub impresia atacurilor concentrice care vin din lagărul foştilor prieteni, se gândeşte să plece în America spre a se consacra studiilor statistice, repede-şi vine în fire.

Se asvârle'n luptă cu energie şi hotărîre.

La cartea lui Martov „Lupta contra stării de asediu în partidul social-democrat" şi la cele două foiletoane ale lui Axelrod, publicate în „Iskra", în care cei doi autori criticau atitudinea lui Lenin, învinuindu-1 de absolutism birocratic şi de iacobinism, acesta răspunde prin broşura „Un pas înainte, doi înapoi", o carte de polemică corosivă. In ea, Lenin arată că prin refuzul de a se supune majorităţii, minoritatea a adus partidul, abia constituit la congresul din Londra, în situaţia embrionară în care se găsea înainte.

In Decemvrie 1904, Lenin izbuteşte să scoată la Geneva, ziarul „Wperod"; e oficiosul partidului bolşevic care se războieşte crunt cu „Iskra" menşevică.

Când lupta este în toiu, izbucneşte războiul din 1905.

In timpul unei procesiuni, cu caracter religios, ministrul de Interne Plehve îi spune generalului Kuropatkin: „Nu cunoşti situaţia internă. Pentru înăbuşirea revoluţiei care mocneşte, ne trebue un mic războiu victorios".

In afară de acest motiv de ordin politic, mai este unul de ordin comercial care pledează în favoarea războiului. E vorba de nişte mari concesii de păduri din Corea, o afacere care promite să fie foarte mănoasă.

Din aceste considerente a luat naştere războiul ruso-japonez. Deslănţuirea măcelului a fost hotărîtă într'una din reuniunile intime care aveau loc la Peterhov, între un pahar de şampanie şi un crâmpeiu de conversaţie mondenă.

Dar în locul unui „mic războiu victorios", demnitarii şi oamenii dela curte se pomenesc cu dezastrul. Armata rusă e înfrântă pe câmpiile Manciuriei, iar flota nimicită la Port-Arthur.

Izbitura sguduie din ţâţâni falnicul imperiu. Regimul ţarist e ameninţat să se prăbuşească. Numai ţarul Nicolae păstrează o nepăsare angelică.

In clipa când primeşte vestea înfrângerii din Extremul Orient, capul statului notează în jurnalul său intim: „Făcut o plimbare, omorit o cioară, scăldat în Kocina".

In acelaşi timp exilatul dela Geneva, îşi notează şi el impresiile. Iată ce crede de cuviinţă să scrie Lenin, cu ocazia dezastrului: „Nu poporul rus, ci regimul ţarist a suferit această înfrângere ruşinoasă. Acest eşec militar este un câştig pentru poporul rus. Capitularea Port-Arthurului este preludiul capitulării regimului".

Mai curând poate decât se aştepta, încep să se împlinească prevederile sale.

In dimineaţa zilei de 10 Ianuarie 1905, pe când se îndrepta împreună cu soţia sa spre biblioteca publică din Geneva, Lenin află din gura soţilor Lunaciarski cele ce se petrec la Petersburg. Cu o zi înainte, Duminecă 9 Ianuarie, armata a tras în mulţimea dezarmată care venise sub conducerea preotului Gapon, cu icoane şi prapuri în frunte, să'nmâneze o petiţie ţarului. Măcelul din Piaţa Palatului Imperial e semnalul revoluţiei. Scânteia aprinsă de sângele vărsat în ziua de 9

Ianuarie, devine văpaie care pârjoleşte ţara. Pe zi ce trece, focul se înteţeşte. Ţăranii incendiază conacul şi hambarele boierilor, marinarii de pe cuirasatul Potemkin se răscoală, lucrătorii se pun în grevă. Slăbiciunea şi şovăiala guvernului încurajează prăpădul. Incendiile, jafurile, asasinatele şi fără-de-legile se ţin lanţ. In anul 1905, izbucneşte în Rusia cea mai uriaşă grevă generală ce-o cunoaşte istoria până atunci. Căile ferate şi telegraful nu funcţionau. Guvernul e silit să transmită ordinele sale la Irkutsk prin Londra şi Peking. In diferitele părţi ale ţării, lucrătorii organizaţi în soviete sunt gata să pună mâna pe situaţie. Unii dintre guvernatori, sub imperiul îricei, îşi fac apariţia în balconul palatului, salutând mulţimea.

Se pare că evenimentele îi dau dreptate lui Lenin.

In cartea sa intitulată „Cele două tactici ale social-democraţiei într'o revoluţie democratică", răspunzând la întrebarea „Care sunt forţele care vor putea să învingă ţarismul?", Lenin susţine că „acestea nu sunt nici marea burghezime, nici proprietarii, nici industriaşii, nici liberalii. Nu, această forţă nu poate fi alta decât aceea a poporului, adică aceea reprezentată de proletari şi ţărani... Victoria hotărîtoare a revoluţiei asupra ţarismului va fi aceea a dictaturii revoluţionare a proletariatului şi ţărănimii".

Contrar lui Plekhanov care găseşte cu cale să urmărească din străinătate desfăşurarea evenimentelor, Lenin se grăbeşte să meargă la faţa locului. îşi dă seama că situaţia reclamă în mod imperios prezenţa lui în Rusia. Dar, în timp ce Trotski joacă rolul de vedetă a revoluţiei, Lenin se mulţumeşte să lucreze în umbră. Pe semne, socotea că n'a sosit încă momentul nimerit să apară pe scenă. N'are destulă siguranţă în succesul revoluţiei. O priveşte mai mult ca o repetiţie generală din care caută să tragă cât mai multe învăţăminte. Simţul lui de prevedere îl opreşte să mizeze totul pe o carte. Nu-i dispus să'mpărtăşească soarta fluturelui care-şi pârleşte aripile la flacăra lumânării. Pe dânsul nu-l mână la luptă vanitatea publicitaţii şi dorul de aventură. O spusese răspicat: el „nu e poet, e marxist". Ca atare, nu-şi poate îngădui gesturi romantice, atitudini spectaculoase. Dânsul înţelege să fie îndrăzneţ în cele bine chibzuite. Sovietele nu-i inspiră destulă încredere. De aceea, se mărgineşte să asiste la şedinţele care se ţin lanţ, urmărind dintr'un colţ al sălii, cu multă atenţie mersul desbaterilor, fără însă să ia parte la ele.

Are impresia că se joacă o comedie şi că foarte curând se va lăsa cortina. Prevederea lui Lenin se împlineşte. La 16 Decemvrie, contele Witte arestează în plină şedinţă, întreg sovietul din Petersburg, în frunte cu tânărul conducător, Leon Trotski.

Guvernul pare că se desmeticeşte din amorţeală, începând opera de reprimare a mişcării. Lenin nu-i dispus să cedeze în faţa somaţiilor pe care i le face primul agent al forţei publice. E hotărît să recurgă la „revolta armată".

„Nu-i deajuns, susţine Lenin, să te grupezi în jurul unui program politic; mai trebue să te grupezi şi'n vederea unei revolte armate". Fără această operaţie, nu vede dânsul că ar fi posibilă o victorie. îşi dă foarte bine seama că Rusia ţaristă nu poate fi în niciun caz, ţara revoluţiilor legale.

„Sau lupta până la izbândă — şi atunci: la arme! — sau mai degrabă nimic", declară el, sus şi tare, în faţa lucrătorilor din Moscova.

Din îndemnul şi sub conducerea lui Lenin, greva

dela Moscova se transformă în revoltă armată. Timp de 5 zile, cetatea Kremlinului e teatrul unor lupte crâncene. Două mii de lucrători ţin piept unei armate întregi.

Generalul Dubasov, nefiind sigur de trupele sale, e nevoit să ceară ajutoare dela Petersburg. I se trimite regimentul Seminovski sub comanda generalului Min, un ofiţer care'nţelege să şi îndeplinească cu prisosinţă datoria de soldat. Cu ajutorul celor 20.000 de soldaţi şi al artileriei care a tras fără cruţare, generalul Dubasov a reuşit să restabilească liniştea, după câteva zile de lupte crâncene.

Lenin nu se mulţumeşte numai să provoace insurecţia, dar se ocupă până şi de amănuntele luptei.

In acest scop, el dă instrucţii precise lucrătorilor înarmaţi.

„Regulă generală: —sunăinstrucţiilepublicate de către comitetul bolşevic, — nu operaţi în masă, ci în grupuri mici de 3 sau 4 persoane; nu mai mult. Armata va îi neputincioasă dacă toată Moscova va fi împânzită de asemenea grupuri mici, neobservate. Nu ocupaţi locuri întărite, soldaţii le vor distruge cu ajutorul artileriei. Atacaţi din mers, cazacii. Faceţi o deosebire între duşmanii care ne urmăresc fără cruţare şi ceilalţi care ne sunt duşmani fără ştire şi din întâmplare. Nimiciţi pe cei dintâi, cruţaţi pe cei din urmă. Nu cruţaţi pe cazaci. Atacaţi şi nimiciţi cavaleria şi patrulele. Prima noastră datorie, tovarăşi, e ca poporul să puie mâna pe oraş. Să se înceapă cu periferia, cartierele unele după altele".

Cu toată rezistenţa lor eroică, în faţa numărului şi artileriei, muncitorii sunt nevoiţi să cedeze. Au făcut în schimb, dovada îndrăsnelei şi a bărbăţiei.

Abia după 12 ani se va vedea că sângele lor n'a curs zadarnic.

„Fără repetiţia generală din 1905, declară căţegoric Lenin, n'ar îi fost cu putinţă victoria revoluţiei din 1917".

Spectator şi actor totdeodată la această repetiţie, regizorul revoluţiei din 1917, caută să tragă toate foloasele. Conştient parcă de misiunea lui, izbuteşte să-şi păstreze calmul în tot timpul tulburârilor, ca nu care cumva să-i scape vreun amănunt.

E semnul conducătorilor de rasă.

*

* *

„înainte de a ne uni şi în vederea unirii, e de neapărată trebuinţă de a ne diferenţia", spune Lenin cu hotărîre şi energie.

Intr'adevăr, fără o precizare a scopului, a obiectivelor şi a mijloacelor de luptă, nu poate exista coheziunea şi disciplina necesară care să asigure trâiniciea unei organizaţii. Lenin îşi dădea seama că ceea ce hotărăşte succesul unei bătălii, nu-i atat numărul luptătorilor, cât calitatea lor şi unitatea de comandă. O armată numeroasă, lipsită însă de desciplină şi conducere unitară, îngreuiază mersul operaţiilor, provoacă încurcături şi oîerâ adversarului posibilităţi de victorie. Elementele şovăielnice şi dubioase devin în momentele critice, agenţi de panică şi dezagregare.

Purificarea, în astfel de condiţii, e o operaţie care se impune.

Oricâte neajunsuri ar prezenta, rigorismul şi rigiditatea apar ca cele mai salutare măsuri.

Asemenea unui comandant care se găseşte în preajma bătăliei, Lenin se hotărăşte să procedeze în consecinţă. In acest sens, acordă toată

atenţia cuvenită chestiei de organizare a partidului.

— „Noi suntem cu totul de acord asupra programului şi asupra obiectivelor politice ale partidului, îi spune într'o zi lui Lenin, socialistul Martinov, cu puţin înainte de congresul dela Londra. Nu ne deosebim decât asupra unui singur punct: organizarea".

— „Da, răspunse zâmbind Lenin, dar acest punct este totul".

In vederea organizării partidului pe baze noi şi trainice, el nu se dă în lături să provoace ruptura în congresul dela Londra, venind în conflict şi despărţindu-se de cei mai apropiaţi prieteni şi tovarăşi de luptă ca venerabilul Plekhanov, Martinov, Axelrod, Trotski, Zazulici şi ceilalţi.

Sacrifică fără pic de şovăială şi umbră de remuşcare, unitatea partidului, prieteni şi situaţie personală. îndărătnicia lui Indispune pe toată lumea. La un moment dat rămâne fără ziar, fără tipografie, fără parale şi cu un număr cât se poate de restrâns de partizani.

E hărţuit din toate părţile şi atacat cu înverşunare. In fruntea adversarilor se găsesc foştii lui prieteni şi tovarăşi de luptă Martov, Axelrod, Trotski. Sunt momente, când îl atacă chiar şi Plekhanow. I se va reproşa cu cea mai mare asprime, fărâmiţarea forţelor socialiste din Rusia şi stagnarea mişcării. Foştii prieteni îi vorasvârli cuvintele cele mai grele ; va îi prezentat ca o căpetenie de hoţi şi briganzi.

Aşa de mare era ostilitatea şi izolarea ce-1 înconjurau, încât la un moment dat, s'a strecurat în suîletul lui, o umbră de îndoială.

— „Vezi situaţia în care te găseşti, îi spuse într'o zi, vechiul lui prieten Krijanovski, toţi fără excepţie sunt împotriva ta. Şi chiar rarii partizani care te urmează, nu o Iac după părerea mea, decât de dragul prieteniei. Aşa dar, tu te găseşti singur împotriva tuturora". —„Poate că aveţi dreptate, răspunde Lenin intr'un târziu. Altminteri, ar trebui să cred că numai eu sunt deştept şi că voi toţi ceilalţi nu înţelegeţi nimic. Cum lucrul acesta nu este cu putinţă, de bună seamă că eu sunt acela care mă'nşel".

Datorită acestei stări de spirit, a stăruinţelor din toate părţile, dar mai cu seamă datorită eşecului revoluţiei din 1905, Lenin se hotărăşte să facă toate concesiile posibile pentru concentrarea forţelor socialiste.

Congresul dela Stockholm din 1906 proclamă reîntregirea partidului. Adversarii lui Lenin s'au folosit de acest prilej, impunând bolşevicilor condiţii oarecum umilitoare. Menşevicii, având majoritatea, izbutesc să impue programul lor care excludea revolta armată şi aleg în comitetul central 7 menşevici şi numai 3 bolşevici. Unificarea realizată în astfel de condiţii însemna de fapt înfrângerea lui Lenin.

El ştie însă să se plece necesităţilor de moment. Aceasta nu-1 împiedecă să meargă înainte pe drumul apucat.

In contra opiniei partidului care condamnă asemenea procedeie, el patronează sistemul exproprierilor. Pe Lenin îl lasă cu totul indiferent mijloacele pentru procurarea fondurilor; singurul lucru care-1 interesează e să fie plină casa partidului. Prin atitudinea lui cinică, parcă vrea să confirme părerea că banul n'are miros. Pe chestia bănească se va stârni în partid un mare scandal. Lenin ţine cu tot dinadinsul să dispue de fondurile partidului. Ca să puie mână pe casa partidului, nu se dă în lături să se adresese Justiţiei.

Spectacolul este interesant. Socialiştii se învi-

nuiesc între dânşii, în faţa unei instituţii burgheze.

In şedinţa biroului Internaţionalei socialiste, convocat la Bruxelles, special pentru a pune capăt certurilor din sânul partidului socialist rus, preşedintele penibil impresionat de tonul desbaterilor, e nevoit să ridice cuvântul lui Plekhanov. Leaderul socialist rus declară sus şi tare că „singura raţiune a intransigenţei lui Lenin e că el vrea să-şi însuşească banii partidului pe care i-a procurat pe calea jafului".

Curios lucru. Omul acesta care 'n viaţa lui de toate zilele, dispreţuia banul, s'a arătat un arghiroîil înfocat, când era vorba de nevoile partidului.

Intr'asta stă meritul lui Lenin. Nu l-au impresionat splendorile bogăţiei, nu l-au ispitit bunurile materiale. Nu s'a gândit niciodată să se folosească de bani pentru o viaţă îmbelşugată, pentru confort şi rafinament. Omul care, la un moment dat, putea să rivalizeze în fast şi somptuozitate cu cele mai de seamă capete încoronate, s'a mulţumit să ducă un traiu cât se poate de modest.

Nevoit să locuiască în palatul Kremlinului, din cauza unui simbol politic, el îşi alege doar câteva camere, în interiorul unei curţi, camere folosite pe vremuri de nişte funcţionari de rând. înţelege să rămâie rece şi senin, în culmea puterii şi a măririi.

Ca om politic însă cu simţul realităţilor nu-şi îngădue luxul să nesocotească valoarea banului.

El nu e poet, e marxist.

*

întregirea partidului impusă de înfrângerea revoluţiei din 1905 şi realizată în congresul dela Stockholm, nu e de lungă durată. Divergenţa de păreri, intriga şi mai cu seamă ciocnirea dintre temperamentele opuse ale fruntaşilor, duc în chip fatal la ruptură.

De data aceasta, scindarea partidului e definitivă.

Din nou, Lenin se vede silit să se despartă de cei mai buni prieteni şi tovarăşi de luptă ca Plekhanov, Martov, Trotski, etc. In jurul lui nu rămâne decât un număr restrâns de partizani; chiar şi dintre aceştia, îl părăseşte o bună parte. Astfel, la un moment dat, el pierde nu numai pe Bogdanov şi Krasin, dar şi pe economistul Bazarov, pe istoricul Pokrovski, pe marele scriitor Maxin Gorki, ca şi alţi fruntaşi mai puţin însemnaţi ca Alexinski, Liabov, Merjinski, Lunaciarski etc.

E hărţuit din toate părţile şi atacat cu vehemenţă. In fruntea trăgătorilor, se afla prietenii lui de altă dată. Lenin însă nu e omul care să se lase bătut. îşi urmăreşte ţinta cu perseverenţă şi îndârjire, nepăsător în faţa ostilităţii şi a izolării. Lupta nu l intimidează, piedicile şi primejdia nu l abat din drum.

Are grijă numai să se adapteze împrejurărilor.

Eşecul revoluţiei, grozăviile represiunii ca şi înăsprirea măsurilor de ordine, au avut caefect o deprimare morală în rândurile revoluţionarilor.

„Nu se mai pomenise încă în rândurile social-democraţiei, o descurajare asemănătoare cu aceea care domnea în toamna anului 1906", mărturiseşte K. Levin.

In asemenea condiţii, Lenin găseşte nimerit să-şi schimbe tactica. In dezacord cu prietenii săi care erau partizanii acţiunii clandestine, el preconizează lupta pe căi legale. De ce să se boi-

coteze Duma, se întreabă el? Nu este ea un câmp de acuzare publică?

Condus de aceste considerente, Lenin hotărăşte participarea la alegeri şi la lucrările Dumei. Foloseşte tribuna parlamentului ca un mijloc admirabil de propagandă politică. Lenin ştie să preţuiască la justa lor valoare, avantajele publicităţii desbaterilor şi a imunităţii parlamentare.

Şeful bolşevicilor se interesează de lucrările Dumei, numai în măsura în care această instituţie îi ajută la răspândirea ideilor sale.

Opera legislativă a parlamentului ţarist, îl lasă cu totul indiferent.

Intr'una din zile, când nişte deputaţi bolşevici au venit la Cracovia să-1 consulte pe Lenin, cerându-i relaţii cu privire la buget sau la alt proect de lege, şeful izbucni în hohote de râs.

— „Bine, oameni buni! ce vă priveşte pe voi bugetul? Ce vă priveşte un amendament propus de social-democraţi? Voi sunteţi nişte lucrători. Vorbiţi deci acestor oameni de viaţa voastră, descrieţi grozăviile robiei capitaliste şi numiţi pe adevăratul lor nume, acela de neligiuiţi şi exploatatori, pe toţi aceşti domni din Duma".

Alături de acţiunea legală, bolşevicii desfăşoară o intensă acţiune clandestină. Pe lângul faptul că Lenin consideră conspiraţia ca un atribut al regimului ţarist, această artă complicată şi misterioasă, îl atrăgea prin jocul ei dublu, plin de peripeţii şi primejdii.

Cu toată desaprobarea fruntaşilor socialişti şi indignarea opiniei publice, Lenin patronează exproprierile, însuşindu-şi sugestiile şi procedeiele tovarăşului Krassin. Sub oblăduirea lui, se contractează căsătorii oneroase, Stalin şi Kamo pradă instituţiile publice, iar Litwinov încearcă să puie în circulaţie banii furaţi.

Isprăvile lui Lenin îi fac pe menşevici să spumege de mânie.

Pentru dânşi, Lenin nu-i decât un om mic, un conspirator incorigibil, incapabil să-şi dea seama de amploarea mişcării muncitoreşti.

„Toate aceste mizerabile comploturi, aceste tipografii clandestine, aceste asasinate ale poliţiştilor, aceste comitete secrete, această organizaţie conspirativă, nu sunt decât anacronisme, lucruri vechi, bune de asvârlit în coş. A venit timpul, când social-democraţia rusă poate să-şi ceară dreptul sub soare, să lupte la lumina zilei pentru ideile sale, urmărind revendicările clasei muncitoare, cu un cuvânt, să se legalizeze ca şi toate celelalte partide socialiste din Europa".

Pe Lenin însă, îl Iasă rece ocările de felul acesta

Parafrazând pe Cernyşevski, el răspunde: „Cine se teme să-şi murdărească mâinile nu trebue să facă politică. Naivii cu mâinele albe nu fac l decât să strice în politică".

Din cauza faimei proaste de care se bucurau bolşevicii, ei nu inspirau Internaţionalei Sociaiste, niciun fel de încredere.

Cu prilejul congresului dela Studtgard, înfăţişându-se Lenin în locul lui Plekhanow care era aşteptat să vie, colegii îi fac o primire mai mult decât glacială.

Când unul dintre delegaţii ruşi, intrigat de cele văzute, găsi cu cale să întrebe pe decanul congresului: „De ce nu ne iubiţi?", bătrânul Bebel răspunse că el iubeşte, deopotrivă, pe toată lumea, dar că bolşevismul este „o maladie infantilă".

Lenin care contemplă scena în tăcere, se mulţumeşte să schiţeze un zâmbet sardonic. Caracterizarea lui Bebel îi va rămâne viu întipărită în minte. In deosebi, îşi va aduce aminte de dânsa, tocmai când soarta-1 favorizează ca s'ajungă primul preşedinte de consiliu al unui guvern socialist. In calitatea aceasta de prese-

dinte al Republicei Sovietice, Lenin va găsi nimerit să se folosească de expresia lui Bebel ca titlu pentru una din lucrările sale.

Astfel, a înţeles Lenin, să răspundă la mustrarea părintească a venerabilului luptător socialist.

Contrar compatrioţilor săi, care de obiceiu nu-şi dau nici cea mai mică osteneală să acorde vreo atenţie deosebită timpului, Lenin îl socotea, cu toată relativitatea lui, ca bunul cel mai preţios. Apreciindu-i valoarea, caută să se folosească cât mai mult şi cât mai raţional de dânsul. De aceea, petrece tot timpul lucrând. Datorită acestei sârguinţe, ca elev, e primul din clasă. Studiul îl ajută să birue toate neajunsurile surghiunului din Siberia. Când vântul soartei îl ducea prin Londra, Paris, Geneva sau Zurich, el îşi petrece tot timpul pe la biblioteci, citind şi scriind. Cum n'avea bani deajunşi ca să-şi cumpere cărţile trebuitoare, pierdea ceasuri întregi ca să copieze paginile şi chiar capitolele de care avea nevoie. Făcea parte din acea categorie de cititori cari nu se mărginesc să parcurgă o carte, ci o studiază temeinic, luând note şi comentând-o. Lenin avea o grămadă de caiete pline cu însemnări. Muncea cu lăcomie, dar şi cu sistemă, lucru rar la intelectualul rus. Chiar atunci când se găsea în fruntea Sovietelor şi era peste măsură de ocupat, între picături, se'ndeletnicea cu învăţarea limbii cehe. Deşi copleşit de treburile guvernării, în lupta aprigă cu greutăţi şi piedeci de tot felul, preşedintele Republicei Sovietice, găseşte totuşi răgazul trebuitor să scrie şi să citească. Continuă să publice, chiar în perioada agitată a revoluţiei. Era omul care avea patima studiului. Munca lui însă nu era desinteresată, ci subordonată scopului final, izbânda revoluţiei proletare. Utilitarist până 'n măduva oaselor, el socotea orice activitatea omenească ca un mijloc pentru atingerea unui scop. Teoria artei pentru artă era străină de sufletul lui. Avea mentalitatea ţăranului care nu-i dispus să-şi piardă vremea fără rost.

Asemenea ţăranului, Lenin e îndărătnic şi refractar influenţelor.

Contactul cu străinătatea nu-i de natură să-1 modeleze după chipul şi asemănarea social-democraţiei apusene.

Absorbit de o singură ţintă, rămâne nepăsător la spectacolul pe care-1 oferă Occidentul.

Splendorile civilizaţiei burgheze departe de a-1 entuziasma, îl irită.

In faţa celebrului Westminster din Londra, Lenin încearcă un sentiment de ostilitate. Palatul Parlamentului englez reprezintă în ochii săi lumea capitalistă; ca atare, nu înţelege să-i acorde vreo favoare deosebită.

Aceeaşi pornire duşmănoasă şi împotriva lui British Museum.

Pelerinajul la mormântul lui Karl Marx, a fost cea mai puternică emoţie pe care i-a prilejuit-o Londra. Din tot ceea ce oferă Societatea engleză, Lenin nu reţine decât un singur lucru: contrastul izbitor dintre belşugul şi luxul orbitor al celor de sus şi mizeria de nedescris a celor de jos. La o depărtare numai de câţiva paşi, stau îață'n faţă clădirile cele mai impunătoare, înconjurate de verdeaţă, cu cocioabele sărăcăcioase, înghesuite pe nişte uliţe murdare şi strâmte.

Parisul, metropola culturii, nu-i pentru Lenin prilej de desfătare sufletească, de emoţii intelectuale şi artistice. Ceea ce-1 impresionează în deosebi, în capitala Franţei, nu-i Louvrulcu nepreţuitele lui comori de artă, Opera sau Comedia

Franceză, ci un mic muzeu, în care sunt păstrate relicvele Comunei.

Acelaşi lucru se întâmplă şi 'n Elveţa. Măreţia naturii, moravurile din această ţară, virtuţile poporului ca şi originalitatea organizaţiei politice, nu alcătuiesc pentru Lenin obiectul unor preocupări speciale.

Ceea ce-l impresionează în chip deosebit in această minunată ţară, e statuia lui Zwingli dela Zurich, ţinând cartea într'o mână, iar sabia în cealaltă.

E monumentul pe care-l visează pentru dânsul.

In aşteptarea zilei, când s'ar ivi prilejul să joace un rol care să-l îndreptăţească să merite un asemenea omagiu, Lenin se pregăteşte muncind. Lucrează din zori şi pe nerăsuflate, cu sistemă şi voie bună. Citeşte cu luare aminte până şi tratatele de tactică şi strategie militară. Partizan al revoltei armate, îşi dă seama că pentru asigurarea victoriei nu-i deajuns elanul revoluţionar, ci mai presus de toate, e nevoie de cunoaşterea tehnicei unei revoluţii. De aceea, pune preţ pe revoluţionarii de profesie şi-i detestă pe revoluţionarii romantici. Aceştia din urmă, după Lenin, nu fac decât să ncuree lucrurile.

Celor nerăbdători, Lenin le răspundea cu seninătate : „Nu, n'am altceva mai bun de făcut decât să citesc, să scriu şi să aştept. Fiecare lucru vine la timpul său. Nu se poate forţa un eveniment. E deajuns să te foloseşti, când el se produce. Dealtminteri, sunt momente când rodul e aşa de bine copt, încât nu-i nevoie decât să scuturi copacul... Fii liniştit: acest moment va sosi".

In aşteptarea acestei clipe, citeşte, scrie, stă la pânda.

Din când în când, însă, îi dă târcoale gândul

că poate soarta nu-l va favoriza să vadă ziua mult râvnită.

Perspectiva sumbră că poate să moară înainte de vreme, fără să fi dat măsura întreagă a capacităţii sale, îi umple sufletul de amărăciune. Il cutremură gândul că s'ar putea să sfârşească ca un conspirator de rând pierdut în anonimat şi obscuritate.

Buna dispoziţie ca şi umorul lui sănătos îl ajută să birue gândurile negre.

In ciuda tuturor piedicilor, a înfrângerilor suferite şi a perspectivei lipsită de orizont, optimismul lui viguros îl face să fie încrezător în steaua lui.

Una din calităţile sale, care a contribuit într'o largă măsură la ascendentul lui Lenin asupra celorlalţi revoluţionari, a fost contactul pe care l-a ţinut continuu cu Rusia.

Deoarece 'n Apus, nu putea să fie aşa de bine în curent cu cele ce se petrec în patrie, în ultimul timp a găsit nimerit să se mute în Cracovia, oraş aşezat la graniţa Rusiei. Ţinea cu tot dinadinsul să respire „aerul rusesc". La câtiva paşi depărtare de frontieră, deseori, în plimbările lui, i se întâmpla să treacă pe furiş graniţa. Simte nevoia ca, pentru câteva clipe măcar, să calce pe pământul sfânt al patriei.

Această apropiere de ţara mamă îi dă intuiţia situaţiei din Rusia şi un sentiment de siguranţă.

Cunoscând starea de lucruri şi păstrând un contact cât mai strâns cu cercurile revoluţionare, el conduce în chip efectiv mişcarea. Gruparea bolşevică din Duma lucrează sub directa lui supraveghere. Deputaţii bolşevici citesc discursurile alcătuite de Lenin. Ori de câte ori se gă-

I

sesc la vreo încurcătură, dau fuga la dânsul. Vin de asemeni la Lenin delegaţii diferitelor bresle.

Din locuinţa lui, din satul Poronin, conduce redacţia ziarului Pravda, organul bolşevic care apare la Petersburg.

In vara anului 1914 Poronin era cartierul general al grupării bolşevice. In acest sat din Gallţia aşezat la poalele Muntelui Tatray, îl surprinde pe Lenin, declararea Războiului Mondial. In calitatea sa de supus al unei ţări inamice, Lenin urma să fie internat într'un lagăr de concentrare.

Pentru partidul bolşevic ar fi fost o teribilă lovitură; ar fi însemnat, pur şi simplu, lichidarea lui. In acest caz, poate că altul ar fi fost cursul istoriei. E o simplă ipoteză.

Datorită însă intervenţiei stăruitoare a fruntaşului socialist Frederic Adler, i se dă drumul lui Lenin să plece în Elveţia.

— îmi afirmaţi, îl întreabă Ministerul de Interne pe fruntaşul socialist, că Lenin este duşmanul Antantei ?

— Cu mult mai mult decât Excelenţa Voastră ! răspunse fără şovăire, leaderul socialiştilor austriaci.

Fără această intervenţie, Lenin urma să fie internat.

*
* *

La izbucnirea războiului, între Lenin şi Zinoviev, are loc următorul rămăşag, rămas celebru.

— Vei vedea, îi spune Zinoviev, că domnii social-democraţi germini nu vor îndrăzni să voteze contra guvernului pe chestia creditelor de războiu; se vor abţine.

— Nu, răspunde Lenin. Nu sunt chiar aşa

de laşi. Fără îndoială că nu vor combate războiul, dar, pentru uşurarea conştiinţei lor, vor vota contra, fie chiar şi din teama de a nu-şi răsvrăti împotriva lor clasa muncitoare.

Au pierdut amândoi. Socialiştii germani n'au avut curajul nici măcar să se abţie. Au găsit nimerit să voteze creditele de războiu.

Lui Lenin, deşi nu-şi făcuse nicio iluzie în ceea ce priveşte zelul revoluţionar al social-democraţiei germane, totuşi, nu-i venea să creadă.

Când soseşte în Elveţia numărul lui Vorwärts, în care era darea de seamă a şedinţei Reichstagului din ziua de 4 August, Lenin susţine că trebue să fie la mijloc o mistificare din partea Marelui Cartier German.

— Nu-i cu putinţă, strigă el. Acest număr din Vorwärts, de bună seamă că este o contrafacere. Aceste canalii de burghezi germani au ticluit un număr special pentru a amăgi lumea . şi a impresiona pe vrăjmaşi.

Nu credea că social-democraţia germană, care trecea drept avangarda socialismului internaţional, să fie aşa de nătângă şi de laşă.

Nu degeaba era socotită cea mai puternică şi cea mai bine organizată.

Pe toţi îi impresiona numărul considerabil al membrilor, fondurile destul de apreciabile de care dispunea partidul, noianul publicaţiilor cu conţinut socialist, calitatea şi mulţimea doctrinarilor, tirajul gazetelor, nivelul ridicat al maselor ca şi admirabila lor disciplină.

Un altul, în locul lui Lenin, s'ar îi lăsat impresionat de spectacolul pe care-l prezenta Internaţionala a doua. Peste tot, ea se pusese în slujba militarismului naţional. Socialiştii germani au îost cei dintâi cari au dat semnalul, votând creditele de războiu. In faţa invaziei, şeful socialiştilor belgieni Vandervelde, devine

unul din animatorii principali ai rezistenţei. In guvernul Uniunii Naţionale din Franţa, intră până şi sectarul Jules Guesde, pe lângă Sembat şi Domnul Jouhaux, secretarul general al Confederaţiei Generale a Muncii.

Un socialist, Albert Thomas, ia conducerea celui mai important departament, acel al muniţiilor şi e trimis în misiune în străinătate să susţie războiul până la capăt. In Italia, Bissolati participă în guvernul Uniunii Naţionale, iar Cesar Battisti luptă eroic pe front.

Henderson, în numele partidului Laburist, intră ca membru în Comitetul de războiu, prezidat de Lloyd George.

Sub înrâurirea lui Jules Guesde, Plekhanov, fruntaşul socialist-rus cu renume mondial, adoptă o atitudine patriotică. El consideră ca o datorie elementară pentru elementele de stânga să lupte pentru izbânda aliaţilor care întruchipează democraţia, faţă de Puterile Centrale care reprezintă reacţiunea. Socoate că este în interesul civilizaţiei şi al democraţiei înfrângerea Imperialismului german. Aceeaşi părere o împărtăşesc revoluţionari consacraţi ca Zazulici, Burţev, Ciaicovski ş. a....

însuşi cunoscutul bolşevic G. Alexinski e partizan al apărării naţionale. Unul din oamenii de încredere ai lui Lenin, lucrătorul Şleapnicov, declară răspicat: „Dacă eram în locul lui Jules Guesde, procedam şi eu la fel şi, de bună seamă, dacă m'aş găsi acum în Franţa, aş fi voluntar în legiunea străină".

După pilda lui Kropotkin, mulţi dintre anarhişti, sacriîicându-şi doctrina lor, susţineau cu tărie cauza Antantei.

Lenin nu numai că nu se lasă târît de vâltoarea curentului, dar are chiar curajul să vâslească împotriva lui.

Când a aflat de cele întâmplate în Germania, s'a crezut îndreptăţit să exclame: „Internaţionala a doua a murit!"

Dar Lenin nu-i omul care să-şi piardă vremea bocind. Se simte dator numai să-i cânte prohodul, ca astfel, liniştit, să-şi vadă înainte de treabă. Repede se desmeticeşte din buimăceala primului moment.

Chestiunea devine limpede pentru dânsul. După Lenin, socialiştii din apus, nu sunt decât nişte oportunişti flecari, care au trădat muncitorimea, la cea dintâi ocazie. Cu alte cuvinte, erau nişte „menşevici", oameni „molâi" şi netrebnici. Pe aceştia-i socoate dânsul mai primejdioşi decât burghezii care sunt duşmani pe faţă.

Acestor oportunişti care sunt pacostea proletariatului, Lenin se gândeşte să le opuie legiunea de fier a oamenilor „duri şi hotărîţi".

In mintea lui încolţeşte ideia Internaţionalei a treia care să reia lupta de clasă, în locul Internaţionalei a doua, care a dat faliment. In acest scop, ia parte la organizarea faimoaselor conferinţe Internaţionale dela Zimmerwald şi Quinthal. Aci, el susţine moţiunile cele mai extremiste. Ceea ce propovăduia Lenin, nu era pacea, ci insurecţia armată împotriva războiului, războiul social.

— Orice apărare a patriei, spunea el, chiar la începutul războiului, înseamnă acţiune şovinistă. Trebue ca'n toată lumea, războiul popoarelor să se transforme într'un războiu civil.

In zadar, unii socialişti îi obiectează că înfrângerea aliaţilor ar însemna întărirea capitalismului german şi a imperialismului în genere.

Socialistul francez Merrheim, impresionat de îndărătnicia cu care îşi susţine Lenin părerile, împotriva oricărei obiecţii, scrise: „Lenin este un guesdist de o sută de ori mai sectar decât

toţi guesdiştii laolaltă, dar de o inteligenţă de zece ori mai superioară decât aceea a lui Guesde".

Lenin îşi dădea perfect de bine seama că revoluţia nu poate să izbândească decât de pe urma unei înfrângeri. Un războiu victorios ar fi însemnat întărirea ţarismului. Numai un dezastru putea să atragă după sine, prăbuşirea lui. De aceea, Lenin propovădueşte cu cea mai mare căldură defetismul. Socoate ca o datorie pentru un revoluţionar de a lupta pentru înfrângerea patriei şi nicidecum a ţărilor străine. El dorea războiul civil împotriva războiului popoarelor, fiindcă era convins că revoluţia în timpul unui războiu înseamnă războiul civil.

„Dar ca să transformăm războiul împotriva guvernului intr'un războiu civil, pe de o parte, va fi mai uşor datorită unei înfrângeri militare a guvernului, iar pe de altă parte, este peste putinţă să tinzi la o astfel de răsturnare fără să grăbeşti înfrângerea", scrie Lenin în toiul războiului. Determinat de aceste considerente, el combate cu aceeaşi vehemenţă opinia socialiştilor de centru care preconizau „Pacea albă", „Fără învinşi şi învingători".

Spirit realist, Lenin nu se lasă furat de mirajul formulelor sonore. El îşi dă seama că revoluţia şi pacifismul sunt două lucruri care se exclud. Dar glasul lui Leain sună în pustiu. Nu numai partidul socialist, dar nici chiar bolşevicii nu împărtăşesc punctul de vedere al şefului lur.

„In această epocă, scrie Zinoviev, de bună seamă că nu se găseau în toată lumea zece persoane care să-1 creadă. Dar chiar în propriul nostru partid, nu se găseau astfel de oameni".

Lenin însă nu-i omul care să se lase impresionat de ostilitatea şi indiferenţa generală. Izolarea nu face decât să trezească într'însul sentimentul superiorităţii şi-al siguranţei de sine.

E'ncredinţat că el este acela care vede limpede într'o lume de orbi.

Nu se îndoieşte că va veni o zi, când i se va recunoaşte dreptatea.

încă din 1907, Lenin prevăzuse un eventual războiu şi căutase să-şi precizeze poziţia. In cererea adresată Internaţionalei a doua, el susţine ca socialiştii din toate ţările să se folosească de războiu şi de urmările lui ca să răstoarne capitalismul.

La 1914, n'a făcut decât să desvolte această temă, iar la 1917, să-şi puie planul în aplicare.

Cât de amarnic s'au înşelat prin urmare, toţi aceia care la un moment dat au crezut că Lenin este omul nemţilor care lucrează sub sugestiile Marelui Cartier.

Nu-şi dădeau osteneala să vadă că şeful bolşevicilor n'a făcut altceva decât să se folosească de concursul lor pentru atingerea scopurilor sale.

In curând, nemţii îşi vor da seama că s'au jucat cu focul.

*
* *

Intr'un articol intitulat „Cascada Tronurilor" şi apărut în „La Roumanie", în ziua de 24 August 1914, Take Ionescu susţine că una din urmările războiului va fi o cascadă de tronuri.

începutul îl face tronul Romanovilor. Falnicul tron ocupat cu demnitate şi strălucire de Petru cel Mare şi Ecaterina Il-a, e cel dintâiu care se rostogoleşte în prăpastie. El nu poate supravieţui morţii călugărului vagabond. Cei care au avut naivitatea să creadă că sângele lui

Rasputin va putea să spele păcatele regimului ţarist s'au înşelat amarnic. Revoluţia stârnită din iniţiativa păturei conducătoare, se desfăşură nu după calculele meşteşugite ale politicianilor de profesie, ci după legile ei proprii. Eliberat de sub tutela lui Rasputin, carul statului rus o ia razna. Guvernul provizoriu, în frunte cu zănatecul Kerenski, nu face decât să sporească haosul şi anarhia. Un popor de 160 milioane, obişnuit să fie condus cu cnutul, nu ştie ce să facă cu libertatea. Asemenea Anei Karenin, e gata să se asvârle sub roţile trenului. încercarea generalului Kornilov de a stăvili valul de anarhie, nu face decât să înteţească focul. Flăcările incendiului ameninţă marele şi falnicul imperiu.

In aceste clipe hotărîtoare pentru soarta poporului rus, intră Lenin în scenă.

La izbucnirea revoluţiei, dânsul se găsea la Ziirich, urmărind cu atenţie desfăşurarea evenimentelor.

într'o dimineaţă dela sfârşitul lui Februarie 1917, dă năvală în camera lui, tovarăşul Bronski, aducându-i vestea celor petrecute la Petrograd: regimente întregi, după pilda regimentului din Volynia, se răsvrătiseră împotriva guvernului, fraternizând cu populaţia nemulţumită şi cu miile de lucrători grevişti.

Intr'un suflet, aleargă în oraş să citească cu proprii lui ochi, ultimele ştiri. Ziarele mari aveau obiceiul să afişeze în fiecare zi, în centrul oraşului, cele din urmă veşti. Lenin citeşte şi nu-i vine să creadă. Telegrama sosită din Rusia, anunţă că „...Un comitet executiv format din 12 membri ai Dumei deţine puterea. Toţi miniştrii sunt în închisoare".

Contrar aşteptărilor lui Lenin, burghezimea

izbutise să răstoarne ţarismul. Dar va izbuti ea oare să se menţie la putere?

Un cuvânt îi va atrage în chip deosebit atenţia. Telegrama vorbeşte de constituirea unui soviet al lucrătorilor şi al soldaţilor.

Aci e toată nădejdea.

Sovietul e o veche cunoştinţă pentru dânsul. De această organizaţie spontană e legată amintirea revoluţiei dela 1905.

Dacă la început, el e împotriva acestei înjghebări care era în afară de cadrele partidului, a sfârşit prin a-i recunoaşte rostul şi însemnătatea.

Vedea în constituirea Sovietului, continuarea tradiţiei revoluţiei proletare dela 1905. In ochii lui Lenin, Sovietul reprezenta revoluţia socială si alcătuia sâmburele dictaturei viitoare.

Fiind convins de importanţa istorică a momentului, Lenin arde de nerăbdare să se reîntoarcă în Rusia. O telegramă primită dela Stalin şi Kamenev îl face să-şi grăbească plecarea.

„Situaţie fără ieşire, bolşevismul în declin, de prisos a mai continua acţiunea"; aşa sună textul telegramei trimisă de cei doi aghiotanţi ai săi. Nu mai încape nicio întârziere; prezenţa lui e absolut necesară; cu orice chip, trebue să pătrundă în Rusia.

Deoarece guvernul provizoriu ezită, iar aliaţii refuză să-i acorde viza, lui Lenin nu-i rămâne decât o singură cale, aceea a unei înţelegeri cu nemţii. Fără nicio şovăire, prin mijlocirea socialistului elveţian Platten, şeful bolşevicilor intră în legătură cu legaţia germană din Berna. Nu-1 intimidează deloc faptul că ar putea să plutească asupra lui bănuiala unei trădări, că riscă să fie luat drept un agent în solda Puterilor Centrale. Asemenea scrupule sunt străine de firea practică a lui Lenin. El tresaltă de

bucurie, când se vede în posesia acordului încheiat de Platten cu autorităţile germane.

Potrivit acestui protocol, Lenin obţinea pentru dânsul şi tovarăşii săi, libera trecere prin Germania, fără alt angajament decât acela al unei acţiuni pentru schimbul unui număr de prizonieri nemţi şi austriaci, aflaţi în Rusia.

E de subliniat faptul că Lenin, simplu particular, a înţeles să trateze cu autorităţile germane ca dela putere la putere, pe picior de egalitate. N'ascunde nimic, pune şi obţine condiţii.

In scrisoarea de adio adresată muncitorimei din Elveţia, vorbeşte cu măsură şi prevedere despre ceea ce trebue făcut şi ceea ce e de nădăjduit.

„Anumite împrejurări ne vor face, poate, intr'un timp foarte scurt, avangarda' revoluţiei în Europa. Rusia e o ţară de ţărani foarte înapoiaţi ; socialismul nu poate triumfa acolo direct şi imediat. Dar această ţară de ţărani, dacă o despovărăm de cătuşele Junkerilor, poate să înlesnească prăbuşirea generală, dându-i o proporţie uriaşă şi violentă".

Totdeodată, el declară, în numele tuturor pribegilor că se'ntoarce acasă spre a îmboldi proletariatul tuturor ţărilor şi'n deosebi pe cel din Germania şi Austria pentru războiul revoluţionar contra propriilor lor guverne. De asemenea, găseşte cu cale ca să spuie; „Guvernul provizoriu caută să'nşele pe lucrătorii ruşi, zicându-le: „Germanii trebue să răstoarne pe Kaiserul lor". Foarte bine, dar de ce n'adaogă că englezii, italienii, trebue să răstoarne regii, şi ruşii pe Kerenski, Gucivov, Miliukov, care şi-au însuşit şi păstrează în secret, tratatele de pradă încheiate de ţarism cu Franţa şi Anglia?"

In dimineaţa zilei de 26 Martie, un grup de

30 de emigranţi se urcau în faimosul tren plumbuit care urma sâ-i aducă în patrie. Pe peronul gării din Berna, mai mulţi prieteni se căsneau din răsputeri sâ'mpiedece această călătorie, printr'o ţară vrăjmaşă. Socoteau gestul ca o mare greşeală politică. Până'n ultima clipă grupul de prieteni căuta să convingă pe Zinoviev şi pe ceilalţi călători să renunţe la acest proect nechibzuit. Lenin, fără să vorbească măcar un cuvânt, se urcă liniştit în compartimentul lui. A avut numai grija ca să ia de guler şi să-1 dea jos, pe un individ care se aşezase în tren, voind să plece odată cu ceilalţi emigranţi. Şeful bolşevicilor bănuia că are deaface cu un agent al Ockhranei.

Pe peron, alăturea de grupul de partizani care venise cu steagul roş în frunte ca să petreacă pe Lenin la gară, se mai afla şi un grup numeros de social-patrioţi. Aceştia au ţinut şi dânşii să manifesteze. In timp ce unii cântau Internaţionala, ceilalţi strigau cât îi ţinea gura: Spioni germani! Agenţi provocatori! Trădători!

Liniştita gară din Berna se cutremură de atâta vuet şi vociferări.

Lenin priveşte scena cu nepăsare. Insultele şi pumnii ameninţători care se îndreaptă către dânsul îl fac să zâmbească sarcastic.

Când trenul se pune în mişcare, unul din tovarăşi, arătându-i minunata privelişte, pe care-o aveau în faţă, îi spune: „Priveşte aceşti munţi, Vladimir Ilici, foarte probabil că nu vei mai avea prilejul să-i mai admiri".

Gândurile însă nu-i dădeau răgaz lui Lenin să se cufunde în contemplarea frumuseţilor naturii. Era cu totul absorbit de o singură preocupare: revoluţia.

In clipa când părăsea Elveţia, se gândea oare

Lenin în chip serios că poate într'o zi va fi chemat să prezideze un guvern revoluţionar? Sub formă de glumă, Radek îi atribue această intenţie.

Pe măsură ce se apropie de graniţă, Lenin e foarte îngrijorat. In tot timpul drumului, repetă într'una: „De bună seamă că mergem deadreptul în închisoare". Nu-şi închipue că guvernul provizoriu va fi aşa de nătâng ca să-i lase liberi. Se gândeşte că el, în locul lor, n'ar sta o clipă la îndoială ca să-i întemniţeze.

De aceea, cum păşeşte frontiera ţării, se aşteaptă să fie arestat din clipă'n clipă. Pe tovarăşii care vin să-1 întâmpine la Beloostrov, Lenin îi întreabă: „Vom fi arestaţi la Petrograd?"

Dar, în loc de arestare, îl aşteaptă o primire triumfală.

O mulţime imensă de lucrători şi soldaţi cu muzici şi steaguri în frunte, îl întâmpină cu flori, urale şi cântece revoluţionare. Proectoarele dela fortăreaţa Petru şi Pavel străfulgera cu lumina lor puternică, cerul şi gara ticsită de lume. In fosta sală imperială a gării din Capitală, îl aşteaptă o delegaţie a Sovietului din Petrograd în frunte cu Preşedintele Tchkheidze.

Spre deosebire de alţi emigranţi care se grăbesc să-şi ofere serviciile guvernului provizoriu, Lenin cum coboară din tren, spune marinarilor din Kronstadt:

— „Nu ştiu dacă credeţi în toate îăgăduelile frumoase ce vi le face guvernul provizoriu, dar ştiu că vă'nşeală, precum înşeală tot poporul rus. Ceea ce-i trebue poporului e pâine, pământ şi pace. Tovarăşi, trebue să luptăm până la capăt. Trăiască revoluţia socialâ-universală!"

Şi mereu repetă această lozincă.

După câteva zile dela sosirea lui, Lenin publică în ziarul *Pravda,* primul său articol în care arată că revoluţia din Februarie nu este altceva decât prima etapă din revoluţia rusă, urmând ca de-acum înainte să înceapă lupta proletariatului contra burghezimei. Articolul sfârşeşte prin această deviză: „Jos războiul Imperialist, trăiască războiul pentru revoluţia socială !"

In dezacord cu opinia publică şi propriul lui partid, Lenin se grăbeşte să formuleze cele zece teze; dintre ele, trei sunt punctele principale care, prin însemnătatea şi urmările lor, au copleşit pe toate celelalte: întreaga putere în mâna Sovietelor, tot pământul în mâna ţăranilor şi pacea.

„E nevoie, spune Lenin, să se încredinţeze întreaga putere în mâna Sovietelor care reprezintă muncitorimea, ca astfel masele prin propria lor experienţă să se descotorosească de greşeli. In locul Republicei parlamentare, republica Sovietică a lucrătorilor şi ţăranilor, care să reprezinte întreaga ţară, clădită de jos în sus.

„Ar fi o formă de guvernământ cu totul nouă, asemănătoare întrucâtva cu Comuna din Paris".

Totdeodată Lenin cere pur şi simplu confiscarea pământului din stăpânirea proprietarilor şi trecerea lor în mâna ţăranilor lucrători, imediat, fără să aştepte hotărîrile Adunării Constituante.

Sub guvernul provizoriu înfeudat capitalismului, *războiul înseamnă, spune Lenin, o adevărată tâlhărie. Muncitorimea şi ţăranii n'au nimic de câştigat de pe urma unei victorii". De aceea, îndeamnă pe soldaţi să fraternizeze cu inamicul.

In timp ce imensa majoritate a revoluţionari-

lor sprijină guvernul provizoriu, Lenin cere îndepărtaiea lui. Guvernul provizoriu, susţine Lenin, nu este un guvern al poporului, ci unul oligarhic. El nu-i în stare să dea norodului pacea, pâinea şi libertatea desăvârşită de care are nevoie.

Jos războiul Imperialist! Trăiască pacea fără. anexări şi indemnizaţii! Prădaţi pe cei ce v'au furat! Întreaga putere în mâna Sovietelor! Pământ celor care-1 muncesc, imediat şi fără despăgubiri! Trăiască revoluţia social-universală!

Iată lozincele scurte şi cuprinzătoare svârlite de Lenin celor 160 milioane de suflete, care populau vastul imperiu rusesc.

Bineînţeles, asemenea idei incendiare erau de natură să provoace nedumerire şi consternare.

Unul din viitorii lui prieteni e de părere că Lenin vrea să întroneze anarhia în mormântul Europei, într'o vreme când doctrina lui Bakunin era complect discreditată.

A doua zi, după şedinţa Sovietelor din palatul Tauridelor, unde Lenin îşi expusese tezele sale, presa burgheză şi cea menşevică nu mai poate de bucurie. „Un om care debitează asemenea nerozii, scriau ziarele, nu poate îi primejdios". „Nu de mult timp, Lenin apărea ca un sfinx: sub razele lunei, si'ueta sa putea să atragă câteva persoane. Dar astăzi, scrie organul Cadeţilor, toată lumea poate să-1 vadă în adevărata lui lumină". Plekhanov declară că fostul lui discipol „delirează". Jubilând de bucurie, Miliukov, şeful cadeţilor, îi spune ambasadorului francez: „Lenin a sfeclit-o rău de tot, ieri, la Soviete. A apărat teza păcii cu atâta neruşinare, încât a trebuit să se retragă sub ploaia de huiduieli. Nu se va mai putea ridica după această lovitură".

Nici bolşevicii nu împărtăşesc ideile lui Lenin. Un martor ocular, anume Suchanov, ne redă impresia pe care Lenin o produce asupra partidului, în şedinţa care are loc la hotelul Kceczinskaia, imediat după sosirea lui în capitală.

„Nu voiu uita niciodată, scrie dânsul, discursul uimitor ţinut de Lenin, care ne-a surprins şi năucit, nu numai pe mine, ereticul care din întâmplare nimerise acolo, ci pe toţi bolşevicii de cea mai ortodoxă speţă care afirmau că nimeni nu se aştepta la aşa ceva.

„Un moment păru că se năpustise furtuna, că duhul prăpădului, neţinând seamă de nicio piedecă, de nicio îndoială, de niciun calcul omenesc, vâjâia deasupra capetelor discipolilor năuciţi, întreaga asistenţă bolşevică era cutremurată nu numai de elocinţă, cât de lucrurile ne mai pomenite pe care 'ndrăznea să le rostească.

„Am plecat, adaogă Suchanov, cu impresia că toată noaptea mă bătuse cineva cu o măciucă de îier".

Marinarii din Kronstadt, care, cu câteva zile înainte, îl primiseră cu muzică şi cu steaguri, indignaţi de atitudinea lui Lenin, au găsit cu cale să voteze următoarea moţiune: „Aflând că Lenin a intrat în Rusia datorită M. S. împăratul Germaniei şi Rege al Prusiei, ne exprimăm profundul nostru regret de a fi participat la recepţia solemnă ce i s'a făcut cu prilejul sosirii sale la Petrograd. Dacă am îi ştiut pe ce cale a venit, în loc de aplauze, ar fi auzit strigătul nostru de indignare: Jos! reîntoarce-te în ţara de unde-ai venit!"

A doua zi chiar, după ce au apărut în ziarul *Pravda* „tezele" lui Lenin, Kamenev, unul din bolşevicii de marcă, publică o notă în oficiosul partidului, în care precizează că „Tezele lui Lenin nu intră de loc în vederile redacţiei".

O opoziţie înverşunată se ridică în partid, împotriva şefului.

I se reproşează contradicţia în păreri şi atitudini.

Lui Lenin de astăzi, membrii partidului îi opun pe Lenin dela 1905. Atunci şeful bolşevicilor susţinea pur şi simplu o republică democrată, fără urmă de socialism, în timp ce astăzi cere un regim socialist şi dictatorial.

Grupul Kamenev, Kalinin, Tomski, Rikov ş. a. vorbesc în numele vechilor bolşevici, învinuind pe Lenin de erezie.

Iată-l, dar, pe şeful bolşevicilor, din nou singur, în conflict cu toată lumea. Dar Lenin nu-i omul care să se plece, lăsându-se târît de vâltoarea curentului. înţelege să fie cu adevărat şeful care conduce, acela care creează curente şi care stă la frânele comandei.

Nici prin gând nu-i trece să jertfească realitatea de dragul unei formule. Are mereu în minte, sfatul lui Mefisto care spune că: „Teoria este uscată, numai arborele vieţii este veşnic tânăr".

Potrivit acestui crez, în faţa realităţii, sacrifică fără nicio sfială, propriile lui idei.

Dintr'o singură ochire îşi dă seama de slăbiciunea guvernului provizoriu, de desorganizarea vieţii de stat, de invaliditatea organică a clasei burgheze şi mai cu seamă de momentul tactic, unic pentru proletariat, de a pune mâna pe putere.

Celor cărei obiectează că societatea nu-i aptă pentru socialism, Lenin le răspunde : „Dac'am H voit s'aşteptăm ca oamenii să fie copţi pentru socialism, atunci ar fi trebuit să aşteptăm încă 500 de ani".

In ochii lui, trece drept cea dintâi datorie politică a unui partid, faptul de-a cuceri puterea.

„Continuu s'afirm, scrie Lenin, că un partid politic n'ar avea nicio raţiune de a fi şi ar echivala politiceşte cu zero, dacar lăsa să-i scape prilejul să puie mâna pe putere".

Ori, niciunul din momente nu-i apare mai prielnic ca cel de faţă.

La cârma statului, bătut de vânturile anarhiei, se află un guvern, lovit de paralizie infantilă. Adevărata putere trecuse'n mâna Sovietelor. In faţa lui nu se ridicau ameninţătoare, regimentele de cazaci şi tunurile generalului Dubasov. Armata nu mai era dispusă să tragă în mulţime. Soldaţii, după trei ani de luptă, erau dornici de pace, iar ţăranii de pământ. Pentru Lenin, nouii stăpâni ai Ru>iei nu sunt decât nişte cabotini, care joacă pe o scenă ce stă să se prăbuşească la cea dintâi izbitură.

Atunci, de ce să fie astăzi, mai puţin îndrăzneţ ca'n 1905, când regimul ţarist avea la îndemână nenumărate corpuri de armată şi regimente de cazaci, artilerie, închisori şi tribunale?

Ar însemna mai mult decât o sinucidere politică: o adevărată dezertare, să lase să-i scape momentul.

îşi dă seama că un astfel de prilej se iveşte odată la 2000 de ani în viaţa unui popor.

A fost o vreme, când nu ştia dacă va ajunge să vadă cu ochii lui, această clipă.

Cu o lună înainte de revoluţia din Februarie, Lenin îşi termina unul din discursurile sale, ţinut la Zurich, cu următoarele cuvinte, în care se întrevede amărăciunea: „Noi bătrânii, poate nu vom trăi până la lupta decisivă a revoluţiei viitoare".

Iată că soarta l-a'nvrednicit să apuce această clipă.

Lenin e cel dintâi care să-i preţuiască însemnătatea istorică.

In haosul revoluţiei ruse, Lenin e singurul om oare vede clar, ştie ce vrea, îşi păstrează sângele rece, posedă o aprigă voinţă de înfăptuire şi înţelege să urmărească ţinta cu perseverenţă. Dezorientarea generală nu reuşeşte să-1 zăpăcească; precipitarea evenimentelor nu-1 fac să-şi piardă cumpătul. Rezistă beţiei colective şi a celor mai seducătoare formule, care l-ar putea abate din drum.

Celor care, în numele sfânt al pa riei şi al democraţiei, susţin războiul până la capăt, el le opune pe faţă defetismul. Una din lozincile lui favorite •e fraternizarea cu inamicul.

Respinge ideea concentrării forţelor democrate, deoarece găseşte că această concentrare e lipsită de conţinut revoluţionar.

Fiind ferm convins că revoluţia nu poate să izbucnească decât în ţările învinse, Lenin combate din răsputeri „Pacea albă", „Fără învinşi şi învingători", tema susţinută de o seamă de iluzionist! în frunte cu Trotski.

In interesul revoluţiei, doreşte înfrângerea patriei şi nicidecum a ţărilor străine. De aceea, propagă defetismul cu toată căldura.

Partidul care la început se arătase ostil, a sfârşit prin a ceda în faţa dârzeniei şefului Pe zi ce merge, masele se lasă cucerite de formulele seducătoare ale lui Lenin. Soldaţii, după trei ani de războiu, sunt dornici de pace şi cămin. Milioanele de ţărani, cu patima gliei în sânge, se entuziasmează fără rezerve de programul bolşevicilor care le făgăduieşte pământ, imediat şi iară despăgubiri.

Lozinca incendiară „Jefuiţi pe cei care v'au prădat" face ravagii în rândurile mulţimii Drojdia societăţii, dispreţuită până atunci, e dintr'odată chemată la viaţă. Mojicii şi haimanalele

oraşelor se răsfaţă în cele mai somptuoase palate, Locuinţa primei balerine a teatrului imperial. Matilda Kceczinskaia, fosta ibovnică a ţarului, devenise cartierul general al bolşevicilor.

Sovietul se instalase în palatul Tauridelor. Pe sălile unde altădată răsuna ciripitul celor mai autentice vlăstare ale aristocraţiei ruse, seauzea acum vocea aspră a marinarilor şi pasul greu şi apăsat al mojicilor. In saloanele elegante unde-şi aveau culcuşul adolescentele cu trupul înfiorat de frăgezimea vârstei, se tolăneau acum soldaţi murdari şi sdrenţăroşi. Toată această gloată, dispreţuită până ieri, se trezeşte dintr'odată chemată la o viaţă cetăţenească. Surprinsă, golănimea vede cum toată lumea face apel la dânsa. Sfioasă la început, sfârşeşte prin a se deprinde cu gândul că are căderea să ia frânele guvernării.

Lenin a fost omul care a ştiut să capteze şi să canalizeze torentul energiei populare care s'a revărsat odată cu sfărâmarea barierelor sociale. Ca să-şi uşureze sarcina, s'a grăbit să răstoarne ultimile stăvilare care se împotriveau şuvoaielor. A avut numai grija ca nu care cumva curentul să-i scape din mână, luând-o razna.

Privind dela fereastra palatului Tauridelor, tălăuzirea mulţimii, gata să cadă pradă celei mai înspăimântătoare anarhii, Lenin, îngrijorat, declară partizanilor săi: „Acum, e vorba de revoluţie sau de contra-revoluţie... Nu mai e timp de pierdut".

In diferite rânduri, Lenin intervine cu toată energia să potolească zelul cadrelor care erau nerăbdătoare să deslănţue furtuna.

îşi dădea seama că fructul nu-i încă copt. El, stegarul revoluţiei sociale, în tot timpul primăverii din 1917, se arată cumpănit şi prevăzător.

Datorită intervenţiei sale, comitetul central votează în Aprilie, rezoluţia prin care se suspendă pentru două zile toate meetingurile şi manifestaţiile de stradă.

„Ideea războiului civil ar fi în acest moment absurdă şi caraghioasă", spune Lenin în acea moţiune.

Condamnă cu cea mai mare asprime gestul tovarăşilor din Kronstadt, care au găsit cu cale s'alunge pe delegatul guvernului provizoriu.

„Aţi făcut o mare neghiobie. Aţi călcat disciplina cea mai elementară. Meritaţi să fiţi împuşcaţi. Pe viitor să mă ţineţi în curent, zi la zi, prin telefon".

Din îndemnul lui Lenin, comitetul central al partidului contramandează în cursul lunei Iunie o mare manifestaţie bolşevică, organizată pentru a doua zi.

Demonstraţia din Iulie s'a făcut fără asentimentul său. Rezultatele s'au văzut. A îost deajuns un acces de energie din partea guvernului ca revolta să fie înăbuşită. In faţa celor câteva obuze descărcate de locotenentul Rehbinder, mulţimea se împrăştie ca potârnichile.

Campania de presă dusă de Grigorie Alexinski şi Pankratov, în ziarul „Patria", pe tema complicităţii dintre nemţi şi bolşevici, are un puternic ecou în opinia publică. Publicarea documentelor prin care se făcea dovada vinovăţiei provoacă un val de indignare.

Sub influenţa acestui curent, regimente întregi care se pronunţaseră pentru Lenin, se declară gata să meargă contra trădătorilor. Cartierul general al bolşevicilor e luat cu asalt de mulţime, iar elevii şcolii militare devastează redacţia ziarului *Pravda.*

Momentul e cât se poate de critic pentru bolşevici. Lenin e cel dintâiu care recunoaşte gravitatea situaţiei.

„Acum e timpul cel mai nimerit pentru dânşii ca să ne'mpuşte pe toţi", îi spune lui Trotski, Lenin, în dimineaţa zilei de 5 Iulie.

Se gândea c'aşa ar fi procedat dânsul, dacă era în locul lui Kerenski. Dar şeful guvernului provizoriu, în loc să-i trimeată în faţa plutonului de execuţie, a găsit cu cale să emită mandat de arestare împotriva lui Lenin şi altor 20 de fruntaşi bolşevici. Unul din conducătorii naţionaliştilor, anume Purişkievici, felicită guvernul pentru măsurile luate şi-i dă sfatul „să nimicească pe aceşti oameni care n'au nimic cu lucrătorii şi soldaţii, dar care primesc bani dela împăratul Germaniei".

Aşa de pornită era opinia publică împotriva şefului bolşevicilor, încât, de teama linşajului, comitetul Central al partidului, întrunit în şedinţa secretă, a socotit că este cazul ca Lenin să se facă nevăzut.

Potrivit acestei hotărîri, în dimineaţa zilei de 11 Iulie, Lenin, travestit, părăseşte Capitala, ca mai pe urmă să treacă în chip fraudulos graniţa, în Finlanda.

In lipsa lui, la Petrograd, rămâne Trotski să-i ţie locul.

E încântat că'n ultimul timp, după atâţia ani de despărţire, găseşte pe aceeaşi poziţie pe omul care-l preţuia pentru meritele şi însuşirile lui deosebite.

X.

Din ascunzătoarea lui din Finlanda, Lenin urmăreşte cu cea mai mare atenţie desfăşurarea evenimentelor. Caută să nu-i scape niciun detaliu. Datorită unui admirabil serviciu de legă-

gătură şi informaţie, e în curent cu tot ceea ce se petrece în Capitală. La Helsingfors, e adăpostit în locuinţa şefului poliţiei. De aci, conduce cu calcul şi sânge rece mişcarea. E încredinţat că ceasul istoric se apropie.

Când tovarăşul Şotman îi comunică plin de nedumerire: „Ştii care este ultima glumă care circulă la Petrograd? Se spune că'n luna Septemvrie, tovarăşul Lenin va fi preşedintele Consiliului, Lenin îi răspunde cu aerul cel mai firesc de pe lume: „N'ar fi nicio mirare".

Omul care, cu câteva luni în urmă, era socotit ca o nulitate politică, astăzi este obiectul atenţiei generale.

In aşteptarea desfăşurării evenimentelor, în clipele de răgaz, Lenin lucrează din zori la cartea lui intitulată „Statul şi Revoluţia".

" Nici nu se putea un subiect mai de actualitate.

Precipitarea evenimentelor însă, îl fac să şi întrerupă lucrarea.

E cel dintâiu care-şi dă seama că „e mai plăcut şi mai folositor să se facă experienţa unei revoluţii decât a scrie despre dânsa".

In dezacord cu grosul partidului, socoate c'a sosit momentul prielnic. încercarea lui Kornilov de-a restabili ordinea în armată dând greş, s'a netezit drumul spre putere; ea a dat putinţă bolşevicilor să se înarmeze. Guvernul Kerenski n'avea decât o existenţă formală. Nimeni n'asculta de dânsul. Puterea de fapt, trecuse în mâna Sovietelor.

Nu rămânea decât să dea lovitura de graţie acestui guvern-fantomă.

Lenin avea dreptate: fructul era copt. Era momentul cel mai nimerit să scuture copacul. Orice amânare o consideră fatală. Cea mai mică întârziere poate să aducă după sine ocuparea Petro-

gradului de către nemţi, încheierea unui păci separate, desmeticirea maselor sau lovitura norocoasă a unui Kornilov oarecare.

Găseşte că-i cea mai mare nerozie şi păcăleală totdeodată s'aştepte ca revoluţia să izbucnească în chip spontan.

De aceea, spune cu hotărîre „Acum ori niciodată". Cuvintele acestea revin cu un leit-motiv pe buzele lui Lenin, în toamna anului 1917.

„Mâine, declară dânsul, va fi prea târziu, va fi prea târziu".

„Evenimentele, scrie Lenin, în acele zile de înfrigurare, ne impun datoria noastră în aşa fel, încât orice neglijenţă ar îi o crimă.

„Mişcarea ţărănească creşte. Simpatia pentru noi devine din ce în ce mai mare. La Moscova, 99 la sută dintre soldaţi sunt cu noi! Armata şi îlota îinlandeză sunt împotriva guvernului.

„In asemenea împrejurări, a aştepta e o crimă.

„Bolşevicii n'au dreptul să aştepte. Trebue să puie imediat mâna pe putere, dacă nu, valul anarhiei va deveni mai tare decât noi.

„Ar îi o crimă de a temporiza; a aştepta congresul Sovietelor ar însemna o îormalitate cu totul copilărească... O crimă îaţă de revoluţie. Nu-i de neapărată nevoie să se înceapă cu Petersburgul Dacă Moscova începe îără vărsare de sânge, pilda sa va îi desigur urmată.

„Cuvântul de ordine: „Puterea Sovietelor, ţăranului pământ, popoarelor pace şi pâine celorce flămânzesc".

„Victoria este sigură şi sunt 9 sorţi la 10 că va fi fără vărsare de sânge.

„A aştepta ar fi o crimă îaţă de revoluţie".

Niciodată Lenin nu fusese mai categoric şi mai nerăbdător.

Şovăiala cadrelor îl face să-şi iasă din sărite. Astfel, în dispreţul oricărei disciplini, lansează

apelul deadreptul organizaţiilor bolşevice din Petrograd şi Moscova, trecând peste capul Comitetului Central. In faţa ezitării partidului de a deslănţui revoluţia, Lenin se grăbeşte să părăsească ascunzătoarea lui din Finlanda.

In noaptea de 9 spre 10 Octombrie, are loc în casa tovarăşului Suchanov, şedinţa istorică a comitetului Central al partidului bolşevic, chemat să se pronunţe asupra chestiunii arzătoare la ordinea zilei: deslănţuirea revoluţiei. Sunt de faţă, alăturea de Lenin, cei doi aghiotanţi principali ai şefului, Kamenev şi Zinoviev, Sverdlov, georgianul Stalin, Uritski, viitorul organizator al Cekei, Djerjinski, Doamna Kolontai şi proaspătul bolşevic, preşedintele Sovietului din Petrograd, Leon Davidovici Trotski. Consfătuirea se ţine sub preşedinţia lui Sverdlov. Şedinţa durează 10 ceasuri. Au loc discuţii lungi şi cât se poate de aprinse. Zinoviev şi Kamenev, cei doi fruntaşi care se bucură de marea autoritate în partid, sunt împotriva unei acţiuni imediate. După dânşii, eşecul este sigur.

Lenin susţine cu toată căldura şi tăria, necesitatea deslănţuirii revoluţiei. El combate cu vehemenţă pe adversari şi spulberă rând pe rând toate argumentele.

„Nu vedeţi, le spune dânsul, că peste câteva zile va îi prea târziu ? Mâine, dacă germanii cuceresc Petrogradul sau Kerenski găseşte cu cale să încheie pace, şansele noastre se vor reduce la zero. De asemenea, din clipă în clipă se poate ridica un general care să puie mâna pe putere. A aştepta ca revoluţia să izbucnească în chip spontan, e o mare nerozie. Acum ori niciodată e momentul de-a scutura copacul.

„Nu numai că vom cuceri puterea, declară Lenin, dar ceea ce este esenţial, e c'o vom păstra".

Sprijinit de Trotski, Lenin sîârşeşte prin a-şi impune punctul de vedere. Minus două voturi, Comitetul Central, după o discuţie de zece ceasuri, adoptă moţiunea prezentată de Lenin prin care se hotăreşte insurecţia armată.

In ciuda proîeţiilor lui Zinoviev şi Kamenev, după două săptămâni dela această memorabilă şedinţă, bolşevicii pun mâna pe putere, iar Lenin -devine preşedintele comisarilor poporului.

Lenin a avut dreptate; fructul era aşa de copt, încât a fost deajuns să scuture copacul.

In noaptea de 26 Octombrie „cetăţenii dormeau liniştiţi şi nu ştiau că puterea trece dintr'o mână într'alta". A lipsit în acea noapte istorică un general ca Polovtsov care să dea ordin şi un locotenent ca Rehbinder ca să-1 execute. Erau deajuns un regiment de cavalerie care să şarjeze mulţimea şi o baterie de tunuri în funcţiune, ca s'abată cursul istoriei.

Dar în noaptea de 24 Octombrie, n'au sărit în ajutorul guvernului provizoriu decât elevii şcolii militare şi batalionul de femei.

Kerenski, care cu două zile înainte de venirea bolşevicilor la putere, spunea plin de optimism lui Sir George Buchanan: „Nu vreau decât un lucru, să vie, îi voi strivi", e silit să fugă, travestit în infirmieră.

Sub acest aspect grotesc, găseşte Kerenski cu cale să se înfăţişeze pentru ultima dată armatei, în calitatea de şef suprem.

In timp ce la palatul de iarnă, reşedinţa guvernului provizoriu, tovarăşul Antonov-Ovseienko arestează pe cei 16 miniştri ai Cabinetului Kerenski, la Institutul Smolny, Lenin îşi freacă palmele de bucurie.

„Ce tablou măreţ, îi spune dânsul lui Trotski. Lucrătorul înarmat cu o puşcă stă la sfat cu soldatul. In sfârşit, soldatul s'a înfrăţit cu lucrătorul".

Aproape că nu-i vine să creadă. „Trecerea dela ilegalitate la cucerirea puterii, e aşa de abruptă, incât îţi dă vârtejuri", mărturiseşte Lenin în noaptea de 24 — 25 Octombrie. Dânsul însă nu-şi poate îngădui luxul să se cufunde în contemplarea priveliştii. In sala de alături s'a deschis şedinţa Congresului Sovietelor. Vorbeşte Martov, care condamnă insurecţia şi prevede un faliment total. Lenin şi Trotski sunt chemaţi să facă faţă atacului.

In acele clipe emoţionante, şeful bolşevicilor ştie să-şi păstreze calmul; nu se lasă furat de beţia momentului.

In toiul victoriei, în faţa unei săli care aşteaptă cu înfrigurare, discursul şefului de guvern, Lenin, în locul cuvintelor înflăcărate, vorbeşte rece şl cumpănit.

„Iată, tot ce-am avut de spus;" cu aceste cuvinte prozaice, înţelege să-şi încheie discursul menit să facă epocă, cel dintâi preşedinte de consiliu al unui guvern proletar.

Ţinuta contrasta în chip izbitor cu locul şi momentul. Făcea impresia că la tribună nu se găseşte un revoluţionar de vocaţie, ci un dascăl meticulos, mânuitor stângaciu al treptelor formale.

Numai în urma stăruinţelor partidului, accepta în sfârşit postul de preşedinte al consiliului. Prima lui intenţie a fost de a nu primi niciun rol oficial în guvern. Nu era omul care să se înghesue la onoruri. Pentru locul de preşedinte propusese pe Trotski, ca unul pe care-1 socotea vrednic să aducă la îndeplinire hotărîrile şi principiile partidului. Nesimţind niciun fel de atracţie pentru rolurile decorative, el se mulţumea cu activitatea din culise! li era deajuns să ştie că firele sunt în mâna lui ; de

rest, îi păsa prea puţin. Se îngrijea numai ca nu care cumva să-i încurce iţele.

împins de împrejurări s'apară pe scenă, fără voia lui, se pricepe să joace rolul cu conştiinciozitate şi îndemânare.

*

Lenin e cel dintâi care recunoaşte că „Era uşor să se înceapă revoluţia într'astfel de ţară- Era cu mult mai lesne decât a ridica o pană". Greutatea cea mare, aproape de neînvins, era păstrarea puterii.

Drumul era presărat cu tot felul de piedici şi de hopuri.

Are de luptat cu sabotarea serviciilor publice de către corpul funcţionarilor, cu ostilitatea burgheziei, rezistenţa ţăranilor, foametea şl lipsurile de tot felul, trei invaziuni, cinci expediţii şi o blocare de trei ani.

Abia instalat la putere, are de luptat cu sabotarea serviciilor publice.

Toţi funcţionarii dela consilier şi director de serviciu până la cea din urmă dactilografă, se pun în grevă, declarând că este în contra demnităţil lor să slujească sub un guvern de bandiţi.

O ostilitate surdă şi o rezistenţă pasivă înconjură Institutul Smoloy, unde-şi avea sediul guvernul.

In curând, se izbi de opoziţia celor mai apropiaţi prieteni. Trei dintre comisarii poporului îşi înaintează demisia; o seamă de bolşevici vechi şi cunoscuţi se solidarizează cu cei plecaţi.

Regimul bolşevic nu inspiră nicio încredere. Se aşteaptă din zi în zi să se producă falimentul.

Krasin, unul dintre membrii cei mai marcanţi ai partidului, nu se sfieşte să-i mărturisească.

"vechiului prieten Solomon, câteva săptămâni după venirea bolşevicilor la putere : „Vrei să ştii ce se petrece? Ei bine, aceasta înseamnă socialism aplicat fără regim de tranziție şi împins până la ultimele margini ale absurdității. Cu toții sunt nişte nebuni, în frunte cu Lenin. Il vei vedea... A devenit cu totul iresponsabil. Totul nu este decât un vast coşmar. Dar această nebunie nu poate să dureze mult timp. Vor mai face încă câteva boroboațe, câteva nelegiuiri, iar mai pe urmă se vor refugia din nou în străinătate cu convingerea c'au uitat să reflecteze îndeajuns asupra cutărui punct teoretic sau c'au omis să citească un anumit pasaj până la ultimul rând. Atunci, vor adânci din nou lectura bătrânului Marx şi vor căuta să tragă noui concluzii".

Aceeaşi părere o împărtăşeşte şi Elisarov, comisarul poporului la Departamentul Comunicațiilor, cumnatul lui Lenin şi prietenul lui cel mai intim.

„Toată lumea îşi dă seama, se spovedeşte el lui Solomon, că foarte curând ne vom trezi în fața celui mai groaznic faliment. Aştept din zi în zi să se producă catastrofa".

Lenin face impresia unui lunatec. Am pomenit în altă parte ceea ce credeau despre dânsul şi regimul bolşevic, foştii tovarăşi ai lui Lenin, Maxim Gorki şi Bazarov.

După însăşi mărturisirea lui Lenin, o bună bucată din timp, decretele au fost una din formele propagandei guvernului sovietic.

Cum foarte just observă Trotski, Lenin „nu era mânat de patima reglementării birocratice, ci de dorința de a propovădui programul partidului, în limba puterii".

Lenin e cel dintâi care-şi dă seama de greutățile şi piedicile pe care le are de întâmpinat.

Câteva ceasuri, după instalarea bolşevicilor la putere, spune unui prieten : „Ne găsim în fața unor mari dificultăți. Suntem nişte revoluționari bătrâni; n'am învățat să conducem Statul, dar vom învăța".

Intr'adevăr, era o mare îndrăzneală să se fi încumete cineva să construiască cu nişte anarhişti, noul edificiu al Statului.

E meritul cel mare al lui Lenin, că din clipa când se instalează la putere, devine un om ^es*a*' Toate însuşirile pe care le întrebuințează timp de 30 de ani ca să facă revoluția, se transformă în facultăți de guvernare.

Dela început, înțelege să exercite în chip efec- autoritatea mi de &1 Statului. Generalilor, care, socotindu-se ofensați de dispozițiile lui Lenin, îşi înaintează demisia, el Ie răspunde : „Vă vom împuşca. Vă ordon să vă continuați lucrul şi să nu mă turburați din treburile mele". Acelaşi ton autoritar îl are față de generalisimul armatei ruse, generalul Duchonin.

Dându-şi seamă că nu va izbuti să se menție la putere, decât având sprijinul țărănimii, Lenin se grăbi ca primul lui act de guvernământ să fie decretul de împroprietărire a țăranilor săraci, potrivit revendicărilor formulate de către Sovietul pan-rus al deputaților țărani din August 1917.

Acest decret căuta să legalizeze formula incendiară : „Jefuiți pe cei care v'au prădat". Conştient de valoarea gestului, Lenin îi spune unui prieten: „Dacă am reuşi să promulgăm acest decret, desfid pe oricine să mai poată reveni asupra lui".

In timp ce social revoluționarii turbau de furie că Lenin le-a aplicat programul lor agrar, delegații țărani erau nebuni de bucurie.

Prin acest act, Lenin şi-a asigurat sprijinul celor 100 de milioane de țărani.

La început, a nutrit şi Lenin iluzia că revoluţia rusă va deslânţui o mişcare revoluţionară în Europa, dar repede se desmeticeşte. Din capul locului, dânsul şi-a dat seamă că este o mare prostie să se joace soarta revoluţiei începută în Rusia pe o singură carte, aceea a unei apropiate revoluţii în Germania.

Celor care-i reaminteau propriile sale vorbe asupra războiului revoluţionar, el le răspunde: „Noi vorbeam despre nevoia de a pregăti şi de a duce războiul revoluţionar; dar nu ne-am luat niciodată angajamentul de a ne asvârli intr'un războiu revoluţionar, fără să ne dăm seama de posibilităţile şi sorţii de izbândă". Continuă să creadă că revoluţia va fi coaptă în toate ţările, dar clipa aceea va veni la „sfârşitul sfârşiturilor şi nicidecum la începutul începuturilor".

In faţa nenumăratelor greutăţi care i se pun în cale, el, în loc să dispere ca alţii caută să se adapteze situaţiei. După dânsul acela care nu ştie să se adapteze celei mai rele situaţii „nu e un revoluţionar, ci un flecar". Ori Lenin e revoluţionar în toată accepţiunea cuvântului. Nu se'ncurcă în scrupule şi consideraţiuni sentimentale sau ideologice.

Celor care pledează pentru desfiinţarea pedepsei cu moartea, Lenin le răspunde : „Aceasta-i curată nebunie! Cum credeţi că se poate face o revoluţie fără ca să'mpuşti? Ce înseamnă temniţa, în timpul războiului civil, când fiecare tabără nădăjdueşte să biruiască ?

înlături cu acest sentimentalism stupid".

Când bolşevicul Larin-Lurie susţine în şedinţa Comitetului executiv al Sovietelor din 4 Noembrie, că este timpul să se pună capăt terorismului şi să se redea presei libertatea, Lenin, luând cuvântul cu cel mai desăvârşit calm, declară: „Noi, întotdeauna, am spus că, dacă punem mâna pe putere, vom suprima presa burgheză. A îngădui existenţa ei, ar însemna să încetezi de a îi socialist. Când faci revoluţie, n'ai timp sătergiversezi; trebue să mergi înainte sau înapoi. Este cu neputinţă să se separe chestiunea libertăţii presei de toate celelalte probleme pe care le pune lupta de clasă. Nu vom îngădui niciunui ziar, chiar socialist, de a-şi asigura cu ajutorul ascuns al burghezimei, monopolul tiparului şi al hârtiei. Trebue să se sfârşească cu această independenţă a unei prese care este sub dependenţa capitalului".

Nemulţumiţi de politica şefului, o seamă dintre fruntaşii partidului îşi dau demisia, fie din demnitatea de comisar al poporului, fie din aceea de membru în comitetul central. Printre ei figurează Zinoviev, Kamenev, Rikov ş. a.

Ca să'nfrângă opoziţia îndârjită ce o avea atât în afară cât şi'n propriul lui partid. Lenin face apel la drojdia societăţii. Cu ajutorul oamenilor fără căpătâiu, şeîul bolşevicilor izbuteşte să domine situaţia. In momentele cele mai critice, golănimea a îost aceea care a salvat revoluţia dela naufragiu.

Puţin timp după cucerirea puterii, Lenin are de trecut un mare hop : Adunarea Constituantă. Toată opoziţia îşi pune speranţele în această Adunare. Cu toţii sunt siguri că aceasta va însemna sfârşitul lui Lenin. Nimeni nu-şi poate închipui că dânsul va îndrăzni să dizolve Adunarea care reprezenta visul de aur al atâtor generaţii de martiri şi surghiuniţi. Unul din capetele de acuzare ale bolşevicilor împotriva lui Kerenski a fost îaptul că amâna convocarea Constituantei. După lovitura din Octombrie, Consiliul Comisarilor poporului n'a îost creat decât în aşteptarea con-

vocărei Adunării Constituante. Ea avea chemarea să hotărască de soarta poporului rus.

In alegerile pentru Constituantă, partidul bolşevic întruneşte 9 milioane de voturi, socialiştii-revoluționari 22 milioane şi cel burghez-democrat 4 milioane. Lenin nu dispune în Adunaie decât de 140 de mandate, față de 273 care aparțin opoziției.

In asemenea condiții, cauza guvernului pare definitiv pierdută. Adversarii jubilează de bucurie. Lenin însă nu-i dispus să se demită. Nu-i omul care să aibă superstiția legalității. Socoate că-i o mare nerozie ca, de dragul unor considerente de ordin formal, să renunțe la putere de bună voie. De ce ? Când are la îndemână disolvarea?

Când împărtăşeşte, pentru prima dată, colegilor, această părere, ei i amân înmărmuriți; nu le vine să creadă. Lenin însă e hotărît să aducă la îndeplinire planul. In ajunul deschiderei Constituantei, pentru mai multă siguranță, el aduce în capitală un regiment de lucrători letoni.

In ziua de 7 Ianuarie, stil vechiu, 1918, se întruneşte în vechea sală de şedință a Dumei, Adunarea Constituantă. Opoziția în păr venise aprovizionată cu lumânări şi tartine. In acest chip, înțelegea democrația rusă să se împotrivească guvernului bolşevic.

După câteva ore de vorbărie stearpă, când discuția era în toiu, iar ceasul trecuse de miezul nopții, potrivit dispozițiilor date de Lenin, şeful gărzii, un matelot înarmat până'n dinți, se urcă tacticos la tribună şi punând mâna pe umărul lui Cernov, care prezida şedința, îi spune : E târziu. Oamenii mei sunt obosiți şi vor să doarmă. Vă rog să ridicați şedința şi să evacuați sala". Cernov nu găsea altceva mai bun de făcut decât să se supune ordinului.

In fața regimentului de letoni care năvălise în sală, lumânările de seu şi tartinele cu sandvişuri s'au dovedit cu totul ineficace.

Constituanta pentru care s'au luptat timp de 100» de ani, atâtea generații de martiri, n'a durat decât 12 ceasuri.

Numai Lenin a putut să-şi îngădue această îndrăzneală.

Şi dânsul e cel dintâi care se miră de lipsa unui rezistențe.

„Cel mai uimitor lucru, mărturiseşte Lenin lui Gorki, în vara anului 1919, în toată istoria aceasta, e că încă nu s'a găsit nimenea care să se puie în calea noastră".

Despre intervenția aliaților, Lenin spunea: „Ar fi putut să ne sdrobească în câteva săptămâni. Erau deajuns câteva zeci de mii de soldați între aceste milioane de oameni, pentru ca Antanta să ne strivească cu forța militară".

Simulacrul de intervenție străină a folosit însă bolşevicilor ca să stimuleze patriotismul ruşilor.

*
* *

Tratativele dela Brest-Litowsk pun regimul şi partidul la un greu impas. Cu acest prilej, se vădeşte din nou geniul politic al lui Lenin.

In fața condițiilor draconice impuse de nemți,. opinia publică şi cea mai mare parte dintre bolşevici sunt pentru ruperea tratativelor şi continuarea războiului.

Iritat peste măsură de condițiile de pace şi atitudinea generalului Hoffmann, Trotski declară: „Țăranii şi soldații n'au scuturat jugul țarismului, pentru a se pleca sub un nou jug, acel al imrialismului german".

Lenin însă, dându-şi seama că este în joc soarta revoluției, e partizanul păcii separate,

pacea infamă care va da răgazul Republicii Sovittice să se consolideze.

„Dacă voi nu semnaţi, spune Lenin, colegilor săi, veţi semna după trei săptămâni osânda Ia moarte a Puterii Sovietelor. Aceste condiţii n'ating Puterea Sovietelor. N'am nici cea mai mică urmă de şovăială. Nu pun un ultimatum pentru a-1 retrage. Nu mai vreau fraze revoluţionare. Revoluţia germană nu-i coaptă. Aceasta cere luni de zile. Trebuesc acceptate condiţiile".

El nu avea să spue într'o zi că „frazele revoluţionare asupra războiului revoluţionar au pierdut revoluţia".

Celor care-i obiec.ează că pacea este dezastroasă şi ruşinoasă, el le răspunde: „Se spune că-i o pace dezastroasă. Răspund: de două ori dezastroasă. Mi se spune că-i o pace ruşinoasă. Răspund: de două ori ruşinoasă. Dar nu putem să n'o acceptăm".

Comuniştilor de stânga care vorbesc de onoare, Lenin le răspunde: „Voi vreţi, asemenea nobililor, să muriţi cu cinste. Dar noi nu suntem nobili. Eu reprezint masele muncitoare. Eu nu vreau să mor cu cinste, ci să dau biruinţa proletariatului. Voi aveţi punctul de vedere al gentilomului, eu pe acela al ţăranului".

Când Radek îi aminteşte formula revoluţionară a păcii fără anexări şi contribuţii, urmând ca fiecare popor să dispue singur de soarta sa, Lenin îi dă această replică usturătoare: „Sunteţi mai rău decât nişte gâşte. O găină n'are curajul să treacă cercul pe care alţii l-au tras în jurul ei, dar ea ar putea să se scuze că nu dânsa a fost aceea care a tras acest cerc, pe câtă vreme voi vă închideţi în cercul unei formule magice, fabricată de voi şi'n loc să priviţi realitatea în faţă, vă lăsaţi hipnotizaţi de propria voastră formulă. Uitaţi că prin formula păcii între popoare, noi am urmărit să asmuţim masele împotriva guvernelor militare. Acum vroiţi să ne prăpădim de dragul unui principiu şi regimul capitalist să triumfe în numele formulelor noastre revoluţionare".

La argumentele ce i se aduc în favoarea continuării războiului, Lenin dă un răspuns plastic şi cuprinzător.

— „Cine face războiul, altul decât ţăranul? Ori mojicul a votat contra războiului", strigă Lenin răspicat.

—„Dar când şi unde au votat ţăranii ?" — întreabă Radek uimit.

—„Nimic mai simplu; au votat cu picioarele. Nu vezi cum fug de pe front ?"

Cu privire la soarta tratatului dela Brest-Litowsk, Lenin îl aseamănă cu acela dela Tilsit.

„Pacea, spune el, nu-i decât un mijloc de a-ţi reface forţele. Pacea nu-i decât un răgaz între războaie, iar războiul un mijloc de a obţine o pace mai bună". Nici nu se putea un punct de vedere mai realist şi mai sănătos. Grosul partidului nu împărtăşeşte politica lui Lenin. Aripa stângă, în deosebi, îl atacă cu înverşunare. II tratează pe Lenin ca pe un flecar al oportunismului, „vinovat de aceleaşi greşeli ca acelea ale lui Kautski", denunţând opiniei publice, „greşeala cea mare care duce la faliment revoluţia rusă şi cea internaţională".

In semn de protestare, demisionează din posturile lor de răspundere Bucharin şi Bubnov. De asemenea, şase comisari ai poporului, între care Piatakov şi Uritski, urmând exemplul lui Trotski, îşi înaintează demisia din demnităţile pa care le ocupă.

Numai în faţa ameninţărilor lui Lenin că se

retrage din fruntea guvernului, Comitetul Central se resemnează să voteze pacea nu nemţii.

Votul e cât se poate de interesant: au fost 7 voturi pentru, 4 contra şi 4 abţineri. Datorită acestei majorităţi relative, Lenin a putut să asigure trăinicia regimului şi succesul revoluţiei.

In curând, partidul îşi va da seama că Lenin a salvat dictatura proletariatului, Trotski, antagonistul lui Lenin pe chestia păcii dela Brest-Litowsk, e printre cei dintâi care să recunoască acest lucru.

In şedinţa extraordinară din 3 Octombrie 1918 el spune: „Socot de datoria mea de a declara, în această adunare autorizată, că'n clipa 'n care mulţi dintre noi, şi eu printre aceştia, stam la îndoială, întrebându-ne dacă convine, dacă era admisibil să semnăm pacea dela Brest-Litowsk, tovarăşul Lenin a fost singurul care susţinea cu o stăruinţă şi o perseverenţă fără seamăn împotriva atâtora dintre noi, că trebue să trecem prin acest impas pentru a duce la revoluţie proletariatul mondial. Şi astăzi încă, trebue să mărturisim că n'am fost noi aceia care am avut dreptate".

Episodul dela Brest-Litowsk ne arată romantismul lui Trotski şi realismul lui Lenin.

De acum înainte, bucurându-se de un mare ascendent, nimeni nu va îndrăsni să-i discute întâietatea. Lenin reprezintă întruchiparea inteligenţii politice şi a tacticei bolşevice. înzestrat cu o voinţă inflexibilă şi îndreptată fără întrerupere spre o singură ţintă, el se impune definitiv prin bunul simţ de care dă dovadă şi de care sunt lipsiţi cea mai mare parte dintre colaboratorii lui.

In ochii partidului care-i datoreşte totul: obârşie, organizare, doctrină şi program, strategie şi tactică, teorie şi practică, cucerirea şi păstrarea

puterii, el trece pe drept cuvânt geniul partidului.

Superioritatea lui Lenin stă între alte însuşiri şi în facultatea pe care o avea de a şti să preţuiască oamenii şi să se folosească de dânşii pentru promovarea intereselor revoluţiei.

Deşi la Trotski nu-i plac deloc frazeologia şi romantismul, îl apreciază în schimb ca animator şi om de acţiune. Cu dânsul împarte Lenin conducerea şi răspunderea.

In clipele hotărîtoare ale revoluţiei, ştie să se oprească, asupra lui Sverdlov, Stalin şi Djerjinski.

La Stalin, şeful bolşevicilor apreciază pumnul, nu inteligenţa.

In timp ce Trotski nu-şi dădea nici cea mai mică osteneală să netezească asperităţile pe care le stârnea firea lui mândră şi arţăgoasă, Lenin avea grija ca imediat după obţinerea victoriei să panseze rănile acelor camarazi pe care-i lovise fără cruţare, în vâltoarea luptei.

Intre alte calităţi, Lenin o avea şi pe aceea de a-şi recunoaşte greşelile. „Ne-am înşelat", această frază se găseşte foarte des în scrierile şi discursurile sale. Nu'nţelege s'amăgească pe alţii precum nu concepe să se amăgească pe sine.

Această sinceritate constitue unul din secretele biruinţei sale.

O altă însuşire care i-a asigurat succesul, a fost îndrăsneala.

Pătruns de adevărul maximei care spune că soarta ajută pe cei îndrăsneţi, Lenin a îost omul tuturor îndrăsnelilor.

Totdeodată, avea mereu în minte, cuvintele lui Napoleon: „Oamenii care şovăiesc nu reuşesc niciodată".

Lenin a fost omul care n'a cunoscut ce-I şovăirea.

*

înainte de a veni la putere, Lenin era partizanul democraţiei integrale. El voia o Republică cu totul democrată care să se sprijine pe Soviete.

Ori, Sovietele reprezintă în ochii lui Lenin, „un tip superior de democraţie". „Puterea în mâna Sovietelor, iată singurul mijloc de a asigura revoluţia treptată şi paşnică" evenimentelor, fără să provoace niciun fel de suferinţă, de a face să meargă această revoluţie mână'n mână cu desvoltarea conştiinţei şi a experienţei majorităţii masalor populare".

El insistă în chip deosebit asupra caracterului paşnic al acestei concepţii. „Desvoltarea paşnică a revoluţiei va fi cu putinţă şi probabilă, dacă întreaga putere va aparţine Sovietelor. Lupta partidelor pentru putere poate să se desfăşure în mod paşnic în sânul Sovietelor cu condiţia să nu se dea o interpretare sucită principiilor democrate, ca de pildă să se acorde soldaţilor un reprezentant la 500 persoane, iar lucrătorilor unul la o mie. într'o republică democrată, această abatere dela principii nu poate fi îngăduită".

Această idee revine mereu în scrierile lui.

„Dacă Sovietele ar lua puterea, spune Lenin, ele ar asigura desvoltarea paşnică a revoluţiei, alegerea paşnică de către popor a deputaţilor săi, concurenţa paşnică a partidelor în sânul Sovietelor, experimentarea programelor diferitelor partide, trecerea puterii dela un partid la altul".

Măsurile principale pe care le preconizează Lenin pentru realizarea democraţiei integrale, ar fi: Suprimarea poliţiei, a armatei permanente şi a funcţionarilor de carieră.

Când Lenin, ajutat de împrejurări, pune mâna pe putere, niciunul din punctele acestui program n'a fost pus în aplicare. Dimpotrivă, pe zi ce trece, e nevoit să recurgă la măsuri contrarii.

Văzând că nu dispune în Adunarea Constituantă decât de 140 de mandate faţă de 273 contra, fără şovăială dispune disolvarea ei.

In locul unei desvoltări paşnice, înscăunează cea mai teribilă teroare. Nu mai este vorba de concurenţa dintre partide, ci de tirania unui singur partid, cel bolşevic. 240 de mii de bolşevici stăpânesc în locul celor 130 mii de proprietari de odinioară. Alegerile pentru diferitele congrese nu sunt decât o formalitate birocratică prin care se consacră lista bolşevică. Nici măcar un simulacru de alegeri libere.

Toate organizaţiile statului acaparate de bolşevici sunt cu totul tributare celor două foruri supreme: Politbiro şi Orgbiro, formate numai din câte cinci membri şi de care depind toate hotărîrile. Lenin nu s'a sfiit să recunoască singur că-i o adevărată oligarhie.

îşi dădea seama că numai în acest chip se poate menţine la putere şi poate înfrunta dificultăţile care-i stau în cale.

Are de luptat cu sabotarea serviciilor publice de către corpul funcţionarilor, cu ostilitatea burghezimei, rezistenţa ţăranilor, foametea şi lipsurile de tot felul, trei invazluni, cinci expediţii şi o blocadă de trei ani.

In cursul anului 1919, războiul civil se intensifică. Kolceak şi Denekin înaintează spre Moscova, iar Judenici spre Petrograd. Pe vremea

aceea, republica Sovietelor era redusă la o porţiune de teritoriu foarte limitat, aproape vechiul cnezat al Moscovei.

La un moment dat, socotind căderea retrogradului iminentă, se gândeşte serios la evacuarea oraşului.

In faţa unei asemenea situaţii disperate, el e nevoit să deslănţue cea mai groasnică teroare. Trotski relatează că în această epocă „Lenin se foloseşte de fiecare prilej ca să'mplânte ideia teroarei inevitabile. Ori ce manifestare de indulgenţă sau slăbiciune îl indignau, căci ii arătau că însăşi elita muncitorimei nu-şi dădea seama de marile probleme care trebuiau rezolvate-prin acte de energie deopotrivă de formidabile".

Spre a înlătura orice posibilitate a unei restaurări monarhice, lucru de care se temea foarte mult, el extermină familia Romanov. Rând pe rând sunt suprimaţi Ţarul cu întreaga lui familie, prinţul Paley, marea Ducesă Elisabeta Teodorovna, marii-duci Mihai Alexandrovici, Paul Alexandrovici, Nicolae Mlhailovici şi orice altă persoană care poartă blestematul nume de Romanov. Victimele teroarei sunt fără număr. Ceka, noua organizaţie a poliţiei care luat locul Ockhranei, sub conducerea lui Uritski şi Djerjinski e de o asprime fără seamăn. închisorile gem de ostateci. Pentru nimica toată, eşti pus la zid.

Ca să facă faţă răscoalelor şi diferitelor expediţii, el, care ceruse desfiinţarea armatei permanente, e nevoit să se străduiască din răsputeri pentru crearea armatei roşii.

Celor ce-i reproşează actele de teroare, Lenin le răspunde cu seninătate: „Nu trebue să dai înapoi dela mijloace barbare, pentru a combate barbaria".

E pătruns de adevărul spuselor lui Bismarck: „Nu cu vorbe se făureşte o ţară, ci cu foc şi sânge".

Comunismul militar, impus cu sula în coaste, poporului rus, a avut ca urmare ruina economiei naţionale. Producţia agricolă scăzuse cu 60^, iar cea industrială mai mult decât cu *80%.* Fruntaşul bolşevic, Sokolnicov scrie că „Fabricile şi uzinile noastre care trebuiau să devie un izvor de venituri pentru Statul proletar, astăzi, dimpotrivă, sunt o mare povară pentru bugetul statului". Puterea de cumpărare a ţăranului, în chip automat, a scăzut foarte mult. Finanţele Statului erau cu totul ruinate din cauza emisiunei fără sfârşit a hârtiei monedă.

Comerţul interior se redusese la un truc ilicit şi clandestin, iar cel extern era inexistent. Totalul veniturilor statului nu se ridicau decât la o sumă de 10 milioane şi jumătate ruble-aur, faţă de 3 miliarde şi jumătate înainte de războiu. La toate aceste neajunsuri, se adăoga desorganizarea transportului.

Datorită acestor cauze, se abate asupra poporului rus, cea mai înspăimântătoare mizerie. Bântue foametea şi epidemiile de tot felul.

La Sinferopol, zac clae peste grămadă, aproape 4 mii de cadavre de copii fără ca cineva să se gândească să-i îngroape.

In cursul anului 1921, prăpădul atinge culmea. De foame, oamenii sunt nevoiţi să mănânce lături, mortăciuni, şoareci, pământ. Se'nregistrează chiar numeroase cazuri de canibalism. In acele zile groaznice, s'au văzut mame cari şi-au mâncat copii. După mărturia lui Rakovski, popu-

laţia Rusiei a scăzut, în acest interval de timp, cu 25 de milioane.

împotriva acestei stări disperate de lucruri, nu reacţionează nici populaţia flămândă, nici burghezimea care trage să moară, nici menşevicii care zac în închisoare, ci marinarii din Kronstadt. Acei care, la 1917, au format avangarda revoluţiei şi au contribuit în mare măsură la victoria bolşevicilor, sunt cei dintâi care se ridică în contra guvernului comunist. Ei cer libertatea comerţului, alegeri libere, libertatea cuvântului şi a scrisului pentru lucrători, ţărani, socialişti de stânga şi sindicalişti, eliberarea prizonierilor politici, lucrători şi ţărani, desfiinţarea pedepsei cu moartea şi a privilegiilor partidului comunist, dreptul pentru ţăranii şi meseriaşii neexploatatori de a dispune de produsul muncii lor şi altele. Revendicările marinarilor din Kronstadt nu conţineau nimic care să fie în contrazicere cu programul revoluţiei din Octombrie. Mişcarea e pe placul mulţimii şi ameninţă să răstoarne guvernul. Armata Roşie trimisă ca să potolească revolta, refuză să se bată.

La un moment dat situaţia pare pierdută pentru guvern. Pe străzile Capitalei, ştrengarii cântă cât îi ţine gura: „Iată-i pe Lenin şi Trotski, cum pleacă cu avionul".

Guvernul e nevoit să trimeată la faţa locului pe Trotski, Stalin şi generalul Tukacevski. După lupte îndârjite şi sforţări uriaşe, răscoala din Kronstadt fu înăbuşită în sânge.

Printr'o ironie a soartei, Comuna din Kronstadt pieri în ziua de 18 Martie 1921, tocmai când se împlineau, 50 de ani dela Comuna din Paris. Gestul marinarilor din Kronstadt n'a rămas însă fără urmări pentru istoria comunismului.

In faţa răscoalei celor mai devotaţi soldaţi ai

revoluţiei şi a cifrelor, pentru care el avea un cult, care-i arătau negru pe alb, ruina economiei naţionale, Lenin şi-a dat seama că experienţa socializării integrale a dat greş. E cel dintâiu care recunoaşte eşecul.

„Am suferit, spune el, o înfrângere pe frontul economic, o înfrângere foarte grea". „încercarea noastră de a trece numaidecât la comunism ne-a pricinuit o înfrângere mai grea decât toate înfrângerile pe care le-am suferit din partea lui Denekin, Kolceak şi Pildsuski". „Am crezut că este cu putinţă să se treacă direct la înfăptuirea socialismului".

Pentru îndreptarea răului, Lenin nu găseşte decât o singură ieşire: părăsirea comunismului militar şi adoptarea unei noui politici economice.

Spre marea uimire a comuniştilor ortodocşi,, în al zecelea congres al partidului, Lenin se înfăţişează cu un nou program economic care se~ abate cu totul dela dogmele marxiste.

„Totul s'a petrecut prea devreme şi prea repede, spune Lenin la acel congres. Aşa nu mai poate merge. Trebue schimbată politica economică; trebuesc noui măsuri. Războiul ne-a impus comunismul militar; acuma, avem nevoie de alte căi. Da, mica burghezime se va ridica şi chiar capitalismul; aceasta e neîndoios, continuă Lenin, în timp ce tovarăşii îngălbenesc de emoţie. De ce să stăm cu ochii închişi? Trebue deci să ne îndrumăm spre capitalismul de stat. La aceasta duce calea concesiilor către străinătate. Aceasta reclamă sacrificii, dar statornicirea acestei încercuiri şi acordarea acestor concesii — cari nu pot fi primejdioase, ci pot deveni avantajoase — depind de raporturile de forţă şi se hotărăsc prin luptă". „Trebue, zice Lenin^ să-i dăm poporului, răgazul să răsufle".

Nepul — înseamnă, după expresia lui Lenin „o pauză de respiraţie".

Prin noua politică, se pune capăt comunismului de războiu, revenind la un capitalism limitat şi controlat.

Aripa stângă a partidului spumegă de indignare. Lenin însă nu se uită la obiecţiile, mustrările şi opoziţia din propriul lui partid.

Pentru salvarea regimului, a sacrificat fără pic de şovăială, amor propriu şi consideraţii ideologice.

Conştient de realitatea lucrurilor, Lenin declară în faţa viitorului congres: „Dacă n'am fi modificat politica noastră economică, n'am îi putut rămâne la putere, nici măcar câteva luni de zile".

Adversarii bolşevicilor au prezentat politica Nepului ca o repetare rusească a Thermidorului revoluţiei franceze. Bolşevicii însă interpretează Nepul ca un Thermidor specific, realizat de dânşii, la timp şi cu efecte salutare pentru revoluţia rusă.

„Menşevicii din întreaga lume, spune Trotski în 1922, s'au pornit să vorbească de Thermidorul revoluţiei ruse. Dar nu dânşi, ci noi suntem aceia care-am dat acest diagnostic. Şi ceea ce e mai important încă, e că partidul comunist a făcut năzuinţelor thermidoriene, tendinţelor micii burghezii, concesiile trebuitoare pentru ca proletariatul să păstreze puterea, fără să sfarme sistemul, nici să-i scape cârma din mână".

Intr'adevăr, după stabilirea Nepului, piaţa s'a înviorat şi începe o epocă de prosperitate.

Şi de data aceasta, Lenin a dat o nouă dovadă a înaltei sale capacităţi politice.

*

După obiceiul pământului, nu se putea ca teroarea deslănţuită de Lenin, să nu dea naştere la atentate.

O studentă evreică, Dora Kaplan şi-a luat sarcina să răzbune suferinţele îndurate de poporul rus.

In ziua de 31 August 1918, pe când Lenin ieşea dela o întrunire muncitorească, Dora Kaplan descarcă asupra lui patru focuri de revolver. Ca să fie mai sigură de efectul lor, ucigaşa se foloseşte de gloanţe otrăvite. Ele îşi ating ţinta. Unul nimereşte la mâna stângă, altele străbat plămânul şi gâtul, iar unul din ele se înfige în lingura pieptului.

In zăpăceala generală, Lenin ştie să-şi păstreze cumpătul. întrebat dacă n'are cumva vreun pansament individual la dânsul, cu toată durerea rănilor şi gravitatea situaţiei, el are totuşi prezenţa de spirit să răspundă: „Dar eu am plecat la meeting şi nicidecum pe front".

Doctorul a găsit cu cale să nu-i extragă glontele.

Datorită constituţiei lui robuste, Lenin scapă teafăr cu vieaţa.

Cu glotele în corp, în loc să se odihnească, el continuă să muncească din răsputeri, luptându-se bărbăteşte cu tct felul de nevoi şi greutăţi.

Munca încordată şi povara răspunderii îi sleiesc puterile şi-i minează sănătatea. La începutul anului 1922, Lenin simte o mare oboseală: doctorii îi recomandă un repaos absolut. Se îndărătniceşte însă să lucreze înainte. Vrea ca printr'un efort al voinţei săbirue boala cărei mistue corpul. Dar odată cu adierea primăverii, boala-1 doboară. Intr'o bună dimineaţă pe la sfârşitul lui Mai, Lenin se trezeşte cu braţul şi piciorul drept, înţepenite. „In această zi, notează doctorul Rosanov, moartea, pentru

prima dată, a ameninţat cu degetul pe Lenin",

Dictatorul însă nu-i dispus să cedeze. Se împotriveşte cu toată energia de care e capabil. Face sforţări uriaşe să-şi descleşteze membrele amorţite şi să poată vorbi. Cu greu şi cu multă trudă din partea soţiei sale, Lenin poate să rostească câteva cuvinte. Ca un copil învaţă să umble şi să vorbească.

In liniştea dela Gorki, (o localitate Ia 30 km. departe de Moscova) starea lui Lenin se îmbunătăţeşte, încetul cu încetul, forţele îi revin;, poate să se mişte şi să întreţie o conversaţie.

Prima lui grijă, când vede că mâna i se desmorţeşte şi e în stare să ţie condeiul, e să-şi facă testamentul politic. In cuvinte puţinedar cuprinzătoare, caută să caracterizeze pe fruntaşii politici şi să dea dispoziţii.

„Trotski, scrie el, e foarte afectat, dar totuşi şi foarte vrednic; ar putea să-mi ia locul. Stalin, om de credinţă dar ignorant şi grosolan; niciodată, să nu i se încredinţeze vreun post însemnat".

Având pentru o clipă, iluzia însănătoşirii, îi place să creadă c'a reuşit să birue moartea ce-i dădea târcoale. Abia restabilit oleacă, se grăbeşte să-şi reia ocupaţiile.

E omul care are oroare de inactivitate. Numai muncind şi luptând, simte că trăieşte.

Foarte curând însă, e nevoit să-şi întrerupă lucrul, fiindcă boala îl încolţise din nou. Lenin încearcă să se împotrivească, dar în zadar. Odată cu sosirea primăverii, boala se agravează. Un atac de paralizie îi înţepeneşte corpul. Are înfăţişarea unui cadavru. Numai ochii îşi păstrează întreaga vioiciune. Ei reflectau o inteligenţă care se îndărătniceşte să se menţie trează.

Omul care o viaţă întreagă a fost numai mişcare, acum stă pironit pe patul de suferinţă. Cu mare greutate, poate să articuleze câteva cuvinte. Sub conducerea soţiei sale, Nadejda Constantinovna sau a Măriei Ilinicina, face exerciţii de vorbire şi de mers. De asemenea, se căzneşte să scrie cu mâna stângă. Căzuse în doaga copilăriei.

In acest răstimp, izbucneşte conflictul dintre el şi Stalin. Omul pe care-1 ridicase din pulberea anonimatului şi care până mai ieri, nu ieşea din cuvântul lui, acum îşi luase nasul la purtare.

^Când Stalin şi-a dat seama că nu-i nicio nădejde de îndreptare în starea lui Lenin, şi-a luat libertatea să nesocotească dispoziţiile şefului. In contra lui Lenin care recomanda o politică de toleranţă faţă de poporul georgian, Stalin a înţeles să'năbuşe în sânge mişcarea autonomistă a patriei sale.

Georgianul îşi permite luxul nu numai să înfrunte voinţa şefului, dar chiar să-1 jignească. E cât se poate de mojic cu soţia lui Lenin şi lucru de necrezut, Politbiro, din îndemnul Iui Stalin, îi cenzurează un articol.

«Lenin spumegă de indignare. Aşteaptă primul prilej ca să-şi impue voinţa. Nu-i în joc numai demnitatea lui, ci însăşi soarta regimului. Rivalitatea dintre Stalin şi Trotski îi îngrijorează. Priveşte viitorul şi-i apare turbure.

Ce s'o îi petrecând, în sufletul dictatorului, obişnuit să poruncească şi să domine, când vede că se sbate în neputinţă?

Nu poate să mişte nici măcar degetul dela mâna dreaptă.

Privind frunzele care cad şi primii fulgi de zăpadă care'nveşmântează în alb imaculat câmpia dela Gorki, ce sentimente se furişează în sufletul lui Lenin?

Priveşte moartea ca o eliberare, simte regretul că părăseşte viaţa sau îl cuprinde fiorul remuşcării ?

Ii turbură agonia, cortegiul nesfârşit al victimelor sau valurile de sânge se confundă cu fâlfâirea steagului roş?

Buzele lui de muribund nu rostesc decât un singur cuvânt: numele lui Martov. Nicio vorbă în plus care să trădeze ultimele lui gânduri şi dorinţe. Paralizia îi lăcătuise gura. Se cufundase în imperiul tăcerii, înainte de a trece hotarele vieţii.

Desnodământul din 21 Ianuarie 1923, nu face decât să legalizeze o situaţie de fapt.

Doctorul care face autopsia cadavrului, notează în menoriile sale'. „Ceeace-i surprinzător, nu-i atât faptul că mintea lui Lenin a putut să funcţioneze în acest creier bolnav, cât faptul că a putut să trăiască c'un asemenea creier".

Trăise printr'un efort al voinţii.

Dar care a fost boala de care a murit Lenin?

Nu se va cunoaşte niciodată, în chip precis. Curiozităţii îndreptăţite a istoricului, se opune secretul profesional al medicului.

Duşmanii lui jubilează. Au văzut cum se stinge într'o agonie penibilă, pe omul care a vărsat valuri de sânge, cu o seninătate olimpiană.

Adversarii mai au un motiv de satisfacţie. Cei mai reputaţi specialişti în arta îmbălsămării, nu se pricep să oprească descompunerea corpului lui Lenin.

Sunt persoane care văd într'asta un semn al Proniei cereşti.

Cei sceptici se întreabă: oare nu se va descompune la fel şi opera social-politicâ a lui Lenin ?

După moartea lui, ciracii şi regimul au simţit nevoia să creeze o mistică în jurul numelu lui Lenin. Fostul şef al bolşevicilor a deveni idolul unui nou cult. Cu toate protestările lu Trotski, s'a ridicat la Moscova, în faţa Kremlinului, un mausoleu impunător de marmoră neagră, în formă poliedrică, masiv şi simplu, purtând pe frontispiciu un singur cuvânt: LENIN.

Un institut special a fost creat cu misiunea de a strânge cea mai neînsemnată hârtie mâsgălită de Lenin.

Fostul şef al bolşevicilor e prezentat ca un om a-tot-ştiutor şi a-tot-prevăzător.

Portretul lui în fel de fel de chipuri e răspândit până'n cele mai îndepărtate cătune din Siberia. Pentru o cât mai largă popularizare a figurii marelui dispărut, s'au pus in circulaţie tot felul de statuete, medalii şi insigne. Chipul lui e afişat la toate răspântiile şi sub toate formele; se găseşte zugrăvit până şi'n cele mai mărunte obiecte uzuale.

In toate părţile se botează cu numele lui oraşe, străzi, gări, cluburi şi tot felul de întreprinderi. Astfel, Petrogradul devine Leningrad, iar alte oraşe şi târguri se vor numi Lenino, Leninsk, Leninskaia, Leninakan, Ulianovsk, Ulianovska.

Omul care o viaţă întreagă se căsnise să dărâme idoli, a sfârşit prin a fi obiect de veneraţie obştească şi întemeietorul unui nou cult. Ce-ar fi zis oare, iconoclastul de odinioară, de această idolatrie?

Nu de mult, el se scandalizase într'o şedinţă a Sovietelor, fiindcă un reprezentant al unei secte religioase, a găsit cu cale să tămâeze pe Lenin, numindu-1 părintele care poartă grija de toţi.

Numai Krupskaia, tovarăşa de viaţă a lui

Lenin, a încercat să potolească zelul neofiţilor.

„Nu lăsaţi, spune dânsa, ca mâhnirea voastră pentru Ilici să se exprime în venerarea exterioară a persoanei sale. Nu-i ridicaţi monumente şi palate, nu organizaţi în amintirea numelui său, ceremonii pompoase ş. cl. In timpul cât a trăit, el n'a acordat nicio atenţie unor asemenea lucruri, ba chiar îi erau nesuferite. Amintiţi-vă câtă mizerie mai este încă în ţara noastră. Dacă vreţi într'adevăr să cinstiţi numele lui Vladimir Ilici, faceţi căminuri şi grădini pentru copii, şcoli, biblioteci, ambulanţe, spitale, aziluri, etc. şi mai cu seamă străduiţi-vă s'aduceţi la îndeplinire ideile lui".

Glasul văduvei lui Lenin sună'n pustiu.

Oficialitatea găseşte mai nimerit să umple văzduhul cu fum de tămâe.

Cu vremea care trece, vântul va împrăştia norii, patimile se vor potoli, iar timpul, cu perspectiva ce oferă distanţa, va proecta asupra lui Lenin, lumina obiectivităţii.

Atunci va fi momentul prielnic pentru istoricul nepărtinitor să fixeze la justa lor valoare locul şi rolul lui Lenin.

Dar ziua aceea e departe.

Lenin nu-i omul care să ducă odată cu dânsul, în mormânt, clocotul pasiunilor omeneşti. El continuă şi după moarte, să fie stindard de luptă, răscolitor de patimi.

Multă vreme încă, va îi obiect de veneraţie pentru unii, de hulă pentru alţii.

La Ianovka, un sat de prin ținutul Kersonului, trăia, din mila Domnului și îngăduința Țarului, veneticul David Bronstein.

Originar dintr'un mic orășel evreiesc din Poltava, Davld Bronstein, de foarte tânăr, plecase în lume să-și încerce norocui.

Nimeri la Ianovka, unde prinse rădăcini.

Oprit de legile țării să fie proprietar de pământ, a trebuit să se mulțumească cu situația de arendaș.

Muncitor și priceput, cu timpul, izbuti să devie un om înstărit, capabil să-și îndestuleze nevoile unei familii numeroase. La'nceput, a avut de luptat cu ostilitatea nevestei sale. Soția lui, târgoveață prin naștere și educație, nu se împăca deloc cu viața de țară și privea de sus pe omul care se'ndeletnicea cu plugăria; jinduia după oraș. Cu încetul însă și pe nesimțite, sfârși prin a se obișnui cu viața dela țară.

Cele opt ploduri care au venit unul după altul ca și treburile gospodăriei îi dădeau destul de lucru ca să mai aibă timpul și pofta să ofteze după târg. Copleșiți de treburi și de griji, soții Bronstein n'au avut răgazul trebuitor să bage de seamă dispariția din viață a celor patru copilași, din totalul celor opt, secerați de difterie și scarlatină.

Toată energia familiei Bronstein e absorbită de dorința îmbogățirii.

Dintre cei patru copii care au supravieţuit, întâmplarea face ca să se găsească cel de al cincilea născut, băiatul cu numele de Leon.

E viitorul comisar al poporului şi generalisim al armatelor roşii.

Sunt persoane care socotesc această întâmplare ca o adevărată pacoste: ele sunt dispuse să creadă că alta ar fi fost astăzi soarta Rusiei, dacă difteria şi scarlatina, în locul celorlalţi fraţi, ar fi secerat pe micul Leon Bronstein.

Destinul însă hotărîse cu totul altfel.

Cu toate că se naşte şi-şi petrece copilăria Ia ţară, totuşi natura nu face asupra lui Leon Davidovici Trotski, nicio impresie deosebită. Rămâne surd la frumuseţile ce le oferă cadrul cosmologic. Nicio legătură mistică nu se stabileşte între el şi glie. Stepa nu strecoară în sufletul său fiorul nostalgiei. Brazda de pământ nu-i dă sensaţii şi nu-i trezeşte dorul. Numai târziu, când vântul soartei îl va duce la Paris, va învăţa să preţuiască farmecul naturii.

Din moşi-strămoşi, el poartă cu dânsul alte impulsuri.

Prin întreaga lui structură sufletească, este şi rămâne un târgoveţ, fără să sufere niciun fel de deviere.

Şederea lui la ţară nu face decât să accentueze această trăsătură.

Când vede pentru prima dată târgul, un orăşel comun şi banal cum era Elisavetograd, micul Liova rămâne înmărmurit de uimire. Nicio privelişte dela ţară nu-1 impresionase în aşa măsură.

Târgul cu trotuare şi prăvălii, cu acoperişul caselor vopsit în verde, cu balcoane şi globuri roşii, cu poliţişti şi forfoteală, exercită în ochii copilului o putere de seducţie mai puternică

decât tălăzuirea lanurilor, taina înserării şi vraja stepei.

II subjugase simulacrul de civilizaţie.

Simţea că, dincolo de hotarul satului, începe o altă lume, cu altă viaţă şi alte orizonturi. In curând va cunoaşte mai de aproape această lume fascinantă.

Tatăl său, dornic să-şi instruiască odrasla, îl trimite să înveţe carte la Odessa. Dar înainte de a învăţa carte, la oraş, el învaţă o mulţime de lucruri, cu totul necunoscute la Ianovka.

Astfel, învaţă cum să mănânce, cum să se poarte cu slugile şi cum să vorbească corect.

Datorită sârguinţei şi însuşirilor sale intelectuale, elevul Leon Bronstein nu suferă urmările restricţiunii lui *numerus clausus,* aplicat populaţiei evreieşti. Singurul neajuns al acestei dispoziţii a îost faptul c'a trebuit să piardă un an de şcoală.

Din cauza originei lui judaice, e silit să urmeze cursurile unui institut particular, recunoscut de stat, şcoala reală Sfântul Pavel.

Această inegalitate de drepturi pe naţiuni, e după propria lui mărturisire „una din cauzele ascunse ce 1-au făcut să urască regimul".

II supărau deopotrivă insinuările răutăcioase ale profesorului de istorie la adresa polonezilor, pornirea „Francezului Burnand" împotriva Germanilor sau clevetirea popii pe socoteala „Micilor jidănaşi".

Poate că alta ar îi fost evoluţia sufletească a lui Trotski, într'o ţară cu regim democratic, fără antagonism de rasă şi lupte naţionale.

întâmplarea a făcut să se nască şi să trăiască în Rusia ţaristă.

Şcoala, în loc să netezească asperităţile, să'ndulcească raporturile, creind o atmosferă de pace şi iubire, a avut darul s'asvârle în

sufletul lui simţitor şi trufaş „sământa urii împotriva a tot ce e pe lume".

Un mănunchiu de cunoştinţe elementare, metoda de lucru şi disciplina exterioară, a fost tot ce i-a putut da bun şcoala.

încolo o înrâurire cu totul pustiitoare.

Din cauza firei sale independente şi arţăgoase, deseori are conflicte cu profesorii şi autoritatea şcolară.

De pe urma unei manifestaţii ostile, organizată de întreaga clasă, împotriva unuia dintre profesorii care se făcuse vinovat de persecutarea unui camarad, elevul Leon Bronstein se alege cu pedeapsa eliminării temporare, plătind el gloaba pentru toţi.

Profesorul strigă în gura mare că „cel mai bun elev din clasă este un „monstru moral". Directorul este şi el de părere că acest copil va ajunge un element primejdios pentru societate.

Numai datorită situaţiei privilegiate de care se bucură ca cel mai bun elev din clasă, scapă cu pedeapsa cea mai uşoară.

Cu această eliminare va începe lanţul pedepselor care-1 aşteaptă în cursul vieţii sale.

De aceea, şi impresia puternică pe care a produs-o asupra lui Trotski.

Deseori va fi pus în situaţia să-şi amintească de cele petrecute la Odessa.

Cu mici modificări, va avea ocazia să vadă cum se repetă scena dela Institutul Sfântul Pavel, când o bună parte din clasă asvârle asupra lui pe nedrept întreaga vină, alta se mulţumeşte să n'aibă nicio atitudine, iar numai un mănunchiu restrâns de camarazi se încumetă să-1 sprijine cu îndârjire.

Ultima clasă de liceu e nevoit s'o facă la Nicolaev.

In acest oraş de provincie, comun şi banal, Leon Bronstein vine în contact cu nucleele revoluţionare. O impresie deosebită produce asupra lui, un grădinar de origină cehă, anume Şvigovski.

Pentru prima dată în viaţă, vede „un lucrător care primeşte ziare, citeşte nemţeşte, cunoaste pe clasici şi participă la discuţiile dintre populişti şi marxişti".

Grădinarul Şvigovski îi pune în mână primele broşuri cu conţinut revoluţionar. Tot prin mijlocirea lui Şvigovski, poate să-şi procure o carte interzisă. Mişcarea revoluţionară pasionează din ce în ce mai mult pe adolescentul Trotski: devine preocuparea lui de căpetenie.

Tatăl său, dacă n'a fost prea afectat de eliminarea lui Liova din liceu, în schimb, e foarte alarmat de cele ce aude la Nicolaev pe socoteala feciorului său. Crede de a sa datorie să intervină cu întreaga lui autoritate părintească să-1 abată din drumul greşit.

încercarea însă n'are alt rezultat decât să'năsprească raporturile dintre tată şi fiu. Acesta din urmă îşi apără independenţa, cu îndârjirea caracteristică adolescentului, înţelegând să-şi croiască soarta, după cum îl taie capul. Bătrânul înfuriat refuză să mai acorde mijloacele materiale. A crezut că pe această cale va reuşi să-i înfrângă cerbicia, silindu-1 să capituleze. S'a înşelat însă în socotelile sale.

Nu şi-a cunoscut îndeajuns băiatul ca să-şi dea seama că el e plămădit din aluatul oamenilor care nu se pleacă. Preferă să trăiască în lipsuri şi nevoi, decât să renunţe la independenţa şi ideile sale.

Fără mare părere de rău, părăseşte gazda

angajată de părinţi ca să se mute în coliba lui Şvigovski.

In mica şi joasa locuinţă a grădinarului erau 6 persoane care se aciuiaseră, ducând o viaţă de spartan, cu mâncare sărăcăcioasă şi îmbrăcăminte sumară. In timpul verii, numărul lor se măreşte cu încă doi studenţi, bolnavi de tuberculoză. Ca să facă faţă nevoilor, se apucă să dea lecţii.

Privaţiunile de tot felul ce le îndură, departe de a-1 încovoia, nu fac decât să-1 oţelească. Sub presiunea nevoilor şi a adversităţii, se înteţeşte într'însul flacăra pasiunii revoluţionare.

Cu energia şi elanul primei tinereţi, se asvârle în vâltoarea luptei.

N'avea încă 20 de ani, când se pune în fruntea echipei de revoluţionari din Nicolaev care lucrează cu febrilitate la dărâmarea regimului ţarist.

Dela această epocă, datează începutul activităţii sale publicistice care nu va înceta nici în cele mai critice momente ale existenţei sale.

Masa de scris va exercita în ochii lui o atracţie deosebită.

Scrisul îi va procura multe satisfacţii şi-i va creea o faimă nedesminţită. In scris, îşi va găsi alinare, când se vor abate asupra lui vremuri de bejenie. Tot scrisul îi va oferi exilatului dela Prinkipo, cel mai bun mijloc cu care să-şi potolească setea răzbunării, împotriva adversarilor săi.

Fără îndrumători, îşi face singur la Nicolaev, ucenicia de scriitor, trăgând la şapirograf, articole stângace de propagandă revoluţionară.

Zi şi noapte lucrează la tipărirea acestei literaturi clandestine.

Aşa zisa tipografie era instalată în camera scundă a unui bătrân lucrător, lipsit de vedere.

care, de bună voie, cedase locuinţa pentru folosul cauzei. „Pentru un orb, spunea el cu o neprefăcută seninătate, pretutindeni este aceeaşi închisoare".

De acolo, din fundul unui oraş de provincie,, o mână de copii şi lucrători umili se încumeta să ducă lupta, cu mijloace puerile, împotriva unui regim ce are la îndemână nenumărate corpuri de armată şi regimente de cazaci, formidabila Ockhrană, tribunale şi închisori.

In faţa unui om cu scaun la cap, o asemenea ntreprindere nu putea să stârnească decât un zâmbet de compătimire. Era îndreptăţit s'o considere ca o încercare donquijotească.| i-

Şi totuşi, dela această dată până la 1905, când regimul se clatină, n'au trecut decât opt ani de zile, iar până la prăbuşirea lui, abia se împlinesc două decenii.

De necrezut pentru un regim puternic care dăinuia de veacuri.

Cine putea bănui o asemenea perspectivă?

De bună seamă că nici iniţiatorii, în înfierbântata lor imaginaţie de adolescenţi învăpăiaţi.

Activitatea clandestină a tânărului Leon Davidovici Bronstein nu putea să rămâe mult timp nedescoperită. Ockhrană, care avea grije să aibă oamenii săi până'n cele mai înalte cercuri revoluţionare, nu-şi putea îngădui luxul să ignoreze organizaţia embrionară din Nicolaev, lipsită cu totul de experienţă. I-a fost cât se poate de uşor să-i dea de urmă, recrutând din rândurile ei mai mulţi trădători.

Leon Davidovici Bronstein n'are nici 20 de ani, când este arestat şi osândit la patru ani deportare în Siberia.

Trebuia să plătească cu temniţa şi surghiunul, elanurile generoase şi năzuinţele lui nobile.

In carceră, exil şi pustietatea Siberiei îşi va îace ucenicia vieţii. La această şcoală a experienţei dureroase, a învăţat să descifreze problemele grave pe care le pune viaţa, să se cunoască pe sine şi pe alţii, să-şi cioplească personalitatea prin suferinţă, trudă şi meditaţie.

Regimul ţarist i-a făcut cinstea să-1 întemniţeze în două rânduri şi de două ori I a deportat în Siberia, de unde a scăpat de fiecare dată prin evadare. In total, a fost deţinut timp de 4 ani de zile. A avut ocazia să mai vadă încă odată Siberia, sub dominaţia regimului bolşevic, la a cărei înscăunare dânsul a contribuit într'o largă măsură. In cursul vremii, a cunoscut închisorile din Spania, lagărul de concentrare din Canada şi nenumărate expulzări. In ultimii ani, după ce a adus mari servicii revoluţiei ruse, fiind unul din făuritorii ei, repudiat din regimul bolşevic, e nevoit să ia toiagul pribegiei, solicitând bunăvoinţa statelor burgheze împotriva cărora el tuna şi fulgera.

Toate aceste adversităţi însă nu izbutesc să-1 înfrângă sau să-1 încovoae. Au chiar darul să-1 călească şi să-i înteţească dorul de luptă. închisoarea şi surghiunul îi dau răgazul să-şi complecteze cultura. Citeşte tot ce-i cade în mână. La închisoarea din Odessa, în lipsă de altceva mai bun citeşte reviste de teologie şi istorie bisericească. Studiază Noul Testament din scoarţă'n scoarţă. II preocupă în chip deosebit, problema francmasoneriei. Şi astăzi regretă pierderea unui caiet gros cu însemnări asupra acestei probleme.

O bună parte din timp o va consacra cercetărilor cu privire la chestia rentei agrare. Numai

datorită studiului, izbuteşte să scape dela naufragiul moral la care erau sortiţi deţinuţii.

Şi astăzi, ceea ce contribue să-1 menţie teafăr, este această activitate de ordin intelectual. Ea 1-a ajutat să înfrunte vitregia soartei şi răutatea oamenilor, să suporte durerea pricinuită de prăbuşirea lui dela înălţimea ameţitoare a puterii ca şi de pierderea celor două fete, moarte în floarea vârstei, provocată de regimul Ia a cărei instalare şi întărire, el a jucat un rol covârşitor.

In beţia activităţii publicistice, îşi înneacă amărăciunea înfrângerii. Sub pintenul patimei, condeiul său nu cunoaşte oboseala.

Se răzbună împotriva adversarilor, descărcându-şi furia prin publicarea de memorii, opere istorice, polemici incisive.

Ciuda dă scrisului său, sprinteneală tinerească şi o anumită vervă.

Are pagini care îlagelează.

Dacă Stalin deţine puterea, el, Trotski, are satisfacţia că păstrează privilejul talentului şi a superiorităţii intelectuale.

Omul de oţel a putut să-1 înfrângă politiceşte, dar n'a izbutit însă să-1 îngenunche.

Dintre toţi adversarii lui Stalin, numai Trotski, a rămas dârz pe poziţie. Din superba Iui izolare, continuă să se războiască cu „epigonii", svârlindu-le săgeţi veninoase. Deşi înfrânt pe toată linia, nu încetează să nădăjduiască în victoria finală.

Chiar când va pierde ultima speranţă, nu se va îndura să părăsească lupta.

Va prefera să cadă cu arma în mână.

Se găsea la arestul din Moscova, când aude

pentru prima dată vorbindu-se de Lenin ; citeşte cu multă atenţie cartea lui de curând apărută şi care trata despre desvoltarea capitalismului rus.

In primăvara anului 1902, ajunge până'n Siberia, unde se găsea deportat Trotski, vestea apariţiei ziarului Iskra, organul marxist care avea ca scop de a alcătui o organizaţie centralistă a revoluţionarilor profesionişti, unindu-i pe toţi, printr'o disciplină de fier. Câte un număr din această foaie scrisă cu vervă rătăcea şi prin pustiurile Siberiei. In timpul exilului din Siberia, Trotski citeşte broşura lui Lenin intitulată *„Ce-i de făcut ?"* şi'n care autorul desbătea pe larg problema unificării mişcării revoluţionare. Această carte produce asupra lui Trotski o impresie deosebită. Şi dânsul reflectase asupra acestei chestiuni. Publicase chiar un articol în această direcţie. Dar tot ce scrisese el, i s'a părut neînsemnat faţă de lucrarea maestrului.

Fără să stea mult pe gânduri, se hotărî să adere la grupul Iskra.

Are intuiţia că la „Iskra" se pregăteşte viitorul revoluţiei.

Nu putea suporta gândul să stea departe de vâltoarea luptei, imobilizat în Siberia. Pe de altă parte, Lenin îl zoreşte să plece în străinătate.

Ideea evadării încolţeşte în mintea lui cu toate riscurile ce prezintă o asemenea încercare. Nu-l pot împiedica dela acest pas, nici perspectiva primejdiei, nici faptul că trebue să se despartă de soţie şi cei doi copilaşi.

înarmat cu un paşaport fals, trece în chip fraudulos frontiera, pe o noapte ploioasă, riscând la fiecare moment să fie dat de gol de un cocoş neastâmpărat pe care-l avea cu dânsul, vizitiu).

Timp de câteva clipe, soarta lui Trotski a atârnat de toanele unui cocoş.

într'o dimineaţă cu ceaţă din toamna anului 1902, Trotski, cum ajunge la Londra, fără să ia seamă că-i o oră foarte nepotrivită, se îndreaptă spre locuinţa lui Lenin. N'are răbdare s'aştepte măcar un ceas. După cum era foarte firesc, la o oră aşa de matinală, oamenii erau încă în pat. In asemenea condiţii puţin obişnuite, are loc prima întâlnire dintre Lenin şi Trotski.

Trotski deşi n'are decât 23 de ani, face o impresie excelentă asupra lui Lenin. Acesta ştie să-i aprecieze calităţile. In curând, cu toată frăgezimea vârstei, Trotski se impune în cercul Iskrei, grup care număra elemente valoroase ca Plekhanov, Lenin, Axelrod, Martov, Zazulici. Conferinţele pe care le ţine în cercul emigranţilor, la Londra, Bruxelles, Liege şi Paris fac vâlvă. Devine un colaborator şi stâlp al Iskrei. Lenin, care era un bun cunoscător de oameni, apreciindu-l calităţile, caută să facă dintr'însul aghiotantul său principal.

Patru luni de zile, după venirea lui Trotski la Londra, Lenin scrie lui Plekhanov: „Invit pe toţi membrii redacţiei de a admite pe Pero — era pseudonimul literar a lui Trotski — cu drepturi egale cu ale celorlalţi colaboratori. De luni de zile, Pero scrie în fiecare lună. El lucrează pentru Iskra cu toată râvna. El ţine conferinţe (şi cu mult succes). Fără doar şi poate, este un om cu însuşiri deosebite, convins, energic şi care mereu progresează". La fel opinează şi Martov.

Lenin caută să-l impue în comitetul redacţiei, chiar împotriva voinţei lui Plekhanov care nu vede cu ochi buni pe Trotski.

Contactul cu grupul Iskra care întrunea un mănunchiu de spirite distinse, contribue într'o largă măsură la formarea personalităţii lui Trotski. Lenin, în special, produce asupra lui

o impresie deosebită. Simte dela distanţă că se află în îaţa unui şef autentic.

Mândru şi gelos de independenţa sa, Trotski nu se împacă însă cu gândul să servească lui Lenin ca aghiotant.

Are ambiţia să lucreze pe cont propriu, să joace roluri de rangul întâiu.

In asemenea condiţii, conflictul apare ca ceva inevitabil.

El izbucneşte cu ocazia celui de al doilea congres al partidului ţinut la Londra, în anul 1903. La acest congres se produce ruptura în sânul partidului social-democrat rus, prin scindarea lui în două ramuri: menşevicii şi bolşevici. Ruptura e provocată de atitudinea intransigentă a lui Lenin, atitudine determinată de grija pe care o avea să dea partidului o organizare omogenă şi o disciplină de fier.

Multă vreme i se va imputa lui Lenin vina fărâmiţării forţelor social-democrate.

Pe Trotski îl revolta mai cu seamă purtarea lui Lenin faţă de Zazulici şi Axelrod. Pur şi simplu, Lenin ceruse excluderea lor din comitetul de redacţie al Iskrei. In calitatea lui de conducător, găsea necesară această operaţie dureroasă, pentru realizarea unităţii şi buna funcţionare a revistei.

Trotski, refractar prin firea lui oricărei supremaţii şi sub impulsul afecţiunii pe care o nutrea pentru Zazulici şi Axelrod, ia atitudine împotriva lui Lenin. Această neînţelegere aduce între dânşii ruptura. Ea va dura timp de mai mulţi ani de zile. In acest interval, raporturile între ei vor deveni din ce în ce mai încordate şi mai veninoase. Nu se vor da în lături să-şi asvârle în faţă cuvinte cât se poate de grele.

Astfel, Lenin vorbeşte de lipsa de principii a

lui Trotski şi-1 prezintă ca un reclamagiu şi aventurier.

„Oameni de speţa lui Trotski, spune el, cu frazele umflate asupra social-democraţiei ruseşti, sunt plaga vremii noastre". „Trotski plagiază astăzi ideologia unei fracţiuni, mâine a alteia, ca să declare că este deasupra tuturora". „Nu se poate discuta cu Trotski asupra fondului, fiindcă el n'are nicio concepţie". „El este un negustor de vorbe şi de fraze". „Trotski n'a avut niciodată o fizionomie politică: el aleargă dela liberali la marxişti, cu crâmpeie de fraze sonore smulse din dreapta şi stânga". Iar în altă parte: „Tot ce străluceşte nu-i aur. Este multă spoială şi zăngănitură în frazele lui Trotski, dar nicidecum vreun conţinut".

Trotski, la rândul lui, nu rămâne mai prejos. Lenin, după dânsul, nu-i decât un „exploatator profesional a tot ce este înapoiat în mişcarea muncitorească rusă". „Leninişti, scrie Trotski, sunt o seamă de cărturari care, sub conducerea unui om fără scrupule, ţin în mâinile lor, prin mijloacele cele mai josnice, mişcarea proletariatului rus".

într'o scrisoare adresată lui Tchkheidze, Trotski spune că „întregul edificiu al Leninismului se întemeiază pe minciună şi înşelăciune şi poartă în sine germenele otrăvit ai propriei sale descompuneri".

După însăşi propria lui mărturisire, congresul dela Londra a fost în viaţa lui Trotski, o mare răscruce. El 1-a despărţit pentru mulţi ani de Lenin. Neputându-se împăca cu menşevicii, rămâne tot timpul un stingher. Emancipat de orice tutelă, caută să lucreze pe cont propriu. Până la urmă e nevoit să constate că munca lui e fără spor. Vede cu amărăciune zădărnicia încercărilor sale pentru refacerea unităţii

partidului. Evenimentele dela 1905, îi dau pentru o clipă doar, iluzia succesului acțiunii personale. Epoca însă cu adevărat fecundă şi glorioasă din viața lui Trotski nu începe decât odată cu reluarea raporturilor cu Lenin. Colaborarea lui cu şeful bolşevicilor îi asigură un loc de frunte în istoria revoluției ruse; ea constitue faza culminantă a activității sale politice. Joacă rolul de primadonă a revoluției, atât timp cât Lenin este în viață. Odată cu dispariția şefului, steaua lui Trotski păleşte. I-a fost dat să nu poată supraviețui politiceşte, morții lui Lenin. Pentru un om mândru şi ambițios ca dânsul, nici nu se poate o biciuire mai sângeroasă.

In răstimpul dintre congresul dela Londra şi evenimentele din 1917 care-1 apropie de Lenin, Trotski îşi face ucenicia politică prin propria lui experiență, în afară de orice grupare sau cenaclu. Se desvoltă şi se formează la şcoala vieții. îşi face stagiul prin Siberia şi diferitele închisori, pribegeşte prin străinătate, îndură lipsuri şi prigoane.

Nevasta lui e deseori nevoită să amaneteze lucruri mai de preț, la Muntele de Pietate, iar el, să-şi vândă cărțile pe prețuri derizorii. In timpul războiului, cu greu va găsi un adăpost, fiind rând pe rând expulzat din mai multe țări.

Revoluția din 1905, care-i dă prilejul să joace un rol important, va îi pentru dânsul o lecție oarte instructivă.

Contactul cu Occidentul îi va da posibilitatea !• se cultive, să-şi raîineze gusturile, să-şi cioplească personalitatea.

La Paris, a învățat să prețuiască arta şi natura în mijlocul căreia se născuse şi copilărise.

La 1917, când reîncepe între el şi Lenin perioada de colaborare îecundă care va duce la triumful bolşevismului, Trotski era pe deplin format şi'n afară de sfera de influență a şefului. S'au întâlnit după o despărțire de 13 ani în raporturi de egalitate, ca să realizeze duumviratul menit să facă epocă în istoria revoluțiilor. j,Am venit la Lenin, spune Trotski, luptând fără rezerve, fără să dau un pas înapoi".

In haosul revoluției ruse, Trotski şi-a dat seama repede că Lenin e singurul om vrednic să stăvilească anarhia, să restabilească ordinea legală, să construiască edificiul social pe noi temelii.

Incoherența şi lipsa de omogenitate dela menşevici şi social-democrați asvârle pe Trotski în brațele lui Lenin, dânțțu-şi seama c'aici e viitorul.

Recunoaşte în Lenin pe singurul şef capabil să învingă.

De aceea se resemnează să-i accepte întâietatea.

Lenin, la rândul lui, deşi nu-i place deloc retorismul şi romantismul lui Trotski, îi apreciază în schimb la justa lor valoare, inteligența, cultura, inițiativa şi energia de care ştie să se folosească cu prisosință pentru promovarea intereselor revoluției. Cu dânsul împarte Lenin conducerea şi răspunderile şi se solidarizează în permanență, în afară de cazurile de divergență d.6 cl £fi* £lt G

Pe Trotski îl propune Lenin ca preşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului, ca omul pe care-1 socotea cel mai vrednic s'aducă la îndeplinire hotărîrile şi principiile partidului.

Pe dânsul îl considera drept cel mai vrednic de încredere.

In momentele critice din Iulie 1917, Lenin îl

întreba pe Trotski: „Dacă ne omoară pe amândoi, spune-mi, Bucharin şi Sverdlov se vor pricepe să iasă din încurcătură?" In aşa măsură se'ndoieşte de capacitatea celorlalţi colaboratori. Lenin nu se sfieşte să-i recunoască lui Trotski superioritatea lui ca om de acţiune. „Să mi se arate, spune el lui Gorki, un alt om care ar putea organiza într'un an, o armată de aşa proporţie. O armată în faţa căreia experţii militari se închină".

Aşa de mare este încrederea lui Lenin, încât nu se dă în lături să-i acorde Carte Blanche. „Cunoscând, spune Lenin, caracterul riguros al ordinelor tovarăşului Trotski, sunt în aşa fel încredinţat de dreptatea, de oportunitatea şi de necesitatea în interesul cauzei a ordinelor tovarăşului Trotski, încât le aprob întru totul".

In testamentul său politic, Lenin vorbind despre Trotski, spune că-i omul „cel mai de seamă din sânul Comitetului Central şi cu totul devotat revoluţiei". Prin această recomandare pe care o făcea dânsul partidului, Lenin urmărea să'nlesnească lui Trotski succesiunea şefiei.

Prevăzând furtuna care ameninţa să izbucnească odată cu dispariţia lui din viaţă, Lenin a căutat să preîntâmpine răul prin îndepărtarea lui Stalin dela secretariat şi consolidarea situaţiei lui Trotski.

In Trotski vedea Lenin, persoana cea mai indicată să-i ia locul.

Diferitele polemici, conflicte sau divergenţe pe care le-a avut cu Trotski în decursul vremii, n'au fost de natură să-i întunece obiectivitatea. Dimpotrivă, ele au fost prilejul să pună în evidenţă valoarea şi personalitatea lui Trotski.

Lenin a putut să aibă satisfacţia să vadă că

numai dânsul a fost în stare să stăpânească acest cal nărăvaş.

Mândrul şi ambiţiosul Trotski, numai lui Lenin a înţeles să-i acorde favoarea de a-i recunoaşte privilegiul comandei.

*

Războiul ruso-japonez aduce după sine revoluţia dela 1905, prefaţa revoluţiei dela 1917.

înfrângerile de pe câmpul de luptă au scos la iveală metehnele de care suferea regimul ţarist.

Lumea întreagă simte cum se sguduie din ţâţâni un regim care dăinuia de veacuri. Ea vede cu uimire desîănţuirea celei mai uriaşe greve ce se cunoscuse până atunci.

In faţa mişcării proletariatului, guvernanţii îşi pierdură deabinelea capul. In acele momente critice, politica guvernului a fost, după expresia lui Witte, „un amestec de laşitate, miopie, viclenie şi neghiobie".

La această epocă, Trotski n'avea decât 26 de ani. El se găsea în străinătate, când s'au semnalat primele simptome. La aflarea celor petrecute în „Dumineca Roşie", din 9/12 Ianuarie, 1905, el sboară într'un suflet în Rusia.

In timp ce Lenin, de pildă, se mărgineşte să lucreze din culise, Trotski se asvârlă în vâltoarea luptei, cu tot elanul tinereţii.

Nu stă să se întrebe dacă revoluţia are sau nu sorţi de izbândă, nici să ia în seamă primejdia la care se expune.

Se mulţumeşte cu satisfacţia pe care o are că se vede deodată în fruntea mişcării revoluţionare, el, tânărul de 26 de ani, fără nume şi trecut, fiul unei naţiuni oprimate. Trăieşte clipe de beţie delirantă.

Timp de câteva zile, fiul lui David Bronstein,

e stăpânul unui vast imperiu. E sufletul sovietului din Petersburg care conduce revoluţia. Sub direcţia lui, tirajul ziarului „Ruskaia Gazeta" creşte în câteva zile dela 30.000 foi la 100.000, ca s'ajungă peste o lună la o jumătate milion, iar tirajul ziarului „Viaţa Nouă" creşte din ceas în ceas.

La manifestaţia grandioasă ce are loc a doua zi după proclamaţia Ţarului, în Piaţa Universităţii din Petersburg, Trotski este acela care vorbind mulţimii din balcon, rupe manifestul Ţarului, asvârlind bucăţile în vânt. El, tânărul de 26 de ani, are curajul să facă gestul simbolic şi îndrăsneala să se aşeze la postul de comandă.

Foarte mulţi sunt surprinşi şi contrariaţi de ascensiunea fulgerătoare a jidovului impertinent. Lenin a fost printre cei puţini cari nu s'au mirat de rolul jucat de Trotski. La observaţia cuiva că „steaua lui Krustalev este în declin şi că omul tare din soviet, în clipa de faţă, este Trotski", Lenin răspunde: „Şi de ce nu? Trotski a cucerit această situaţie printr'o muncă fără preget şi plină de strălucire".

Atitudinea dârză şi curajoasă din timpul procesului care a urmat după înăbuşirea revoluţiei, n'a făcut decât sâ-i sporească popularitatea. Discursul rostit de Trotski, cu ocazia acestui proces, face vâlvă şi stârneşte entuziasm. In faţa unui asemenea succes oratoric, în naivitatea sa de femeie simplă, mama lui refuză să conceapă gândul unei eventuale condamnări a copilului ei. Cu ochii înlăcrimaţi de emoţie, dintr'un colţ al sălii de şedinţă, îşi urmărea odorul care ţinea sub vraja cuvântului său atenţia întregei asistenţe, primind la sfârşit felicitări din toate părţile. Sărmana femeie rămâne buimăcită când află verdictul care osândeşte pe fecioru-său la

deportare pe viaţă în Siberia şi la pierderea drepturilor civile şi politice. Aşa ceva, mintea ei nu poate să priceapă.

Fiul ei, însă, care-şi dădea foarte bine seama de cele întâmplate, nu era deloc nedumerit sau supărat.

Revoluţia dela 1905 i-a dat prilej să se manifeste, să se impună, să-şi creeze un nume.

„El a ieşit din revoluţie, spune Lunaciarski, în cartea lui intitulată „Siluete", cu cel mai mare spor de popularitate; în genere, nici Lenin, nici Martov n'au câştigat nimic în acest sens. Popularitatea lui în rândurile proletariatului din Petersburg, era foarte mare în timpul arestării şi a continuat să crească în urma atitudinii lui din timpul procesului".

„Trebue să spun, continuă Lunaciarski, că dintre toţi fruntaşii social-democraţi din anii 1905—1906, Trotski, cu toată tinereţea, s'a arătat în chip neîndoios cel mai bine pregătit".

Evenimentele dela 1905 au arătat lui Trotski că toate elementele unei revoluţii biruitoare erau în germene şi că nu era la mijloc decât o chestie de timp ca ele s'ajungă la maturitate.

Repetiţie generală a revoluţiei din 1911, revoluţia dela 1905 a îost pentru Trotski o lecţie cât se poate de instructivă. Ea a contribuit într'o largă măsură la maturizarea lui. îşi făcuse ucenicia politică în vâltoarea luptei.

Preţul cu care a plătit această experienţă extrem de folositoare, a îost relativ destul de ieftin. Cu toţii se aşteptau la o pedeapsă cu mult mai aspră.

Drumul Siberiei nu era ceva necunoscut lui Trotski. îl mai făcuse cu câţiva ani în urmă. De data aceasta, însă, merita cel puţin oste-

neala. Nu mai era vorba de o poznă copilărească.

Şi nici el nu mai era, ca pe vremuri, un deţinut de rând.

De data aceasta, era cineva.

Trotski nu era omul care să se resemneze să lâncezească în nesfârşitele zăpezi ale Siberiei. Aurora boreală, cu toată frumuseţea priveliştii, nu era în stare să reţie pe loc pe fostul conducător al sovietului din Petersburg. Gândul evadării încolţi în mintea lui odată cu instalarea sa la Obdorsk, un târguşor din regiunea polară.

înfruntând riscul unei asemenea infracţiuni şi primejdia unei eventuale rătăciri prin pustiul Siberiei, gata oricând să te pierzi în noianul de omăt, după multe emoţii şi oarecare peripeţii, izbuteşte să ajungă cu bine în străinătate.

In contrast cu Stalin care trece graniţa rar şi pentru un timp cât se poate de scurt, Trotski nu vine în Rusia decât atunci când se petrec evenimente importante. Restul timpului preferă să-1 petreacă în străinătate. E omul care are gustul confortului şi nevoile unei vieţi civilizate. Viaţa subterană de conspirator, mereu în harţă cu poliţia şi autorităţile, îl repugnă. Ii place acţiunea la lumina zilei, cu riscurile şi avantajele ei. Ea îi oferă satifacţia publicităţii şi a reclamei, iar Trotski e mare amator de asemenea lucruri. Caracterul tăinuitor al fracmasoneriei e una din cauzele pentru care dânsul nu simte vreo atracţie deosebită pentru această organizaţiune cu ramificaţie universală.

Până la izbucnirea războiului mondial, Trotski duce Ia Viena o viaţă destul de searbădă.

Cu banii câştigaţi în calitate de corespondent al unui ziar burghez din Kiev, îşi încropeşte cum poate traiul. Stă şi pălăvrăgeşte ceasuri întregi, la cafeneaua centrală, cu fruntaşii partidului socialist. Ajutat de Joîîe, editează foaia bilunară „Pravda".

Războiul balcanic îi dă ocazia să se ducă pe front în calitate de corespondent al ziarului din Kiev. Cu acest prilej, se familiarizează cu chestiunile de ordin militar care, până atunci, îi erau cu totul străine.

Ceva mai târziu îşi va da seama de ce mare folos i-a fost o astfel de iniţiere.

Cei şapte ani de zile petrecuţi la Viena, nu se scurg fără niciun câştig pentru Trotski. In acest timp, el observă, studiază, cumpăneşte.

Contactul cu cercurile socialiste din Viena şi Berlin îl ajută să adâncească mai temeinic diferitele probleme şi să se cunoască mai bine pe sine.

Faima de care se bucura social-democraţia germană, în faţa opiniei publice, nu-1 împiedecă pe Trotski să nu-i observe unele din metehnele de care suferea. Cea mai mare scădere pe care o vede la social-democraţia germană, era lipsa unui suflu revoluţionar.

încă din 1910, el susţine în coloanele ziarului „Pravda", teoria „Revoluţiei permanente". Potrivit acestei teorii, el caută să demonstreze că revoluţia, odată deslănţuită, va trebui să-şi urmeze cursul până la complecta prăbuşire a capitalismului şi înscăunarea regimului socialist în lumea întreagă.

îşi susţine cu îndârjire punctul de vedere, în ciuda neîncrederii şi a ironiei cu care-i întâmpinat din toate părţile.

Evenimentele dela 1917, vor veni să întărească convingerea lui în teoria revoluţiei permanente.

Ea va deveni unul din punctele cardinale ale politicei lui Trotski.

Declararea războiului din 1914, îl sileşte să părăsească Viena. Atitudinea socialiştilor îl mâhneşte şi-1 indignează totdeodată.

Dacă nu-şi făcuse iluzii cu privire la o iniţiativă revoluţionară din partea social-democraţiei apusene, nu se aştepta însă la totala ei abdicare în faţa militarismului naţional.

Omul care, prin origine şi educaţie, nu era legat organic de nicio patrie, nu putea să'nţeleagă patriotismul socialiştilor apuseni. Nu era în stare să priceapă atitudinea unui Caesar Battisti care moare pentru eliberarea Tirolului sau aceea a lui Guesde, socialistul sectar care cere în consiliu apărarea Parisului până la ultima picătură de sânge. Participarea în guvernul Uniunii Naţionale, a lui Wandervelde, Albert Thomas, Henderson, Bissolati, ş. a., Trotski o consideră ca o trădare a cauzei proletariatului. Această politică a socialiştilor e criticată de dânsul în modul cel mai aspru. Duce tot timpul o luptă îndârjită şi susţinută împotriva războiului şi a social-patriotismului.

La începutul războiului european, el a scris în jurnalul său intim: „E vorba de naufragiul Internaţionalei, într'o vreme când răspunderile sunt cât se poate de mari şi faţă de care toate lucrările săvârşite până acum, n'au fost decât lucrări pregătitoare".

într'o broşură publicată la Ziirich, intitulată „Războiul şi Internaţionala", el face o critică acerbă în deosebi partidului social-democrat german, ca unul care avea conducerea Internaţionalei a doua.

Pentru această carte, scrisă cu vervă, Tribunalul din Leipzig îl condamnă pe Trotski, în contumacie, la b luni închisoare.

Tot Trotski este cel care redactează în Elveţia manifestul contra războiului, votat de Uniunea muncitorească Eintracht.

Strămutat la Paris, în calitate de corespondent de războiu al unui ziar din Kiev, el continuă lupta în acelaşi spirit, în coloanele gazetei „Naşe Slovo" (Cuvântul Nostru), foaie care apărea în capitala Franţei.

Din cauza acestei atitudini şi sub sugestia ambasadei ruse, guvernul francez găseşte cu cale să expulzeze pe Trotski.

La fel procedează şi guvernul spaniol. Nici cel elveţian nu este mai binevoitor. Aşa dar, nu numai Rusia ţaristă dar şi statele occidentale nu sunt dispuse să tolereze pe teritoriul lor, un individ de speţa lui Trotski. Prezenţa lui incomodează.

Această ostilitate şi prigoană sporeşte cantitatea de venin îngrămădită în sufletul acestui vlăstar al unei naţii oprimate.

Mânia şi revolta îl îndârjesc şi mobilizează într'însul toate resursele unei firi mândre şi ambiţioase.

Pentru moment, se mulţumeşte să-şi po olească ciuda prin scrisori şi articole de critică virulentă şi ironie incisivă.

„Guvernul rus, scrie el, este acela care mă expulzează din Franţa, prin mijlocirea unor oameni ca Briand, Guesde, Laurent, Sembat & Co. Guvernul rus este acela care, secondat de aliatul său, comandă în Elveţia, ca şi cum Elveţia ar fi Finlanda. In sfârşit, poliţia franceză este aceea care, plătită de ambasada rusă, m'a denunţat ca terorist guvernului spaniol, pentru ca acesta la rândul lui să mă expulzeze. Cu cât

I

războiul se prelungeşte, cu atât mai mult Franţa atârnă de Ţar, iar acesta devine stăpânul Europei. Aceasta este logica imanentă a războiului liberator. Ţarul a desfiinţat dreptul de azil în Franţa ca şi în Anglia. Iată acum şi Elveţia care i se supune. In asemenea condiţii, ce se poate cere unei biete ţări ca Spania şi sărmanului conte Romanonnes?

„Expulzat de voi, încheie Trotski scrisoarea adresată lui Guesde, în ajunul plecării, părăsesc Franţa cu credinţa nestrămutată în biruinţa cauzei noastre".

In aşteptarea acelei zile, el ia drumul Americei.

înainte de a părăsi portul, găsi nimerit să-şi manifeste tot dispreţul faţă de vechiul continent.

„E pentru ultima dată, spune el în clipa îmbarcării, când calc pământul Europei, această canalie bătrână".

Pe vremea aceea, nici prin gând nu-i trecea că va veni o zi, când va fi silit să cerşească ospitalitatea acestei „bătrâne canalii".

Credea că pleacă pentru totdeauna.

Dar n'apucase să-şi despacheteze bine bagajele, când sosi la New-York, vestea izbucnirii revoluţiei. De bucurie, copilul cel mai mic al lui Trotski, care n'avea decât 9 ani, se vindecă repede de boala care dăduse peste dânsul: diîteria.

Leon Davidovici arde de nerăbdare să se întoarcă în Rusia, unde evenimentele se precipită în chip vertiginos.

Fiecare telegramă aduce o nouă ştire care consternează opinia publică.

Vâltoarea luptei şi necunoscutul îl atrage în chip irezistibil pe Trotski. îşi dă seama că o astfel de ocazie nu se iveşte de două ori în

viaţa unui om. De aceea se grăbeşte să plece cu primul vapor, înfruntând „cei doi dulăi ai capitalismului: submarinele germane şi crucişătoarele engleze".

Pe când vaporul plutea în largul mării, i se aduce la cunoştinţă lui Trotski, ordinul comandantului-amiral potrivit căruia el şi familia sa trebuiau să-şi întrerupă călătoria, urmând să fie internaţi într'un lagăr de concentrare din Canada. Refuzând să se supue ordinelor pe care le declară ilegale, Trotski e ridicat cu forţa de mateloţi.

Băiatul cel mai mare, care n'avea decât 11 ani, când vede cum marinarii târăsc pe tatăl său, în naivitatea lui copilărească, găseşte cu cale, să sară în ajutorul lui, lovind cu pumnul într'unul din ofiţeri şi strigând : „Tată, să mai dau?" Scena e cât se poate de impresionantă. Ea a fost de natură să răscolească până în adâncuri sufletul lui Trotski.

Piere Fervacque, autorul unui studiu asupra lui Trotski, încliuă să vadă în acest fapt mărunt, un factor hotărîtor în desfăşurarea evenimentelor. El împărtăşeşte părerea acelora care cred că, prin arestarea în condiţiile arătate mai sus, Anglia 1-a îmbrâncit pe Trotski în braţele lui Lenin.

Rănit în amorul lui propriu şi iritat peste ; măsură de felul cum au înţeles aliaţii să-1 trateze, Trotski n'aşteaptă decât momentul ca să-şi răzbune. Miliukov se însărcinează să-i înlesnească venirea lui în Rusia.

In calitatea sa de ministru de externe, şeful Cadeţilor, face toate demersurile pe lângă ambasada engleză ca să obţie eliberarea lui Trotski

Nu va trece mult timp şi Miliukov va regreta

amarnic această intervenţe; o va socoti ca una dm cele mai mari greşeli pe care le-a săvârşit m viaţă.

*

La sosirea lui Trotski în Petrograd, steaua lui Kerenski era în plină ascensiune. Omul acesta lipsit de însuşirile trebuitoare unui bărbat de stat, devenise idolul mulţimii. Privirile tuturora se'ndreptau spre dânsul, ca'n spre adevăratul mântuitor al Rusiei. Un popor de 160 de milioane se îndrăgostise frenetic de acest erou de carnaval. Lui Trotski nu i-a trebuit mult să-şi dea seama de haosul revoluţiei ruse şi de neputinţa guvernului provizoriu să facă faţă situaţiei.

Dacă îl indispunea până la enervare popularitatea sgomotoasă a dictatorului de carton care era Kerenski, se mângâia în schimb cu nădejdia că această preponderenţa va îi de scurtă durată.

Scrutând viitorul, nul vedea lipsit de perspectivă.

Fără multă osteneală, Trotski îşi dădu seamă de lipsa de consistenţă a democraţiei burgheze. Democraţia burgheză din Rusia, după dânsul, suîerea de o ideologie politică neprecizată şi ceea ce era mai grav, n'avea destulă încredere în propriile ei îorţe.

In asemenea condiţii, Trotski prevede falimentul.

De aceea, contrar altor revoluţionari care găsesc cu cale să se puie la dispoziţia guvernului provizoriu, fostul preşedinte al Sovietelor din 1905, cum descinde la Petrograd, se grăbeşte să ia atitudine împotriva cabinetului Kerenski. Se fereşte însă să se înregimenteze

în vreo grupare. Stă în afară de orice partid; e un izolat. Se abţine să colaboreze la „Pravda" lui Lenin sau la foaia lui Gorki. El se mulţumeşte să ceară unirea tuturor forţelor bolşevice, menşevice şi social-revoluţionare pentru cucerirea puterii şi obţinerii păcii.

Unitatea pe care o preconiza Trotski era lipsită de orice conţinut.

Spre deosebire de Lenin care doreşte înfrângerea, fără de care nu putea să izbucnească revoluţia în ţările învinse, Trotski are naivitatea să creadă într'o pace fără învinşi şi învingători, de pe urma căreia să izbucnească revoluţia.

Evenimentele s'au însărcinat să dea dreptate lui Lenin.

Incoherenţa şi lipsa de omogenitate dela menşevici şi social-revoluţionari asvârle pe Trotski în braţele lui Lenin, dându-şi seama c'aici e viitorul. In şeful bolşevicilor, vede Trotski pe singurul om capabil să pue ordine în haosul revoluţiei ruse.

Lenin, la rândul lui, preţuieşte în Trotski pe omul de talent şi acţiune, pe animatorul de rasă.

Uitând vrăjmăşia din trecut, aceşti doi oameni de o valoare excepţională, îşi dau frăţeşte mâna, pornind la luptă cu elan şi hotărîre.

O nouă eră va începe în istoria poporului rus.

In momentul când Trotski părăsea lagărul de concentrare, în urma intervenţiei ministrului Miliukov, el găsi nimerit să ameninţe pe ofiţerul Macken care-1 arestase, că, cu prima ocazie, va interpela în viitoarea adunare Constituantă, pe Ministrul de Externe, asupra felului cum înţelege poliţia anglo-canadiană să se poarte cu cetăţenii ruşi.

„Nădăjduesc, îi răspunde ofiţerul de jandarmerie, că nu veţi face parte din Adunarea Constituantă".

Aşa de puţină încredere inspira Trotski în ochii străinului.

Nici el, pe vremea aceea, nu se aştepta decât la un mandat de deputat în Adunarea Constituantă care era aşteptată cu înfrigurare de întreaga Rusie.

Sosirea lui la Petrograd nu stârneşte vâlvă şi nu emoţionează pe nimeni. Un grup restrâns de lucrători s'a grăbit să facă o primire banală fostului preşedinte al Sovietelor din 1905. Prezenţa lui la şedinţele Sovietului e departe de a provoca entuziasm. Biroul cu greu se hotărăşte să-l accepte în sânul comitetului executiv, cu vot consultativ.

Trotski însă ştie să se impună printr'o activitate continuă şi intensă.

Zi şi noapte, vorbeşte şi se agită fără întrerupere. Participă şi ia cuvântul la tot felul de meetinguri care se ţin lanţ peste tot locul, prin uzine, prin şcoli, teatre, circuri, colţuri de stradă şi pieţe publice. Nicăieri însă nu se simte mai bine ca la Circul Modern. Aci are parte de cea mai entuziastă primire pe care i-o face publicul auditor, format din plebea capitalei. Gloata împestriţată îi soarbe cu nesaţ cuvintele, aplaudându-l cu frenezie. Circul Modern devine citadela lui Trotski.

In foarte scurt timp, după sosirea lui din străinătate, datorită meritelor şi muncii sale fără preget, reuşeşte să cucerească simpatia maselor şi să devie omul cel mai popular din Petrograd. Lipsa de coheziune şi disciplină a democraţiei burgheze, îi înlesnesc ascensiunea, iar slăbiciunea guvernului provizoriu îi consolidează situaţia.

Profitând de destrămarea autorităţii Statului, Trotski în înţelegere cu Lenin încearcă lovitura dela începutul lui Iulie.

Dar e deajuns un acces de energie din partea guvernului provizoriu ca răscoala să fie potolită, în mai puţin de 24 de ceasuri.

Prezenţa unui singur regiment (regimentul din Volnya), e'ndestulătoare ca să restabilească ordinea turburată de bolşevici,

însuşi Lenin consideră partida pierdută.

In dimineaţa zilei de 5 Iulie, dânsul spune lui Trotski; „Acum e momentul cel mai potrivit pentru dânşii, ca să ne împuşte pe toţi*,

Kerenski însă lasă să-i treacă momentul.

In loc să folosească prilejul bine venit ca să lichideze definitiv mişcarea bolşevică, dânsul se mulţumeşte cu un decret platonic de urmărire a lui Lenin şi cu arestarea temporară a lui Trotski.

Crede că poate domina situaţia prin echilibristică şi frazeologie.

In timp însă ce Kerenski suferă de isterie verbală şi paralizie progresivă, Lenin şi Trotski activează. Evenimentele din Iulie, departe de a-i descuraja, nu fac decât să arate slăbiciunea adversarului şi să le întărească convingerea că biruinţa este aproape.

Pentru cei doi conducători, demonstraţia din Iulie e un fel de repetiţie generală a revoluţiei care va izbucni în Octombrie.

Contrar lui Kerenski care nu ştie să tragă nicio învăţătură din cele întâmplate, Lenin şi Trotski se pricep de minune să se folosească de experienţa acestei repetiţii generale.

Tentativa generalului Kornilov vine la timp ca s'aducă apă la moara bolşevicilor. Guvernul, incapabil să facă faţă situaţiei, e nevoit să solicite sprijinul bolşevicilor. Kerenski învinge pe

Koroilov cu ajutorul marinarilor din Kronstadt care constituiau avangarda înarmată a bolşevismului.

Lenin şi Trotski s'au dovedit cu această ocazie buni tacticieni. Ei s'au grăbit să sară în ajutorul guvernului provizoriu ca să'mpiedice biruinţa lui Kornilov care însemna de îapt lichidarea bolşevismului.

Odată primejdia înlăturată, Lenin şl Trotski îş' iau libertatea de acţiune. Drept răsplată a eliberării sale din închisoare, Trotski atacă cu ultima violenţă pe Kerenski şi miniştrii socialişti.

Ca să producă panică şi să creeze o atmosferă de suspiciune, nu se dă în lături să răspândească ştiri alarmante şi tendenţioase.

Astfel, face să circule svonul cum că menşevicii şi cadeţii intenţionează să predea germanilor flota din Marea Baltică şi Capitala, cu scopul de a înăbuşi revoluţia.

Profitând de această stare de spirit, întreţinută cu îndemânare de către bolşevici, sub motivul patriotic ca să apere Republica de primejdia trădărilor, Trotski creează Comitetele revoluţionare militare, cu misiunea de a controla dispoziţiile Statului Major, „dacă ele sunt într'adevăr dictate de consideraţii militare". In acest chip, Trotski caută să netezească drumul spre cucerirea puterii.

Cu ocazia alegerilor din Septemvrie, el devine preşedintele Sovietelor.

Cedându-i locul, fostul preşedinte Tseretelli, spune lui Trotski: „Timp de 6 luni, cât am fost în fruntea Sovietului din Petrograd, noi l-am condus din biruinţă'n biruinţă. Vă urăm să rămâneţi cel puţin jumătate din acest timp, la postul pe care-1 ocupaţi".

V

Aşa de puţină încredere inspirau bolşevicii pe vremea aceea.

Dar abia trece o lună dela această scenă, când bolşevicii se instalează la putere.

„Cetăţenii dormeau liniştiţi şi nu ştiau că o putere trece dintr'o mână într'alta".

In noaptea lui 24 Octomvrie, Trotski n'a făcut decât să traducă în îapt, ceea ce spusese cu câtva timp înainte. „Nu rămâne altceva, scria dânsul, decât de a da acestei umbre de guvern, lovitura de graţie".

Lenin recunoaşte fără înconjur că „era uşor a începe revoluţia într'astfel de ţară" ca Rusia. „Era cu mult mai uşor decât a ridica o pană".

Aceasta nu micşorează întru nimic meritele celor doi conducători. Atât deslănţuirea revoluţiei cât şi triumful ei se datoresc exclusiv vredniciei lui Lenin şi Trotski.

într'adevăr, revoluţia din Octomvrie n'a îăcut-o partidul, ci doi oameni, doi şefi îndrăzneţi care şi-au dat seamă că momentul e prielnic, că fructul era copt.

In comitetele care au precedat lupta din Octombrie, numai Lenin şi Trotski, scrie Jhon Reed, erau pentru răscoală. Aproape toţi ceilalţi fruntaşi ai partidului erau împotrivă şi în special Zinoviev şi Kamenev.

Partidul nu s'a decis să treacă la acţiune, decât în urma atitudinii energice şi hotărîte a lui Lenin şi Trotski.

Lenin spusese răspicat: „Acum ori niciodată". La fel gândeşte şi Trotski.

La conferinţa regională a Sovietelor de Nord, dânsul propune să se voteze rezoluţia de mai os: „Ţara vrea să trăiască, guvernul trebue să dispară. Sovietele n'au numai dreptul, ci şi forţa. Timpul vorbelor a trecut. A sosit ceasul, când o acţiune hotărîtă şi unitară a tuturor

Sovietelor poate să salveze ţara şi revoluţia, şi să rezolve chestia Puterii Centrale".

Conştient de slăbiciunea adversarului, Trotski îşi permite luxul să declare în faţa Sovietului din Petrograd: „Ni se spune că noi pregătim un Stat Major pentru cucerirea puterii. Noi nu facem dintr'asta o taină".

In timp ce Lenin trece în chip fraudulos graniţa, reîugiindu-se în Finlanda, Trotski rămâne în vâltoarea luptei. Nu-1 înspăimântă primejdia, înfruntând bărbăteşte riscurile, mereu se găseşte în primele rânduri. Nu numai că nu caută niciun prilej ca să se sustragă dela răspunderea unor situaţii dificile, dar are chiar aerul că se îmbulzeşte în faţa primejdiei.

In cursul lunei Iulie, când guvernul provizoriu a găsit cu cale să lanseze mandat de arestare împotriva lui Lenin, Trotski se grăbeşte să trimeată guvernului o scrisoare în care declară întreaga lui solidarizare cu Lenin. „Nu sunteţi deloc îndreptăţiţi de a mă excepta de decretul de arestare pe care l-aţi lansat împotriva Iui Lenin, Zinoviev şi Kemenev. N'aveţi niciun motiv să vă'ndoiţi cum că eu n'aş fi ca şi tovarăşii mei, un adversar neînduplecat al politicei generale a guvernului provizoriu".

In lipsa lui Lenin, Trotski devine dela sine conducătorul forţelor revoluţionare. După însăşi mărturisirea lui Stalin, „întreaga muncă de organizare practică a răscoalei se săvârşea sub direcţia imediată a lui Trotski, preşedintele Sovietului din Petrograd".

El izbuti să se impună în fruntea grupării bolşevice atât prin zelul lui revoluţionar, cât şi prin numeroasele lui calităţi.

In zilele memorabile din luna lui Octombrie 1917, el dă dovada însuşirilor sale a unui comandant de rasă. Ştie să pregătească terenul, să aleagă momentul, să conducă atacul, să asigure victoria.

In dimineaţa zilei de 25 Octombrie, garnizoana din Petrograd n'ascultă decât de ordinele Comitetului revoluţionar, adică de Trotski.

In ropotul aplauzelor mulţimii care acopereau cuvintele „splendidului şi îndrăzneţului tribun al revoluţiei", Leon Davidovici Bronstein anunţă în numele comitetului revoluţionar militar al Sovietelor din Petrograd că „Guvernul provizoriu nu mai există".

In dimineaţa zilei de 31 Octombrie, fiul negustorului David Bronstein, în numele Comisarilor Poporului, lansează dela Ţarscie-Selo, fosta reşedinţă a Ţarului, faimosul ordin de zi prin care anunţă lumii întregi, înfrângerea definitivă a lui Kerenski.

In luna lui Octombrie, Trotski trăieşte cele mai frumoase clipe din viaţa lui. In ochii tuturor, el este eroul revoluţiei; dânsul a pregătit-o, a organizat-0, a dus-o la izbândă.

Copilul unei rase oprimate şi odrasla unor părinţi umili şi obscuri se vede dintr'odată în fruntea unui popor care numără peste 160 de milioane de suflete. Numele lui e cunoscut în toată lumea. Idolatrizat de muncitori şi armată, devine spaima burghezilor şi a ruşilor pravoslavnici. E beat de mulţumire şi orgoliu. E situaţia care a râvnit-o din toate fibrele fiinţei sale.

Mai târziu, când steaua lui va începe să pălească, va simţi o deosebită plăcere să se refugieze cu gândul la zilele din Octombrie.

Luat de vârtejul ameţitor al evenimentelor, care 1 au ridicat la suprafaţă, are impresia că revoluţia din Octombrie este aproape în întregime opera lui.

In cartea sa „Biruinţa Bolşevismului", Trotski

nu vorbeşte decât foarte puţin de Lenin şi aproape de loc de contribuţia partidului. Ba dimpotrivă, găseşte cu cale să asvârle numeroase săgeţi la adresa Statului-Major bolşevic. Are aerul să spue că revoluţia din Octombrie este opera lui, că fără dânsul nu poate îi vorta de o victorie a revoluţiei. Această îngâmfare de sine a contribuit într'o bună măsură la decapitarea lui politică. Cadrele partidului jignite de atitudinea semeaţă a lui Trotski au căutat să se răzbune. Nu i-au iertat ofenea ce le-a adus, prin desconsiderarea contribuţiei partidului. I-au arătat în acelaşi timp că întreaga lui puteie şi izbândă o datora partidului, că fără acest sprijin, el nu înseamnă nimic politiceşte.

într'adevăr, cu greu ne putem închipui succesul revoluţiei, fără contribuţia partidului bolşevic. Acest partid a oferit atât pe Lenin care a fost creieiul revoluţiei, cât şi cadrele trebuitoare cu ajutorul că·uia s'a putut înfăptui revoluţia. Partidul bolşevic a ştiut să pregătească din timp pe „revoluţionarii de profesie". Succesul loviturei din Octombrie se datoreşte îa mare parte acestor elemente.

Aceasta însă nu micşorează întru nimic meritele şi rolul lui Trotski.

La începutul războiului mondial, pe când se găsea în Elveţia, Trotski a scris o carte care a stârnit o vâlvă deosebită, reuşind chiar să atragă atenţia lui Willson. Cartea e intitulată „Războiul şi Internaţionala". Din cauza acestei broşuri autorul ei a fost condamnat de că'.re Tribunalele nemţeşti în contumacie, la 6 luni închisoare.

Pe vremea aceea, Trotski susţinea o pace fără anexări şi despăgubiri de războiu, dreptul popoarelor de a dispune de soarta lor, Statele Uni.e ale Europei, fără monarhii, armate permanente şi fără diplomaţii secrete^

In opoziţie cu Lenin, Trotski, în timpul guvernului provizoriu, continuă să creadă într'o pace fără învinşi şi învingători.

Tratativele dela Brest-Litowsk, vin să spulbere aceste iluzii.

Pumnul generalului Hoîîmann îl trezeşte din dulcile reverii ale Internaţionalei Paciîiste. In limbaj cazon, îără posibilitate de replică, reprezentantul armatei germane i-a vorbit de drepturile învingătorului şi de obligaţiile celui învins.

In îaţa brutalităţii şi a aroganţei generalului Hoîîmann socialistul Trotski şi-a dat seamă pentru prima dată, de necesitatea războiului în viaţa unui popor.

Dela Brest-Litowsk, ultra-paciîistul Trotski se întoarce cu gânduri războinice.

El, îiul lui David Brostein, un om străin de ţară' şi de neam, e gata ca să continue lupta pentru salvarea onoarei poporului rus şi apărarea patriei de invazia străină. „Ţăranii şi soldaţii, spu'-e dânsul, n'au scuturat jugul Ţarului ca să se plece sub un alt jug, acela al Imperialismului german". Ca unul care reprezintă politica rezistenţei, devenise la un moment dat speranţa patrioţilor ruşi.

A fost nevoie de intervenţia energica a lui Lenin ca să potolească avânturile războinice ale lui Trotski. N'a cedat decât în faţa imposibilităţii în care se găsea poporul rus ca să susţie un nou războiu.

Cu toate acestea, nu se'ndură să semneze pacea.

Caută să iasă din încurcătură prin artificii ingenioase.

In acest scop, lansează formula: N'ci race, nici războiu.

Potrivit acestei formule, Rusia urma să înceteze războiul cu Puterile Centrale, să demobilizeze armata, dar fără să iscălească pacea.

Lui Trotski îi plăcea să creadă că prin asemenea procedee va reuşi să salveze situaţia. Foarte curând însă va fi s lit să recunoască netemeinicia unor astfel de iluzii. Lenin criticase cu asprime „frazeologia revoluţionară" a lui Trotski care era pe cale de a primejdui revoluţia.

Al 7-lea congres al pa:tidului care se ţine'n preajma războiului civil şi care avea să se pronunţe asupra păcii separate, adoptă punctul de vedere al lui Lenin şi respinge formula lui Trotski.

Ba, ceva mai mult, congresul nu-i deloc preocupat ca să-i recunoască contribuţia lui Trotski în tratativele dela Brest ca şi intervenţia sa desinteresată în aplanarea conflictului din sânul Comitetului Central.

Simţindu-se jignit de această atitudine a congresului, demisionează din toate funcţiile pe care le avea în partid şi la Soviete.

Aceasta nu 1-a împiedecat ca, mai târziu, să devie unul din apărătorii cei mai zeloşi ai trat,tului dela Brest-Litowsk.

Tratativele dela Brest-Litowsk i-au dat lui Trotski prilejul să se manifeste ca un diplomat de mâna întâia.

Deşi starea în care se găsea Rusia era denatura să puie pe reprezentantul Sovietelor în situaţie de inferioritate, totuşi Trotski a ştiut să fie demn şi să impue respect. Şeful delegaţiei unei ţări învinse a ştiut să înfrunte semeţia reprezentanţilor unor state biruitoare. Ţine, în deosebi, s'aibă replica promptă, să nu rămână dator cu niciun răspuns. Lipsa de experienţă în materie

diplomatică, nu-1 împiedică pe Trotski să se aşeze fără sfială la masa verde.

Dându-şi seama de situaţia în care se afla, se fereşte cu îndemânare să alunece pe terenul mlăştinos al tocmelilor. Se căsneşte să menţie discuţia pe planul înalt al principiilor. Caută să transforme masa verde într'o tribună de propagandă revoluţionară. In acest scop, angajează cu delegaţii Puterilor Centrale, interminabile „dialoguri talmudice".

Von Kuhlmann şi Contele Czernin cu greu pct ţine piept acestui spiriduş care se joacă cu cuvintele şi se pricepe să'ncurce lucrurile.

E nevoie de intervenţia brutală a generalului Hoîîmann ca să scoată din încurcătură pe diplomaţii de carieră, punând capăt „dialogurilor talmudice". Gestul geneia ului Hoîîmann nu reuşeşte însă să dezarmeze pe Trotski. Şeful delegaţiei ruse se pricepe să pareze lovitura.

In faţa delegaţilor năuciţi de ceea ce se petrece, el declară cu emfază şi mefistofelic: „Noi nu mai vrem să luăm parte la acest războiu imperialist în care clasele stăpânitoare plătesc cu sângele omenesc ambiţiile lor. Noi păstrăm aceeaşi înverşunare împotriva imperialismului din cele două tabere. In aşteptarea ceasului apropiat (pe care noi îl sperăm), când clasele muncitoare şi oprimate din toate ţările vor lua în mâinele lor puterea, precum a făcut-o poporul muncitor din Rusia, noi retragem poporul nostru şi armata noastră din războiu. In acelaşi timp, declarăm că condiţiile propuse nouă de către guvernele Germaniei şi Austro-Ungariei sunt cu totul opuse intereselor tuturor popoarelor. Aşteptând ziua, când muncitorii vor impune tuturor popoarelor idealul de colaborare prietenească, refuzăm să sancţionăm condiţiile pe care

imperialismul german le scrie cu vârful sabie pe spinarea popoarelor vii".

Situaţia fără precedent creată de Trotski prin eclaraţiile sale, pune'n mare încurcătură pe reprezentanţii Puterilor Centrale.

Fantezia lui de ziarit, în goana după sensaţional, l-a ajutat să născocească un artificiu cu care să'ncurce, pentru o clipă, iţele diplomaţiei. încântat de această ispravă, e printre cei dintâi care apreciază ingeniozitatea jocului.

Satisfacţie de cabotin, vor înclina să suţie unii.

Oricum, gestul patetic dela Brest-Litowsk n'a rămas fără nicio urmare asupra opiniei publice. Mărturia preşedintelui Wilson e edificatoare în această privinţă.

„Reprezentanţii Rusiei, spune Wilson, au insistat pe drept cuvânt foarte înţelepţeşte şi'n adevăratul spirit al democraţiei moderne ca, conferinţele să aibă loc la lumina zilei şi nicidecum cu uşile închise. Poporul rus nu vrea să cedeze nici în principii, nici de fapt. Concepţia sa de ceea ce-i drept, umrn şi onorabil pentru dânsul de acceptat, a fost formulată cu o sinceritate, o lărgime de vederi, o generozitate de spirit, o simpatie universală, care trebue să provoace admiraţia oricărui prieten al omenirei".

*
* *

In antimilitaristul fanatic de pe vremuri care propovăduia cu înflăcărare desfiinţarea armatelor permanente, cine putea bănui pe creatorul armatei roşii de mai târziu ?

Printr'o ironie a soartei, întâmplarea a făcut ca Trotski să-şi lege numele tocmai de o instituţie pe care el a atacat-o cu înverşunare.

Oricât s'ar strădui adversarii să-i micşoreze meritele, să-i conteste calităţile, să reducă importanţa rolului jucat de dânsul, rămâne un fapt stabilit că istoria armatei roşii se confundă cu numele lui Trotski.

El a creat-o din nimic, i-a dat suflet, a organizat-o.

Cât timp a îost comisar al poporului, la Ministerul de Războiu, Trotski se consacră în întregimea armatei, utilizând totul pentru dânsa.

Ca să-i asigure o organizare temeinică, nu s'a dat în lături să vie în conflict cu cadrele partidului care-i reproşeau îaptul că se'nconjoară de oîiţeri proveniţi din armata ţaristă.

„Puteţi să-mi daţi, le răspunde Trotski, în clipa de faţă, zece generali de divizie, 50 de colonei, 2 generali de armată şi un comandant care să fie cu toţii comunişti?" Şi fără să ţie cont de critici şi nemulţumirile care le provoacă, el încadrează armata cu ofiţeri de carieră.

Trotski este acela care determină pe generalul Brusilov să devie consilierul militar al Sovietelor şi pe ofiţerul din garda imperială Tucacevski, să servească în armata roşie.

In faptul acesta că a ştiut să se'nconjoare de specialişti şi oameni pricepuţi, găsim explicaţia cea mai plauzibilă a succesului lui Trotski.

Odrasla lui David Bronstein, contrar tuturor aşteptărilor, se dovedeşte a îi un bun conducător de oşti. Se pricepe să organizeze armata, animând-o cu suflet revoluţionar şi entuziasm.

Pentru trezirea spiritului ostăşesc, organizează reviste şi parăzi, ceremonii militare cu îast şi pompă deosebită.

Dându-şi seama de valoarea disciplinei, pentru menţinerea ei nu se dă în lături nici dela cele mai drastice măsuri. Astîel, împuşcă îără cruţare pe îugari şi pe oîiţerii suspecţi, ia ostateci familiile persoanelor care nu-i inspiră încre-

dere, dă ordin să tragă cu mitraliera în detaşamentele care refuză să meargă înainte.

Pe toate căile caută să restabilească în armată, disciplina pe care bolşevicii în frunte cu însuşi Trotski se căsniseră din răsputeri ca s'o sdruncine. In acest scop, Trotski desfiinţează Sovietele de soldaţi, suprimă alegerea şefilor de către armată, restabileşte pedeapsa cu moartea.

In elanul revoluţiei, Trotski uitase cu desăvârşire că la congresul socialist dela Copenhaga, semnase rezoluţia de a lupta împotriva barbariei pedepsei cu moartea. Ocupat cu războiul civil, n'avea timp să-şi amintească de asemenea bazaconii.

Intr'adevăr, după încheierea păcii separate, începe pentru Rusia şi regimul sovietic, o epocă din cele mai tulburi. In cursul anului 1918, poporul rus trece prin foc şi sabie.

In timp ce provincii întregi erau ocupate de nemţi, războiul civil izbucni peste tot, sub diferite forme. La sabotarea serviciilor publice, la greva funcţionarilor şi a tehnicienilor, se adaogă comploturi, trădări, răscoale, măceluri.

Republica Sovietică e ameninţată din toate părţile.

In Ucraina, are de luptat cu mişcarea reacţionară a hatmanului Skoropadski, cu cea naţionalistă a lui Petliura, cu revolta lui Makna. Cazacii lui Krasnov, social-revoluţionarii de dreapta, legiunile cehoslovace şi puterile aliate luptă să răstoarne regimul bolşevic.

In cursul anului 1919, războiul civil se intensifică.

Kolceak şi Denikin înaintează spre Moscova, iar Judenici e la porţile Petrogradului. Dinspre părţile Crimeei, înaintează ameninţătoare trupele generalului Wranghel, iar pe deasupra, se răscoală împotriva regimului sovietic chiar avangarda revoluţiei, marinarii dela Kronstadt.

A fost o vreme când şi bolşevicii socoteau partida pierdută.

La un moment dat, Republica Sovietică era redusă la o porţiune de teritoriu foarte limitată, aproape ca vechiul cnezat al Moscovei.

De aceea, nu fără temeiu se aştepta din clipă în clipă, prăbuşirea regimului bolşevic. In diferite rânduri se şi anunţase chiar lichidarea Republicei Sovietice. In toamna anului 1919, aşa de sigură părea ocuparea Petrogradului de către trupele lui Judenici, încât miniştrii Antantei dela Helsingfors, se grăbesc să comunice în mod oficial ştirea guvernelor lor.

însuşi Lenin, pierduse orice speranţă. Se resemnase cu gândul evacuării capitalei. Numai datorită energiei şi râvnei depuse de Trotski, a fost salvat Petrogradul. El este cel care s'a opus din răsputeri la evacuarea oraşului, susţinând că Petrogradul trebue apărat cu orice preţ, la rigoare, chiar prin lupte de stradă.

Situaţia, care era disperată, întrucât trupele albe se găseau la porţile Capitalei şi se aştepta din clipă 'n clipă intrarea lor triumfală, se schimbă cu desăvârşire odată cu sosirea lui Trotski.

Dânsul ştie să însufleţească populaţia cuprinsă de panică, să refacă moralul armatei, să organizeze în chip admirabil rezistenţa.

Ca să 'mbărbăteze trupele, nu se dă în lături să se arate călare, în primele rânduri ale luptei.

In decurs de două săptămâni, armata lui Judenici care ameninţa capitala, e scoasă în afară de luptă. Cu această ocazie, a fost decorat Trotski cu ordinul „Steagul Roş", cea mai înaltă distincţie militară din Rusia Sovietică.

Aceeaşi energie, zel şi pricepere le arată Trotski în tot decursul războiului civil. Ştie să orga-

nizeze o armată din nimic, să însufleţească trupele, să menţie disciplina, să stimuleze energiile, să se 'nconjoare de oameni capabili. La nevoie ia comanda, conduce personal atacul.

Am pomenit mai sus, cum, cu ocazia apărării Petrogradului, se arătă călare, în primele rânduri.

Deşi situaţia lui de generalisim îi impunea o anumită rezervă şi prudenţă, totuşi el se încumetă să întreprindă personal expediţii periculoase. Aşa e cazul cu expediţia dela Kazan. Oraşul se găsea în mâinile armatelor albe. Frontul bolşevic era serios ameninţat. In fruntea oastei inamice, se aflau vrednicul colonel Kappel şi faimosul terorist Boris Savinkov.

Timp de o lună de zile, soarta revoluţiei ruse a atârnat de luptele care s'au dat între oraşul Kazan şi prima staţie de cale ferată, Sviiajski. Trotski, uitând de postul pe care-l ocupă, se îmbarcă pe bordul unui torpilor cu gândul să bombardeze oraşul şi flota inamică. Ca prin minune scapă teafăr din această expediţie care nu cadra de loc cu situaţia lui de generalisim, întâmplarea a făcut ca unul din obuze să incendieze un rezervor de petrol, producând panică în tabăra duşmană. Fără acest episod care a determinat victoria bolşevicilor, e un mare semn de întrebare, dacă torpilorul care se alesese cu cârma ruptă, ar fi putut ajunge cu bine la mal.

De bună seamă că alta ar îi fost soarta lui Trotski şi într'o mare măsură soarta revoluţiei ruse, căci cu greu ne putem închipui biruinţa bolşevicilor în războiul civil, fără prezenţa lui Trotski.

El a fost, după cum am văzut, organizatorul şi animatorul armatei roşii. Sub conducerea şi impulsul lui, această armată a reuşit să înfrângă contra-revoluţia. Lenin a fost între cei dintâi care a recunoscut meritul.

„Să mi se arate, îi spuse el lui Gorki, un alt om care ar putea să organizeze, în interval de un an de zile, o armată de asemenea proporţii. O armată înaintea căreia toţi experţii militari se închină".

In tot timpul cât a durat războiul civil, el a fost mereu pe front, acolo unde era primejdia mai mare.

Trenul lui legendar era tot timpul pe drumuri; alerga dela un capăt la altul a ţării. Acest îaimos tren era o adevărată cetate pe roate. Era format din vagoane blindate, prevăzut cu tunuri, mitraliere, aeroplan, garaj pentru automobile, imprimerie, telegrafie fără fir, tribunal şi trupe de elită.

In acest tren şi-a petrecut Trotski doi ani şi jumătate din viaţa sa. După socoteala făcută de unii dintre colaboratorii săi, trenul a parcus, în răstimpul celor trei ani de zile, o distanţă egală cu de cinci ori şi jumătate ocolul pământului.

Cu toată grija şi răspunderea cea mare pe care o purta, cu toate primejdiile la care era expus în fiecare pas, totuşi anii aceştia de sbucium şi trudă, au fost cei mai frumoşi din viaţa lui Trotski. In această epocă a desfăşurat dânsul cea mai fecundă şi mai glorioasă activitate. E idolul armatei şi al muncitorimii, e obiectul atenţiei generale. Numele lui flutură pe buzele tuturora. Apariţia sa stârneşte entuziasm printre partizani şi înspăimântă pe vrăjmaşi. Zeci de milioane de oameni ascultă orbeşte de ordinele lui Trotski.

înaintea lui Leon Davidovici Bronstein, deîilează steagurile regimentelor şi şiruri nesîârşite de soldaţi.

Feciori de ţărani şi vlăstare autentice ale mândrei aristocraţii ruse, salută cu respect şi cucernicie pe odrasla umilului ovreiaş dela Ianovka.

Cum să nu se cutremure de emoţie, în faţa unei asemenea privelişti ?!

De aci, şi predilecţia lui pentru astfel de spectacole.

Ele îi dau sensaţia puterii şi-i satisfac orgoliul.

In rolul de comandant, tovarăşul Trotski se simte în elementul lui.

Mediul militar e cadrul care-i convine de minune.

Instituţia pe care dânsul o atacase cu înverşunare, îi oferă cele mai intense bucurii şi devine mândria vieţii sale.

Pentru un antimilitarist, nici nu se poate concepe o mai cruntă răzbunare a soartei.

Drept răsplată pentru apărarea eroică a Petrogradului, guvernul Sovietic a găsit cu cale să-1 decoreze pe Trotski, eroul acelei victorii, cu cel mai înalt ordin instituit atunci, „Steagul Roş".

„Prin salvarea Petrogradului, spune Zinoviev în salutul omagial adresat de dânsul, în numele executivei internaţionale, s'a adus un serviciu nepreţuit proletariatului din întreaga lume, prin urmare internaţionalei comuniste. Dela sine înţeles că primul loc în această luptă, îţi aparţine ţie, tovarăşe Trotski".

Moţiuni asemănătoare se adresează din toate părţile Rusiei.

Trotski este eroul zilei. Ceremonia decorării are loc în sala Teatrului Mare, cu fast şi pompă deosebită. Sunt de faţă toţi fruntaşii partidului. Mulţimea cuprinsă de entuziasm, aplaudă cu frenezie apariţia lui Trotski. In aclamaţiile sălii care delirează, el păşeşte mândru pe scenă, însoţind primirea decoraţiei cu un discurs plin de emfază.

Publicul preocupat de persoana lui Trotski, rămâne indiferent şi nedumerit tot deodată, când se rosteşte numele lui Stalin, decorat şi dânsu cu ordinul „Steagul Roş".

Kalinin, urmaşul lui Sverdlov, nu se poate stăpâni să nu întrebe „De ce Stalin? Nu pot să 'nţeleg".

Cel care se grăbeşte să dea tonul aplauzelor, e tocmai Trotski.

In beţia succesului, el îşi îngădue acest gest de generozitate.

Orgoliul îl opreşte să fie gelos de gloria lui Stalin.

In ochii lui Trotski, georgianul nu merită asemenea cinste.

Cine dintre participanţii de atunci, putea bănui că nu-i departe ziua când Trotski va fi nevoit să ia drumul exilului, iar obscurul Stalin va deveni stăpânul Rusiei?

De bună seamă că nimeni. Pe vremea aceea, Trotski era în apogeul gloriei sale. Erou al revoluţiei din Octombrie şi al războiului civil, omul care a asigurat biruinţa bolşevismului, era idolul muncitorimei şi al armatei.

Apariţia lui provoacă pretutindeni entuziasm delirant. După risipirea ultimelor ameninţări ale războaielor civile şi după ce întregul imperiu a fost readus la linişte, Trotski se bucură de o enormă popularitate în rândurile partidului şi ale mulţimii. I se trecea cu vederea eşecul din Polonia ca şi cel dela transporturi. Cu toţii erau încredinţaţi că succesul revoluţiei se datoreşte lui Trotski.

Meritele lui revoluţionare, prestigiul, talentul şi popularitatea îl indicau drept singurul succesor al lui Lenin. Întreaga opinie publică din ţară şi străinătate, îl privea ca atare.

Iată însă că, spre uimirea generală, Trotski se

prăvăleşte din culmile puterii, iar locul lui Lenin îl ocupă un om obscur, „un epigon", după expresia lui Trotski. Şi astăzi, sunt destule persoane care se întreabă: Cum a fost cu putinţă ca eroul revoluţiei din Octombrie, creatorul armatei roşii să fie înlăturat de un om cu mai puţine merite, lipsit de prestigiu şi popularitate?

însuşi Trotski a fost dese ori întrebat, cum s'a Întâmplat de a pierdut puterea, el care, la un moment dat, dispunea de puteri discreţionare? In autobiografia sa, exilatul dela Prinkipo, caută să explice înfrângerea lui personală, prin scăderea nivelului revoluţionar al cadrelor.

A uitat însă să vadă propriile lui greşeli sau lipsuri.

Furat de beţia succeselor şi conştient dementele sale, şi-a închipuit că nimeni nu va îndrăsni să-i dispute întâietatea.Orgoliul 1-a împiedecat să aprecieze adversarii la justa lor valoare. A avut imprudenţa să-i subestimeze.

In loc să se comporte ca un om politic care e obligat să ţie seamă de realitate, el şi-a îngăduit luxul să se comporte ca un estet.

In +imp ce Lenin avea grijă ca imediat după obţinerea victoriei să panseze rănile acelor tovarăşi pe care-i lovise fără cruţare, în vâltoarea luptei, Trotski nu-şi dădea nicio osteneală în această direcţie.

Lăsa să sporească şi să se înteţească duşmănia pe care le stârnea firea lui mândră şi arţăgoasă, spiritul lui iscoditor şi sarcastic.

Fumul de tămâie al gloriei i-a întunecat judecata. A uitat sfatul înţelept care spune ca să te fereşti a doua zi după succes.

Având naivitatea să creadă că este de neînlocuit, i-a plăcut să doarmă pe lauri.

Când s'a trezit, era prea târziu.

Vechea gardă a partidului bolşevic care-şi făcuse ucenicia politică prin temniţă şi exil, nu era deloc dispusă să tolereze în fruntea Sovietelor pe un intrus.

Bolşevic de dată recentă, Trotski era pentru vechile cadre un motiv puternic de nemulţumire şi îngrijorare. Un sentiment de legitimă mândrie le poruncea ca şeful să fie o emanaţie a partidului.

Prezenţa lui Trotski în fruntea Sovietelor, pe de o parte răscolea amintirea unui trecut de lupte şi privaţiuni, iar pe de alta, avea darul să stârnească invidie şi gelozie.

Tovarăşii de prima oră ai lui Lenin, nu puteau uita că Trotski a fost timp îndelungat, un antibolşevic fanatic. Nici când era copilul răsfăţat al partidului, nu s'a dat în lături să nesocotească contribuţia partidului la deslănţuirea şi triumful revoluţiei. De aceea, poetul Denian Biedny, se crede îndreptăţit să-i asvârle apostrofa: „Lenin, îi spune dânsul, iubea partidul, pe când tu, Trotski, nu te iubeşti decât pe tine, iar pentru tine, toţi ceilalţi nu sunt decât nişte nătărăi".

Pe de altă parte, unele din apucăturile şi înclinaţiile lui dictatoriale, erau de natură să îngrijoreze în chip serios cadrele.

Le era teamă ca nu cumva Trotski să sfârşească în cezarism.

In acest sens, credeau că evoluiază comisarul armatelor roşii.

Spectrul dictaturii lui Leon Davidovici Bronstein, îi inîioară. Origina lui judaică contribue să irite spiritele. Doctrina marxistă n'a reuşit să stârpească în sufletul maselor repulsii ereditare.

Unui popor însetat de linişte şi pace, după câţiva ani de sbucium şi încordare, Trotski înţelege să-i ofere perspectiva „Revoluţiei permanente". Obsedat de imaginea „Revoluţiei permanente", el uită că ţara are nevoie de răgaz să

se refacă din ruina în care o aduseseră războiul mondial şi luptele civile.

De asemenea, chiar consolidarea regimului bolşevic necesita linişte şi pace.

In astfel de condiţii şi stare sufletească, prezenţa lui Trotski în fruntea treburilor publice, era de natură să inspire îngrijorare; era omul gata să se războiască cu toată lumea.

Numai în răstimpul câtorva luni de zile, rând pe rând, fusese pe punctul de a declara războiu Germaniei şi Aliaţilor. A fost nevoie de tactul şi intervenţia energică a lui Lenin ca să 'mpiedece asemenea gesturi necugetate. Odată cu moartea lui Lenin, dispărând frâna care coordona mişcările lui Trotski, tot felul de surprize erau posibile cu un astfel de om în fruntea Statului. Nu fără temeiu, cadrele partidului au fost serios îngrijorate de-o astfel de perspectivă.

Dacă s'au înşelat sau nu, e o chestie pe care mulţi o lasă pe seama viitorului ca s'o rezolve.

Sunt însă destule persoane care susţin de pe acum că partidul n'a greşit în aprecierile şi alegerea făcută.

*

Datorită însuşirilor sale deosebite, datorită talentului multilateral, meritelor revoluţionare şi marilor servicii aduse cauzei bolşevice, timp de câţiva ani în şir, Trotski a fost copilul răsfăţat al partidului şi al mulţimii. Numele lui flutura pe buzele tuturora, rostit cu veneraţie de unii, cu oroare de alţii. Portretul lui figura alăturea de al lui Lenin, la toate sălile de întruniri şi la toate instituţiile publice. Apariţia lui stârnea pretutindeni entuziasm. Fiecare cuvânt era înregistrat şi comentat de presă cu elogii cât mai numeroase. Şiruri nesfârşite de soldaţi cu muzici şi

drapele în frunte defilau prin faţa lui. Alăturea de Lenin, în numele unui popor de 160 de milioane, conducea cu puteri dictatoriale, destinele Republicei Sovietice.

Pentru opinia publică din Rusia şi străinătate, Trotski apărea ca singura persoană indicată să-i ia locul lui Lenin.

Nu era dânsul omul cel mai vrednic, cel mai talentat şi cel mai popular dintre fruntaşii partidului? încredinţat de acest lucru şi mândru peste măsură, nu-şi dădea osteneala să vadă la timpul potrivit, ce se petrece în jurul lui. Meritele şi succesele i-au anesteziat simţul prevederei. Din pricina acestui cloroformizări, n'a băgat de seamă urzeala complotului. Prea îl desconsidera pe Stalin ca să bănuiască într'însul pe omul capabil să mânuiască iţele.

II socotea numai un personaj de duzină care se mulţumeşte cu roluri secundare. Conflictul dela Tsaritsyn, care trebuia să fie un serios avertisment pentru Trotski, a trecut fără ca să tragă concluzia necesară.

Satisfacţia momentană ca şi orgoliul au împiedecat pe Trotski să vadă în adversar pe un rival demn de luat în seamă. Conştient de superioritatea sa şi încrezător în steaua lui, priveşte viitorul fără grijă.

Nu concepea că altcineva poate să-i dispute întâietatea.

In niciun caz, nu putea bănui pe Iosif Djugajvilli.

Prea îl socotea neînsemnat pe georgian ca să-i acorde favoarea unui astfel de omagiu.

Când boala lui Lenin veni să-i deschidă ochii, se pomeni în faţa unei coaliţii bine organizate, cu ramificaţii adânci în toată ţara. Ţintuit pe patul de suferinţă, Lenin privea neputincios cum se desfăşura conflictul în sânul partidului.

cum Stalin "şi pregăteşte succesiunea şi-i gata să-i înfrunte voinţa.

O însănătoşire a lui Lenin era de natură să răstoane toate planurile „Troieei". Conducătorul Sovietelor, în preajma morţii, se hotărîse să înlăture dela conducere pe Stalin. Spre nenorocul lui Trotski, sfârşitul timpuriu al lui Lenin a consolidat situaţia rivalului său.

Ambiţiosul şi mândrul Trotski are amărăciunea să vadă cum steaua lui păleşte odată cu moartea lui Lenin.

Vânătoarea era una din distracţiile fostului generalisim alarmatelor roşii. într'o Duminecă din luna lui Octombrie 1923, plecase să vâneze raţe în regiunea mlăştinoasă dela Zabolotie. De pe urma acestei partide de vânătoare, Trotski se alege cu un reumatism şi cu nişte friguri groaznice. Din această pricină, e nevoit să stea în pat. In timp ce Trotski e pironit locului, „Troica" desfăşoară cea mai intensă activitate pentru asigurarea succesului. Soarta a favorizat pe Stalin ca rivalul său să fie imobilizat de boală, tocmai în momentul cel mai potrivit.

Trotski are perfectă dreptate când spune: „Cineva poate să prevadă o revoluţie, un războiu, dar îi este peste putinţă să prevadă urmările unei vânători de raţe, făcute în timp de toamnă".

Cât timp Lenin a fost teafăr, oculta s'a ferit să 'ntreprindă o luptă făţişă. S'a mulţumit cu o acţiune subterană. Când s'a spulberat însă orice speranţă de îndreptare a lui Lenin, „Troica" devine mai îndrăsneaţă şi mai puţin precaută; înteţeşte atacurile şi luptă fără cruţare. •

Moartea lui Lenin înlăturând orice considerente

de ezitare sau rezervă, conflictul se desfăşoară în toată amploarea Iui.

Stalin, dându-şi seama că nu poate opune lui Trotski, umila lui persoană, a ales pe Lenin ca stindard de luptă. S'a ferit însă să fluture acest steag cât timp Lenin a fost în viaţă. După moarte, „Troica" opune lui Trotski, pe Lenin. Pe toate căile, se încearcă să se creeze în jurul primului conducător sovietic, o aureolă de idol.

Cu toate protestările lui Trotski, în cetatea Kremlinului s'a ridicat în cinstea lui Lenin, un mausoleu impunător. Prin ridicarea în slavă a marelui dispărut, Stalin şi partizanii săi urmăreau micşorarea lui Trotski. Era necesar pentru succesul cauzei să dărâme popularitatea fostului generalisim al armatei roşii.

Trecutul lui Trotski a fost scotocit cu grijă şi minuţiozitate.

Şi cele mai mărunte neînţelegeri care, în chip fatal, au putut să survie între cei doi bărbaţi politici în decursul unei activităţi aşa de îndelungate, au fost folosite cu îndemânare în defavoarea lui Trotski.

Peste tot s'au străduit să puie faţă n faţă pe Trotski cu Lenin.

Au desmormântat vechile şi uitatele polemici dintre cei doi fruntaşi.

Au răscolit până şi arhivele poliţiei ca să se servească de o scrisoare a lui Trotski datată la 1912, scrisoare în care într'adevăr el vorbeşte cât se poate de rău pe socoteala lui Lenin.

S'au priceput de minune să treacă sub tăcere, perioada de colaborare fecundă dintre cei doi bărbaţi politici, cu evenimente ca lovitura de stat sau războiul civil, când ei erau nedespărţiţi, portretele lor mereu puse alăturea, numele lor mereu rostite împreună, — ca să insiste, în schimb,

asupra unor note discordante care au existat cândva în relaţiile dintre ei.

Buckharin, răscolind trecutul lui Trotski, caută să demonstreze că acesta, dela 1903, a fost în continuă opoziţie cu partidul; întotdeauna el a fost un eretic. Zinoviev merge şi mai departe „Trotski, non-bolşevic, devine anti-bolşevic, zice preşedintele Internaţionalei. Acela care spune că trotskismul poate fi în partid, acela încetează de a fi bolşevic". Autorul loviturei din Octombrie şi eroul războaielor civile, e înfăţişat ca un mic burghez, un duşman al poporului: „Un diletant al revoluţiei".

Pe de altă parte, ca să-i înstrăineze simpatiile ţărănimii, Trotski e denunţat ca unul care nu dă atenţia cuvenită acestei clase, subvalorând-o. In acest scop, „Troica" are grijă ca, la congresul al 12-lea din anul 1923, să propuie la raportul lui Trotski, relativ la industrie, un amendament care privea clasa ţărănească.

Trotski are imprudenţa sâ-1 combată. Adversarii ştiu să exploateze în favoarea lor această atitudine.

Presa, tribuna, reuniunile particulare, toate căile sunt folosite ca să apere leninismul şi să combată trotskismul.

„Leninismul, scrie Buckharin, care devine teoreticianul Troicei, înseamnă alianţa dintre ţărani şi muncitori; trotskismul o înspăimântătoare abatere". Prin lupta în contra trotskismului, Stalin caută să arate că nu vizează atât omul, cât directivele lui.

In timp ce _,,Troica" lupta pentru spulberarea popularităţii lui Trotski, acesta, bolnav de nervi, e nevoit să-şi caute de sănătate într'o regiune cu climă mai dulce. Nu rămâne însă inactiv. Scrie prefaţa la volumul al treilea a operelor sale complecte, editate de Stat.

„Lecţia din Octombrie", acesta este titlul operei care nu-i altceva decât un violent pamflet la adresa partidului bolşevic.

In toamna anului 1923, Trotski, urmărind să câştige de partea lui tineretul, „primăvara partidului", porneşte atacul împotriva vechilor cadre şi a birocratismului. In acest scop, formulează tezele „democraţiei muncitoreşti" şi a „noului curent". 64 de militanţi cunoscuţi sprijină tema lui Trotski. Rezoluţia afirmă necesitatea unui regim cu totul nou: libera discuţie, alegerea de jos în sus a conducătorilor şi a funcţionarilor partidului comunist.

„Bătrânii, strigă Trotski, înăbuşe tineretul. Ei îşi apără privilegiile lor". De aceea, cere pur şi simplu pensionarea lor şi primenirea cadrelor cu elemente tinere.

într'o scrisoare adresată Comitetului Central, Trotski vorbeşte răspicat de degenerarea posibilă a „Vechii Gărzi", citând exemplul şefilor Internaţionalei a doua: bătrânul Liebnecht, Bebel, Singer, Victor Adler, Kautski, Bernstein, Lafargue, Guesde care au căzut la sfârşitul vieţii lor în oportunism. Vechea gardă, simţindu-şi situaţia periclitată, strânge rândurile şi devine mai solidară ca oricând.

Ieşirea apolitică a lui Trotski aduce apa la moara lui Stalin.

In scurt timp, fostul comisar al armatei ajunge un izolat în partid.

In jurul lui nu rămân decât Rakovski, Preobrajenski şi alte câteva elemente. Grosul partidului e alăturea de Troică.

In şedinţa Comitetului Central care se întruneşte la 20 Ianuarie 1925, ca să discute cazul Trotski, numai doi oameni se ridică să ia apărarea fostului geneneralisim al armatei, Rakovski şi Piatacov. Adunarea, cu două voturi contra,

hotărăşte desărcinarea lui Trotski din diferitele funcţiuni şl de a supune congresului partidului chestiunea colaborării lui Trotski cu Comitetul Central. Adunarea era chiar pe punctul de a vota excluderea lui, dacă nu se opunea Stalin. împotriva lui Zinoviev care ameninţă cu demisia, secretarul general al partidului îl menţine pe Trotski atât în Politbiro cât şi în Comitetul Central. De bună seamă că Stalin îşi avea calculele lui. Pe de o parte, îl socotea pe Trotski mai puţin primejdios în cadrele partidului, iar pe de alta, prevedea viitorul conflict cu Zinoviev. Cu voie sau fără voie, fostul dictator al Rusiei reţinea faptul c'a ajuns să fie tolerat în partid, prin bunăvoinţa şi sprijinul lui Stalin.

La aşa ceva nu se aşteptase!

împiedecat de boală, Trotski nu poate participa la şedinţa Comitetului Central ce se ţine în ziua de 20 Ianuarie 1925.

Discuţia „cazului Trotski" are loc în lipsa lui. Fostul dictator caută să se apare printr'o scrisoare.

„Nu pot s'accept, susţine dânsul în acea scrisoare, învinuirea ce mi se aduce c'aş urmări o politică personală şi aş tinde la revizuirea leninismului. Tăgăduiesc în chip categoric că teoria revoluţiei permanente, care aparţine trecutului, m'ar fi determinat să neglijez ţărănimea, în cadrul revoluţiei sovietice... De asemenea, resping învinuirea cu pesimismul privitor la construcţia noastră socialistă, în faţa încetinirii revoluţiei în apus".

„Sunt gata, adaogă dânsul, să 'ndeplinesc orice sarcină mi-ar încredinţa-o Comitetul Central, în oricare post, sau chiar fără niciun

post, şi, bineînţeles, sub controlul partidului. Interesul cauzei noastre cere ca eu să fiu cât mai degrabă cu putinţă desărcinat din funcţia mea de preşedinte al Consiliului revoluţionar militar".

In locuinţa Iul din cetatea Kremlinului, în tovărăşia tinerei sale soţii şi a celor două fiice, fostul dictator aştepta cu nerăbdare rezultatul desbaterilor.

Când, seara târziu, tovarăşii lui de luptă, Rakovski şi Piatacov, îi relatează cele petrecute în şedinţa Comitetului, cu tot sentimentul înfrângerii şi al mândriei biciuite, Trotski se îndărătniceşte să nădăjduiască. Prevede într'un viitor foarte apropiat, desbinarea triumviratului.

Discuţia dintre Stalin şi Zinoviev e deja un indiciu.

In asemenea condiţii, crede că nu-i departe ziua când se vor grupa în jurul lui toate forţele opoziţioniste.

Gândul că poate fi din nou arbitrul situaţiei, îl consolează întrucâtva de înfrângerea suferită şi-i dă puteri de luptă.

Cu această speranţă'n suflet, pleacă în Caucazia, să-şi îngrijească de sănătate. E lucrul cel mai cuminte ce-1 poate face pentru moment.

Ca să spulbere bănuelile şi să salveze aparenţele, are grija să declare: „Ştiu că este peste putinţă să aibă cineva dreptate împotriva partidului său. Englezii au un proverb: De-i drept sau nu, e patria mea. Noi suntem şi mai îndreptăţiţi să spunem: De-i drept sau nu, e partidul meu".

Trotski îşi dădea seamă că nu poate lucra cu succes decât în cadrele partidului. Nutreşte nădejdea că, până la urmă, va reuşi să câştige de partea lui partidul. Până atunci, se mulţumeşte să urmărească din Caucaz desfăşurarea evenimentelor.

In aşteptarea momentului potrivit, el îşi caută de sănătate, într'o climă mai dulce şi departe de sgomotul luptei. Nu trece însă mult timp, şi Trotski are satisfacţia să vadă cum se împlinesc o parte din prevederile lui; izbucneşte conflictul între Stalin de o parte şi Zinoviev şi Kamenev de alta. Aceştia din urmă şi-au dat seamă că georgianul nu este deloc dispus să'mpartă puterea cu dânşii, să le accepte directivele.

înşelaţi în calculele lor, devin furioşi. Ciuda împotriva lui Stalin îi împinge în braţele lui Trotski.

Tot în jurul lui Trotski se grupează şi opoziţia de dreapta.

El întruchipează la un moment dat, nu numai speranţa opoziţiei din partid, dar şi aceea a elementelor burgheze.

„Inteligbenţa" rusă aprecia în Trotski pe omul vrednic şi de talent, în opoziţie cu Stalin şi acoliţii săi, care reprezentau în ochii ei, mediocritatea şi incultura.

Chiar dela prima întrevedere, Kamenev îl declară, plin de încredere: „E deajuns să vă arătaţi împreună cu Zinoviev pe aceeaşi tribună, şi partidul îşi va regăsi adevăratul Comitet Central".

Trotski, deşi nu împărtăşeşte optimismul lui Zinoviev, se asvârle în luptă. Şef necontestat al opoziţiei, atacă cu impetuozitate politica lui Stalin de încurajare a kulacilor, a nepmanilor şi a birocraţiei. Ii reproşează că pe această cale, el pregăteşte un Thermidor al revoluţiei ruseşti.

La 9 Thermidor, Robespierre a fost răsturnat de către capitaliştii francezi. Trotski declară că aceeaşi soartă aşteaptă revoluţia rusă.

Pentru întâmpinarea răului, el cere încetarea

dominaţiei de către o clică de birocraţi, democratizarea partidului, prin alegerea liberă a conducătorilor de jos în sus şi primenirea cadrelor cu elemente tinere.

Conducătorii bătrâni, spune Trotski, oricâte merite ar avea dânşii, riscă la sfârşitul vieţii să cadă în oportunism, cum s'a întâmplat cazul cu şefii social-democraţi dinainte de războiu.

Numai controlul democratic, exercitat de mase şi contribuţia forţelor noui aduse de tineret, poate salva partidul comunist rus, susţine Trotski. Evenimentele din Germania şi China îndreptăţesc pe Trotski ca s'atace cu vehemenţă politica internaţională a lui Stalin. înfrângerile suferite de soviete pe frontul luptei internaţionale nu sunt, după Trotski, decât urmarea firească a politicii „oportuniste dusă de Stalin, partizanul hotărît al socialismului într'o singură ţară". Acestei concepţii susţinute de Stalin, el opune doctrina „Revoluţiei permanente", potrivit căreia, revoluţia, odată deslănţuită va trebui să-şi urmeze cursul până la complecta prăbuşire a capitalismului şi înscăunarea regimului socialist în lumea întreagă. Falimentul revoluţiei bolşevice, Trotski îl atribue incapacitaţii conducătorilor sovietici.

„Nimic de mirare, susţine dânsul, când în fruntea partidului se găsesc oamenii care în 1917 erau cât p'aci să determine eşecul revoluţiei ruseşti. In 1917 spune Trotski, victoria a fost câştigată de dânsul şi Lenin, împotriva voinţii „oportuniştilor".

In Mai 1927, Trotski şi Zinoviev publică un manifest care-i un rechizitoriu cât se poate de aspru al politicii lui Stalin şi a conducerii centrale a partidului. Aproape 500 din membrii cei mai vechi ai partidului se grăbesc să iscălească manifestul.

Situaţia lui Stalin pare sdruncinată.

Opoziţia crede c'a sosit momentul să treacă la acţiune directă. Câteva întruniri reuşite le dă curaj să meargă înainte.

Stalin însă veghează.

Când, întruna din zilele lui Septembrie 1927, Trotski, însoţit de Zinoviev şl Radek, îşi face apariţia la un meeting muncitoresc, contrar aşteptărilor, lucrătorii îi întâmpină cu huidueli. încercarea lui Zinoviev din Octombrie al aceluiaşi an de a ridica muncitorimea din Petrograd, nu face decât să înteţească vigilenţa lui Stalin.

In şedinţa Comitetului Central dela 1 Noembrie 1927 (stil nou), special convocat, Trotski e învinuit c'a pactizat cu albii şi menşevicii şi că plănueşte un complot contrarevoluţionar. Buckharin şi Menjinski îi fac un aspru rechizitoriu. Trotski îi ascultă cu cel mai desăvârşit calm.

Când ia cuvântul, în loc să se apere, trece direct la atac.

„N'avem nevoie, spune el, de filosofia" eftină a lui Buckharin", şi fără să ţie seamă de întreruperi şi invectivele care curg ploaie, din toate părţile, el continuă cu vervă şi impetuozitate.

La învinuirea care i se aduce că face „îracţionism", el replică:

„Fracţiunea care guvernează a înşelat partidul, prezentând un agent al Ghepeului drept un ofiţer wranghelist şi înfăţişând rezultatele incomplecte a unei instrucţii care nu-i încă terminată. Dar aceasta nu-i nimic. Fracţiunea care guvernează urmăreşte distrugerea direcţiei leniniste a partidului şi'nlocuirea ei provizorie printr'o direcţie stalinistă. Provizorie, fiindcă izbânda de astăzi a lui Stalin precedează căderea lui politică".

„Cuvinte de menşevic" îi strigă Voroşilov, Trotski nici nu-1 ia în seamă.

„Vreţi să ne excludeţi din Comitetul Central, spune el. Fracţiunea conducătoare care exclude din partid sute şi sute de lucrători bolşevici fanatici, fracţiunea care îndrăsneşte să excludă din partid bolşevici de talia lui Mracicovski, Lerebriakov, Preobrajenski, Charov, Sarkis, Vuiovici, fracţiunea Stalin-Buckharin care asvârle în închisorile Ghepeului militanţii de seamă, fracţiunea care se impune prin mijloace violente, înăbuşind gândirea partidului, prin desorganizarea avangardel proletariatului nu numai din Rusia Sovietică, ba chiar din lumea întreagă, această fracţiune nu poate să ne tolereze în sânul Comitetului Central, nici măcar o lună înainte de congres. Ea se teme de programul nostru, ea se teme de mase".

întreruperi, strigăte, injurii, îl întâmpină la tot pasul.

Trotski însă nu se dă bătut. Evocă testamentul lui Lenin, în care şeful dispărut vorbeşte de brutalitatea şi de lipsa de loaialitate a lui Stalin. In vacarmul general, el aminteşte sfatul dat cu limbă de moarte de către Lenin de a îndepărta pe Stalin dela conducerea partidului, ca unul care poate să ducă partidul la destrămare şi pieire.

Din toate părţile, curg invectivele: Canalie! Menşevic neruşinat! Mic burghez! Flecar! Jos Trotski! Destul cu limbuţii! Trădătorule!

Trotski, fără să se emoţioneze, îşi continuă rechizitoriul.

Adunarea însă îşi pierde orice răbdare.

— Pleacă din partid, cioclu al revoluţiei! Ruşine! Jos! Jos cu canalia! Jos cu renegatul! Acestea sunt strigătele care se aud din toate părţile.

Trotski însă înfruntă cu bărbăţie ostilitatea îndârjită a sălii.

Eroul revoluţiei din Octombrie, copilul răsfăţat al întrunirilor publice de pe vremuri, se alege măcar cu această satisfacţie.

*

Octombrie 1927. Zece ani de zile dela triumful revoluţiei şi înscăunarea regimului sovietic. Guvernul face mari pregătiri pentru sărbătorirea în chip deosebit a acestei aniversări. Delegaţi din diferite ţări străine îşi anunţă sosirea

Trotski vede cu ciudă şi amărăciune cum organizează serbarea, scriu articole şi rostesc discursuri pentru proslăvirea revoluţiei din Octombrie, oameni care în acele zile istorice erau sau de partea cealaltă a baricadei sau păstrau o atitudine rezervată.

El, eroul revoluţiei, citeşte articole şi ascultă discursuri la radio în care e înfăţişat ca un trădător al cauzei revoluţionare.

Cu voie sau fără voie, gândul lui sboară în trecut.

Se vede rând pe rând, perorând pe scena circului Modern, citadela lui inexpugnabilă, prezidând cu autoritate şi prestigiu şedinţele Sovietelor, conducând dela Institutul Smolny mişcarea revoluţionară, lansând dela Tsarskoie-Selo faimosul manifest, cutreierând cu trenul lui legendar toate fronturile de luptă.

In deosebi, îşi aminteşte de noaptea lui 24 Octombrie şi de ziua de 25, când se hotărăşte soarta revoluţiei. Instalat într'una din încăperile institutului Smolny, în calitatea lui de preşedinte al Comitetului revoluţionar, el conduce toate operaţiile pentru cucerirea puterii.

In noaptea aceea memorabilă, ca unul care are frânele comandei, ţine în mâna lui soarta revoluţiei. Un pas greşit, un moment de neatenţie, de slăbiciune sau şovăire, poate s'atragă după sine dezastrul.

Trotski însă izbuteşte să asigure victoria.

In dimineaţa zilei de 25 Octombrie, garnizoana n'ascultă decât de dânsul.

In seara aceleiaşi zile are satisfacţia s'anunţe Sovietului arestarea guvernului provizoriu şi triumful revoluţiei.

Alăturea de Lenin, tolăniţi pe un ţol întins pe duşumea, ei se bucură de splendoarea clipei. După câteva zile, Trotski îşi face intrarea triumfală la Tsarskoie-Selo, şi arestează în numele guvernului Sovietic pe generalul Krasnov.

La toate acestea se gândeşte cu ciudă şi amărăciune Trotski, când vede cum alţii fac pregătirile pentru sărbătorirea acelor glorioase zile şi citeşte articole în care el e ponegrit.

Neputându-se resemna să asiste la serbările aniversării ca un spectator incomod şl indezirabil, foloseşte acest prilej ca să'ncerce o răscoală a maselor.

In timp ce oficialitatea comemorează în faţa mausoleului lui Lenin, printr'un meeting uriaş amintirea victoriei din Octombrie 1917, Trotski şi Zinoviev ocupă cu forţa amfiteatrul Universităţii, unde ţin o întrunire destul de reuşită.

Pe placardele opoziţiei stă scris: „Jos dreapta, culacii, nepmanii şi birocraţia". „Să executăm testamentul lui Lenin!" „Contra oportunismului, contra sciziunii, pentru unitatea partidului leninist".

Dar Stalin nu-i Kerenski. El somează opoziţia să se supuie, încetând orice activitate. La refuzul acesteia, Comitetul Central, convocat în ziua de 15 Noembrie, hotărăşte excluderea din partid şi Internaţionala comunistă a lui Trotski, Zinoviev, Kamenev şi altor fruntaşi opoziţionişti.

După câteva săptămâni, Zinoviev şi Kamenev,

speriaţi de perspectiva sumbră ce-i aşteaptă, capitulează în chip ruşinos.

Numai Trotski rămâne dârz pe poziţie.

El poate fi învins, dar nu îngenunchiat.

Trădarea lui Zinoviev şi Kamenev, nu-1 împiedecă pe Trotski să continue campania opoziţionistă. Deşi suprave^hiat în deaproape de agenţii Ghepeului, el găseşte mijloacele necesare ca să desfăşure o intensă activitate clandestină, încearcă să înjghebeze din nou un bloc al opoziţiei. Ca să dea o mai mare amploare, caută să puie în mişcare secţiile internaţionale din străinătate. In acest scop, trimite instrucţiuni şi întreţine o vastă corespondenţă. Se strădueşte să exploateze nemulţumirile şi eşecul politicei lui Stalin în China.

Are însă naivitatea să se încreadă prea mult în forţele sale.

Mintea lui nu concepe că s'ar putea întâmpla ca în Rusia Sovietică să se atingă cineva de dânsul. Nu-şi poate imagina că Stalin ar îndrăsni să se atingă de eroul revoluţiei din Octombrie, îşi închipuie că muncitorimea şi armata roşie n'ar îngădui o astfel de nelegiuire.

Pesemne că Trotski nu-şi cunoştea bine adversarul.

Stalin este omul care nu se dă în lături dela nimic.

A şovăit atâta timp numai cât a socotit că o măsură drastică poate să-i îngreuieze situaţia. €ând şi-a dat însă seama că orice tergiversare poate să-i fie fatală, iar popularitatea lui Trotski începuse să slăbească, datorită propagandei organizată de dânsul, atunci nu mai stă să se împiedice de scrupule.

într'o zi din Ianuarie 1928, din ordinul lui Stalin, fostul comisar al poporului, eroul revoluţiei din Octombrie, e ridicat cu forţa dela locuinţa lui şi deportat în Siberia.

Spre marea lui surprindere, Trotski constată că nimenea nu se mişcă. Ştirea, după cum era de aşteptat, provoacă numai consternare şi emoţie generală. Partizanii se mulţumesc să murmure în surdină.

Armata roşie, creată prin zelul şi priceperea sa, se fereşte să ia o atitudine; se mărgineşte să simpatizeze cu exilatul.

Unul din meritele lui Trotski e faptul că s'a ferit să facă din armată care era opera lui, un instrument personal. Dimpotrivă, a căutat ca s'o subordoneze partidului. Prin felul cum a înţeles s'o organizeze, armata apare ca o emanaţie a partidului şi a regimului.

Din această pricină, în momentul critic, Trotski n'a putut să găsească în armată un sprijin făţiş şi efectiv. In asemenea condiţii, fostul comisar al poporului e silit să ia drumul surghiunului, ca pe vremea ţarismului. Pentru un astfel de rezultat, s'a sbătut el o viaţă întreagă şi s'a expus tuturor primejdiilor? Niciodată nu-i trecuse prin gând că'n republica socialistă, visată de dânsul şi construită cu ajutorul său, în calitatea de ctitor al noului regim, va fi deportat în Siberia, ca pe vremea ţarismului.

Fantezia lui de ziarist în goană după senzaţional, nu putuse ticlui o asemenea situaţie paradoxală.

Când, cu zeci de ani în urmă, făcea acelaşi drum înspre Siberia, adolescentul Trotski n'avea niciun fel de nedumerire asupra rostului pedepsei. Duşman neîmpăcat al regimului ţarist, găsea foarte firesc să sufere urmările activităţii sale subversive.

Nu-şi închipuia însă că va veni o zi, când, în numele republicei socialiste, va fi deportat ca odinioară.

Cu atât mai uluitoare apare realitatea, cu cât au fost momente când el trecea drept arhanghelul revoluţiei ruse şi deţinătorul destinelor vastului imperiu. Au fost chiar momente când a nutrit speranţa că nu-i departe ziua, când are să-şi facă intrarea triumfală pe străzile Berlinului şi ale Parisului. In locul unor astfel de satisfacţii, el se pomeneşte surghiunit la Alma-Ata, o localitate din Asia Centrală.

Aşa de mare era distanţa care despărţea pe Trotski de capitala ţării, încât Voroşilov îşi îngăduia luxul să spuie în gura mare: „Dacă se întâmplă să moară, noi n'avem de unde să ştim aşa devreme".

Ca să-1 izoleze cât mai mult, adversarii au avut grija să'ndepărteze de lângă dânsul pe cei doi colaboratori, Sermux şi Posnanski, care au ţinut cu tot dinadinsul să-1 însoţească în surghiun. Ba ceva mai mult, ei au trebuit să plătească cu deportarea, devotamentul pentru şeful lor.

Izolându-1 în această regiune îndepărtată, Stalin a crezut că va reuşi să facă inofensiv pe neînduplecatul lui rival.

Sunt persoane care susţin că, prin deportarea la Âlma-Ata, o localitate bântuită de friguri, lepră şi de ciumă, Stalin a urmărit pe căi piezişe, moartea lui Trotski. Era încredinţat că sănătatea şubredă a lui Trotski nu va putea suporta rigorile climei. Se aştepta să-1 doboare boala, molima şi obida. Trotski însă rezistă şi se agită.

Viaţa în faer liber, odihnă şi vânătoarea îi fac bine.

Depărtarea nu-1 împiedecă să întreţie corespondenţă, să trimeată instrucţii, să alimenteze opoziţia.

Stalin, alarmat de acţiunea lui Trotski, îl somează prin intermediul Ghepeului, să întrerupă orice activitate politică.

Ca răspuns la acest ultimatum, Trotski trimite Comitetului Central şi preşedintelui Internaţionalei comuniste, o scrisoare cu următorul cuprins: „Astăzi, 16 Decembrie, împuternicitul Ghepeului Volinski ne-a remis oral, în numele acestei instituţii, următorul ultimatum: „Institutul Ghepeului a hotărît să vă ceară angajamentul categoric de a înceta activitatea voastră; altminteri se va vedea silit să schimbe condiţiile voastre de viaţă, în sensul că veţi fi cu totul izolat de viaţa politică şi ca urmare, se va pune chestiunea mutării voastre, intr'un alt loc".

Independent de purtarea pe care ar urma s'o aibă Instituţia Ghepeului care, în această afacere, nu joacă deloc un rol independent, ci execută numai o veche hotărîre cunoscută de mine de mult timp a îracţiunei lui Stalin, socot de neapărată nevoie de a aduce la cunoştinţa Comitetului Central comunist-rus şi a Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste, cele ce urmează: Mi se cere să renunţ la orice activitate politică; aceasta vrea să zică că mi se cere să renunţ la lupta pentru interesele proletariatului internaţional, luptă pe care o duc fără încetare de 32 ani, adică din clipa când am început să fiu conştient. încercarea de a înfăţişa această activitate ca „contrarevoluţionară", vine din partea acelora pe care eu îi acuz înaintea proletariatului internaţional de a fi călcat în picioare însăşi temeliile învăţăturii lui Marx şi Lenin, de a fi violat interesele istorice ale revoluţiei mondiale, de a îi rupt cu tradiţia şi testamentul din Octombrie, pregătind

în chip inconştient, deci cu atât mai primejdios, Thermidorul.

A renunţa la activitatea politică, ar însemna să încetez lupta contra orbirii actualei direcţii a partidului care, pe deasupra dificultăţilor pe care le întâmpină realizarea regimului socialist, îngrămădeşte din ce în ce mai multe dificultăţi politice, care provin din cauza incapacităţii oportuniştilor de a duce o politică proletară de o mare amploare istorică; ar însemna să renunţ la lupta împotriva regimului înăbuşitor din partid care se manifestă printr'o presiune crescândă, exercitată de către clasele duşmănoase asupra avangardei proletariatului; ar însemna să accept cu pasivitate politica economică a oportunismului care, săpând şi sdruncinând temeliile dictaturei proletariatului, stinghereşte desvoltarea sa materială şi culturală, aducând în acelaşi timp o atingere gravă uniunii muncitorilor şi ţăranilor lucrători, temelia Puterii Sovietelor. Aripa leninistă a partidului primeşte în continuu lovituri, începând dela 1923, adică aproape dela înăbuşirea fără exemplu a revoluţiei germane. Şi numărul loviturilor sporeşte odată cu înfrângerile proletariatului Internaţional şi Sovietic, urmare a unei direcţii oportuniste.

Slăbiciunea de nevindecat a reacţiunii aparatului, oricare ar îi puterea sa aparentă, stă în aceea că ea nu ştie ceea ce face. Execută poruncile care-i vin din partea claselor vrăjmaşe. Nu poate fi blestem istoric mai mare pentru o fracţiune care a izvorît din revoluţie şi care totuşi o sapă.

Cea mai mare forţă istorică de care dispune opoziţia, oricât ar apărea ea de slabă în momentul de faţă, e că dânsa cunoscând pulsul procesului istoric mondial, vede limpede dinamica forţelor de clasă, prevede ziua de mâine

şi o pregăteşte în chip conştient. A renunţa la activitatea politică, ar însemna să renunţăm la pregătirea zilei de mâine.

Sunt ameninţat că se vor modifica condiţiile existenţei mele şi voiu fi izolat de viaţa politică, ca şi cum acuma nu sunt deportat la 4000 km. de Moscova la 250 km. departe de calea ferată şi aproape la aceeaşi distanţă* de hotarele deşerte ale Chinei din Răsărit, într'o localitate unde bântuie în chip îngrozitor malaria în acelaşi timp cu lepra şi ciuma. Ca şi cum fracţiunea lui Stalin, a cărui organ imediat este Ghepeul n'a făcut tot ce i-a stat în putinţă de a mă izola nu numai de viaţa politică, dar de orice altfel de viaţă. Ziarele din Moscova nu sosesc aici decât după un timp de 10 până la o lună de zile întârziere. Scrisorile sosesc rar, după ce au stat câte o lună sau două ba chiar trei, în sertarele Ghepeului şi ale secretariatului Comitetului Central. Situaţia este aceeaşi, ba chiar mai rău, pentru miile de bolşevici leninişti a căror merite faţă de revoluţia din Octombrie şi proletariatul internaţional sunt cu mult mai mari meritelor acelora care i-au întemniţat sau deportat.

Pregătind măsuri de represiune din ce în ce mai aspre contra opoziţiei, mica fracţiune a lui Stalin, pe care Lenin l-a numit în testamentul său „brutal şi neloaial", într'un timp când defectele sale nu se arătaseră încă în aşa măsură, se strădueşte necontenit prin mijlocul Ghepeului, de a pune în chip artificial opoziţia în legătură cu oarecare inamici ai dictaturei proletariatului. Violenţele, torturele fizice şi morale sunt aplicate celor mai buni militanţi bolşevici pentru credinţa lor faţă de tradiţia din Octombrie. Acestea sunt condiţiile generale care, dacă am da crezare instituţiei Ghepeului, nu pot

să'mpiedece astăzi activitatea politică a opoziției şi a mea în particular.

Amenințarea mizerabilă ce mi se face de a-mi schimba condițiile de astăzi într'o izolare mai riguroasă, nu înseamnă altceva decât hotărîrea luată de grupul lui Stalin de a înlocui deportarea prin temniță. Această hotărîre, după cum am spus-o mai sus, nu-i deloc nouă pentru mine. Luată încă din 1924, ea a fost aplicată în chip treptat şi progresiv, spre a obişnui pe nesimțite partidul strivit şi înşelat, cu metodele lui Stalin.

In „Declarația" pe care am prezentat-o la congres, scrieam cuvânt cu cuvânt, ca şi cum noi am prevăzut ultimatumul care mi se adresează astăzi: „A cere din partea revoluționarilor această renunțare (renunțarea la orice activitate politică), aceasta nu poate să vie decât din partea unei birocrații cu totul rătăcită. Asemenea angajamente n'ar putea fi luate decât de nişte renegați mizerabili". Nu pot să schimb nimic din ceea ce s'a spus atunci.

Fiecare cu soarta lui. Voi continuați să puneți în aplicare ceea ce vă inspiră clasele vrăjmaşe proletariatului. Noi cunoaştem datoria noastră. O vom îndeplini-o până la capăt. L. Trotski, 16 Decembrie, 1928, Alma-Ata".

In ziua de 20 Ianuarie 1929. emisarul Ghepeului, însoțit de o ceată de agenți înarmați, se prezentă la locuința lui Trotski ca să-i facă cunoscut ordinul după care, potrivit art. 58—10 din codul criminal, „Cetățeanul Trotski, Leon Davidovici, va îi expulzat din cuprinsul hotarelor U. R. S. S.-ului".

Aceasta era răsplata pentru serviciile aduse revoluției.

Invitat să iscălească de primire, Trotski a găsit cu cale să scrie aceste cuvinte: „Criminală

în îond şi ilegală în formă, această decizie a Ghepeului mi-a fost comunicată la 20 Ianuarie 1929. Trotski".

In toiu de iarnă şi pe un ger straşnic, Trotski împreună cu familia străbate munții Kurdai.

Internat pe insula Prinkipo, el continuă să se războiască cu „epigonii".

Luptă cu toată furia pe care o stârneşte înfrângerea. Ciuda şi revolta îi alimentează talentul lui de pamfletar.

Sub imboldul patimei, scrisul lui îşi păstrează sprinteneala tinerească. Prin lucrări de tot felul, caută să-şi răzbune decapitarea lui politică.

Datorită acestei munci, el suportă loviturile soartei.

Din cauza prigoanei lui Stalin, una din fiicele sale recurge la sinucidere, iar cealaltă moare de oftică galopantă. Şi amândouă, fete în floarea vârstei: una avea 32 ani, iar cealaltă abia împlinise 26.

Copiii lui au trebuit să plătească cu prețul vieții lor, consecințele politicei sale.

Nici nu se poate închipui o durere mai mare pentru inima unui părinte.

Unii ar fi ispitiți să vadă într'asta răsplata Providenței pentru atrocitățile săvârşite de Trotski, în timpul războiului civil.

într'o şedință memorabilă care a avut loc pe la sfârşitul anului 1927, Trotski, adresându-se grupului lui Stalin, se exprimă cam în felul următor:

„Când inamicul are să fie la 10 km. de capitală, noi vom face ceea ce a făcut la timpul său Clemenceau. Vom răsturna acest guvern inert care este neputincios s'asigure victoria.

Vom face ce a făcut Clemenceau, dar cu deosebire că Clemenceau s'a mulţumit cu luarea puterii, pe câtă vreme noi vă vom împuşca pe toţi. Şi voi, la rândul vostru, aţi dori să ne împuşcaţi, dar nu îndrăsniţi. Noi însă, vă vom împuşca, căci aceasta va fi condiţia neapărată pentru câştigarea biruinţii".

Până acuma, Trotski n'a avut prilejul să aducă la îndeplinire ameninţarea. Nu s'a ivit încă primejdia. Stalin continuă să domnească.

Pribegind prin străinătate, Trotski aşteaptă momentul.

E'ncredinţat că va veni o zi când Sovietele vor avea din nou nevoie de dânsul ca să salveze regimul dintr'o situaţie disperată.

Nicio clipă nu-i trece prin gând că rolul acesta de salvator l-ar putea juca un altul, în locul lui.

Orgolios şi conştient de valoarea sa, se crede predestinat pentru roluri istorice. înfrângerile le socoate drept faze pregătitoare ale victoriei de mâine.

In trecut, temniţa şi exilul i au pregătit drumul spre Kremlin.

De ce, de data aceasta, ar fi altfel ?

Ingratitudinea oamenilor şi vitregia împrejurărilor, n'au fost de natură să-i întunece perspectiva istorică.

Dincolo de hăţişurile care azi îi încurcă drumul, îi place să vadă luminişul zilei de mâine.

Are iluzia că va urca din nou culmile puterii.

Decepţiile încercate cu cele două Internaţionale nu-1 împiedecă deloc să se înhame la întemeierea Internaţionalei a patra.

Fiind convins că istoria nu o fac oamenii sceptici, el nu-şi dă nici cea mai mică osteneală să se întrebe asupra inutilităţii sforţărilor.

Sub impulsul firii sale active şi ambiţioase, el mereu năzueşte şi se agită.

Lăsând altora grija să reflecteze asupra zădărniciei eforturilor şi a deşertăciunilor lumeşti, se strărădueşte să joace un rol important în istoria omenirii.

In acest sens, e foarte interesantă o convorbire pe care o are Trotski, la Prinkipo, cu unul dintre vizitatori.

— Câţi ani aţi făcut parte din Internaţionala a doua? îl întreabă vizitatorul.

— Dela 1897—1914, prin urmare, mai mult decât 17 ani, îi răspunse exilatul dela Prinkipo.

— Şi pe urmă?

— Şi pe urmă, ruptură cu Internaţionala a doua, odată cu începerea războiului şi aproape cinci ani de luptă pentru o nouă Internaţională care a fost întemeiată în anul 1919.

— Prin urmare, aţi făcut parte din Internaţionala a treia, timp de 14 ani.

— Aproape.

— Şi acum, sunteţi dispus să clădiţi pe a patra? Nu seamănă aceasta cu învârtirea unei veveriţe într'o cuşcă?

— Nu, nu-i deloc aşa. întreaga desvoltare a omenirii nu se desfăşură după o linie dreaptă,. ciTdupă una complexă, căci drumul pe care-1 străbate nu-i indicat de linie şi compas, ci de forţe vii care trag din diferite părţi. Orbita istorică a clasei muncitoreşti nu face excepţie.

Fiecare din marile izbânzi câştigate, proletariatul, singura clasă congresistă a omenirii, a trebuit să le plătească cu preţul unor noui întrângeri, dezamăgiri şi retrageri. Internaţionala a doua a îndeplinit la timpul său, o mare operă educativă. Dar ea s'a prăpădit din cauza unui

spirit îngust naţionalist şi reformist. Când capitalismul trece din perioada sa de ascensiune la aceea de stagnare, el caută să se sprijine pe o politică de reforme. Pe de altă parte, hotarele naţionale devin strâmte pentru evoluţia economică: Social-patriotismul îmbracă un caracter profund reacţionar. Internaţionala a doua a îost înlocuită prin Internaţionala a treia. Revoluţia din Octombrie a fost botezul ei istoric.

Dar revoluţia la rândul ei, este şi ea un proces profund contradictoriu, a cărei etape sunt condiţionate de circumstanţe de timp şi de loc. Din sânul revoluţiei a ieşit o pătură conducătoare care apără şi denaturează, în acelaşi timp, sistemul social creat de revoluţie, luând măsurile celui mai miop, mai mărginit şi mai ruginit birocratism.

Datorită autorităţii revoluţiei din Octombrie, birocratismul sovietic a aservit Internaţionala Comunistă, răpindu-i orice personalitate şi făcând-o neputincioasă. In ultimii ani, ea n'a adus proletariatului nimic altceva decât un regim poliţist înăbuşitor, greşeli de neiertat şi înfrângeri din cele mai grele. Ca urmare, fără voie, a contribuit la renaşterea vremelnică a partidelor social-democrate, osândite de istorie. Luptând cu furie împotriva lor, cu vorba, dar cedându-le de fapt terenul, ea a deschis porţile unei reacţiuni ne mai pomenite în istorie.

Victoria fascismului în Germania a fost prilejuită de capitulările combinate ale celei de a doua şi a treia Internaţională. Astfel de crime nu pot îi iertate. Partidele care s'au făcut vinovate de cea mai mare catastrofă politică sunt osândite să fie date în lături.

Din groaznica reacţiune de astăzi, proletariatul, mai curând sau mai târziu, va apuca din nou pe calea revoluţionară. îşi va strânge însă

rândurile, sub un nou steag. Acesta este sensul istoric al pregătirii Internaţionalei a patra".

Şi el, Trotski vrea să fie stegarul acestei noui Internaţionale.

Preferă bucuros exilul, decât să renunţe la asemenea cinste.

Dela înălţimea acestei misiuni, priveşte cu dispreţ pe ceilalţi tovarăşi de luptă care au capitulat în faţa atot-puterniciel lui Stalin.

Are satisfacţia că numai el s'a 'ncumetat să'nîrunte până la capăt, voinţa de fier a „năzdrăvanului georgian".

Numai el se menţine dârz pe poziţie şi nu înţelege să'ngenuncheze.

Dac'a pierdut puterea, a ţinut în schimb să-şi păstreze onoarea.

In contrast cu Lenin care era cu totul lipsit de sentimentul onoarei, Trotski e animat de o asemenea preocupare de natură burgheză.

Nu degeaba, adversarii l-au taxat de mic burghez.

Prigoana şi izolarea îi întăresc conştiinţa superiorităţii.

Conştient de acest sentiment, el înfruntă cu bărbăţie oamenii şi vitregia soartei.

Sub vraja peisajului mediteranean care de obiceiu favorizează contemplaţia şi distramă voinţa, Trotski simte dimpotrivă cum se înteţeşte întrInsul dorul de luptă, şi caută să pregătească victoria de mâine.

Dar nu este decât o aparenţă, vor fi dispuşi să susţie unii.

In fond, la Prinkipo, contrar acestor aparenţe, Trotski nu face decât să viseze; căci în definitiv ce este Internaţionala a patra?

O vedenie întrezărită de surghiuniţi, într'un moment de reverie; un efect al înrâuririi mediului mediteranean.

Cade în sarcina evenimentelor să hotărască care dintre ipoteze e cea veridică.

Oricum ar fi însă, trebue să recunoaştem că ideea Internaţionalei a patra a fost binefăcătoare pentru Trotski.

Iluzie sau nu, ideea Internaţionalei a patra a fost pentru dânsul, poligonul de susţinere.

Lipsit de acest suport şi îndemn sufletesc, el era osândit să cadă pradă celui mai amarnic scepticism.

Salvat dela un asemenea naufragiu moral, el năzueşte, luptă, speră.

Pe un astfel de om care nu dezarmează, avem dreptul să-l socotim un învins?

Un astfel de om e de admirat sau de compătimit ?

Desigur, că pentru mândrul şi ambiţiosul Trotski, nu poate fi nenorocire mai mare, nu poate fi jignire mai sângeroasă, decât să se ştie că inspiră milă şi compătimire.

E omul care ţine cu orice preţ să smulgă admiraţia.

In această situaţie, te întrebi: Ce a reuşit să facă?

Consiliul profesoral al Seminarului Teologic din Tiflis, convocat în şedinţă extraordinară, avea menirea să sancţioneze o faptă de o gravitate excepţională. In rândurile elevilor seminarişi, se descoperise un cuib de socialişti. Tinerele vlăstare, destinate carierei eclestiastice, în loc să aprofundeze Biblia şi catehismul, se îndeletniceau, cu citirea broşurilor de propagandă, socialistă.

Karl Marx înlocuise pe apostolul Pavel şi pe ceilalţi părinţi ai bisericii. Citeau cu lăcomie, noaptea, la flacăra lumânării, cărţuliile cu copertă roşie.

In fruntea lor se găsea elevul Iosif Djugajvilli.

Pentru siguranţa Statului, pentru ,restabilirea disciplinii sdruncinate şi pentru salvarea prestigiului instituţiei, era nevoie de o pedeapsă exemplară.

Trebuia, după expesia directorului „să se îndepărteze oaia râioasă din sânul turmei, ca astfel să fie ferită de molipsire".

Cu unanimitate de voturi, consiliul hotărî eliminarea din seminar a elevului Iosif Djugajviliî „pentru erezie socialistă".

Cu această măsură severă, Corpul Didactic era încredinţat că şi-a făcut cu prisosinţă datoria către instituţie, tron şi ţară.

In naivitatea lor, profesorii credeau că, prin eliminarea unui element subversiv, se garantează bunul mers al societăţii.

In simplitatea lor, erau departe de a bănui

urmările contrare măsurii luate. Nu şi-au dat osteneala să-şi dea seama că, prin sancţiunea excluderii, elevul Djugajvilli e îmbrâncit în braţele revoluţiei.

Fără pedeapsa excluderii, poate că altul ar îi fost cursul vieţii lui Iosif Djugajvilli. Ar fi terminat cu bine Seminarul; elanurile revoluţionare s'ar fi irosit cu timpul, iar el, pe nesimţite, ar fi ajuns un popă obişnuit, stâlp al bisericii şi al regimului ţarist.

Miopia profesorilor dela Tiflis însă, i-a deschis drumul spre Kremlin.

In faţa imputărilor aduse, elevul Iosif Djugajvilli, nu încearcă nici să tăgăduiască, nici măcar să-şi micşoreze vina.

Se mulţumeşte numai să-şi denunţe tovarăşii.

Gestul impresionează în chip neplăcut chiar pe directorul Seminarului.

In rândurile socialiştilor pin Tiflis, el provoacă furtuni de indignare.

Cel mai pornit împotriva lui, este lucrătorul Sturna, acela care l-a introdus cel dintâiu în cercurile revoluţionare; îşi imputa cu severitate greşala de a fi acordat girul său unui trădător.

In locuinţa lucrătorului Sturna se întruneşte Tribunalul de onoare al partidului social-democrat să judece pe vinovatul Djugajvilli. Condamnarea lui e aproape sigură. Fapta incalificabilă de care s'a făcut vinovat inculpatul, nu-i de natură să găsească în ochii juriului, îndurare sau circumstanţe uşurătoare.

Pentru îndeplinirea formalităţilor, i se dă cuvântul să se apere.

La întrebarea preşedintelui, dacă e adevărat

că şi-a denunţat tovarăşii, tânărul Djugajvilli răspunde cu un „da" răspicat.

„Tovarăşi, continuă el să se explice. Partidul nostru e lipsit de partizani. Elevii de seminar erau destinaţi să devie preoţi sau călugări şi, ca atare, servitori credincioşi ai Bisericii. Dar eu i-am câştigat pentru cauza revoluţiei. In clipa de faţă, după hotărîrea Consiliului, li-e închis accesul în societatea burgheză. Sunt nevoiţi să devie şi să rămâie tovarăşii noştri.

Denunţarea mea a dăruit partidului o duzină de revoluţionari culţi şi credincioşi, cu un cuvânt, oameni care ne trebue".

Asistenţa rămâne uluită de această argumentare interesantă şi convingătoare. Tânărul Djugajvilli iese din judecată cu prestigiul sporit.

El se relevă ca un om care ştie ce vrea, hotărît şi îndemânatec, cunoscător al sufletului omenesc, igenios în alegerea mijloacelor.

Partidul e încântat de această achiziţie; vede într'însul un element care promite. Nimeni însă nu putea să bănuiască ascensiunea vertiginoasă care-l aştepta într'un viitor mai îndepărtat.

De bună seamă că nici dânsul nu întrezărea o asemenea perspectivă, nici măcar în clipele lui de rară reverie.

Şi chiar astăzi, multă lume, plină de nedumerire se întreabă: Cum a fost cu putinţă ca feciorul cizmarului Visarion Djugajvilli să ajungă Dictatorul Rusiei?... Nedumerirea e firească, fiindcă ascensiunea lui Stalin nu s'a produs la lumina zilei şi cu asentimentul opiniei publice, în aplauzele mulţimii, ci în surdină, pe'ndelete şi'n zigzaguri.

Ignorând cu desăvârşire activitatea febrilă din culise, a lui Stalin, spectatorii au rămas consternaţi, când l-au văzut apărând pe scenă, în rol de primadonă a revoluţiei ruse. Până atunci,

publicul cel mare îl confundase cu gloata coriștilor. O bună parte din acest public, nici astăzi nu-i dispusă să-i recunoască meritul locului pe care-1 ocupă.

Continuă să-1 considere ca uzurpator.

Pentru alții, Stalin constitue o enigmă, lăsând istoriei sarcina s'o descifreze.

Să fie chiar așa?

Iosif Djugajvilli este fiul lui Visarion Djugajvilli, originar din regiunea muntoasă a Transcaucaziei Septentrionale și pripășit pentru o bucată de vreme în târgul Gori, o localitate în Georgia.

In tinerețe, flăcăul Visarion Djugajvilli hoinărise prin văgăunile munților, îndeletnicindu-se cu meșteșugul haiduciei, ocupație nu tocmai așa de disprețuită de oamenii din partea locului.

Dela așezarea lui în târgul Gori, Visarion Djugajvilli se îndeletnicea cu ciobotăria. Purta în suflet însă, nostalgia vieții haiducești.

Din peregrinările lui, prin ținuturile locuite de oseți, el se alese cu o mireasă.

Din această împreunare de neamuri asiatice, își trage originea Iosif Djugajvilli.

Despre georgieni se spune c'ar fi mai puțin inteligenți ca restul locuitorilor din Caucaz; în școlile în care se găsesc alăturea de tătari și armeni, ei sunt inferiori acestora, în ce privește învățătura limbilor străine, studiul științelor și darul vorbirii. (Reclus.)

Stalin pare că'ntruchipează tipul georgianului înfățișat de Reclus: nu se distinge printr'o inteligență sclipitoare, talent oratoric sau cultură vastă; a fost incapabil să-și însușească o limbă străină.

Găsim însă la dânsul și însușiri care nu apar-

țin neamului georgian; ele se datoresc originei osete, după mamă. Din rândurile acestui trib asiatic, oameni duri și ursuzi, rușii recrutau o bună parte din jandarmii și paznicii ocnelor.

Astăzi, ei au recrutat pe paznicul Republicii Sovietice.

La 1879, anul nașterii lui Stalin, Caucazia se găsea de aproape trei sferturi de veac, sub stăpânirea rusească.

Georgienii, oamenii mândri și dornici de libertate, se împăcau cam greu cu ocupația străină și starea de iobăgie.

Timp de mai bine de o jumătate de secol, s'au împotrivit rusificării cu arma în mână. Armata și autoritățile Țarului avură mult de furcă cu liniștirea acestui ținut. Cete răslețe de haiduci ațineau potecile și hărțuiau continuu pe stăpânitori.

Luau drumul codrilor, toți cei dornici de libertate și de isprăvi vitejești. Pentru dânșii, jaful, și prada nu constituiau un scop în sine; erau numai accidente inerente carierii. Ceea ce-i atrăgea pe calea primejdioasă a codrilor, era gustul aventurii și pitorescul vieții haiducești.

In aceste condiții, banditismul înceta să fie o îndeletnicire deochiată. De cele mai multe ori, populația îi privea cu simpatie. Tineretul, în special, îi admira pe acești hoinari și răzvrătiți ai vieții.

Isprăvile lor erau slăvite în cântecele care circulau în tot cuprinsul țării. In nopțile lungi de iarnă, copiii ascultau cu nesaț, la gura sobii, întâmplări și povești fantastice în care eroii în majoritatea cazurilor, erau haiducii.

In această atmosferă, s'a născut și s'a desvoltat Stalin.

Sub influența mediului și a factorului biologic, el și-a însușit o anumită optică și a adoptat

anumite metode care sunt în vădită contrazicere cu mentalitate europeană.

Obişnuit să se conformeze codului manierelor locale, a rămas toată viaţa refractar codului manierelor occidentale.

împrejurări speciale din viaţa lui de mai târziu, au venit să favorizeze pornirile ancestrale şi deprinderile dobândite.

Silit să ducă, aproape un sfert de veac, ca revoluţionar, o viaţă în afară de lege, traectoria evoluţiei sale sufleteşti a trebuit să sufere devieri însemnate. La această deviere, a contribuit într'o largă măsură, şi influenţa Seminarului. Obligat să ducă o viaţă dublă, a sfârşit, prin a-şi însuşi psihologia seminaristul, omului, care ştie să poarte masca şi să'nterpreteze roluri felurite pe scena vieţii. A deprins arta simulării, meşteşugul stăpânirii de sine şi libertatea de a se dispensa de orice scrupule.

Din aceste pricini, intelectualul occidental întâmpină de multe ori dificultăţi de neînvins pentru înţelegerea lui Stalin.

Pe de altă parte, nu trebue să pierdem din vedere că patria actualului dictator al Rusiei, formează punctul de intersecţie dintre cele două continente.

Timp foarte îndelungat a durat discuţia dacă ţinutul caucazian aparţine Asiei sau Europei; aşa de grea apare delimitarea, la prima vedere. A fost nevoie de cercetări minuţioase şi de lungă durată, pentru ca oamenii de ştiinţă să ajungă la concluzia că regiunea Caucazului, din punct de vedere geologic, etnic şi istoric, aparţine Asiei.

Cu tot caracterul lui asiatic, prin aşezarea sa la pragul Europei, Caucazul a fost pus în situaţia să sufere influenţa europeană.

Civilizaţia apuseană, trecută prin filtrul rusesc, ajunge deformată în Caucaz. Transplantată în

mediul asiatic, ea era destinată să sufere noui transformări, devenind produsul specific al solului caucazian.

Dela această regulă, nu poate să facă excepţie marxismul.

Importat din apus, prin intermediul intelectualilor ruşi, a trebuit să se adapteze condiţiunilor climaterice ale ţinutului.

Soso — numele lui Stalin ca copil — avea 14 ani, când a fost nevoit să părăsească locul natal.

Tatăl lui, sub pintenul nevoii şi al unei raze de speranţă, se hotărî să se stabilească la Tiflis. Fără această deplasare, poate că altul ar fi fost cursul vieţii lui Stalin. Ar fi continuat să trăiască la ţară, îndeletnicindu-se cu meseria tatălui său, deşi avea puţină tragere de inimă pentru această ocupaţie. Cu timpul, poate că s'ar fi deprins şi ar fi ajuns un gospodar de treabă.

Oraşul i-a deschis însă alte orizonturi.

Tiflis, oraş cu 150.000 locuitori pe vremea aceea, era un centru important, cultural şi comercial. La Tiflis, exista un seminar ortodox vestit. El avea menirea să pregătească pe slujitorii bisericii georgiene. Mulţi dintre absolvenţii acestui seminar au ocupat demnităţi din cele mai înalte.

Prin intrarea lui Soso în acest seminar, i se deschideau perspective din cele mai frumoase. La capătul studiilor, îl aşteaptă un viitor asigurat. Prin partea locului ca şi'n tot restul pravoslavnicei Rusii, cariera preoţească era foarte preţuită şi rentabilă.

Cu îmbrăcarea rasei, Soso părăsea lumea celor desmoşteniţi ca să păşească în casa privilegiaţilor.

Mai avea numai câţiva ani de muncă. Silitor şi stăruitor din fire, putea să privească cu încre-

dere viitorul. Cu timpul, însă, în sufletul său se trezesc cu totul alte aspiraţii decât grija unui viitor asigurat şi dorul unei vieţi tihnite.

In primul rând, îl desgustă şi revoltă atmosfera Seminarului.

Acolo nu existau decât spionări şi denunţuri. „La ora 9, mărturiseşte el lui Emil Ludwig, ne chemau la ceaiu şi, când ne'ntorceam la 9 jumătate, toate pupitrele şi sertarele erau răvăşite. Ca şi hârtiile, erau răvăşite şi pervertite sufletele: era desgustător. Ca să protestez, aş fi fost atunci gata să devin orice".

Datorită unui concurs de împrejurări, a devenit socialist.

La'nceput, a înclinat spre curentul naţionalist.

Originea lui georgiană ca şi sentimentul echităţii, îl făceau să se simtă solidar cu aspiraţiile de emancipare ale neamului său asuprit.

Dela această epocă datează colaborarea lui cu versuri la o foaie naţionalistă locală. Insă atitudinea rezervată şi de multe ori dispreţuitoare a colegilor săi de provenienţă burgheză, îl îndepărtează pe Stalin de cercurile naţionaliste.

Mândria lui ultragiată îl face să simtă în cadrul aşa zisei solidarităţi naţionale, antagonismul luptei de clasă.

Ghici prin instinct că originea lui plebeiană îi interzicea accesul în sferele conducătoare ale societăţii burgheze. Nu era însă omul făcut ca să abdice sau să se resemneze cu situaţii umilitoare.

Mişcarea muncitorească din Tiflis, îi deschise ochii.

In deosebi, îl impresiona în chip profund, o grevă a lucrătorilor dela căile ferate.

într'o Sâmbătă, zi de plată a salariilor, din cauza unui accident de muncă, peste 2000 de

lucrători s'au pus în grevă. A doua zi, mulţimea, cu placarde şl steaguri roşii în frunte, străbate străzile oraşului Tiflis, cutremurând văzduhul cu accentele Internaţionalei.

Timp de trei săptămâni, atelierele au rămas pustii. Greva se termină cu biruinţa lucrătorilor, pe toată linia. Consorţiul acceptase atât urcarea salariilor, cât şi îndepărtarea contra-maeştrilor care nu era pe placul greviştilor.

Pentru prima dată în viaţa lui, Stalin asista la o asemenea manifestaţie.

Vedea cu surprindere cum mulţimea nu mai e dispusă să accepte cu resemnare soarta care i-o creează clasa stăpânitoare, ci conştientă de dreptatea cauzei sale, păşeşte la acţiune directă. Mulţimea nesocotită până atunci, dovedea că ştie să cucerească prin forţă ceea ce nu putea să obţină pe cale legală.

Spectacolul era interesant şi impunător.

Nimic din atmosfera deprimantă a discuţiilor sterile care aveau loc în diferitele cercuri cu preocupări politice.

Aci, n'aveai de a face cu vorbărie şi controverse, ci cu luptă şi acţiune; luptă şi acţiune care se deosebeau însă cu totul de aceea a revoluţionarilor romantici care avea naivitatea să creadă că se poate obţine mântuirea mulţimii pe calea unor gesturi eroice, săvârşite de o mână de oameni botărîţi şi îndrăsneţi.

Era genul care convenea firii practice a lui Stalin, refractar sentimentalismului şi speculaţiilor nebuloase. Mentalitatea lui ţărănească îl ferea de asemenea abateri, ţintuindu-1 de realitaţi.

Pipăind terenul cu acea precauţie şi încetineală pe care o pune ţăranul în fiecare pas pe care-1 face, îl găseşte că-i destul de rezistent.

La rândul ei, originea lui proletară, îl îndeamnă

cu stăruinţă s'apuce pe această cale. Nu putea uita că este feciorul unui cismar şi al unei croitorese.

După unele şovăeli şi oarecare chibzuinţă, găsi că locul lui este în rândul celor mulţi şi necăjiţi. In lumea lucrătorilor, nu era un tolerat, ci un tovarăş. Originea lui plebeiană nu constituie o barieră, ci un titlu de nobleţă.

In rândurile muncitorilor nu se vor găsi persoane care să-şi bată joc de nasul lui cel mare sau să-l privească de sus.

Dimpotrivă, în scurtă vreme, va deveni căpetenia lor, iar mai târziu va ajunge dictatorul Rusiei, conducând destinul unui popor care numără peste 160 milioane de suflete.

In georgianul Iosif Djugajvilli, Rusia va găsi pe cel mai aprig susţinător al unităţii sale. De dragul acestei unităţi, Stalin a sacrificat fără pic de şovăire interesele patriei sale. Autonomia Caucazului a întâmpinat într'însul pe cel mai neînduplecat adversar. Pumnul lui Stalin a spulberat toate încercările de emancipare naţională ale georgienilor. Cu o energie sălbatecă a înlăturat toate piedicile care i se puneau în cale. A lovit fără cruţare în prietenii din tinereţe şi în tovarăşii de partid.

Pentru asigurarea unităţii statului rusesc, nu s'a dat înapoi să vie în conflict chiar cu Lenin, mergând până la ruperea relaţiilor personale.

A fost nevoie de un străin care nici până astăzi n'a izbutit să-şi însuşească bine limba ţării, ca să apere interesele Rusiei.

Nicio mirare! N'a fost oare corsicanul Bonaparte, ai cărui părinţi luptaseră cu îndârjire împotriva trupelor franceze, iar el în adolescenţă visa eliberarea patriei sale, acela care a întruchipat mai târziu, gloria Franţei ?

După eliminarea din Seminar, Soso devine un revoluţionar de meserie. Ucenicia revoluţionară şi-o face în sânul plăpândei organizaţii social-democrate din Tiflis. Lucrătorii dela căile ferate sunt primii lui dascăli. Ei sunt aceia care i-au pus în mână, încă din şcoală, primele cărţi cu conţinut socialist şi l-au iniţiat în tainele mişcării revoluţionare. Dela dânşii învaţă primele noţiuni de tactică revoluţionară.

Oamenii aceia simpli şi fără multă ştiinţă de carte îl impresionează prin devotamentul lor faţă de cauza obştească. Striviţi de povara nevoilor şi lipsiţi de rafinamentul culturii, ei nu-şi pot îngădui luxul să-şi piardă vremea şi energia în subtile discuţii teoretice : se mărginesc să simtă tragedia proletariatului şi să reacţioneze.

Ca şi dânşii, Stalin este un socialist prin naştere şi profesie, şi nicidecum prin adopţiune.

Spre deosebire de alţi fruntaşi ai revoluţiei ruse, el nu face parte din „inteligenţia" ; el e ţăran de origine şi fecior de cismar şi croitoreasă de rând. Cele câteva clase de seminar n'au fost de natură să-l deplaseze din clasa lui socială; ele au contribuit numai să-l facă să-şi dea seama de rosturile sale.

Astfel stând lucrurile, Stalin apare ca un adevărat exponent al partidului şi nicidecum ca un simplu mandatar.

In asemenea condiţii, întâmplarea că Stalin se găseşte la conducerea Rusiei Sovietice, nu-i lipsită de tâlc.

Proletariatul a ţinut să-şi exercite puterea printr'un exponent şi nicidecum printr'un mandatar.

*

De dragul cauzei socialiste, Stalin a renunţat de bună voie la avantajele unei vieţi tihnite şi fără griji, ca să accepte în schimb, fără murmur, toate privaţiunile şi riscurile pe care le oferă cariera spinoasă a unui revoluţionar. Devenind revoluţionar de meserie, el e silit să ducă o viaţă în afară de lege. Trăieşte într'o continuă nesiguranţă, mereu hărţuit de poliţie. De foarte multe ori, nu locueşte două zile dearândul, în aceeaşi casă.

Pus de împrejurări, în imposibilitate să-şi câştige existenţa, el e nevoit să trăiască pe seama partidului. Are meritul că ştie să se mulţumească cu foarte puţin. Ii e de ajuns un codru de pâine şi o bucată de brânză de oi. Contrar obiceiului ţării, se lipseşte chiar de un pahar de vin. Trece drept o sărbătoare, când poate să-şi îmbogăţească prânzul cu o porţie de miere. Deseori i se întâmplă să postească zile întregi.

Lipsurile nici nu-1 descurajează, nici nu-i stânjenesc activitatea.

Numai poliţia îi dă mereu de lucru, hărţuindu-1 într'una.

Ca să-i piardă urma, umblă travestit din oraş în oraş, schimbă gazdele, poartă nume fals. II găsim, când la Tiflis, când Ia Batum, când la Bacu, când la Petersburg. După împrejurări, se chiamă Iosif Djugajvilli, Soso, Koba, David, Nijeradje etc.

împresurat de toate părţile de vrăjmaşi, văzuţi şi nevăzuţi, la fiecare pas, îl pândeşte primejdia arestării şi a exilului.

Bănuitor din fire, experienţa-1 învaţă să fie şi mai neîncrezător în oameni. In rândurile revoluţionarilor, mişună spionii.

La Bacu, e denunţat de un tovarăş, agent al Ockhranei; la Petersburg, îl dă pe mâna poliţiei

cel mai deaproape colaborator al său, Malinovski, şeful fracţiunii bolşevice din Duma.

Cu toate precauţiunile luate, cu toată îndemânarea de care dă dovadă, totuşi nu izbuteşte sa scape teafăr. Ockhrană era prea bine organizată ca să nu-i dea de urmă.

Cea mai mare parte din anii tinereţii îi petrece prin temniţă şi în surghiun; evadările formează mici întreruperi.

Iată o schiţă grafică a vieţii lui Stalin, dela intrarea lui în partid până la izbucnirea revoluţiei :

1898 — la vârsta de 19 ani, aderă, la organizaţia social-democrată din Tiflis. 1901 — urmărit de poliţie, fuge la Bacu unde întemeiază o grupare socialistă ilegală. 1902 —e arestat. 1902—1903, e întemniţat la Kutalsk. 1903 - exilat pentru 3 ani, în Siberia Orientală. 1903 — evadează. 1908 —arestat şi exilat pentru 3 ani înVologda. 1909 — evadează. 1909 — arestat şi exilat pentru şase ani în Siberia. 1910 — evadează. 1910 — arestat şi exilat din nou în Vologda pentru trei ani. 1911— evadează. 1912 — arestat şi exilat în Siberia de Nord. 1Q12 — evadează. 1913—exilat în regiunea Turukan, în interiorul Cercului Polar. Aci rămâne până la revoluţia din 1917.

Fără survenirea acestui eveniment, foarte probabil că Stalin ar îi fost nevoit să-şi prelungească pentru mai multă vreme şederea prin regiunile polare. Din cauza situaţiei înalte pe care o ocupa în ultimul timp în partid, fiind supravegheat mai de aproape, evadarea devenise mai anevoioasă. Ar fi urmat să-şi depene mai departe, prin ţinuturile pustii şi veşnic înzăpezite ale Siberiei, o existenţă trudită, fără strop de bucurie şi nădejde. Ca variaţie, ar îi încercat desigur o nouă evadare.

In caz de reuşită, îl aştepta viaţa nesigură şi primejdioasă de conspirator.

De n'ar fi fost la mijloc obligaţia morală care-1 îmbrâncea în vâltoarea luptei ca să participe direct şi efectiv la promovarea cauzei revoluţionare, e foarte probabil că Stalin ar fi preferat temniţa şi exilul, în locul vieţii de conspirator. Această preferinţă e lesne de înţeles.

Temniţa şi exilul îi oferea un adăpost şi-1 scuteau de o serie de griji şi de nevoi.

In schimbul libertăţii pierdute, câştiga răgazul trebuitor pentru reculegere, studii şi meditaţii. In temniţă şi 'n exil, Stalin a avut putinţa să-şi complecteze cultura, să reflecteze asupra diferitelor probleme, să-şi cizeleze personalitatea.

In citirea şi aprofundarea operilor lui Karl Marx şi Lenin, căuta el să găsească îndrumări şi alinare.

Neîiind o fire nostalgică, în goană după noui, orizonturi, se mulţumeşte cu ceea ce-i oferă aceşti doi autori. Asemenea elevilor sârguitori, nu simte altă nevoie decât aceea de a-i cunoaşte şi pricepe.

Karl Marx şi Lenin îi satisfac întreaga curiozitate şi toate năzuinţele sale. El nu este omul speculaţiunilor metafizice, pe care să-1 atragă jocul ideilor şi să găsească în subtilităţi dialectice, prilej de desfătare sufletească. El e omul acţiunii. Nu preţuieşte ideologia decât în măsura în care foloseşte acţiunii. Mintea lui nu poate pricepe cum sunt oameni care să susţie concepţia artei pentru artă. O socoteşte mai rău decât o prejudecată burgheză; o priveşte ca o aberaţie teoretică şi ca o pervertire a gusturilor.

In sânul partidului, nu se distinge ca om de cultură şi de talent. Galoanele le câştigă pe'ndelete, prin devotament şi voinţă. E omul

loviturilor îndrăsneţe. El este acela care, alături de tovarăşul său Kamo, izbuteşte să-1 scoată din încurcături, oridecâteori partidul, din cauza lipsurilor băneşti, se găseşte la grea strâmtoare.

Nu-şi dă nici cea mai mică osteneală să facă o selecţie în alegerea mijloacelor, atunci când partidul apelează la dânsul să-i procure fonduri. Smulge prin teroare bani dela diferiţi negustori, pradă şi jefueşte instituţiile publice. Puţin îi pasă, dacă de pe urma loviturilor date, rămân victime omeneşti. Atacul împotriva băncii din Tiflis a costat 50 de morţi şi răniţi. Au căzut pradă bombelor şi gloanţelor de revolver, alăturea de escorta care însoţea depozitul Băncii, o mulţime de copii, bătrâni şi femei, oameni care n'aveau altă vină decât ghinionul că se găseau din întâmplare, la ora aceea, în Piaţa Erivan.

Prădarea Băncii Imperiale din Tiflis, constitue o operaţie din cele mai îndrăsneţe din câte se cunosc. A avut loc ziua în amiaza mare, în toiul forîotelei, la câţiva paşi de Palatul Guvernatorului.

O escortă de 50 de cazaci păzea transportul. Folosind panica provocată de explozia bombelor şi sub focul carabinelor, el împreună cu tovarăşul său Kamo izbutesc să pue mâna, pe cele 350 mii de ruble. Nu te poţi opri să nu admiri felul cum a organizat şi condus atacul, dând dovadă de multă pricepere, curaj şi sânge

Lovitura dela Tiflis nu este singura ispravă de felul acesta a lui Stalin. Este însă destul de edificatoare pentru caracterizarea omului.

Posedatul unei credinţe, el consideră toate mijloacele bune, când ele contribue la atingerea scopului. Voinţa lui nu cunoaşte şovăieli sau

slăbiciuni. Mâna lui e sigură pe trăgaciu, lovind fără cruţare pe oricine îi stă în drum. Niciun fel de remuşcare nu vine să-i turbure echilibrul sufletesc. Cu seninătate olimpiană trimite la moarte pe cei care-i crede vrednici de asemenea osândă. Nu se dă în lături să dispuie asasinarea Ţarului şi a familiei sale, când socoate că rămânerea lor în viaţă prezintă un pericol pentru regim. Ştie să fie în acelaşi timp îndrăsneţ şi prevăzător.

El, autorul principal al rebeliunii muncitoreşti din Tiflis, din anul 1901, e cel dintâi care dă bir cu fugiţii, de îndată ce-şi dă seama, că partida e pierdută. Nu găseşte de loc potrivit să rămâie în fruntea manifestanţilor, expus furiei cazacilor.

Gloria unui eroism sterp, n'are nicio atracţie pentru dânsul.

Preferă obscuritatea care-1 pune la adăpost de primejdie şi-i oferă posibilităţi de ascensiune, fără mari riscuri.

Nu urmează de aci că Stalin e lipsit de curaj; îl are cu prisosinţă ori de câte ori îl cere nevoia. Stă dovadă întreaga lui activitate bogată în acţiuni îndrăsneţe. Are grijă însă să iasă teafăr din fiecare încurcătură. Dibaciu în mânuirea oamenilor, se pricepe să scoată castanele din foc cu mâna altora. Ştie să le exploateze slăbiciunile, ambiţia şi vanitatea.

La nevoie nu se dă în lături să se folosească de serviciile banditilor şi delicvenţilor de drept comun.

Nu-i repungă de loc cârdăşia unor asemenea indivizi; dimpotrivă, o caută chiar cu totdinadinsul. Această purtare scandalizează pe ceilalţi tovarăşi de luptă. Stalin însă se sinchiseşte prea puţin de părerea lor; î^i vede liniştit de treabă.

Este după împrejurări, aci insinuant şi uneltitor, aci brutal şi cinic. Se obsearvă la dânsul influenţa originei sale caucaziene şi aceea a educaţiei seminariale.

Dacă-i lipsit de puterea de atracţie, ştie în schimb să se impună.

Prin unele din atitudinile sale, reuşeşte să smulgă admiraţia adversarului. O scenă petrecută la temniţa din Bacu e de natură să ne arate una din laturile caracteristice a persoanei lui Stalin.

La capătul unei discuţii pe care a avut-o cu directorul închisorii, îşi luă îndrăsneala să asvârle în capul acestuia hârdăul cu murdării care se afla în colţ. Pentru această ispravă fără precedent în analele închisorii, i se aplică pedeapsa cea mai aspră cu putinţă.

In ziua de Paşti, când deţinuţii se bucură de un regim de favoare, Stalin împreună cu alţi câţiva infractori sunt puşi să şi ispăşească osânda, defilând goi, dealungul cordoanelor de soldaţi, sub ploia loviturilor de bice. Văzduhul răsună de ţipetele sfâşietoare ale nenorociţilor. Cei mai mulţi cad leşinaţi de durere. Spectacolul acesta îl lasă rece pe Stalin; el se confundă în citirea unei cărţi a lui Lenin. Când îi vine rândul, închide tacticos cartea, păşind nepăsător printre cele două şiruri de ostaşi, sub ploaia loviturilor care curg din toate părţile.

îndârjit de atitudinea sfidătoare a osânditului, comandantul dă poruncă să se înteţească loviturile.

Sub sfârcul bicelor care izbesc fără cruţare, carnea se'ncreţeşte, sângele curge şiroaie. Iosif Djugajvilli însă parcă-i stană de piatră; nu scoate niciun gemăt.

Asistenţa e profund impresionată.

Ce-i oare cu omul acesta pe care nu-1 poate

încovoia nici cea mai atroce durere? Ce va deveni o asemenea persoană înzestrată cu o voinţă de fier şi o stăpânire de sine fără pereche ? Se va irosi zadarnic prin temniţe şi exiluri sau va izbuti să'nfrângă toate ostilităţile şi piedicile întâlnite în cale?

Oricum, se vedea dela distanţă că nu-i omul croit să ducă o existenţă mediocră şi banală.

Printre fruntaşii social-democraţi din Tiflis cu care vine în contact Stalin, se afla şi-un oarecare Kurnatovski. Acest tip interesant prin ciudăţeniile lui, e cel dintâi care-i vorbeşte lui Iosif Djugajvilli, de Lenin, tânărul marxist dela „Iskra". Prin mijlocirea lui, Stalin capătă din când în când „Scânteia", ziarul pe care-1 scotea Lenin în străinătate.

Potrivit firii sale, Stalin rumegă pe'ndelete conţinutul lucrărilor tânărului scriitor. Pe măsură însă ce pătrundea concepţia teoreticianului dela „Iskra", îşi dădea seamă că se găseşte în faţa unui cugetător de rasă. Pe viitor, scrierile lui Lenin vor deveni lectura lui favorită.

Nu se va despărţi de dânsele, nici chiar atunci, când, în închisoare, vedea cum se pregătesc bicele ca să-i pedepsească nesupunerea şi îndrăsneala. Lenin are darul să-i inspire cea mai mare încredere.

In el vede forţa şi viitorul partidului.

In 1903, când se produce ruptura în partid, Stalin e printre cei dintâi care-1 urmează pe Lenin, deşi în lagărul advers se găsesc aproape toţi fruntaşii social-democraţi ruşi.

Se grăbeşte să-şi trimită adeziunea, tocmai din Siberia, unde se găsea în exil.

Prezenţa lui Lenin în capul grupării opoziţioniste, îi oferă destulă garanţie ca să mai simtă nevoia să se documenteze asupra acelor petrecute la Londra. Siberia era prea departe de capitala Angliei.

Pe vremea aceea, Lenin nici nu ştia măcar de existenţa lui Stalin. El se străduia în zadar, nopţi dearândul să câştige de partea sa pe impetuosul Trotski. Nici prin cap nu-i trecea că fără cea mai mică osteneală, recrutase prin pustiurile Siberiei, un partizan zelos şi vrednic. Numai cu timpul îşi va da seama de achiziţia făcută.

Stalin nu era omul care să se impuie dintr'odată, prin vioiciunea minţii, bogăţia cunoştinţelor sau strălucirea talentului.

Altele erau calităţile lui: ele nu se manifestau decât în măsura în care Stalin participa la acţiune.

Unul din meritele sale e faptul că a fost printre cei dintâi care l-au urmat pe Lenin, într'o vreme când grosul partidului era împotriva lui. A avut de asemenea meritul să rămâie tot timpul alăturea de Lenin, chiar atunci când numărul partizanilor era cât se poate de restrâns.

Pe Stalin nu-1 impresionează deloc faptul că cei mai de seamă membri ai partidului, întruniţi la Capri, reşedinţa lui Gorki, unde se ţineau cursurile „înaltei Şcoli de Ştiinţe Comuniste", îl atacau fără menajamente pe „prea stimatul tovarăş Lenin".

Dimpotrivă, aceste atacuri au avut darul să-1 apropie pe Stalin şi mai mult de şef. Desamăgit de cele văzute la Capri, tânărul revoluţionar aleargă la Paris să se întâlnească cu Lenin. In preajma şefului, Stalin trăieşte clipe de reconfortare sufletească.

II impresionează în chip cât se poate de plă-

cut atitudinea lui Lenin; e atitudinea unui conducător de rasă.

Stalin îşi dă seamă de acest lucru, dela prima ochire.

„Aci nu există independenţă personală şi libertate, aci domneşte numai Comitetul Central". Cu aceste cuvinte, întâmpină Lenin pe fiecare nou venit. Fără nicio părere de rău, Stalin renunţă la tot ceea ce-i oferea Parisul ca să se mulţumească cu simpla tovărăşie a lui Lenin.

In ochii georgianului, persoana şefului prezenta mai mult interes decât metropola culturii.

De altfel, Occidentul nu exercită vreo atracţie deosebită asupra lui Stalin. Nu era omul lacom de emoţii intelectuale şi artistice. Originea lui rurală ca şi viaţa de conspirator îl făceau refractar unor asemenea satisfacţii de ordin spiritual.

Lui îi era deajuns acţiunea dârză şi plină de primejdii, pentru emanciparea proletariatului.

In contrast cu marea majoritate a fruntaşilor revoluţionari, care şi-au petrecut o bună parte din viaţă prin străinătate, Stalin e preferat să rămâie în Rusia, cu toate riscurile la care se expunea.

Când anumite împrejurări şi interese îl silesc să treacă graniţa, o face fără tragere de inimă. In străinătate, se simte stingher , e un desrădăcinat. Pândeşte primul prilej să se întoarcă în patria blestemată, unde-l aşteaptă temniţa şi exilul. In 1 oul vieţii de emigrant, preferă viaţa de conspi tor. Crivăţul stepei îi prieşte mai mult, decât îrul mediteranean. Nu se'ndură să părăsească beria, nici chiar atunci când îl îndeamnă Lenin.

„Prevăd că treburile merg spre un sfârşit, îi răspunde Stalin lui Lenin, e deci preferabil să rămân pe loc ca să suvraveghez mersul eveni-

mentelor". Acestui contact neîntrerupt cu Rusia îi datoreşte Stalin, într'o bună parte, forţa şi ascensiunea sa.

Era lipsit de calităţile trebuitoare ca să se poată afirma şi impune în rândurile emigranţilor. In faţa unor oameni de cultură şi talent ca Plekhanov, Lenin, Trotski, Martov, Axelrod, Maxim Gorki, Bogdanov, Lunaciarski ş. a., Stalin nu putea să rămâie decât în umbră. In Rusia insă, unde partidul bolşevic nu dispune de cadre numeroase şi elemente de elită suficiente, Stalin n'are de întâmpinat în drumul său, nicio piedecă serioasă. Cu atât mai mult, cu cât se mulţumeşte să fie un simplu aghiotant al planurilor şi ideilor lui Lenin. In această direcţie, dovedeşte pricepere şi îndemânare. Ori de câte ori partidul se găseşte în jenă financiară, Stalin e însărcinat cu procurarea fondurilor. îşi îndeplineşte obligaţia în chipul cel mai onorabil cu putinţă. Are numai grija să nu se împidece de niciun scrupul în alegerea mijloacelor. In schimb, este cât se poate de scrupulos în mânuirea fondurilor. Nu'nţelege să-şi însuşească nicio leţcaie din banii procuraţi de dânsul Este omul devotat cu trup şi suflet partidului. Sectar până la fanatism, nu cunoaşte alte bucurii şi aspiraţi decât acelea ale partidului.

In scurt timp, devine unul din cei mai destoinici revoluţionari profesionişti. Se pricepe de minune să organizeze un atac, să dea o lovitură, să evadeze din temniţă şi exil, să'ntreprindă o acţiune subversivă.

Trăind în mijlocul poporului rus, e pus în situaţia să cunoască realitatea în chip intuitiv. Din această cauză, nu este expus să rătăcească prin labirintul consideraţiilor teoretice sau să fie victima iluziilor amăgitoare. Empiric prin întreaga lui structură sufletească, contactul con-

tinuu cu Rusia nu i dă prilejul să se abată pe drumuri străine de firea lui. Un contact mai strâns cu Occidentul, poate c'ar fi contribuit la falsificarea caracterului său.

împrejurările însă au făcut ca Stalin să fie întru totul un produs al solului rusesc. Reprezentant al spiritului național, era explicabil ca el să fie preferat înaintea lui Trotski.

Grosul partidului a văzut în Stalin pe omul care se potrivea mai bine cu dânsul. Ridicat din mijlocul mulțimii, fără relief și strălucire, împărtășise soarta comună a tuturor revoluționarilor din Rusia.

Partidul avea ambiția să guverneze prin oamenii impuși de dânsul și nu prin aceia care i se impun.

*

încredințat de valoarea și superioritatea lui Lenin, tovarășul Koba lasă pe seama șefului toate preocupările de ordin programatic și tactic, mulțumindu-se cu rolul de aghiotant care execută dispozițiile comandantului. Până la boala lui Lenin, nu'nțelege să-și îngădue niciun fel de inițiativă și libertate de acțiune.

In această calitate, se distinge Stalin în sânul partidului bolșevic. Zelul, priceperea și energia de care dă dovadă, îl impun în primele rânduri. In lipsa lui Lenin, el este de fapt conducătorul partidului. Deși nu face parte din Dumă, supraveghează foarte deaproape activitatea fracțiunii bolșevice. Tot timpul cât stă la Petersburg, conduce în chip efectiv cele două oficioase ale partidului, „Svesda" și „Pravda", deși aparențele arată contrariul.

Sunt persoane care fac mare caz din faptul

că desemnarea lui Stalin ca membru în Comitetul Central al partidului precum și delegația sa pe la diferite congrese, nu s'a făcut pe calea alegerii, ci pe calea întortochiată a cooptărilor.

Dacă amănuntul de mai sus prezintă un interes documentar care privește înțelegerea caracterului lui Stalin, el nu-i însă de natură să-i micșoreze valoarea.

Răscolindu-i cu multă grijă trecutul, adversarii în frunte cu Trotski au putut să găsească unele puncte obscure. Au aflat de pildă că Stalin fusese exclus din partidul social-democrat rus de către organizația din Caucaz, cu o majoritate sdrobitoare. Tovarășul Koba cu apucăturile lui „banditești" nu era pe placul revoluționarilor locali.

Trotski numește epoca de la 1905 „Coșmarul lui Stalin".

Intr'adevăr, în decursul revoluției dela 1905, Stalin se ferește să se asvârle cu tot elanul în vâltoarea luptei, mulțumindu-se numai să-și îndeplinească datoria. De altfel, nu-i singurul care are această atitudine. Și Lenin procedează cam la fel.

Trotski greșește când atribue în întregime fricii, lipsa de zel a lui Stalin. O explicație destul de întemeiată se poate găsi în neîncrederea pe care i-o inspira reușita revoluției.

Trotski consideră de asemenea dubioasă activitatea lui Stalin din timpul șederii sale la Petersburg. Fostul comandant al armatei roșii nu-i atribue lui Stalin, niciun rol de seamă, în prima fază a revoluției. Dimpotrivă, găsește cu cale să-i aducă o mulțime de învinuiri. Nu fără temei, Trotski îl acuză de o anumită „tendință menșevistă", de oportunism defetist. Evorba de atitudinea lui Stalin, din primele luni ale revoluției.

într'adevăr, e o atitudine cu care Stalin nu se prea poate läuda.

*

La izbucnirea revoluției, Stalin se afla de mai mult timp în Siberia.

Ispăşea pentru a şasea oară, osânda surghiunului.

Cu toată experiența lui de conspirator încercat, cu toate posibilitățile pe care i le oferea un oraş ca Petersburgul, totuşi n'a putut să scape teafăr multă vreme, din ghiarele Ockhraniei.

Mai târziu, când Stalin a fost în posesia arhivelor poliției secre e, a putut afla cauza deportării sale: fusese denunțat de tovarăşul Malinovski, şeful fracțiunii bolşevice din Duma.

Viața de exil, într'o regiune aspră ca aceea din Turukansk, cu lipsurile şi rigorile ei, n'a făcut decât să-1 oțelească pe Stalin. Nu era omul pe care să-1 doboare nevoile.

Lectura, vânatul, meditațiile şi tovărăşia în nopțile friguroase a unei fete tinere din partea locului îi mai îndulceau traiul.

Prin purtarea lui, Stalin sfârşise prin a scandaliza pe deținuții politici; lua apărarea hoților de rând, întreținea legături de prietenie cu polițaiul Kaberov, contravenea la legea ospitalității.

Suferința comună în loc să-i apropie sufleteşte, era prilej de sfadă şi zâzanie. Ostilitatea deținuților îl face pe Stalin mai retras şi mai închis ca de obiceiu. In sufletul său se îngrămădesc şiroaie de venin.

Are însă grijă să aştepte cu răbdare ceasul răfuelilor.

împrejurările, ca şi oamenii, nu izbutesc să-1 desnădâjduiască.

îşi păstrează speranța, chiar atunci când bate vântul cel mai potrivnic. Nu-1 înspăimântă pustiul

şi Crivățul Siberiei. Când se abate asupra lui îndoiala sau desgustul, se mulțumeşte să dea din umeri.

Nu-i omul care să cedeze.

Georgianul nu putea să uite că-i dintr'o țară, unde oamenii găsesc plăcere să 'nfrunte primejdia şi obstacolele.

Perspectiva că poate să-şi lase ciolanele prin câmpiile înghețate ale Siberiei, nu era de natură să-1 impresioneze.

Numai gândul că de pe urma unor astfel de sacrificii, s'ar putea întâmpla să profite câțiva dintre aceia care-şi petrecuseră viața prin străinătate, îl făcea să clocotească de ciudă.

El care se folosise de nenumărate ori de persoana altora, nu era deloc dispus să servească, la rândul său, ca unealtă pentru alții.

De aceea se îndărătniceşte să aştepte.

In sfârşit, după o luptă îndelungată, cu jertfe fără număr şi suferinți neînchipuite, cu trudă neîntreruptă şi elanuri sfărâmate, sosi şi ziua cea atât de mult râvnită.

Stalin, cu toată bucuria cea mare pe care o simte, ştie totuşi să-şi păstreze cumpătul.

La îndemnurile stăruitoare ale lui Sverdlov, ca să se asvârle, cât mai neîntârziat* în vâltoarea revoluției, Stalin se mulțumeşte să-i răspundă: „Ce, te grăbeşte să-ți arzi aripile?"

El unul nu-i dispus la aşa ceva; are cu totul altceva mai bun de făcut. Pentru moment, pleacă în Caucazia. Aci însă. îl aşteaptă desiluzia. Vede eu ciudă şi melancolie că este un indezirabil în patria lui. Prin partea locului era vie amintirea isprăvilor sale şi a excluderii lui din partid. Oamenii revoluției nu erau bucuroşi de tovărăşia unui asemenea element. Il ocoleau chiar membrii grupării bolşevice.

Revoluția, pe care o servise cu credință o viață

întreagă, se purta nerecunoscătoare cu dânsul. Are motive puternice să fie nemulţumit.

Pe vremea aceea, Stalin n'avea cum să-şi dea seama că, prin ostilitatea cercurilor locale, se schimbă pe de-a 'ntregul cursul vieţii sale.

Fără această ostilitate, foarte probabil că dânsul ar fi rămas la Tiflis, devenind unul dintre fruntaşii regiunii.

Soarta însă a vrut altfel.

Nemulţumit de perspectiva pe care i-o oferă Caucazul, Stalin i-a drumul capitalei. Nici aci nu-i surâde la început norocul...

Are numai satisfacţia că la Petersburg, ia alăturea de Kamenev, conducerea fracţiunii bolşevice. Singurul merit al lui Stalin, în perioada când a avut comanda grupării, a fost acela că a strâns rândurile partizanilor şi a continuat să lupte pe poziţie.

încolo, n'a ştiut să facă cu succes faţă situaţiei.

Sub direcţia lui, mişcarea bolşevică lâncezea. Zi de zi, scădea tirajul ziarului „Pravda" şi se rărea numărul partizanilor.

In zilele turburi, dar hotărîtoare, din primăvara anului 1917, Stalin este incapabil să domine situaţia, să se orienteze în haosul pe care-1 prezenta viaţa politică. Telegrama expediată de Stalin şi Kamenev lui Lenin, care se găsea în Elveţia, oglindeşte starea de spirit a celor doi fruntaşii bolşevici. „Situaţia este fără ieşire, bolşevismul în declin, de prisos de a mai continua acţiunea" ; aşa sună textul telegramei.

Stalin nu începe să se desmeticească decât odată cu sosirea lui Lenin şi pe'ndelete. Au fost chiar unele momente când Stalin a încercat să se opuie lui Lenin.

La timpul potrivit, Trotski va şti să-i impute această atitudine.

Iată termenii cu care caracterizează Trotski, atitudinea lui Stalin:

„In tot timpul acesta Stalin a fost într'o stare de mare indispoziţie politică: uza de expediente, tăcea, împingea pe alţi tovarăşi înainte, iar câteodată îşi îngăduia să reziste lui Lenin".

Cu venirea lui Lenin şi a celorlalţi emigranţi, Stalin e exoflisit dela conducerea partidului. De unde până acum, era pe primul plan, va trebui, pentru o bucată de vreme, să se mulţumească numai cu roluri de mâna a doua sau chiar a treia.

Dacă e dispus s'accepte fără murmur întâietatea lui Lenin, preponderenţa în partid a celorlalţi, emigranţi, îl indispune grozav.

Nici în ruptul capului nu se putea împăca cu ideea îndepărtării din fruntea partidului a unor oameni care au îndurat rigorile Siberiei ca să fie înlocuiţi cu persoane care n'au făcut altceva decât să hoinărească prin străinătate. Vedea, de pildă, cum tronează în partid, un om ca Trotski care, până mai ieri, fusese un duşman neînduplecat al bolşevicilor. Ştie însă să se resemneze, pândind momentul prielnic.

Până atunci, caută să-şi pregătească terenul, folosind fiecare prilej ce se iveşte. La rigoare, se mulţumeşte cu situaţii fără relief, lucru care nu-1 împiedecă să se afirme, cu timpul, ca un element de care partidul nu se poate lipsi.

Rând pe rând, vor dispare de pe primul planai vieţii politice, toate vedetele revoluţiei ca să nurămâie în schimb decât Stalin.

Valurile revoluţiei vor înghiţi pe toţi corifeii şi nu va supravieţui decât acela care figura cel din urmă pe lista comisarilor poporului şi la un departament lipsit de importanţă.

Cine putea să prevadă atunci, un asemenea rezultat ?

De bună seamă că nici chiar Stalin.

La început, împărtăşea şi Stalin neîncrederea generală cu privire la reuşita revoluţiei; se temea să nu se repete experienţa dela 1905.

Din această pricină, are momente de ezitare şi este uneori în divergenţă de păreri cu Lenin. Aceasta nu-l împiedecă deloc să fie prezent la datorie.

Oricât s'ar strădui adversarii, în frunte cu Trotski, să-i tăgăduiască meritele lui Stalin în zilele de grea încercare din Octombrie, nu vor putea totuşi să nu recunoască faptul că dânsul a făcut parte din cele două comitete restrânse «care au pregătit revoluţia.

In timpul războiului civil, Stalin a jucat un rol destul de important.

Sunt persoane care merg până acolo încât susţin că Stalin a îost adevăratul organizator al victoriei.

Aşa de pildă Krassin, spune: „Generalisimul era acela care tremura cel mai mult. Dacă Stalin, acest om care, poate, nu-i aşa de inteligent, dar liniştit, sincer şi de un curaj în aîară de orice discuţie, dacă Stalin nu era alăturea de el, de mult ar îi dat bir cu fugiţii. Dar Stalin îl ţinea din scurt şi 'n fond dânsul este acela care conducea din spate, întreaga apărare a Rusiei Sovietice, lăsând pe seama lui Trotski, demnităţile şi onorurile.

Trotski se risipeşte în discursuri înflăcărate, dă ordine care sunt dictate de Stalin, împuşcă oameni şi-şi închipuie că este „Napoleon în persoană".

La fel glăsueşte şi-un alt vechiu bolşevic, anume Solomon:

„Stalin silea pe Trotski să fie curajos".

Voroşilov, actualul comisar al poporului la •departamentul armatei, a încercat să dovedească

superioritatea lui Stalin, în comparaţie cu mult trâmbiţata capacitate militară a lui Trotski.

Nu-i locul aci să căutăm să restabilim adevărul în această direcţie; reţinem numai faptul brut al participării active a lui Stalin.

Chiar în lagărul albilor, se recunoaşte valoarea lui Stalin.

„Trebue, spune unul dintre ei, să i se facă această dreptate ca să se recunoască că energia lui ar putea să fie invidiată de orice vechiu administrator, precum capacitatea lui de a se adapta la lucruri şi împrejurări, ar putea servi ca învăţătură pentru mulţi".

La potolirea răscoalei din Kronstadt, răscoală care ameninţa să sdruncine regimul sovietic, Stalin are o parte de contribuţie însemnată.

Pentru serviciile aduse, dânsul a fost decorat cu ordinul,, Steagul Roşu", cea mai înaltă distincţie militară din Rusia Sovietică, distincţie ce nu fusese acordată decât numai lui Trotski.

Publicul cel mare care nu cunoştea decât isprăvile lui Trotski, ignorând cu desăvârşire activitatea tăcută a lui Stalin, a rămas foarte surprins de această excepţională distincţie acordată georgianului Djugajvilli.

„De ce Stalin, nu pot să pricep?!" întrebase plin de nedumerire, Kalinin, când Kamenev propusese decorarea lui Stalin.

Aceeaşi nedumerire se citea pe faţa tuturor acelora care asistau la ceremonia decorării.

Singur Trotski se grăbise s'aplaude cu sgomot pe cel care era onorat cu înalta distincţie a „Steagului Roşu". El, eroul zilei, îşi putea îngădui această generozitate Nici prin vis nu-i trecea lui Trotski, că va veni o zi, când, el, idolul mulţimii şi al proletariatului, va fi dat la o parte de „mediocritatea cea mai de seamă din partid".

Şi nimeni din sala Teatrului cel Mare, nu putea bănui, în clipa aceea o asemenea perspectivă.

De bună seamă că poate nici însuşi Stalin care, de altfel, avusese grija să lipsească dela ceremonie.

Până atunci, se mulţumise să înfrunte pe Trotski, într'o vreme când acesta era în apogeu şi deţinea comanda supremă a armatelor roşii.

In calitatea sa de subaltern şi-a permis să scrie pe ordinele exprese ale generalisimului: „A nu se conforma".

Cu timpul care trece, Stalin capătă încredere în forţele sale, trezindu-se într'însul ambiţia rolurilor principale ; se obişnueşte cu ideea că poate să ţie frânele conducerii. Până la urmă, sfârşeşte prin a înfrunta însăşi voinţa lui Lenin. Iar, într'o bună zi, spre uimirea tuturora, această mediocritate exasperantă a partidului înlocuieşte la cârma statului sovietic pe Lenin şi pe Trotski.

La aflarea acestei veşti, publicul de pretutindeni, foarte consternat, s'a întrebat: „Cine este acest Stalin?"

„Cea mai eminentă mediocritate din partid", s'a grăbit să răspundă Trotski. Şi foarte multe persoane şi-au însuşit pe de-a'ntregul această caracterizare.

Şi astăzi, după trecerea atâtor ani de zile, în care timp Stalin a condus cu mână de fier şi nu fără pricepere destinele Statului sovietic, continuă să persiste în mintea multora această apreciere defavorabilă şi să se întrebe cu nedumerire: Cine este acest Stalin şi ce-i cu dânsul?

Stalin, numele sub care e cunoscut actualul dictator al Rusiei Sovietice, nu-i decât o poreclă

dată de Lenin, georgianului Iosif Djugajvilli. Cuvântul Stalin înseamnă omul de oţel.

Dacă inteligenţa lui n'are nimic comun cu sclipirea oţelului, în schimb însă, în cesa ce priveşte dârzenia voinţii, el merită cu prisosinţă denumirea.

Ca orator e cât se poate de mediocru. Nici nu poate fi vorba să se compare cu rivalul său Trotski. Acesta din urmă e un orator în adevăratul sens al cuvântului, cu toate calităţile şi cu toate scăderile care fac pe oratorul de mase.

Oratoria lui Stalin e oratoria unui avocat de provincie. Ca fond, discursurile sale n'aduc decât o înşirare de banalităţi şi lucruri comune.

Forma în care sunt îmbrăcate ideile e şi ea destul de searbădă.

Cuvintele îi ies cu greu. Vorbirea îi este tărăgănată şi pe alocurea se poticneşte.

Nici urmă de spontaneitate, de sclipire, de avânt, de ripostă.

Nimic în oratoria lui care să cucerească, să mpună.

Câtă deosebire între el şi înaintaşii lui: Lenin şi Trotski!

Lipsa aceasta de talent oratoric explică în bună măsură faptul de ce Stalin n'a jucat un rol de suprafaţă în faza romantică a revoluţiei.

Activitatea publicistică a lui Stalin se reduce la câteva lucrări cari nu prezintă vreo valoare deosebita.

Pe câtă vreme Lenin şi Trotski au publicat nenumărate studii de doctrină şi polemici, Stalin nu prea şi-a bătut capul cu aşa ceva.

Răspândita lui broşură „Bazele Leninismului", nu-i o lucrare care să depăşească linia comună ; ba chiar, i-a dat prilejul lui Trotski să fie cât se poate de maliţios cu privire la valoarea in-

electuală şi doctrinară a lui Stalin. Şi dat fiind talentul de pamfletar strălucit a lui Trotski, lucrul a fost cu atât mai uşor, cu cât lucrarea prezintă numeroase puncte vulnerabile.

Cultura lui Stalin, dacă nu-i cu totul redusă, în niciun caz, ea nu-i de natură să sperie pe cineva. Şi'n această privinţă câtă deosebire între el şi înaintaşul lui Lenin! Câtă deosebire între el şi rivalul său Trotski, pe care 1-a răpus. Buckharin, îost cândva aliatul lui Stalin şi 'nlâturat dela conducere, e şi el mult superior lui Stalin ca orator, cultură şi om de spirit.

Pe câtă vreme Lenin stăpânea destul de bine franceza, germana, engleza, putea să citească italieneşte, iar în ultimul timp, când era peste măsură de aglomerat cu conducerea Sovietelor, găsea timp să studieze limba cehă, se afirmă că Stalin, în afară de ruseşte, nu cunoaşte temeinic nicio limbă străină. Şi nici măcar în ruseşte, nu-şi dă osteneala să citească. Din acest fapt, adversarii îi fac un mare cap de acuzare.

De asemenea, manifestările artistice îl lasă cu totul rece.

Nu cunoaşte decât o singură pasiune: politica ;. nu are decât o singură slăbiciune: puterea. In vâltoarea luptelor politice, găseşte singura raţiune a existenţei sale. E trup şi suflet devotat politicei.

Iubeşte şi doreşte puterea din toate fibrele fiinţei sale; e un îndrăgostit fanatic al puterii. Dar dragostea lui Stalin pentru putere nu-i a dragoste platonică ce se mulţumeşte numai cu dorul, nici o dragoste mondenă care se mulţumeşte cu flirtul şi cochetăria.

E o dragoste de o virilitate sălbatecă care vrea să posede puterea în chip exclusiv şi absolut.

Gelos de dânsa cu acea gelozie ce caracterizează pe amanţii de rasă, el nu înţelege să 'mpartă cu altcineva puterea. De aceea, a căutat pe toate căile să'nlăture pe toţi cei care îndrăsneau să râvnească la dânsa. Rând pe rând, au îost doborîţi Trotski, Kamenev, Zinoviev, Frunză, Buckharin ş. a... Şi pe viitor, oricine va cuteza să-i dispute întâietatea în exercitarea conducerii Sovietelor, se va izbi de rezistenţa dârză a omului de oţel.

E îără scrupul în alegerea mijloacelor pentru: cucerirea şi păstrarea puterii ca şi pentru înlăturarea şi doborîrea adversarului.

Nu stă un moment la îndoială să recurgă la, suprimarea rivalului, când, prin această suprimare, socoate el că înlătură o primejdie, îşi pregăteşte o ascensiune, consolidează o situaţie sau îşi asigură o victorie. Boris Bajanov, în interesanta lui carte „Cu Stalin la Kremlin", între altele, ne arată cum actualul dictator al Rusiei a înţeles să se descotorosească de Wranghel şi Frunză. Wranghel, la un moment dat, prezenta pentru Soviete un real pericol. Moartea lui Wranghel, după Bajanov, se datoreşte bolşevicilor. Boala generalului a prezentat fenomene intestinale tipice de otrăvire.

Bănuind pe Frunză, vrednicul succesor al lui Trotski la Comisariatul Armatei Roşii, că nutreşte gânduri ascunse, previne primejdia surprlmându-1, căci, după Bajanov, moartea lui Frunză, se datoreşte lui Stalin.

Stalin a fost acela care a stăruit din răsputeri ca Frunză să fie supus operaţiei. Medicii ştiau oarte bine că inima pacientului nu va putea uporta narcoticul şi va sfârşi prin a sucomba. Aşa s'a şi întâmplat.

Soţia fostului generalisim al armatelor roşii, revoltată şi disperată până la culme, de atâta in-

îamie şi perversitate, a sfârşit puţin timp după aceea prin a-şi pune capăt zilelor.

La moartea lui Frunză, Stalin a afectat o mare mâhnire pentru pierderea unui stâlp puternic al regimului. înmormântarea care i-a făcut-o a fost cu mare pompă şi cu mult fast. Stalin în persoană a făcut parte din garda de onoare care a veghiat Ia catafalc. A dat numele fostului generalisim Academiei Statului Major General. Nu era în destul de cinstit ?!

Şi astfel, Stalin a ştiut să preîntâmpine o primejdie care nu se arătase încă, dar pe care numai o întrezărise.

Pe Trotski, cu sănătatea lui şubredă, bolnav de stomac, îl depărtează în Asia Centrală, într'o regiune cu totul nesănătoasă, bântuită de malarie, de ciumă şi chiar de lepră. In asemenea condiţii, Stalin sconta moartea sigură a temutului său rival.

Dispariţia din plin Paris şi 'n condiţiuni cu totul misterioase a şefului monarhiştilor ruşi, este iarăşi una din ispràvile lui Stalin.

Se afirmă, cu multă insistenţă, că tot Stalin este autorul moral al asasinării Ţarului.

In timpul din urmă, nu s'a dat în lături să execute o seamă de fruntaşi bolşevici, în cap cu Zinoviev şi Kamenev, foştii lui tovarăşi de luptă.

In materie de morală politică, şi-a însuşit întru totul, lozinca lui Lenin care suna: Izbândirea prin orice mijloace şi pe orice cale.

Nu ştim dacă Stalin a studiat şi cunoaşte în deaproape pe celebrul Machiavel; e neîndoios însă că se pricepe şă-i aplice ideile cu perseverenţă şi nu lipsit de îndemânare.

Dacă iubeşte puterea cu pasiunea amantului de rasă, o iubeşte de dragul puterii şi nicidecum pentru avantajele personale ce ar decurge de pe urma ei.

Omul care, datorită situaţiei excepţionale ce ocupă în fostul Imperiu Moscovit, şi-ar putea permite luxul să-şi satisfacă cele mai abracadabrante gusturi şi să rivalizeze în pompă şi strălucire cu cele mai pretenţioase capete încoronate, se mulţumeşte să ducă o existenţă din cele mai modeste; aproape umilă.

Dictatorul tuturor ruşilor se mulţumeşte să ocupe în minunatul palat al Kremlinului, un mic şi modest apartament, locuit înainte de revoluţie, de către servitori.

Mobilierul e cât se poate de simplu şi sumar.

In această locuinţă sărăcăcioasă, un singur obiect de lux care-ţi aminteşte confortul: un aparat telefonic; e singurul obiect de lux pe care şi-1 permite în casă Stalin.

Masa e şi ea simplă şi fără pretenţii. Vinul e singurul lux pe care şi-1 permite Stalin la masă. Să nu se creadă însă că Stalin întrece cumva măsura, că e un beţiv sau un alcoolic. Bea cu mult mai puţin ca alţi conducători sovietici, Rikov de pildă.

Orice chelner sau calfă de bărbier, sunt mai bine şi mai elegant îmbrăcaţi decât conducătorul Republicei Sovietice.

Strălucirea fastului şi a pompei faţă de care sunt sensibili o mare parte din conducători, pe Stalin îl lasă nepăsător.

Pe Stalin nu-1 interesează decorul puterii, ci puterea în sine.

De aceea, a lăsat pe alţii să-şi satisfacă orgoliul şi vanitatea, bucurându-se de decorul puterii. Aşa a procedat pe rând cu Trotski, Kamenev, Zinoviev, Buckharin etc. Când însă aceştia nu s'au mulţumit cu rolul decorativ din Republica Sovietică, ci au vrut să exercite în chip efectiv puterea, Stalin a ştiut să găsească mijloacele

potrivite ca să-i înlăture din arenă. El nu înţelege să'mpartă cu alţii puterea.

Dacă, la un moment dat, interesele dictează să accepte şi pe alţii la conducere, el ştie să se plece necesităţilor.

Prin aceste concesii momentane, îşi salvează situaţia, îşi consolidează poziţia, îşi pregăteşte preponderenţa.

Tolerează pe Trotski atâta timp cât trăia Lenin şi a fost de neînlocuit în perioada loviturii din Octombrie şi a războaielor civile.

Imediat însă ce Lenin moare, şi Trotski aspiră să-i ia locul la conducere, sub auspiciile lui Stalin se formează faimoasa „Troica" : Stalin — Zinoviev — Kamenev, care avea să răpuie pe fostul generalisim al armatelor roşii.

Ca să doboare pe Trotski, el acceptă pe Zinoviev şi Kamenev.

Mai târziu, ca să doboare pe foştii lui colaboratori din faimoasa „Troică" — pe Zinoviev şi pe Kamenev — el se aliază cu Buckharin.

Dar nici pe Buckharin şi Rikov nu-i tolerează multă vreme.

El vrea să exercite singur puterea. Aceasta este, cum am spus, unica lui pasiune.

Nu cunoaşte nici slăbiciunea banului, nici pasiunea femeii, cele două mari şi năprasnice pasiuni care frământă omenirea de când e lumea, şi cărora cad pradă multe suflete de elită şi spirite distinse. Omul care ar putea să dispună de o avere fabuloasă şi ar putea să rivalizeze în fast, lux şi somptuositate cu cele mai de vază capete încoronate, cum am mai amintit, duce **o** existenţă care contrastează în chip impresionant faţă de situaţia pe care o ocupă.

Capitolul vieţii sentimentale a lui Stalin e cât se poate de sărac şi searbăd. Femeia n'a jucat niciun rol de seamă în existenţa lui. In afară

de câteva aventuri banale, Stalin a dus alăturea de cele două soţii legitime, o viaţă de mic burghez. Unii poate ar fi înclinaţi să creadă că dânsul îşi concentrase asupra acestor două femei tot focul pasiunii sale. Eroare. E cât se poate de rezervat chiar cu Nadia Aleluieva, cea de a doua soţie care se spune că s'a bucurat din partea lui Stalin de o atenţie ceva mai deosebită. O priveşte şi o tratează de sus.

Abia se îndură ca, din când în când să-i adreseze câte o vorbă.

Nici până astăzi, nu se cunoaşte pricina pentru care s'a sinucis Nadia Aleluieva. Asupra cauzei morţii soţiei lui Stalin, au circulat diferite svonuri. După unul din aceste svonuri, foarte răspândit, ea ar avea un substrat politic.

La un moment dat, ziarele au relatat faptul că Stalin a întemniţat pe propriul lui fiu, ca unul care trecuse în rândurile opoziţiei.

Nu ştim întrucât această ştire corespunde adevărului.

Un asemenea gest însă, nu surprinde când vine din partea lui Stalin.

Prea e dur şi neînduplecat ca să-şi cruţe copilul, când acesta ar fi cu adevărat vinovat şi interesele cauzei ar cere pedepsirea lui.

Nu s'ar da înapoi să-1 trimeată şi'n faţa plutonului de execuţie.

Omul politic care are răspunderea unui regim, face să amuţească într'însul sentimentele de părinte.

Aşa e Stalin.

*

Trotski, în volumul al treilea din interesanta lui carte „Viaţa mea", carte scrisă cu vervă şi talent literar, se ocupă îndeaproape şi pe larg

de persoana Iul Stalin. In fond, volumul al treilea din autobiografia lui Trotski, nu este decât o şarjă violentă împotriva omului de oţel.

In acest volum, fostul generalisim al armatelor roşii îşi execută fără cruţare adversarii — căci fără îndoială, acela care a răpus pe Trotski a fost Stalin.

Din relatările lui Trotski, Stalin apare într'o lumină cu totul defavorabilă.

Tot într'o asemenea lumină defavorabilă, caută să ni-1 înfăţişeze şi Boris Bajanov, fostul aghiotant al lui Stalin, în cartea amintită mai sus, „Cu Stalin la Kremlin". Nici Boris Suvarin, în documentatul lui studiu asupra lui Stalin, nu este mai binevoitor faţă de actualul dictator.

Oricât s'ar strădui autorii să se desbrace de resentimente personale, nu ne putem aştepta din partea lor la obiectivitate şi nepărtinire.

Stalin este acela care l-a răpus pe Trotski, l-a deportat şi l-a exilat; iar cartea acestuia din urmă, e o carte de polemică, in care învinsul se răfueşte cu adversarii lui, iar adversarii se reduc la Stalin.

In asemenea condiţii, nu mai poate îi vorba de obiectivitate şi nepărtinire din partea lui Trotski. Nici chiar, când n'ar îi la mijloc persoana sa, nu ne putem aştepta din partea lui la obiectivitate.

Nu trebue să pierdem din vedere că Trotski este un pamîletar de mâna întâia şi'n acest caz, el nu poate să fie fără părtinire

E în esenţa pamfletarului să părtinească, să diîormeze, să caricaturizeze.

La rândul său, nici Boris Bajanov nu este imparţial.

După propria lui mărturisire, a intrat în rândurile comuniştilor şi s'a străduit să parvie la

conducerea partidului, cu gândul ascuns ca, astfel, să servească mai bine contrarevoluţia.

Boris Suvarin care a fost într'o vreme secretarul lui Stalin, astăzi se găseşte în lagărul emigranţilor.

Un om mic, afirmă în cor adversarii, lipsit de talent oratoric şi de caracter, cu un trecut revoluţionar fără amploare şi strălucire, cu o cultură redusă, cu orizont limitat şi inteligenţă greoaie.

„Sunt un pitic", se va grăbi să spuie deseori în discursurile sale, Stalin.

„Eşti un epigon", îi strigă în faţă Trotski.

Şi din epigon nu-1 va mai scoate.

Epigonul, însă, deţine şi exercită puterea într'un stat care numără peste 160 milioane de suflete, face faţă nenumăratelor şi marilor greutăţi şi pune la grea încercare statele cu regim capitalisto-burghez.

Şi deţine puterea din Ianuarie 1924, când a murit Lenin.

Nu-i vorba că şi înainte de moartea lui Lenin. când acesta din cauza boalei, nu se putea ocupa în chip efectiv de treburile statului, tot Stalin a a fost acela care a condus de fapt Republica Sovietică.

Prin urmare, de mai bine de 13 ani de zile, năzdrăvanul georgian guvernează. Deasemenea, va trebui să nu pierdem din vedere că lui Stalin i-a fost dat să guverneze în nişte timpuri cu totul anormale, în luptă cu greutăţi şi piedici de tot felul şi'n condiţiuni excepţional de critice.

In acest caz, fără voie, se naşte întrebarea:

Intr'adevăr, e Stalin lipsit de merite şi de calităţi ? Este el o mediocritate exasperantă, cum obişnuiesc să afirme adversarii?

Cum a ajuns să fie succesorul acelei uriaşe personalităţi care a fost Lenin? Cum a putut şi cum poate, de atâta timp, să se menţie la con-

ducere, în ciuda atâtor greutăţi şi opoziţii îndârjite ?

I se tăgădueşte lui Stalin, lipsa talentului oratoric: se uită însă că talentul oratoric nu-i „la qualite maîtresse" a bărbatului de stat.

Oratoria în politică nu este un scop în sine, ci unul din mijloacele cele mai preţioase pentru cucerirea şi exercitarea puterii; nu este însă singurul mijloc.

In politică, oratoria are numai un caracter utilitarist şi nicidecum unul de ordin estetic. Rostul omului politic nu-i acela de a figura într'o antologie de oratori celebri, ci acela de a conduce destinele unui stat.

Experienţa se însărcinează să ne dovedească că cei mai celebri oratori n'au fost în acelaşi timp şi cei mai de seamă oameni de stat şi viceversa; cei mai de seamă oameni de stat n'au fost cei mai celebri oratori.

Intr'un regim democratic şi parlamentar, unde tribuna ocupă locul de frunte, este foarte firesc ca oratoria să fie de multe ori considerată „la qualite maîtresse" a omului politic. Ea-i creează prestigiul, îi asigură ascensiunea, ea e forţa care-1 menţine.

Lucrurile nu stau la fel însă într'un regim de dictatură.

In faza romantică a revoluţiei bolşevice, când era nevoie de animarea maselor, oratoria ocupa şi la bolşevici, locul de frunte.

In acea epocă, pe primul plan, erau Lenin şi Trotski, după care urmau Zinoviev, Kamenev, Buckharin. Stalin, care nu era un animator de masă, este aproape inexistent. Ascensiunea lui din acest timp, se face încet şi pe nesimţite. El nu e ridicat, nici de masă şi nici de cadrele partidului.

El şi-a dat foarte bine seama că-i lipsit de

calităţile care te fac să cucereşti mulţimea şi să fii impus de dânsa. Cum de asemenea, a avut intuiţia să 'ntrevadă că soarta lui este în mâinile lui Lenin.

In acest scop, îşi dă toate silinţele să câştige încrederea dictatorului. Odată încrederea lui Lenin câştigată, cariera lui Stalin e deschisă.

E meritul lui c'a ştiut încotro bate vântul, a cucerit încrederea lui Lenin şi s'a priceput să folosească orice prilej.

Nu-i mai puţin adevărat că şi unele împrejurări au venit să-1 favorizeze. Dacă nu survenea la timp boala lui Lenin şi Trotski, ca să-i îndepărteze dela conducere, şi dacă moartea lui Lenin mai întârzia cu câtiva ani, nu ştim care ar fi fost în acest caz, cursul evenimentelor şi soarta lui Stalin.

Faptul că Stalin nu e un cărturar, dacă constitue pentru dânsul o apreciabilă scădere, nu înseamnă însă că-1 face inapt pentru rolul lui de om politic; mai ales când avem în vedere momentul în care apare pe scenă.

El n'avea chemarea să fie un inovator în materie de doctrină şi de tactică. Karl Marx şi mai ales Lenin, îl scutiseră de o astfel de sarcină.

Ţinta era fixată, drumul era tras de către genialul lui înaintaş.

Lenin săvârşise minunea cea mare: Republica Sovietică era pusă pe roate.

" Lui Stalin îi revenea sarcina ca ea să nu se împotmolească.

Pentru acest lucru, nu era nevoie de o inteligenţă suplă şi sclipitoare, şi nici de un cărturar de mare calibru.

Ba dimpotrivă, inteligenţa sclipitoare şi erudiţia cărturărească, sar fi putut întâmpla să puie beţe în roate la carul Republicei Sovietice.

Nu arareori se întâmplă ca inteligenţa sclipitoare şi erudiţia cărturărească să fie păgubitoare unui om politic. Exegeţii doctrinari, sau, plutesc cu capul în nouri, sau se pierd în comentarii migăloase. Şi'ntr'un caz şi'n altul, ei pierd terenul de sub picioare şi se îndepărtează de realitate şi de bunul simţ. Ori, politica este prin excelenţă arta realizărilor.

In Rusia Sovietică s'a putut observa: cu cât cineva e mai bine iniţiat în exegeza marxistă, cu atât mai mult se îndepărtează de bunul simţ, **ŞÎ'D** domeniul realizărilor practice, nimereşte ca Eremia cu oiştea.

Dimpotrivă, cu cât e mai puţin iniţiat în exegeza marxistă, cu atât e mai aproape de bunul simţ şi'n domeniul realizărilor practice, izbuteşte să Iacă treabă bună.

Buckharin, „omul cu capul îmbâcsit de carte", cum îl numeşte Lenin — om care de altfel nu-i lipsit de **calităţi** — datorită acestei erudiţii, în materie de realizări practice, a săvârşit o serie de boroboaţe.

Aşa dar, pentru continuarea operei lui Lenin nu era atât nevoie de o inteligenţă strălucită, şi de un cărturar de mâna întâia, ci de un om neşovăitor, cu voinţă de fier şi devotat revoluţiei.

Stalin a fost omul acesta.

Va trebui s'o recunoască şi cei mai neînduplecaţi adversari ai lui.

Una din marile greşeli ale adversarilor lui Stalin, greşală de care s'a făcut vinovat mai ales Trotski, e că n'au luat în seamă pe georgian şi nu l-au preţuit la justa lui valoare.

Trotski, bazat pe talentul lui multilateral, pe marile servicii aduse cauzei bolşevice şi'n deosebi pe imensa popularitate de care se bucura în armată, între muncitori şi în cadrele partidului,

trata pe Stalin de sus, ignorându-1 şi dispreţuindu-1.

In ochii lui Trotski, Stalin nu era decât un epigon, cum îl numeşte el adeseori. Era oare de demnitatea lui, eroul revoluţiei din Octombrie, sufletul armatei roşii şi idolul muncitorimii, să ia în seamă pe un om de teapa lui Stalin?

Cel mult, putea să rivalizeze cu Lenin.

Georgianul nu merita după Trotski, decât ignorarea şi dispreţul.

Dar Stalin, omul cu inteligenţa mediocră, care stârnea dispreţ şi aversiune, ştie să-şi asigure ascensiunea, să-şi pregătească victoria.

Dela început, avu intuiţia clară să vadă încotro bat vânturile şi care-i omul de care să-şi lege soarta. Astfel devine unul din devotaţii lui Lenin, pricepându-se de minune să-i câştige încrederea.

Datorită acestei încrederi, el ocupă diferite demnităţi.

Rând pe rând, e membru în consiliul de războiu al armatei, comisar al poporului la două departamente— inspectoratul muncitorilor şi al ţăranilor, precum şi la acela al naţionalităţilor — ca să sfârşească prin a ocupa unul din posturile cele mai importante, cu răspundere şi de mare încredere, acela de secretar general al partidului.

Ca membru în consiliul de războiu, el a trebuit să fie chemat la Moscova. Venise în conflict cu comandantul şi comisarii partidului.

Nu-i de mirare. Cu firea lui îndărătnică şi dominatoare, era natural să i se întâmple aşa ceva.

Ca titular la cele două departamente, nu s'a distins decât prin absenţă. Se spune că n'a dat pe acolo decât o singură dată.

Mulţi sunt înclinaţi să vadă în acest fapt, lipsa

de seriozitate şi capacitate al lui Stalin. Noi, mai degrabă suntem dispuşi să vedem contrariul. Aceste două comisariate n'aveau o existenţă decât numai prin titulatura lor pompoasă; ele erau sortite dispariţiei.

Ce era mai cuminte dar, în acest caz, decât să nu-ţi pierzi vremea şi să nu-ţi frământi capul, să baţi apa în piuă ?!

E o dovadă de lipsă de inteligenţă şi de puţină seriozitate să tratezi cu toată seriozitatea, lucrurile puţin serioase.

Un altul, în locul lui Stalin, ar fi luat treaba în serios şi s'ar fi apucat să muncească din răsputeri. In acest caz, am fi avut de a face cu un om comun şi mediocru.

Lenin care era un om extrem de inteligent şi superior, n'a luat deloc în nume de rău lipsa de zel a lui Stalin pentru cele două comisariate cu titulaturi pompoase. Dimpotrivă, a găsit cu cale să-1 investească cu demnitatea de secretar general al partidului.

Era un post de încredere, de răspundere şi de mare importanţă.

Conducerea Republicii se concentra din ce în ce în organele superioare ale partidului, iar organul suprem al partidului, înaltul lui comandament, este comitetul Central. Acest organ a fost înfiinţat de Lenin dimpreună cu celelalte două: Politbiro şi Orgbiro (Biroul organizării).

Politbiro este cel mai înalt şi mai de seamă organ din Republica Sovietică. El constitue adevăratul consiliu de miniştri şi guvernează întreaga Rusie. Dacă Politbiro este instrumentul de guvernare, Comitetul Central, ca exponent al partidului, este organul care deţine puterea, ca unul care reprezintă forţa. Iar Comitetul Central se confundă cu persoana secretarului general care e Stalin.

Guvernarea sovietică, prin urmare, e în funcţie de acest comitet care reprezintă partidul şi care de îapt are întreaga conducere.

In asemenea condiţii, înţelegem de ce adevăratul conducător şi stăpân pe situaţie a îost şi continuă să îie Stalin.

El deţine puterea, îiindcă el reprezintă Comitetul Central.

Tot acum, înţelegem foarte uşor de ce Stalin, care e de îapt dictatorul Rusiei, reîuză toate onorurile şi titlurile pompoase pe care şi le-ar putea însuşi, ca să nu păstreze decât o singură demnitate, aceea de secretar general al partidului. Şi astfel, în Republica Sovietică pe care o conduce ca un monarh absolut, el se mulţumeşte cu modestul titlu de GENSEK, care nu-i altceva decât prescurtare demnităţii care ocupă, — secretar general al Comitetului Central al partidului.

Nu-i vorba, prin urmare, de o simplă morgă proletară.

A procedat ca un om politic de rasă; el a înţeles să deţie demnitatea care-i asigură de fapt preponderenţa şi nu s'a lăsat ameţit de măririle puterii.

E meritul lui Stalin că a ştiut să întrevadă dela început rolul covârşitor ce avea să-1 joace Comitetul Central în desfăşurarea evenimentelor, a ştiut să puie mâna pe dânsul şi, odată stăpân, a ştiut să facă din acest organ, instrumentul principal care deţine şi exercită puterea.

Acest îapt constituie cheia succeselor sale.

Lipsiţi de sprijinul Comitetului Central care este în mâinele lui Stalin, au trebuit să cadă învinşi, rând pe rând sau laolaltă: Trotski, Zinoviev, Kamenev, Buckharin, Rakovski, Radek, Piatacov, Rikov, etc, întreaga falangă a leaderilor bolşevici.

Dintr'un început, Stalin şi-a dat seama, atât de

însemnătatea postului ce i se încredinţase, cât şi de foloasele personale ce aveau să decurgă de pe urma unei asemenea situaţii. Aşa se explică, interesul şi activitatea febrilă ce o depune Stalin la secretariatul partidului, atitudine care contrastează în chip izbitor cu superba şi insolenta nepăsare ce o manifestase ca titular la cele două comisariate.

Pe cât de absent apare în calitatea lui de comisar al poporului, i e atât de activ şi vigilent se arată în calitatea sa de secretar general al partidului. Reiese clar de aci, ca şi'n alte împrejurări, că Stalin este omul care ştie unde trebue să lucreze, când trebue să lucreze şi cum trebue să lucreze. La înfiinţarea Comitetului Central, Lenin îşi dădea bine seama de evoluţia Republicei Sovietice a cărei putere se concentra din ce în ce mai mult în mâinile organelor superioare ale partidului.

El încredinţează cele trei locuri de secretar, la trei persoane lipsite de relief şi prestigiu, da^ devotate lui, ca astfel să dispună după plac şi să fie la adăpost de surprize neplăcute.

Cei trei secretari sunt: Stalin, Molotov şi Mihailov.

Pe Stalin îl alege după cum am văzut ca secretar general.

Lenin nare de ce se teme de dânsul; nu-1 poate submina; e creatura lui.

Lucrurile se schimbă însă odată cu moartea lui Lenin.

Dacă Stalin acceptă bvcuros să fie aghiotantul lui Lenin, nu poate însă în niciun caz să vadă în fruntea Republicii Sovietice pe evreul Bronstein.

Trotski, prin fire! lui mîndră şi impulsivitatea lui agresivă, prin temperamentul lui de pamfletar şi atitudinea sa arogantă, sfârşise prin a-şi creea în

sânul cadrelor partidului, numeroase şi profunde antipatii.

Datorită însă talentului său multilateral, unui bog' t trecut revoluţionar, marilor servicii aduse cauzei bolşevice, prestigiului şi imensei popularităţi de care se bucira în rândurile armatei şi a'e muncitorimii, Trotski se credea urmaşul firesc al lui Lenin.

Stalin şi-a dat foarte bine seama că singurul rival serios care pe punea deacurmezişul planurilor sale, era Leon Davidovici Trotski.

Pe acesta trebuia să-1 răpuie; şi 1-a răpus.

Dat fiind însă personalitatea copleşitoare a adversarului, a fost o întreprindere pe cât se poate de anevoioasă.

Cu acest prilej, Stalin s'a dovedit un abil strateg, ştiind să se folosească de oameni şi împrejurări. Nu putem spune că nu s'a bucurat şi de favoarea soartei. La timp, au venit boala şi moartea lui Lenin, ca şi boala lui Trotski. Boala celor doi conducători, ţinându-i departe de treburile publice a dat mână liberă lui Stalin şi acoliţilor săi să manevreze în voie, precum şi răgazul necesar să-şi consolideze situaţia şi să-şi pregătească preponderenţa.

In preajma morţii, Lenin hotărîse îndepărtarea lui Stalin dela conducere. Dar moartea face ca această hotărîre să nu fie tradusă în fapt.

Rămâne însă testamentul politic al marelui dispărut.

Prin perspicacitatea lui, Lenin prevede neînduplecata rivalitate dintre cei doi antagonişti şl luptele intestine care au să izbucnească după moartea sa. îngrijorat de soarta partidului şi a regimului, el caută să preîntâmpine primejdia.

In acest scop, în testamentul său politic, Lenin arată necesitatea ca Stalin să fie îndepărtat dela secretariatul general, iar conducerea partidului

sa revie lui Trotski, ca **fiind** cel mai indicat prin vrednicia şi calităţile sale. Faţă de Stalin se exprimă în cuvinte puţin măgulitoare şi nu-1 găseşte deloc apt să fie menţinut în pos ul de secretar general al Comitetului Central. îndepărtarea lui Stalin dela secretariat, însemna decapitarea sa şi triumful lui **Trotski.** Dat fiind cultul care se crease în jurul marelui dispărut, voinţa lui Lenin însemna literă de lege.

In asemenea condiţii, e lesne de înţeles că Stalin se găsea la doi paşi departe de prăbuşire.

In şedinţa memorabilă, în care s'a dat citire testamentului politic al marelui dispărut şi'n care se juca soarta lui Stalin, georgianul năsdrăvan a trebuit să treacă prin cele mai teribile emoţii pe care le-a cunoscut în viaţa sa.

De dincolo de graniţele vieţii, cuvintele marelui dispărut, ridicat la rangul de zeu al proletariatului, cădeau grele şi osânditoare la adresa lui Stalin. Adunarea era profund emoţionată şi consternată atât de conţinutul testamentului, cât şi de adeverirea prevederilor lui Lenin.

Lupta între cei doi antagonişti se angajase şi ameninţa să pericliteze unitatea partidului şi a regimului.

Datorită însă intervenţiei lui Zinoviev şi Kamenev, cei doi regisori ai întrunirilor, adunarea trece peste voinţa lui Lenin şi menţine pe Stalin, în postul de secretar general al Comitelui.

„Tovarăşi, zice Zinov ev, — reproducem după Bajanov — voinţa postumă a lui Ilici, fiecare cuvânt al lui Ilici, are în ochii noştri şi nimeni nu se îndoieşte de aceasta, putere de lege. Noi am jurat de a îndeplini tot ceea ce Ilici, când era pe patul de moarte, ne-a recomandat să facem.

„Este însă un punct, şi cât suntem de fericiţi să-1 constatăm că prevederile lui Ilici nu s'au împlinit. Vă vorbesc în chestia care priveşte pe secretarul nostru general. Cu toţi aţi fost martori la munca comună din timpul ultimelor luni şi, ca şi mine, aţi avut satisfacţia să observaţi că temerile lui Ilici nu s'au adeverit".

Nu va trece mult timp şi Zinoviev va regreta amarnic această intervenţie salvatoare pentru Stalin; va împărtăşi soarta lui Kamenev, celălalt colaborator al lui Stalin, care i-a fost de mare folos în primele timpuri ale ascensiunii şi cu ajutorul căruia georgianul a învins pe Trotski şi a nesocotit ultima voinţă a lui Lenin.

Pe amândoi Stalin îi va sacrifica, fără niciun fel de şovăire, când aceasta îi va îi la îndemână.

La fel procedează şi cu Buckharin. Am văzut in altă parte, după relatarea lui Bajanov, cum procedează cu Frunză. N'a înţeles să cruţe nici pe Tomski şi Kikov, alţi doi colaboratori ai lui de mai puţină importanţă, care l-au ajutat totuşi în momente grele. Aceştia doi din urmă nu puteau să prezinte pentru Stalin vreo primejdie, dar îl stinghereau în oarecare măsură, datorită prestigiului de veterani ai revoluţiei şi de foşti colaboratori ai lui Lenin.

După cum am mai amintit şi'n altă parte, în toate aceste împrejurări, Stalin a ştiut să aleagă momentul oportun şi s'a priceput să se folosească de oameni şi de împrejurări.

Am văzut cum, prin continui dovezi de devotament, a ştiut să câştige încrederea lui Lenin şi cum parvine să obţie postul de secretar general al partidului. In această calitate, secondat de Molotov, el munceşte conştient, sistematic şi perseverent la organizarea şi consolidarea partidului. Şi astfel, treptat şi pe nesimţite, îşi întăreşte situaţia câştigată, minează poziţia neîndu-

plecatului său adversar Trotski şi-şi pregăteşte viitoarea lui preponderenţă.

Din cel de al doilea secretar al Comitetului, Veceslav Mihailovici Molotov, Stalin îşi face primul său aghiotant şi omul lui de încredere. Molotov care este mâna dreaptă a lui Stalin, fără să fie un om dotat cu însuşiri deosebite, are meritul de a fi foarte muncitor şi de o perseverenţă dusă până la îndărătnicie. In ceea ce priveşte credinţa şl devotamentul, Stalin a făcut în persoana lui Molotov, o alegere fericită. Molotov este omul devotat lui Stalin cu trup şi suflet. In toate împrejurările, a înţeles să-şi servească şeful şi protectorul cu credinţă. Datorită acestor însuşiri, Molotov a devenit colaboratorul cel mai de seamă şi mai apropiat al dictatorului. După Stalin, el este astăzi, în Republica Sovietică, personajul cel mai important şi mai puternic.

Cum se produce prima manifestare a bolii lui Lenin, Stalin îşi dă seamă că desnodământul fatal nu-i decât o chestie de timp. In acest caz, urma să se rezolve chestia succesiunii la conducerea Sovietelor.

Pentru publicul cel mare din Rusia şi străinătate mai ales, neiniţiat în culisele partidului, chestiunea succesiunii aproape că nu exista. Ea urma să se rezolve în chip automat în favoarea lui Trotski, ca unul care se bucura de cel mai mare prestigiu şi popularitate, datorită însuşirilor sale excepţionale şi a imenselor servicii aduse cauzei bolşevice.

Stalin însă veghea şi lucra în umbră.

Zinoviev, Kamenev, Buckharin şi alţi conducători, neputând la rândul lor suporta să vadă pe Trotski în locul lui Lenin, fac cauză comună

cu Stalin. Trotski cu calităţile şi cu răsunătoarele lui succese, sfârşise prin a stârni invidie. Dar ceea ce l-a păgubit mai mult, înstrăinându-şi simpatiile a fost firea lui mândră dusă până la aroganţă, impulsivitatea lui agresivă şi mai cu seamă spiritul lui de pamfletar. Nu puţin a contribuit şi îngrijorarea cadrelor ca nu care cumva Trotski s'alunece spre cezarism, dat fiind unele din pornirile sale tiranice şi dictatoriale.

Stalin a ştiut de asemenea, să exploateze într'o largă măsură, originea judaică a lui Trotski. Pentru ruşi, oricât de pătrunşi ar îi ei de doctrina bolşevică care exclude orice deosebire de naţionalitate şi confesiune, în ultima analiză, Trotski rămâne tot Bronstein.

Şi oricât ar îi de înzestrat cetăţeanul Leon Davidovici, poporul rus care numără peste 160 de milioane de suflete, nu poate să accepte s'aibă în fruntea lui pe tovarăşul Bronstein.

Bolşevicii ruşi nu i-au iertat lui Trotski, originea lui judaică.

Stalin a ştiut să sgândăre amorul propriu al ruşilor.

Cât timp a fost în viaţă Lenin, lupta a fost dusă în surdină, cu multă precauţiune şi discreţie. Cel mai precaut dintre toţi era Stalin.

Fiind în preajma congresului al XH-lea şi discutându-se în cerc restrâns asupra persoanei care-ar urma să citească, în lipsa lui Lenin, raportul politicei generale, Stalin se grăbeşte să intervină.

„Bineînţeles că Trotski!" spune el, afectând un aer de surprindere că s'a putut pune în discuţie o asemenea chestiune. Şi continuă să repete că raportul politic nu poate îi îăcut decât, de către cel mai inîluent şi mai popular dintre membrii Comitetului Central şi care, după Lenin, nu putea îi altul, decât Trotski. In rea-

litate însă, Stalin era adversarul cel mai neîmpăcat al lui Trotski.

Folosindu-se de boala lui Lenin şi întrucâtva de aceea a lui Trotski ca şi de situaţia lui de secretar general al Comitetului Central, el pe de o parte lucrează la recrutarea de partizani credincioşi şi devotaţi, iar pe de altă parte întreprinde opera de premenire a cadrelor partidului, prin îndepărtarea elementelor trotskiste şi înlocuirea lor cu partizanii săi devotaţi. De asemenea Stalin îşi dă foarte bine seama că el nu poate opune lui Trotski umila lui persoană şi să angajeze lupta în atari condiţiuni. Lui Trotski, nu i se putea opune cu succes decât o singură persoană.

Şi aceasta era Lenin.

Pe Lenin l-au ales ca stindard de luptă, adversarii lui Trotski.

Stalin a avut grija să se ferească să fluture acest stindard, cât timp Lenin a fost în viaţă.

Cum moare însă Lenin şi lupta izbucneşte în toată amploarea, persoana marelui dispărut devine stindard de luptă.

Pe toate căile, se încearcă să se creeze în jurul figurii primului conducător sovietic, o aureolă de idol. Cu toate protestările lui Trotski, în cetatea Kremlinului s'a înălţat în cinstea lui Lenin, un mausoleu impunător. Prin ridicarea în slavă a marelui dispărut, Stalin şi partizanii săi, urmăreau micşorarea lui Trotski. Prin strălucirea orbitoare a lui Lenin, căutau să pună în umbră, personalitatea fostului generalisim al armatelor roşii.

Trecutul lui Trotski a fost scotocit cu grijă şi minuţiozitate. Şi cele mai mărunte neînţelegeri care în chip fatal au putut să survie între cei doi bărbaţi politici, în decursul unei activităţi

aşa de îndelungate, au fost folosite cu îndemânare, în defavoarea lui Trotski.

Peste tot s'au străduit să puie faţă în faţă pe Trotski cu Lenin.

Au desmormântat vechile şi uitatele polemici dintre cei doi fruntaşi.

Au răscolit până şi arhivele poliţiei ca să se servească de o scrisoare a lui Trotski, datată dela 1912, scrisoare în care într'adevăr, el vorbeşte cât se poate de rău pe socoteala lui Lenin.

S'au priceput de minune să treacă sub tăcere, perioada de colaborare fecundă dintre cei doi bărbaţi politici, cu evenimentele ca lovitura de stat şi războiul civil, când ei erau nedespărţiţi, portretele lor mereu puse alăturea, numele lor mereu rostite împreună, ca să insiste în schimb asupra unor note discordante care au existat cândva în relaţiile dintre ei.

Pe de altă parte, ca să-i înstrăineze simpatiile ţărănimii, Trotski e denunţat ca unul care nu dă atenţia cuvenită clasei ţărăneşti, subvalorând-o.

In acest scop „Troica" are grijă ca, la congresul al XU-lea, din anul 1923, să propună la raportul lui Trotski relativ la industrie, un amendament care privea clasa ţărănească. Amendamentul e propus fără asentimentul lui Trotski şi chiar împotriva lui. Trotski are imprudenţa să-1 combată.

Presa, tribuna, reuniunile particulare, toate căile sunt folosite să se apere leninismul şi să combată trotskismul.

Prin lupta contra trotskismului, Stalin care e de fapt sufletul Troicii, caută să arate că nu vizau atât omul, cât directivele lui.

Diferitele înfrângeri pe care le încearcă mişcarea revoluţionară în diverse ţări, contribue în

bună măsură la sdruncinarea situaţiei lui Trotski care preconiza şi propovăduia cu căldură „Revoluţia permanentă", consolidând situaţia lui Stalin care era adversarul acestei concepţii.

Şi'n cazul revoluţiei permanente, îl vedem pe Stalin că nu se lasă sedus de mirajele închipuirii.

Pe câtă vreme Trotski acţionează ca un artist care se lasă furat de avânturile imaginaţiei, Stalin acţionează ca un adevărat om politic care ştie să ţie cont de realităţi.

Luat de vârtejul luptei, Trotski îşi pierde simţul măsurii.

Ca să-şi asigure simpatia tineretului şi preponderenţa în partid, el cere primenirea cadrelor cu elemente tinere. Atacă cu vehemenţă vechile cadre şi cere pur şi simplu pensionarea lor.

într'o scrisoare adresată Comitetului Central, Trotski vorbeşte răspicat de degenerarea posibilă „a vechii gărzi", citând exemplul şefilor Internaţionalei a doua a bătrânului Liebnecht, a lui Bebel, Singer, Victor Adler, Kautski, Bernstein, Lafargue, Guesde care au căzut Ia sfârşitul vieţii lor în oportunism.

Stalin foloseşte de minune această ieşire nepolitică a lui Trotski, coalizând împotriva fostului generalisim al armatelor roşii, vechea gardă a partidului. Aceasta strânge şi mai mult rândurile şi devine mai solidară ca oricând. Alăturea de Trotski nu rămân decât Rakovski, Piatacov şi Preobrajenski. Grosul partidului e alăturea de Stalin.

Georgianul s'a priceput să-1 izoleze.

Cum de asemenea se pricepe să pareze loviturile.

într'o şedinţă a Comitetului Central, Trotski asvârle bomba.

El declară că renunţă bucuros la toate gradele şi onorurile câştigate în Rusia Sovietică, ca s'accepte să servească ca simplu soldat în mişcarea revoluţionară din Germania, care era în mers. îşi exprima credinţa că Sovietele nu-i vor refuza această favoare.

Asistenţa era profund emoţionată.

In acest moment critic, intervine Stalin.

In modul cel mai serios şi mai convingător cu putinţă, el declară că partidul nu-şi poate îngădui luxul să expuie primejdiei o viaţă aşa de preţioasă şi sub niciun chip „şefii prea iubiţi" nu trebue lăsaţi să plece în Germania.

Comitetul a adoptat punctul de vedere al lui Stalin şi Trotski a trebuit să rămâie pe loc.

Când lupta era în toiu, Stalin nu se dă înapoi să fie chiar curtenitor faţă de Trotski. In şedinţele lui Politbiro, în timp ce alţii îl ocolesc pur şi simplu : Zinoviev nici nu vrea să-1 bage în seamă, iar Kamenev se mulţumeşte să schiţeze un uşor salut, Stalin, adversarul cel mai neîmpăcat al lui Trotski, îl salută cât se poate de amical şi-i strânge mâna cu căldură.

Trotski constrâns de împrejurări e silit să capituleze; cel puţin de formă.

„Ştiu, zice el, că este cu neputinţă să ai dreptate împotriva partidului tău. Englezii au un proverb: De-i drept sau nu, e ţara mea, noi suntem încă şi mai îndreptăţiţi să zicem: De-i drept sau nu, e partidul meu*.

Stalin nu numai că se mulţumeşte cu această capitulare, dar combate cu energie propunerea lui Zinoviev care cerea pur şi simplu excluderea lui Trotski din partid. Nu-i nevoie să mai spunem că a fost adoptată părerea lui Stalin; dânsul şi-a dat seama că nu era deloc momentul potrivit pentru excluderea lui Trotski. Era încă destul de popular. Tolerarea lui în partid

prezenta mai puţină primejdie decât excluderea.

Pe Stalin începuse să-l preocupe pe drept cuvânt, atât acţiunea lui Zinoviev cât şi o altă opoziţie care se manifesta în cadrul partidului.

Şi una şi alta destul de însemnate şi primejdioase pentru Stalin.

Zinoviev şi Kamenev, când s'au alăturat lui Stalin şi au constituit faimoasa Troică, care a răpus pe Trotski, şi-au închipuit că se vor folosi de fostul seminarist ca de un instrument, rămânând ei adevăraţii conducători ai Rusiei Sovietice. In curând, a trebuit să constate că s'au înşelat în socotelile lor. Stalin nu era deloc dispus să joace cum îi cântau cei doi tovarăşi. Dimpotrivă, înţelegea să exercite singur puterea, lăsând celorlalţi satisfacţiile decorului.

Furioşi de ciudă, ei plănuesc răsturnarea lui Stalin. In acest scop, se aliază cu Trotski şi formează în partid opoziţia de stânga.

Ei scontează o victorie sigură. Kamenev mai cu seamă e cât se poate de optimist. „E de ajuns, zice el lui Trotski, să v'arătaţi cu Zinoviev pe aceeaşi tribună şi partidul îşi va găsi imediat adevăratul său Comitet Central". Evenimentele se vor însărcina să-i spulbere iluzia.

Alăturea de stânga, se crease în partid o opoziţie de dreapta, destul de însemnată. Dreapta avea în fruntea ei pe Osovski, Medveediev, Şliapnicov, etc.

Pe câtă vreme, stânga cere democratizarea partidului, dreapta cere democratizarea regimului. In acest scop, dreapta susţine dreptul legal de existenţă şi pentru celelalte partide decât cel bolşevic.

Stalin îşi dă foarte bine seama că democratizarea regimului cerut de dreapta înseamnă lichidarea bolşevismului.

Ca să poată distruge aripa dreaptă care în partid era destul de numeroasă şi promitea să devie un real pericol, închee un acord provizoriu cu Trotski. Prin acest acord, Trotski acceptă să rupă cu grupul Osovski şi face o nouă declaraţie de supunere. I se acordă numai dreptul să expuie în cadrul statutului, opiniile sale.

Stalin, cu toate că-şi dă seama că acest acord nu-i decât aparent şi provizoriu, un acord prin care Trotski caută să câştige timp, are totuşi destule motive să fie mulţumit. Printr'o concesie aşa de mică — permisiunea de a-şi expune opiniile în cadrul statutelor — obţine pe de o parte supunerea lui Trotski, fie chiar şi de formă, iar pe de altă parte, izolarea lui Osovski.

Mai târziu, când Trotski se va găsi în exil, nu se va da înapoi, ca pentru înfrângerea dreptei să aplice programul trotskist, dar fără Trotski.

Intre cele două poziţii extreme, Stalin ocupă linia de mijloc.

Intr'unul din discursurile sale, rostit în faţa Comitetului Central, dictatorul îşi defineşte poziţia faţă de cele două opoziţii: „La stânga, zice el, opoziţia întrebuinţează fraze grozav de revoluţionare. Ei pretind că totul depinde de revoluţia mondială şi că fără sprijinul revoluţiei internaţionale a proletariatului, socialismul este irealizabil în Rusia. Defetism!"

„La dreapta, continuă el, nu se ocupă de mişcarea internaţională. Nu vor să aibă în vedere decât Rusia şi interesele sale. Se doreşte astfel să intrăm pe calea lichidării politicii eterne a revoluţiei din Octombrie, a lichidării politice internaţionale a proletariatului".

In materie politică, calea aceasta din mijloc,

adoptată de Stalin, pare a îi cea mai potrivită.

Revoluţia internaţională a proletariatului nu se poate produce pe cale de decret şi nici după placul celor care stau în fruntea Internaţionalei a treia. Dacă nu stă în puterea Sovietelor să deslănţue revoluţia mondială, nu urmează de aci că trebue să renunţe la socializarea Rusiei.

Pe de altă parte, dacă socializarea complectă a Rusiei nu-i posibilă fără o revoluţie mondială, nu urmează de aci că nu trebue să se mulţumească cu o socializare parţială.

E mai mult decât un pas înainte, mai mult decât o tranşee cucerită; e consolidarea unui front de luptă, în marea bătălie a revoluţiei proletare.

In această situaţie, Rusia Sovietică constituie baza de operaţie a revoluţiei mondiale. De aci, vor porni submarinele şi torpiloarele în incursiuni de guerilă să hărţuiasca uriaşele dreghnauturi ale societăţii capitalisto-burgheze. Când stânga preconiza ofensiva revoluţionară pe toată linia, Stalin îşi dădea seama că nu venise încă momentul prielnic să angajeze lupta cea mare, fără să rişte o înfrângere sigură.

Dacă flota sovietică poate să facă incursiuni de guerilă în apele burgheze, unele chiar cu şanse de succes, ea nu se poate aventura la o luptă decisivă în largul mării. In acest caz, rolul Sovietelor, e asemenea unui ferment puternic care lucrează la provocarea şi accelerarea revoluţiei mondiale.

Interesele revoluţiei proletare nu pot să fie servite mai bine decât prin menţinerea şi consolidarea Rusiei Sovietice.

Stalin a înţeles să ţie această linie de mijloc, deopotrivă de avantajoasă pentru proletariat şi ţara sa.

Pentru menţinerea şi consolidarea regimului,

Stalin şi-a dat seamă că-i nevoie să-şi asigure concursul ţărănimii. In această privinţă, n'a făcut decât să urmeze linia de conduită trasă de genialul său înaintaş, Lenin. Pentru câştigarea acestui element aşa de preţios care va contribui în chip hotărîtor la asigurarea regimului sovietic, cu toate protestele stângii extremiste, Stalin nu se va da înapoi să facă o serie de concesii. In acest scop, Buckharin, purtătorul de cuvânt pe vremea aceea al lui Stalin, nu se va sfii să asvârle lozinca: îmbogăţiţi-vă.

Era concesia impusă de împrejurări.

Lenin a fost silit să institue „Nepul". Favorizarea culacilor (ţăranii chiaburi) nu-i decât o transpunere a Nepului în lumea economică ţărănească.

Dar în intenţia lui Lenin, politica Nepului nu era decât o concesie de moment, o fază de tranziţie. La fel gândeşte şi acţionează şi Stalin.

După ce prin concursul culacilor reuşeşte să-şi consolideze atât regimul cât şi situaţia lui personală, Stalin va relua planul de socializare a Rusiei. Acum, se poate lipsi, fără prea multă pagubă, de concursul culacilor. Alianţa cu dânşii nu mai prezintă necesitatea de pe vremuri.

In vederea accelerării socializării Rusiei, se întocmeşte faimosul plan quinquinal (planul pe cinci ani).

Dacă acest plan îşi va atinge sau nu obiectivele propuse, aceasta este cu totul altă chestie şi nu-i locul aci s'o discutăm.

Ceea ce-i de reţinut însă, este însemnătatea în sine ce o reprezintă elaborarea unui asemenea plan care prevede o muncă raţională, o activitate organizată, o guvernare sistematică.

Niciun fel de muncă sau activitate, cu atât mai mult guvernarea unei obştii, în vremurile şi'n condiţiile de astăzi, nu poate să dea roade

satisfăcătoare, dacă ea nu este raţională, organizată şi metodică.

Guvernarea Statelor capitaliste de astăzi se caracterizează printr'o înspăimântătoare lipsă de sistemă.

Existenţa guvernelor este cât se poate de efemeră. Abia au răgazul să trăiască de pe o zi pe alta. Intre guvernele care se succed — şi se succed cam des — de cele mai multe ori, nu există niciun fel de continuitate. Multiplele şi variatele activităţi ale societăţii moderne suferă de această lipsă de continuitate. Ca să facă faţă situaţiei, se recurge la expediente.

Lipsiţi de plan şi mai cu seamă de posibilitatea aplicării acestui plan, într'o perioadă de timp, guvernanţii se lasă în voia improvizaţiilor mai mult sau mai puţin ingenioase şi astfel totul poartă pecetea provizoratului.

Pe de altă parte, statul de multe ori este la discreţia băncilor, a trusturilor de tot felul, a presei interesate şi altor asociaţii ejusdem farine. In această situaţie, el a abdicat dela misiunea lui care e aceea de tutore al intereselor obşteşti. Adeseori, vedem cum este tutelat şi terorizat.

In asemenea condiţii, nu-i de mirare dacă vedem că scârţâie carul statelor.

In elaborarea planului, Sovietele şi-au dat seamă că, dacă este necesar un anumit interval de timp. pentru desfăşurarea programului de activitate, nu e bine însă ca acest interval să fie de durată prea lungă.

Viaţa societăţii de astăzi este prea amplă şi complicată ca să poată cineva să prevadă atât în ansamblu cât şi'n detalii, desfăşurarea evenimentelor pe o perioadă de timp mai îndelungată.

Durata de cinci ani de zile pare a fi cea mai potrivită.

Oricare ar fi pentru Soviete rezultatele planului quinquinal, el constituie în domeniul economic, una din cele mai interesante experienţe care s'au făcut dela războiu încoace.

Statele capitalisto-burgheze nu pot să spuie că la un moment dat n'au simţit unele efecte ale planului quinquinal care este în curs de aplicare.

Dumpingul rusesc (unul din rezultatele acestui plan) a contribuit în bună parte să desorganizeze la un moment dat, producţia capitalistă. Odată cu desorganizarea producţiei, oricine îşi dă seama că este periclitată însăşi organizaţia socială burgheză.

Aceasta nu-1 împiedecă pe Stalin să cultive raporturi de prietenie cu statele burgheze.

Dânsul şi-a dat seamă că politica „Revoluţiei permanente" ca şi aceea „a splendidei izolări", nu poate fi decât păgubitoare Sovietelor.

Revoluţia permanentă preconizată de TrotskL pe de o parte avea darul să mobilizeze împotriva Rusiei statele capitaliste, iar pe de alta, condamnă populaţia ţării la o stare de alarmă continuă, într'o vreme când opera de refacere şi consolidare cerea linişte şi stabilitate.

Era în interesul Rusiei să se spargă cercul de fier care o încătuşa.

In locul blocusului şi a cordonului sanitar care înăbuşeau Republica Sovietelor, ea încheie cu statele burgheze numeroase pacte de neagresiune, amiciţie şi alianţă.

De unde, înainte, Sovietele aveau împotriva lor întreaga lume, astăzi statele burgheze sunt bucuroase de prietenia Rusiei, iar în concertul politicei mondiale, Sovietele joacă un rol de primul rang.

Datorită acestei politici, Rusia Sovietică are răgazul şi putinţa să respire şi să-şi vadă de treabă.

Fără această destindere internaţională, nu era posibilă o operă constructivă internă. Pentru atingerea unui astfel de rezultat, conducătorii Rusiei nu s'au dat în lături să facă o serie de concesii precum de asemenea au ştiut să se folosească de momentele prielnice

De unde, la început, bolşevicii erau adversarii neînduplecaţi ai Ligii Naţiunilor, au sfârşit prin a deveni unii din cei mai zeloşi sprijinitori ai ei. Ea nu mai trece astăzi în ochii lui Stalin ca o „Ligă a briganzilor" care n'are altă menire decât să urmărească distrugerea Sovietelor. Din ordinul lui Stalin, Litwinov propune dezarmarea generală.

Dictatorul Rusiei are meritul că ştie să-şi păstreze cumpătul.

Mărirea şi puterea nu-i ameţesc judecata.

Cu toate repetatele provocări ale Japoniei, în Extremul Orient, Stalin nu se lasă târît în vâltoarea unui război.

îşi dă seama că războiul prezintă o mulţime de neajunsuri.

Pe de o parte ar împiedica desvoltarea firească a Republicei, iar pe de alta, ar pune în primejdie însăşi existenţa regimului.

De aceea, Stalin are grijă ca să evite războiul. Nu caută ca alţii, în expediţii militare, diversiuni pentru dificultăţile interne şi succese pentru consolidarea situaţiei.

Are destulă prudenţă să nu se joace cu focul.

Aceasta nu-1 împiedecă să se îngrijească de aproape de înarmarea ţării. Se conformează întru totul dictonului latin care spune că dacă vrei pace pregăteşte-te de războiu.

Ca să preîntâmpine o eventuală primejdie din partea Germaniei hitleriste, Stalin dă mâna cu Franţa, „ţara cea mai agresivă şi mai militaristă din lume" cum obişnuia s'o numească Stalin, intr'un congres al partidului nu prea îndepărtat.

O astfel de contradicţie în atitudini, ar fi de natură să impresioneze în chip neplăcut pe unele persoane.

După cum se vede, în materie de tactică politică, Stalin se dovedeşte a fi un demn continuator al lui Lenin. Despre marele dispărut se spune nu fără dreptate c'a fost un „oportunist genial". Ca şi înaintaşul său, Stalin e şi el un oportunist de mâna întâia.

In materie politică, oportunismul nu trebue luat în accepţiunea pejorativă a cuvântului.

Omul politic nu trebue să fie prizonierul unor formule abstracte sau să se complacă în atitudini ibseniene : ori totul, ori nimic.

Dimpotrivă, el e obligat să ţie cont de realităţi, să se acomodeze situaţiilor, să se mulţumească cu ceea ce îi acordă împrejurările, îolosindu-se de ele ca să dobândească maximum de beneficii sau să iasă cu minimum de pierderi. Nu trebue să se piardă din vedere că atitudinea omului politic este de esenţă utilitaristă şi doar prin accident de natură estetică.

Iar Stalin n'are nicio pretenţie să treacă drept un estet.

Ii e de ajuns satisfacţia ce o are de a se şti conducătorul unei ţări care numără peste 160 de milioane de suflete.

*

Ceea ce i se reproşează cu asprime, este felul cum înţelege să guverneze. In ochii opiniei

publice mondiale, trece drept tipul reprezentativ al teoriei bolşevice. Cu o trăsătură de condeiu a suprimat toate libertăţile cetăţeneşti cucerite de omenire prin veacuri întregi de luptă şi de jertfe fără număr. Fără niciun pic de şovăire a trimis la moarte sute de mii de oameni şi a deportat prin fundul Siberiei şi malurile Oceanului îngheţat, peste 5 milioane de ţărani.

Un sfert din Rusia a transformat-o în închisoare iar restul în cazarmă.

Sub Stalin, regimul e cu mult mai aspru şi mai crud ca pe timpul ţarismului. Precum, pe vremuri, Ţarul se sprijinea pe Ockhrana şi cazaci, tot astfel, Stalin se sprijină pe Ghepeu şi armata roşie.

într'o convorbire cu Emil Ludwig, autocratul rus încearcă să justifice politica sa crudă.

„Vreau să justific, spune el, motivul principal cu câteva exemple istorice. Când bolşevicii veniră la putere, ei erau foarte blânzi, foarte îngăduitori faţă de duşmani. Pe atunci, de pildă, aveau şi menşevicii ziarele lor legale, şi social-revoluţionarii, chiar şi cadeţii. Când generalul alb Krasnov porni cu armata sa spre Leningrad şi fu arestat de noi, el, după legile de războiu, trebuia împuşcat sau cel puţin făcut prizonier. Noi i-am dat drumul pe cuvântul lui de onoare. Pe urmă se vădi că, în felul acesta, ne subminam singuri sistemul. Am săvârşit o greşeală. Să arătăm blândeţe faţă de asemenea putere, înseamnă să comitem o crimă faţă de clasa muncitorească. Aceasta s'a dovedit curând. Social-revoluţionarii de dreapta, menşevicii de dreapta, cu Bogdanov şi alţii, au organizat pe urmă răscoala Junkerilor. Krasnov a organizat pe cazaci şi-a luptat doi ani împotriva Sovietelor. Mamontov s'a aliat cu dânsul. Curând s'a văzut că la

spatele acestui agent stăteau Marile Puteri apusene şi Japonia. Ne-am dat atunci seama că nu mai merge altfel decât cu o politică crudă".

Rămâne de discutat dacă argumentele invocate de Stalin, îndreptăţesc toate ororile şi cruzimile săvârşite de bolşevici.

In orice caz însă, am săvârşi o mare greşală, dacă ne-am încumeta să judecăm pe Stalin, făcând abstracţie de mediu şi împrejurări.

Ca să civilizeze poporul rus, Petru cel Mare a fost nevoit să întrebuinţeze cnutul. Timp de aproape 300 de ani, Romanovii au guvernat prin teroare. In virtutea inerţiei, ea a continuat să funcţioneze chiar şi după prăbuşirea ţarismului. Copil din flori al ţarismului, era firesc ca bolşevismul să moştenească câte ceva din apucăturile vechiul -,i regim.

Masaryk avea perfectă dreptate, când a spus că „bolşevicii au suprimat Ţarul, dar n'au suprimat ţarismul".

Pe de altă parte, nu trebue să se uite crudul adevăr exprimat de Bismarck şi potrivit căruia „un stat nu se făureşte cu vorbe, ci cu foc şi sânge".

Stalin, fără să cunoască, poate, vorbele lui Bismarck, a dovedit că ştie să aplice principiul.

Cei care se grăbesc să-1 condamne din cauza asprimii, pierd din vedere faptul că, fără Stalin, revoluţia rusă de mult poate ar fi fost o amintire.

Tot ce se poate ca, într'o bună zi, să plătească cu capul excesul de zel pe care-1 pune în exercitarea teroarei. De obiceiu, sângele vărsat se răsbună. Cuvintele mântuitorului sunt deplin îndreptăţite : „Cine ridică sabia, de sabie va pieri".

Când Danton urca treptele eşafodului, îi spune

neînduplecatului stăpân al Franţei: „Robespierre, mă vei urma".

Nu trece mult timp şi profeţia lai Danton se împlineşte, Robespierre moare pe eşafod.

In clipa în care Zinoviev, Pietakov şi ceilalţi tovarăşi păşeau, din ordinul lui Stalin, în faţa. plutonului de execuţie, era cazul să i se amintească dictatorului cuvintele profetice ale lui Danton.

De altfel, Trotski a avut de mult grija să-1 avertizeze; a declarat-o solemn, într'o şedinţă memorabilă ţinută în anul 1927, când a expus în faţa adunării, cu vehemenţa care-1 caracterizează, teza „clemencistă".

Stalin însă ca să le-o ia înainte, imită pilda lui Ivan cel Groaznic, care-şi spânzura supuşii ca să n u l spânzure ei pe dânsul.

îşi cunoaşte bine ţara. Aceasta e una din însuşirile care i-au asigurat succesul.

Tot ce se poate ca ea să devie şi cauza prăbuşirii sale. Deprins din copilărie să Jvadă moartea în faţă şi să se joace cu dânsa, oare, îl va surprinde, îl va emoţiona un eventual desnodământ tragic? Sau mai degrabă, e cel dintâi care dându-şi seama de logica inerentă a lucrurilor, aşteaptă din moment în moment să se producă un astfel de sfârşit.

In această ipostază, e omul care şi-a' făcut socotelile în viaţă şi asemeni compatrioţilor săi, e pregătit să accepte cu seninătate olimpiană.

In acest caz, nicio surpriză neplăcută nu-î poate rezerva viitorul.

De aci, decurg tăria şi curajul acestui om.

Originea Iui caucaziană se resimte cât de colo.

In cursul anului 1918, Lenin, într'un moment de legitimă îngrijorare, îi spune lui Trotski:

„Dacă albii ne omoară pe tine şi pe mine, crezi că Sverdlov şi Buckharin vor şti să iasă din încurcătură ?"

Avea tot dreptul să se îndoiască. Deşi, cei doi fruntaşi amintiţi mai sus, nu erau nişte persoane lipsite de calităţi, totuşi, cu greu ne putem închipui că ei ar fi fost în stare să facă faţă situaţiei.

Era o sarcină din cale afară de anevoioasă.

Cât despre Trotski, cu toate însuşirile sale, rămâne un mare semn de întrebare, dacă el ar fi izbutit să ducă la bun sfârşit opera începută.

Numai la Stalin nu se gândise Lenin.

Şi tocmai dânsul a îost acela care i-a continuat opera.

Pe patul de moarte, Lenin plănuise chiar îndepărtarea lui Stalin dela conducerea partidului. Soarta a vrut ca dorinţa lui să nu îie respectată.

Se pare că evenimentele s'au însărcinat să dea dreptate lui Zinoviev şi Kamenev, care au susţinut pe Stalin în şedinţa Comitetului, când s'a dat citire testamentului politic al lui Lenin.

La lumina faptelor de astăzi, poate că Lenin ar îi cel dintâi care să se bucure de insubordonarea cadrelor.

Stalin s'a dovedit mai presus de aşteptări.

„Cea mai eminentă mediocritate a partidului" a reuşit să asigure existenţa regimului.

SFÂRŞIT

INSTITUTUL DE
ARTE GRAFICE
„CUGETAREA"
STR. POPA NAN, 21
BUCUREŞTI

EDITURA „CUGETAREA"

Director-proprietar: P. C. GEORGESCU-DELAFRAS

AUTORI ROMANI

Al. Bilciaresca	Tichia de mărgăritar
Ury Benador	Hilda
Emil Cioran	Cartea amăgirilor
Măria Cânta	Legende
G. Clprian	So{ ori Fârdă
N. Crainic	Puncte Card.in Haos
N. Crevedia	Buruieni de dragoste
C"old Densușianu	Stăpânul
Sterie Dtamandi	Galeria oam. politici
M. Dragomtrescu	Focul
Dr. Em. Dragu	Cum să ne hrănim
Gabrlel Drăgan	Portele naț. creator
Octav Dessila	Cartea cu Minciuni
Mircea Eliadt	India
	Șantier
Gala Galaction	In Pământul Făgăd.
Valcrlv Grecu	Să facem un gimnaz
Ion Iovesco	Nuntă cu bucluc
N. lorga	Idei as. prob. actuale
B. Jordan	învățătorii
	Normaliștti
	Revizori şi Inspectori
I. Lupa?	Probleme şcolare
Vasile Militant	Fabule, ed. II
Gtb. I. Mihiescu	Zilele şi nopțile unui student Întârziat
AL Lascarev-M.	Mamina
	Romanul Furnicii
	Flori Creştine
	Int. lui And.Pătraşcu
V. Monda	Urechea lui Dionys
Ilie l. Mirta	Teatru şcolar
	Comoara copiilor
	Man. serb. şcoi.v.I,II
Victor Papilian	Fără limită
Pompiliu Nicolatt	Nafionalism. constr.
Ion PiUat	Portrete lirice
Cezar Petrescu	Oraşpatriarhal,2 voi.
	Apostol
	Cheia visurilor
	Fram, ed. III
Popescu, Botescu	Cartea serbărilor
N. Porsenna	Se-aprind făcliile
D. Protopopesca	Fortul J3
M. Rădulescu	Clasa VH-a
Eug. Sperantia	„Papillons" de Schumann
T. C. Stan	Cei şapte frați siamezi
	Eu, Tina şi Adam
Damian Stinotu	Camere Mobilate
	Alegere de stareță
	Fete şi văduve
Gr. Tăvşan	Dincolo de cotidian
	Opiniile unui sing.
D.N. T^cdorescu	Călărețul colorat
Sandu Teleajen	Tutnuri în apâ
M. Tican Rumano	Sub soarele Africcl
G. M. Vlâjescu	Moartea fratelui meu
	Menuetul

AUTORI STRĂINI

F. Bettex	Minunea
Casa^ova	Memorii—voi. I v"
Cervantes	Don Quijote, 2 voi
A. Dumas	Contele de Monte Cristo, 4 voi.
Bruno Frank	Cervantes
Victor Hugo	Mizerabilii, 4 voi
Emil Ludiuig	Mussolini
	Conducătorii Europei
	Fiul Omului
	Masaryk
	Wilhelm II
	Bismarck
Th. lianți	Moartea Ia Veneția
Pierre Nezelof	Mirabeau
I. Wassermann	Cazul Maurizius,2 v.
	Etzel Andergast, 2 V
Herman Wendel	Danton
Ștefan Zlvetg	Mărie Antoinette
	Amok
	Fouche
	Noaptea fantastică
	Mart» Stuart

NOUA COLECȚIE DELAFRAS

Paul Doumer	Cartea copiilor mei
Eugenia Makata	Jupânfța Ruxandra
Mihail Negru	Cămaşa Fericitului
Al. Olinescu	Milionul lui Prichindel
S. Smiles	Ajută-te singuri.--
Oscar Wilde	Casa cu rodii

LUCRĂRI DE SPECIALITATE

G. C. Bradețeanu	Lecturi Științifice
G. I. Chela.ru ți	Noua Ortografie
Crizante Popescu	Semne dePonctuați*
I. Diaconetcu	Istor.a lit. latine
	Istoria lit. eline
Gabriel Drăgan	Istoria lit. române
Th. Mart.-Asău	Dicț. franc, de expr
Mihail Pascanu	Dreptul falimentar
Lucian Predescu	Istoria lit. române
Viforeanu, Petit,	Codul de ptoe. P«"